

T.C.

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Uluslararası Ticaret ve Finansman Bilim Dalı

**KREDİLER, ALTERNATİF FİNANSMAN TEKNİKLERİ VE
DEVLET YARDIMLARININ, KOBİ'LERİN
FİNANSMANINDAKİ ROLÜ**

Çağın Cem Gezi

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, [2013]

**KREDİLER, ALTERNATİF FİNANSMAN TEKNİKLERİ VE
DEVLET YARDIMLARININ, KOBİ'LERİN
FİNANSMANINDAKİ ROLÜ**

Çağın Cem Gezi

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Uluslararası Ticaret ve Finansman Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, [2013]

KABUL VE ONAY

Çağın Cem Gezici tarafından hazırlanan “**Krediler, Alternatif Finansman Teknikleri ve Devlet Yardımlarının, KOBİ’lerin Finansmanındaki Rolü**” başlıklı bu çalışma, 28/05/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İmza]

[Prof. Dr. Mehmet Tomanbay] (Danışman)

[İmza]

[Prof.Dr. Semih BÜKER] (Üye)

[İmza]

[Doç.Dr. Türkmen DERDİYOK] (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet Tomanbay

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

28/05/2013

Çağan Cem Gezici

ADAMA SAYFASI

Sevgideğer hayat arkadaşım *Meriyem GEZİCİ*'ye

TEŞEKKÜR SAYFASI

Engin bilgi ve tecrübeleriyle çalışmamın vücuda gelmesinde bana ışık tutan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY'a,

Tezimin araştırma ve şekillenme sürecinde değerli katkılarını esirgemeyen eşim Meriyem GEZİCİ'ye,

Araştırmalarım boyunca faydalanmış bulunduğum kişi, kurum ve yararlanmış olduğum kaynakça sahiplerine,

Sabır gösteren aileme, iş ve sosyal çevreme içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

[GEZİCİ, Çağan Cem]. [**Krediler, Alternatif Finansman Teknikleri ve Devlet Yardımlarının, KOBİ'lerin Finansmanındaki Rolü**], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2013].

Kredilerin, Alternatif Finansman Tekniklerinin ve Devlet Yardımlarının KOBİ'lerin finansmanındaki rolüne ilişkin yapılmış bu çalışmada, öncelikle temel kavramlar ve kredilerle ilgili bilgiler verilmiş, sonraki bölümde finans mevzuatı ve finansal kuruluşlara açıklık getirilmiş, devamında, KOBİ'lerin; krediler, alternatif finansman ve devlet yardımları ile bağlantıları irdelenmiş, son bölümde ise Türkiye genelinde, KOBİ'lere yönelik olmak üzere söz konusu finansman konularını içeren bir anket uygulanmış, bu anket çalışması değerlendirilerek, sonuç ve öneriler bölümüyle tez sonlandırılmıştır.

Tez çalışmasının sonuçlarından anlaşıldığı üzere, ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ olarak nitelendirdiğimiz işletmelerin anılan finansman kalemlerinden almış olduğu payların oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir.

KOBİ'lerin Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin tamamına yakınına kapsamına rağmen finansman araçlarından oldukça düşük seviyelerde yararlanmalarının; yasal düzenlemelerin yetersizliği, bankaların anılan işletmelere kredi açma hususundaki yaklaşımı ve KOBİ'lerin yapısal sorunlarından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Anketten çıkarılan sonuçlara göre ise; KOBİ'lerin büyük oranda, söz konusu araçlardan yeterince yararlanamadıkları, fazlaca bilgi sahibi olmadıkları, finans kurumları ile olan ilişkilerinin arzulan boyutta olmadığı, finansal eğitime ihtiyaçlarının olduğu, finansal olarak desteklendikleri durumda performanslarının artacağı sonuçları çıkarılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Krediler, Alternatif Finansman Teknikleri, Devlet Yardımları, KOBİ

ABSTRACT

[GEZİCİ, Çağan Cem]. [Role of Credits, Alternative Finance Techniques and Government Support on Finance of SMEs], [Postgraduate Thesis], Ankara, [2013]

In this study on the role of credits, alternative finance techniques and government support on finance of SMEs, first, information on basic concepts and credits is given, second, regulations of finance and financial institutions are clarified, then, the relation of SMEs with credits, alternative finance and government support is studied, and finally, a countrywide questionnaire including the questions on financial area for SMEs is conducted, evaluated, and the thesis is ended with the result and suggestions part.

As seen in the result of this study, the shares that businesses called SMEs in this country get from finance offices mentioned in the thesis are quite low.

Although almost all businesses in Turkey are SMEs, their benefit is quite low. As resulted in the thesis, this is because the insufficient legal regulations, the attitude of the banks about giving credits to these businesses and constitutional problems of the SMEs. According to the results of the questionnaire, SMEs, to a large extent, do not benefit from the mentioned means enough, do not have enough knowledge, do not have good relations with financial institutions, need financial education and their performance would increase if supported financially.

Keywords:

Credits, Alternative Finance Techniques, Government Support, SME

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Çağan Cem Gezici
Doğum Yeri ve Tarihi : GAZİANTEP, İslahiye, 28.02.1978

Eğitim Durumu

Yükseköğretim Öğrenimi : Selçuk Üniversitesi, Sos. Bil. MYO, Adalet Programı
Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi, SBE, İşletme ABD,
Uluslararası Ticaret ve Finansman Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : Adalet Yüksekokulu Adli İşlemler Stajı (Gaziantep)
Projeler : (TUP)Türkiye Uğurböcekleri Projesi (Eğitmen)(Ankara)
Çalıştığı Kurumlar : Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (Astsubay)

İletişim

E-Posta Adresi : cagancem@hotmail.com
GSM : 0546 4 404 404
Tarih : 28.05.2013

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
Kabul ve Onay.....	i
Bildirim.....	ii
Adama Sayfası.....	iii
Teşekkür sayfası.....	iv
Özet.....	v
Abstract.....	vi
Özgeçmiş.....	vii
İçindekiler.....	viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xi
Çizelgeler Dizini.....	xiii
Şekiller Dizini.....	xiv
Önsöz.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR VE KREDİ TÜRLERİ

1.1.Temel Kavramlar	1
1.2.Finansal Piyasa Sistemi.....	5
1.3. Kredilerin Sınıflandırılması.....	8
1.3.1. Nitelik Açısından Krediler.....	8
1.3.2. Vade Açısından Krediler.....	14
1.3.3. Teminat Açısından Krediler.....	15
1.3.4. Veriliş Amacı Açısından Krediler.....	16
1.3.5. Kullanılan Sektörler Açısından Krediler.....	17
1.4. Dış Krediler.....	17
1.4.1. Nakdi Dış Krediler.....	17
1.4.2. Gayri Nakdi Dış Krediler.....	21
1.4.3. Proje Kredileri.....	22
1.4.4. Program Kredileri.....	22

İKİNCİ BÖLÜM
FİNANS MEVZUATI, BAŞLICA DÜZENLEYİCİ KURUMLAR
VE FİNANSMAN KURUMLARI

	24
2.1. Finans Mevzuatı.....	25
2.2. Düzenleyici Kurumlar.....	27
2.3. Ulusal Finansman Kurumları.....	31
2.4. Uluslararası Finansman Kurumları.....	45
2.4.1. Uluslararası Resmi Finansman Kurumları.....	46
2.4.1.1. Uluslararası Finans Kurumu (IFC).....	47
2.4.1.2. Avrupa Yatırım Bankası (EIB).....	48
2.4.1.3. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD).....	49
2.4.1.4. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD).....	51
2.4.1.5. İslam Kalkınma Bankası (IDB).....	52
2.4.2. Uluslararası Özel Finansman Kurumları.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

	56
TÜRKİYE’DE KOBİ’LERİN FİNANSMANINDA KREDİLERİN ROLÜ	56
3.1. KOBİ’lerle İlgili Kavramsal Çerçeve	56
3.2. BASEL Uygulamaları ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri	71
3.3. Türkiye’de Finans Sektörünün Genel Görünümü	76
3.4. Yurtiçi Krediler	78
3.5. Yurtdışı Krediler	84
3.6. Kredilerin, KOBİ’lerin Ekonomik Performansına Etkileri.....	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

	98
ALTERNATİF FİNANSMAN TEKNİKLERİ VE DEVLET YARDIMLARI	98
4.1. Genel	98
4.2. Leasing (Finansal Kiralama).....	99
4.3. Faktoring.....	107
4.4. Forfaiting.....	112
4.5. Risk Sermayesi.....	118
4.6. Devlet Yardımları.....	123
4.6.1. Devlet Yardımlarının Amacı.....	125
4.6.2. Devlet Yardımlarının Türleri.....	126

4.6.3. Devlet Yardımlarının Ekonomik Etkileri.....	129
4.6.4. Teşvik Sistemi	135
BEŞİNCİ BÖLÜM	
ANKET, SONUÇ VE ÖNERİLER	
5.1. Anket	146
5.2. Anketin Değerlendirilmesi.....	159
5.3. Sonuç ve Öneriler.....	162
Kaynakça.....	169

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
A.Ş.	Anonim Şirket
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
BCH	Borçlu Cari Kredi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	Bank of International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)
BSMV	Banka Sigorta Muamele Vergisi
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EIB	Avrupa Yatırım Bankası
FİDER	Finansal Kiralama Şirketleri Derneği
FMKD	Faktör Maliyetiyle Katma Değeri
FOB	Gemi Bordasında Teslim
GİP	Gelişen İşletmeler Piyasası
GZFT	Güçlü ve Zayıf Yönler ile Fırsatlar ve Tehditler
IBRD	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
IDA	Uluslararası Kalkınma Birliği
IDB	İslam Kalkınma Bankası
IFC	Uluslararası Finans Kurumu
IMF	Uluslararası Para Fonu
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İSO	İstanbul Sanayi Odası
İŞGEM	İş Geliştirme Merkezi
KDV	Katma Değer Vergisi
KGF	Kredi Garanti Fonu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KKDF	Kaynak Kullanım Destekleme Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KYK	Kollektif Yatırım Kuruluşları

MPM	Milli Prodüktivite Merkezi
NVCA	Amerika Risk Sermayesi Birliği
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖFK	Özel Finans Kurumları
RS	Risk Sermayesi
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEKMER	Teknoloji Merkezi
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TL	Türk Lirası
TKYD	Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TP	Türk Parası
TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
TÜYİD	Türkiye Yatırımcı İlişkileri Derneği
USD	Amerikan Doları
YASED	Uluslararası Yatırımcılar Derneği
YP	Yabancı Para
YYT	Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 3.1 KOBİ Tanımları.....	57
Çizelge 3.2 Türk Bankacılık Sektörü Şube Sayısı.....	78
Çizelge 3.3 Türk Bankacılık Sektörü İstihdam Rakamlar.....	78
Çizelge 3.4 Toplam Nakdi Krediler	79
Çizelge 3.5 Toplam Gayri Nakdi Krediler	80
Çizelge 3.6 Mikro İşletmelere Kullandırılan Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler	80
Çizelge 3.7 Küçük İşletmelere Kullandırılan Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler	81
Çizelge 3.8 Orta Büyüklükteki İşl. Kullandırılan Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler.	81
Çizelge 3.9 İkrazlı ya da Garantili Olarak Sağlanan KOBİ Kredilerinin Kreditörlere Göre Dağılımı (1999-2010).....	86
Çizelge 3.10 KOBİ'lere Kullandırılan Kredilerin Kaynağına Göre Dağılımı.....	87
Çizelge 3.11 Kredi Tutarının İşletme Büyüklüğü Bazında Dağılımı	88
Çizelge 3.12 Kredi Tutarının Kullanım Amacı Bazında İşletme Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	89
Çizelge 3.13 Kredilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı	90
Çizelge 3.14 Kredi Sayısının Sektörlere Göre Dağılımı	91
Çizelge 3.15 İstihdam Artışındaki Gelişmeler	92
Çizelge 3.16 İstihdam Artışının Kredilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı	93
Çizelge 3.17 Kredi Öncesi ve Sonrası İstihdamın Bölgelere Göre Dağılımı	94
Çizelge 3.18 İstihdamın İşletme Büyüklüğü Bazında Dağılımı	95
Çizelge 3.19 İhracat Farkının Kullandırılan Kredilere Göre Dağılımı	96
Çizelge 4.1 Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı	137
Çizelge 4.2 Top.Yat.Teş.Bel. ve KOBİ Teşvik Belgesi Sektörel Dağl. Oranları...	137
Çizelge 4.3 Yatırım Teşvik Belgelerinin Bölgesel Dağılımı	138
Çizelge 4.4 Top.Yat.Teş.Bel. ve KOBİ Teşvik Belgesi Bölgesel Dağl. Oranları...	139
Çizelge 4.5 Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetine Göre Dağılımı	139
Çizelge 4.6 Top.Yat.Teş.Bel.ve KOBİ Teş.Bel.Mahiyetine Göre Dağl. Oranları...	140
Çizelge 4.7 Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler	143
Çizelge 4.8 Destek Unsurları	143

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 3.1 KOBİ Büyüklük Grubuna Göre Girişim Sayısı, İstihdam ve Faktör Maliyetiyle Katma Değerin (FMDK) Dağılımı	58
Şekil 3.2 KOBİ'lerin Dış Ticaretteki Payı.....	59
Şekil 3.3. KOBİ'lerde Yenilik Faaliyetleri (2008-2010).....	60
Şekil 3.4 Finansal Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı.....	77
Şekil 3.5 Kredilerin Türleri İtibariyle Dağılımı	82
Şekil 3.6 Sağlanan Kredilerin Yıllar İtibariyle Gelişimi	85
Şekil 5.1 Sektör Dağılımı.....	147
Şekil 5.2 Çalışan Sayısı.....	148
Şekil 5.3 Bölgelere Göre Dağılım.....	148
Şekil 5.4 Yurtiçi ve Yurtdışı Finansman Kaynakları Bilgi Seviyesi.....	149
Şekil 5.5 Devlet Yardımları İle İlgili Bilgi Düzeyi.....	149
Şekil 5.6 Bilgi Sahibi olmama Sebebi.....	150
Şekil 5.7 Uygun Kredi Kullanımı Hakkında Bilgiye Ulaşım Yöntemi.....	151
Şekil 5.8 Koşullarının İyileştirilmesinin Kredi Kullanımına Bakış Açısı Üzerindeki Etkisi.....	151
Şekil 5.9 2000 Yılından Sonraki Kredi Kullanım Vadeleri.....	152
Şekil 5.10 2000 Yılından Sonraki Yurtdışı Kredi Kullanım Oranı.....	152
Şekil 5.11 Ekonomik İstikrarsızlık Dönemindeki Davranış Biçimi.....	153
Şekil 5.12 Finansal Kiralama (Leasing) ile İşletmeye Makine-Teçhizat Alma Oranı.....	154
Şekil 5.13 Kullanılan Kredilerin İşletmeye Katkı Düzeyi.....	154
Şekil 5.14 Kredi Kullanırken Karşılaşılan Sorunlar.....	155
Şekil 5.15 Kredi Kullanılacak Kuruluşun Belirlenmesinde Etkili Olan Sebepler...	156
Şekil 5.16 Yatırımlarda Belirleyici Etken.....	156
Şekil 5.17 Yatırımlarda Karşılaşılan Sorunlar.....	157
Şekil 5.18 Kredi Kullanım Amacı.....	157

ÖNSÖZ

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’de KOBİ’lerin finansmanı açısından kredi kanalının etkin çalışması hayati önem arz etmektedir.

Ülkemizde reel sektörün yapısal durumu incelendiğinde, ekonomik gelişmeye büyük katkıları olan işletmelerin çoğunluğunun KOBİ’ler olduğu görülmektedir. Bununla birlikte; KOBİ’lerimizin gerek kendi yapılarından, gerek finansal sistemin etkin çalışmamasından gerekse stabil bir ortamın tam olarak oluşmamasından dolayı, finansal erişimde yoğun bir sıkıntı çektikleri bilinen bir gerçektir.

Varoluş sebepleri mevduatları krediye dönüştürmek yoluyla ekonomik büyümeye katkı sağlamak olan finansal sistemin, faaliyetlerindeki etkinliğin artırılması için gerekli yapısal değişikliklerin yapılması ve yasal mevzuatın zemininin sağlamlaştırılması önemlidir. Girişim isteği, inovasyon becerisi yüksek ve aynı zamanda oldukça dinamik olarak değerlendirdiğim KOBİ’lerimizin sermaye ve kurumsal yapılarının güçlendirilmesi, alternatif finansman kaynakları hakkında farkındalık düzeylerinin artırılması, devlet yardımlarının etkin bir şekilde dağıtılması, KOBİ’lerimizin gelişimi ve desteklenmesi için gerekli altyapının hazırlanması gerekmektedir.

Yapmış olduğum bu çalışmada; kredi kavramı, kredi çeşitleri, alternatif finansman teknikleri, devlet yardımları, yurtiçi ve yurtdışı krediler ve bu kredilerin KOBİ’lerimiz üzerindeki etkinliği irdelenmiş, uygulanan bir anket çalışmasıyla, işletmelerden geri bildirim alınmış olup, bu anket değerlendirilerek, sonuç ve öneriler bölümleriyle son verilmiştir.

Çağan Cem Gezici

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR VE KREDİ TÜRLERİ

Kredi, genel olarak bir ihtiyacın giderilmesinde, yapılması düşünülen yeni bir işin finanse edilmesinde veya halihazırdaki bir işin büyütülmesinde kullanılan bir dış finansman kaynağı olarak karşımıza çıkar.

Böyle bir işlemi kredi olarak tanımlayabilmemiz için, krediyi kullanan borçlu ve krediyi kullandıran alacaklı arasında belirli bir vadede geri ödenmesi konusunda anlaşma sağlanmış olması, aynı zamanda, satın alma gücünün devri olarak tanımlayabileceğimiz bu hakkın karşılığında bedel olarak faiz unsurunun kararlaştırılmış olması gerekmektedir.

Genellikle özsermayesi yetersiz olan girişimcilerin veya işletmelerin yatırımlarını finanse etmek için dış finansman kaynağı olarak kullandıkları krediler çok farklı koşullar ve özellikler arz etmekte olup hangi tür kredinin, kendi koşulları açısından uygun olacağını belirlemeleri oldukça önemlidir. Çünkü geri dönüşümleri problemlili olan borçlar, finansörlerin nezdinde, kendileri açısından itibarlarının zedelenmesine neden olduğundan ileri dönemlerdeki kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında da sıkıntı yaşamalarına yol açacaktır.

Bu bölümde, kişilerin ve kurumların ihtiyaçlarının karşılanmasında böylesine önemli bir unsur olan “kredi” hakkında temel kavramlara ve Finansal Piyasa Sistemine göz atıldıktan sonra kredi türleri hakkında bilgiler verilecektir.

1.1. Temel Kavramlar

1.1.1. Kredinin Tanımı

Belirli miktardaki satın alma gücünün, belirli bir süre için ve geri verilmek üzere bir bedel (genellikle faiz) karşılığı gerçek ya da tüzel kişilere verilmesidir.¹

¹ Muhasebetürk, “Kredi Nedir”, (Erişim) <http://muhasebeturk.org/ecopedia/394-k/1648-kredi-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html>, 09 Aralık 2011

Kredinin sözlük anlamı ise saygınlık ve güven olup, Latince’de inanma anlamına gelen “credere” kökünden kaynaklanmaktadır. Herhangi bir kimseye adına para vermek ya da parasını sonra almak kaydıyla ona mal vermeyi kabul etmek ya da alınacak bir mal, yapılacak bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet etmek, garanti etmek şeklindeki uygulama kredi açmak olarak tanımlanabilir.²

Kredi, çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren şirketler ile bireylerin kısa, orta ve uzun dönemli finansman ihtiyaçlarını sağlamak için bankalar ve diğer finans kuruluşları tarafından sunulur.³

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 48. Maddesi birinci fıkrasına göre Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu kanun uygulamasında kredi sayılır.

Bu saydıklarımıza ek olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da Bankacılık Kanununa göre kredi kapsamına girer.⁴

Bankacılık açısından kredi kelimesi değerlendirildiğinde; Bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda gerçek ya da tüzel kişilere, yasaları, iç kurallarını ve kendi

² İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 9. Baskı, İstanbul, Ezgi Kitabevi, Ağustos 2009, s.227

³ E. Baturalp Pamukçu Dr., **Kredi ve İhracat Kredi Sigortaları**, İstanbul, Avcıol Basım Yayın, 2009, s.17

⁴ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Md.48

kaynaklarını da göz önünde tutarak teminat karşılığında ya da teminatsız olarak para, teminat ya da kefalet vermek şeklinde tanıdığı olanak ya da sınırdır.⁵

Kredi ihtiyacı ise normal koşullarda firmanın satışlarının büyümesi sonucu alacakları, stokları, para mevcudu gibi cari varlıklarının ve talebin artması sonucu üretimi artırmak için gerekli olan sabit varlıkların arttırılması ihtiyacı ile ortaya çıkar. Bazı durumlarda ise iş hacimleri mevsimlik hareketlerin etkisi altında bulunan firmalarda faaliyetlerin canlı olduğu dönemlerde finansman ihtiyaçları artmakta stokların satıldığı ve alacakların tahsil edildiği dönemlerde ise azalmaktadır. Bu durumda mevsimsel ihtiyaçlar söz konusudur. Böyle bir durumda firmalar bu finansman ihtiyaçlarını kredi yolu ile karşılamaktadırlar.⁶

1.1.2. Kredinin Unsurları

Bir krediyi kredi yapan önemli unsurlar vardır. Bu unsurların başında krediyi veren banka ile kredi müşterisi arasındaki ilişki gelir. Ayrıca kredinin vadesi ya da süresi, güven, risk ve gelir gibi konular da kredinin en önemli diğer unsurlarını oluşturur.

Kredi kullandıran bankalar ile kredi müşterisi arasındaki ilişki kredi sürecinin başlayıp başlamayacağını belirleyen en önemli unsurdur. Bankalar müşterilerinin kredi itibarını dikkate almadan kredi vermezler. Dolayısıyla her isteyene kredi vermezler. Öncelikle kredi müşterilerini iyi tanımak, mali güçlerini ayrıntılı bilmek ve ona göre kredi verip vermemeye karar vermek durumundadırlar. Kullandırdıkları kredi miktarına göre müşterilerinden çeşitli güvenceler isterler. Güvenilir olduğuna inandıkları müşterilerine kredi vererek kredi sürecini başlatırlar. Krediyi tamamlayan diğer unsurlar ise şunlardır:

1.1.2.1. Zaman Unsuru

Kredinin alınışı ile verilışı arasındaki süre zaman unsurudur. Vade olarak tanımlanan bu süre çok kısa olabileceği gibi uzun da olabilir. Ödünç verilen fonların ya da sağlanan itibarın belli bir süre sonra iadesi gerekmektedir.

Tanınan vadenin uzunluğuna bağlı olarak risk değişmekte, vade uzadıkça belirsizliğin artmasına bağlı olarak risk artmaktadır.

⁵ Parasız, a.g.e., s.227

⁶ Pamukçu, a.g.e, s.17

1.1.2.2. Risk Unsuru

Kullandırılan kredilerin zamanında ve eksiksiz olarak tahsil edilememesine veya verilen garantiye konu taahhüdün yerine getirilmemesine neden olabilecek gelişmeler, bankacılıkta her zaman mevcut bir tehlike olarak görülmektedir.

Kullanılan kredilerin zamanında ve eksiksiz geri ödenmemesi, kredi sözleşmesinde belirtilen koşulların yerine getirilmemesi olasılığı risk kavramını gündeme getirmektedir.

1.1.2.3. Güven Unsuru

Kredilerin belirli bir süre sonunda geri alınması koşuluyla verilebilmesi için güven ilişkisinin oluşması esastır. Kredi verilmesi uygun bulunan kişi veya kuruluşun ilgili banka nezdindeki itibarı, kredinin güven unsurunu oluşturmaktadır. Karşılıklı güvene ve itibara dayalı olarak kurulan bu ilişki, banka açısından kullanılacak kredinin teminat alınarak ya da alınmaksızın kullandırılmasında belirleyici olmaktadır.

1.1.2.4. Gelir Unsuru

Bankalar, fon arz edenlerin talep ettikleri faizleri ve işletme giderlerini karşılamak için kredilerden faiz, komisyon ve benzeri gelirler elde etmek zorundadırlar. Krediler, faiz ve komisyon gelirleriyle bankanın en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır. Bu durum, bankaların varlıklarını sürdürebilmesi ve kaynak sahipleri ile banka ortaklarına kar sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir.

1.1.3. Kredinin Yararları

Günümüzde iktisadi ve ticari faaliyetlerin hızla artması ve çeşitlenmesi; tüccarların, sanayicilerin, imalatçıların ve üreticilerin yatırım ve işletme masraflarının sürekli olarak artmasına neden olmaktadır. Kuşkusuz bütün bu gereksinimlerin belli bir para ile karşılanabilmesi olanaksızdır. Bu nedenle üretimin aksamaması, durmaması, malların dağıtımının sağlanması, üretim ve imalat birimlerinde ortaya çıkan her türlü masrafların karşılanması için bir kredi sistemine gereksinim vardır. İşte bu gereksinimi kredi kurumları ve büyük ölçüde de bankalar sağlamaktadır. Böylece bankaların gördükleri hizmet, ülkelerin ekonomik ve ticari faaliyetlerinde köşe taşlarından birini oluşturur.

Bankalar çeşitli yollardan topladıkları paraları plasman faaliyetleri şeklinde belirli kurallar çerçevesinde gereksinim sahiplerine, belirlenen kredi sınırları içinde borç verirler ya da kendi itibarlarını ortaya koyarak müşterileri lehine taahhüt ve garantilerde bulunurlar. Alacaklarını vadelerinde geri alırlar ve yeni gereksinim sahiplerine verirler.⁷ Anlaşılacağı üzere kredi, bir ekonominin en önemli yakıtıdır. Ekonomik işleyiş ve daha da önemlisi ekonomik kalkınma kredi olmadan çok zor gerçekleşir. Öte yandan kredilerin yararları yanında sakıncaları vardır.

1.1.4. Kredinin Sakıncaları

Kredinin sakıncalarının başında; kredilerin ticari faaliyetler sırasında kendiliğinden doğuşu ve sağlanmasındaki kolaylıklarla işletmelerin aşırı derecede kısa vadeli borçlanmaya gitmesi gösterilebilir. Ayrıca, ticari kredilerin maliyeti alternatif finansman kaynaklarına göre bazen çok yüksek olabilir. Finansman konusuna yeterli derecede önem vermeyen işletmeler, bu kredinin maliyetinin ne olduğunu hesaplamayıp bu durumu göz önüne almadıklarından, sermaye maliyetini önemli ölçüde yükseltirler.

Hızlı biçimde büyüyen küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, satıcı kredilerinden yüksek düzeyde yararlandıklarından, bu işletmelerin kısa vadeli borçları toplamı oldukça yüksek tutarlara ulaşır. Böyle durumlarda satıcıların, riskin arttığını görerek kredili satışları durdurmaları, ticari krediden yararlanan işletmeleri finansal açıdan güç duruma sokabilir. Günümüz ticari hayatında, ticari kredileri aşırı ölçüde kullanma eğilimi, işletmelerin başarısızlık nedenlerinden birini oluşturmaktadır.⁸

1.2. Finansal Piyasa Sistemi

Finansal Piyasa Sistemi yukarıda temel özelliklerini belirttiğimiz kredilerin alınıp verildiği temel sistemdir. Bu nedenle bu sistemi de yakından tanımakta yarar vardır.

1.2.1. Piyasa

İktisadi açıdan piyasa, alıcı ve satıcıların birbirleri ile karşılıklı iletişim içinde oldukları ve mübadelenin meydana geldiği bir yerdir. Piyasa; çok sayıda alıcı ve satıcının bir

⁷ Parasız, a.g.e. s.227-228.

⁸ Semih Bükler Prof.Dr. v.d., **Finansal Yönetim**, 6.Baskı, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2010, s.353.

araya geldiği yerdir ve organize bir yapıya sahip olması durumunda somut biçimiyle borsa olarak tanımlanır.⁹

Piyasalar; mal piyasaları ve finansal piyasalar olarak ikiye ayrılır.

1.2.1.1. Mal Piyasası

Mal; bir gelir sağlamak amacı ile ticareti yapılan fiziksel bir varlıktır. Hizmetler de bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Mal piyasaları, mal ve hizmetler ile bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan üretim faktörlerinin ticaretinin yapıldığı piyasalardır. Bu piyasalara; enerji piyasası, silah piyasası, altın piyasası örnek olarak gösterilebilir.¹⁰

1.2.1.2. Finansal Piyasalar

Finansal piyasalar, bir ekonomik sistemde fon açığı olan birimlerle fon fazlası olan birimlerin karşılaştıkları piyasalardır.¹¹

Bir diğer tanıma göre finansal piyasalar, İşletmelerin veya fon gereksinimi olan kurumların fon talepleri ile fon arz edenlerin fon arzının karşılaştığı piyasalardır.¹² Bu piyasalara finansal varlık piyasaları da denilmektedir.

Finansal piyasalar beş unsurdan oluşmaktadır.

- Tasarruf sahipleri (fon arz edenler),
- Yatırımcılar (fon talep edenler),
- Yatırım ve finansman araçları,
- Aracı kurumlar,
- Hukuki ve idari düzen.

⁹ Ekodialog, “Mali Piyasalar”, (Erişim) http://www.ekodialog.com/Konular/borsa_yatirim/mali_piyasalar.html, 10 Ocak 2012

¹⁰ Güven Sayılğan Doç. Dr., **Soru ve Yanıtlarıyla İşletme Finansmanı**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008, s.19

¹¹ Büker Prof.Dr. v.d., **a.g.e.** s.445

¹² Sayılğan, **a.g.e.**, s.20

Bu unsurların bir araya gelmesi ile oluşan Finansal piyasalar da kendi arasında Para Piyasası ve Sermaye Piyasası olarak ikiye ayrılır.

1.2.1.2.1. Para Piyasası Kavramı

Para piyasaları, kısa vadeli nakit fonların arz ve talep edildiği piyasalardır. Para piyasalarında genellikle bir yıldan kısa vadeler kullanılır. Para piyasalarında yapılan işlemlerin çoğunu ticari bankalar yönetirler. Para piyasalarının diğer özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.¹³

- Geçici nitelikteki likidite sıkıntısının giderilmesi için başvurulur,
- Fon kaynakları, devamlılık göstermeyen resmi, ticari ve vadesiz mevduattır,
- Fon alışverişinde kullanılan araçlar ticari senetlerdir,
- Kısa süreli fon alışverişi söz konusu olduğundan, risk ve dolayısıyla faiz oranı düşüktür.

Para piyasasının temel finansal araçları; hazine bonoları, mevduat sertifikaları, finansman bonoları ve repo gibi varlıklardır.¹⁴

1.2.1.2.2. Sermaye Piyasası Kavramı

Sermaye piyasaları, uzun vadeli nakit fonların arz ve talep edildiği piyasalardır. Bir yıldan uzun vadeler kullanılır.

Bir diğer deyişle, mali varlıkların alış ve satış önerilerinin karşılaşmasını sağlayan bir mekanizma niteliğindedir. Sermaye piyasalarının özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.¹⁵

¹³ Ali Sait Yüksel, Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, M.Ü.Nihat Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, Yayın No.520/754, İstanbul, 1997, s.3

¹⁴ Nurhan Aydın Prof. Dr. v.d., Uluslararası İşletmecilik, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1576, Eskişehir, Ekim 2008, s.232

¹⁵ Esin Can Mutlu Prof. Dr., Uluslararası İşletmecilik Teori ve Uygulama, 3.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Aralık 2008, s.378.

- Sabit yatırım ve net işletme sermayesi gereksinimi için başvurulur,
- Fon kaynakları devamlılık gösteren gerçek tasarruflardır,
- Uzun süreli fon alışverişi söz konusu olduğundan, risk, dolayısıyla faiz oranı yüksektir.

Sermaye piyasasının temel finansal araçları; hisse senetleri ve tahviller gibi sonsuz vadeli ya da orta vadeli varlıklardır.¹⁶

1.3. Kredilerin Sınıflandırılması

Finansal piyasaların en önemli yatırım ve finansman aracı olan krediler çeşitli özelliklere ve işlemlere sahiptirler. Sahip oldukları bu özellikler ve işlemlere göre kredileri çeşitli şekillerde sınıflandırmak olanaklıdır. Bu anlamda kredileri; niteliklerine, vadelerine, teminat koşullarına ve veriliş amaçlarına göre başlıca dört grupta sınıflandırmak olanaklıdır. Bunların dışında da kredileri iç ve dış krediler olarak da iki gruba ayırabiliriz.

1.3.1. Nitelik Açısından Krediler

Nitelikleri açısından krediler; genel olarak, Nakdi Krediler ve Gayri Nakdi Krediler olarak iki aşamada değerlendirilirler.

1.3.1.1. Nakdi Krediler

Bir süre sonra ödenmek koşuluyla gerçek veya tüzel kişiye çoğu kere bir ivaz (ödün) karşılığında verilen ödünç parayı ifade eder.¹⁷

Nakdi krediler ise İmza Karşılığı Nakdi Krediler, Maddi Karşılıklı Nakit Krediler olmak üzere ikiye ayrılır.

¹⁶ Aydın, a.g.e. s.232.

¹⁷ Muhasebetürk, "Nakdi Kredi Nedir", (Erişim) <http://muhasebeturk.org/ecopedia/397-n/6592-nakdi-kredi-nedir-ne-demek-tanimi-anlami.html>, 03 Ocak 2012

1.3.1.1.1. İmza Karşılığı Nakdi Krediler

1.3.1.1.1.1. Borçlu Cari Hesap

Borçlu cari hesap likidite sıkıntısına düşen firmaların kısa süreli nakit ihtiyacının karşılanması amacıyla belirlenen limit dahilinde firmalara para çekme yetkisi verilmesidir. Firmalar için söz konusu vade 18 ayı geçmemelidir. Bu süre içinde para yatıran ve para çeken firmaların hesapları yılbaşından itibaren her üç ayda bir kontrol edilerek piyasa faiz oranına göre faiz ücreti tahsil edilir.

Bu krediler genellikle müşteri çek ve senedi teminat alınarak kullanıldığından bu krediye senet mukabili ya da senet karşılığı da denir.¹⁸

1.3.1.1.1.2. Açık Kredi

Bankaların güvendikleri müşterilere rehin, ipotek veya kefil istemeksizin verdikleri borç para olarak adlandırılabilir.¹⁹

Bu çeşit krediler, müşterinin mali, ahlaki, ticari özellikleri incelendikten sonra açılır.

1.3.1.1.1.3. Kefalet Karşılığı Kredi

Borçlunun borcuna üçüncü bir kişinin imzası ile kefil olduğu, başka bir deyişle borçlunun borcunu ödemediği takdirde ödemeyi kefilinin üstlendiği kredilerdir. Maddi teminat karşılığı kredide, bu krediler için teminat olarak mal, gayrimenkul ipotegi, işletme rehni, nakit, kıymetli madenler ve taşlar, hisse senedi ve tahvil vb. gibi maddi bir teminat alınır.²⁰

1.3.1.1.1.4. İskonto-İştira Kredisi

Kredi kullandırımına neden olan kıymetli bir evrak söz konusudur (yasal tanımıyla senet ancak uygulamada çek de olmaktadır). Buradaki kullandırım şekli, bir anlamda bir

¹⁸ Türkçebilgi, “Borçlu Cari Hesap”, (Erişim) http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/bor%C3%A7lu_cari_hesap, 03 Ocak 2012

¹⁹ Wiktionary, “Açık Kredi”, (Erişim) http://tr.wiktionary.org/wiki/a%C3%A7%C4%B1k_kredi, 03 Ocak 2012

²⁰ Muhasebedersleri, “Kredi İşlemleri”, (Erişim) <http://www.muhasabedersleri.com/banka-islemleri/kredi-islemleri.html>, 03 Ocak 2012

menkul değerin banka tarafından satın alınarak karşılığında nakit'in ödenmesidir. Burada iki noktaya dikkat edilmesi gerekir. İşlemin içinde kıymetli evrak bulunur. Evraka dair ödeme, normalde faiz anaparadan düşüldükten sonra yapılır. Dolayısıyla söz konusu evrakların (çek/senet) ortalama vadesi bunların tahsil kabiliyeti, tahsil edilememe durumunda belgeleri bankaya veren tarafa rücu edilme durumu ve doğal olarak faizin peşinen tahsil edilmesi konularına dikkat edilmelidir.²¹

Günümüzde önemini yitirmiş bir kredi türü olarak değerlendirilmektedir.

1.3.1.1.1.5. Tüketici Kredisi

Bir mal ya da hizmetin satın alınması amacıyla ya da olmaksızın, ticari amaçlar dışında gerçek kişilere, belli faiz, taksit ve ödeme şartlarında geri ödenmek üzere kullanılan krediler tüketici kredisi olarak tanımlanmaktadır.²²

1.3.1.1.2. Maddi Karşılıklı Nakit Krediler

1.3.1.1.2.1. Vesikalı İştira

Ticari senetlerden herhangi birine konşimento, hamule (yükleme) senedi, fatura, sigorta poliçesi ve benzeri belgeler bağlı bulunursa, bunlar vesikalı senet adını alır. Bu senetlerin iştirasına da vesikalı iştira işlemi denilir.²³

Vesikalı iştira, maddi teminata dayanan bir kredi işlemidir. Diğer bir deyimle, belirli belgelerin ilişitirildiği senetlerin iştira edilmesi yoluyla açılan, maddi teminata dayalı bir kredi türüdür.

Vesikalı iştira, bankanın bulunduğu yerden başka bir yerde bulunan alıcıya satılan mala ait belgelerin bankaya rehn edilmesi karşılığında yapılan bir kredi işlemi olduğundan, bu yolla müşteri, sattığı malların bedelini mal henüz alıcıya teslim edilmeden bankadan elde etme olanağına sahip olur.

²¹ Netsis, "İskonto-İştira Kredileri", (Erişim) http://www.netsis.com.tr/CHM/TemelsetYeni/help_1269501324.html, 03 Ocak 2012

²² Genelbilge, "Tüketici Kredileri", (Erişim) <http://www.genelbilge.com/tuketici-kredileri.html/>, 03 Ocak 2012

²³ Malihaber, "Vesikalı İştira", (Erişim) <http://www.malihaber.com/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=805>, 03 Ocak 2012

1.3.1.1.2.2. İstihkak Temliki Karşılığı Kredi

Kredi lehtarının, üçüncü kişilerden olan alacağını bankaya temlik etmesi karşılığında kullanırılır. Faiz tahakkuk tarihlerinde kredi ile ilgili masraflar nakden ve defaten tahsil edilir.²⁴

1.3.1.1.2.3. Emtia Karşılığı Kredi

Özellikleri karşılık olarak alınmaya elverişli (tarımsal ürünler, sanayi hammadde ve mamulleri ihracatı yapılacak ticari vasıflı mallar) ve kısa dönemlerde önemli fiyat dalgalanmaları göstermeyen bir kısım emtianın bunları elinde bulunduran kişilerden ilgili banka tarafından rehin alınarak, ekspertiz değerine marj uygulanmak suretiyle ilgili müşteriye kredi sağlanması olarak tanımlanabilir.²⁵

1.3.1.1.2.4. Emtia Vesaiki (Resepise Varant) Karşılığı Kredi

Bankanın, malları temsil eden vesaik karşılığında ihracatçıya avans vermesi durumudur. Avans miktarı ihraç tutarının bir kısmını veya tamamını karşılayabilir. Banka, avans ödemesinde, ihracatçının finansal durumunu, alıcının finansal durumunu ve alıcının ülkesinin ekonomik ve politik durumunu da göz önünde tutmaktadır.²⁶

Bu kabil avans, cari hesap kredisi şeklinde işlediğinden, kullanılan miktara faiz tahakkuk ettirilir.

1.3.1.1.2.5. İpotek Karşılığı Kredi

Bu tür kredinin teminatı gayrimenkul ipoteğidir. Borçlunun borcunu ödememesi veya ödeyememesi durumunda ipotek alınan gayrimenkul satılarak alacak karşılanmaya

²⁴ Vakıfbank, “Alacak Temliki Karşılığı Krediler”, (Erişim) <http://www.vakifbank.com.tr/alacak-temligi-karsiligi-krediler.aspx>, 11 Ocak 2012

²⁵ Yıldırım Beyazıt Önal Prof. Dr., **Yeni Finansman Teknikleri**, Ders Notları-8, Banka Kredileri, t.y.

²⁶ Pınar Osanmaz, **Dış Ticaretin Finansmanında Kullanılan Krediler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2008, s.14.

çalışılır. Banka, bu tür kredi için teminat olarak alacağı gayrimenkul hakkında gerekli araştırmayı yapmalı ve ekspertiz raporu düzenlemelidir.²⁷

1.3.1.1.2.6. İşletme Rehni Karşılığı Kredi

Ticari işletmenin rehnedilmesi karşılığında kullanılan kredilerdir. Ticari işletme rehni, ticari işletmeyi konu edindiğine göre,

ticari işletmeye dahil sayılan unsurlar da rehin kapsamına girecektir.

- Ticaret ünvanı ve işletme adı,
- Rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makine, araç, gereç, alet, motorlu nakil araçları,
- İhtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai haklar, bu rehnin kapsamına girmektedir.²⁸

1.3.1.1.2.7. Borsaya Kote Edilmiş Pay Senedi ve Tahvil Karşılığı Kredi

Hisse senedi ve tahvil karşılığı kredi kullanılırken bu değerler rehnedilir. Bu değerlerin kredi için teminat kabul edilmesi, menkul kıymetler borsasında alım satımı kabul edilmiş ve borsaya kote edilmiş olmasına bağlıdır. Borsaya kote edilmiş olan menkul kıymetlerin izlenmesi ve satışı daha kolaydır.²⁹

Banka, müşterisiyle yapacağı rehin sözleşmesi ile, borcun ödenmemesi durumunda rehnediği menkul kıymetleri satma hakkı elde eder. Banka, rehin aldığı menkul değerlerin tamamı tutarında kredi kullanmaz, belli bir oranında kullanır. Hisse senedi ve tahvil karşılığı kredinin tek dezavantajı, tahvilin ve hisse senedinin değer kaybına uğraması iken; kısa vadede geri dönme, komisyon geliri sağlama vb. avantajları vardır.

²⁷ Elif Didem Gölcük, **Banka Kredi Karşılıkları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2006, s.24

²⁸ Parasız, **a.g.e.**, s.235

²⁹ Güler Aras, Ticari Bankalarda Portföy Yönetimi, İstanbul. **SPK Yayınları**. Yayın No:30, 1996, s.15

1.3.1.1.2.8. Diğer Güvenceler Karşılığı Krediler

Karşılığı nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli maden olan işlemler, sınırlamaya tabi olmayan kredi olarak değerlendirilir.³⁰

1.3.1.2. Gayri Nakdi Krediler

Bir bankanın, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi konusunda müşterisi lehine gerçek ve tüzel kişilere taahhütte bulunması, garanti vermesi, taahhütte bulunan kişilerin bu taahhütlerini kararlaştırılan koşullara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vadelerinde ödeyeceklerini temin etmek üzere, bankaca karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulması, garanti verilmesi tarzında kullanılan kredilerdir.³¹

Gayri nakdi kredilere; teminat mektupları, kefalet, aval, ciro, ithalat akreditif kredisi, harici garanti kredisi örnek gösterilebilir.

1.3.1.2.1. Türk Lirası Teminat Mektubu Kredisi

Teminat mektupları, yurt içinde veya yurt dışında yerleşik gerçek veya tüzel kişiler lehine, bir malın teslimi, bir işin yapılması gibi konularda muhatap oldukları kişi ve kurumlara hitaben, banka tarafından verilen ve söz konusu işin zamanında ve eksiksiz yapılmasını taahhüt eden garanti mektubudur.³²

Mektupta, aksi takdirde muhatabın uğrayacağı zararın metinde belirtilen tutar kadarının mektubu veren banka tarafından karşılanacağını taahhüt edildiği de yer alır.

1.3.1.2.2. İpotek Karşılığı Gayri Nakdi Kredi

Bu tür kredinin teminatı gayrimenkul ipoteğidir. Borçlunun borcunu ödememesi veya ödeyememesi durumunda ipotek alınan gayrimenkul satılarak alacak karşılanmaya

³⁰ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Üçüncü Bölüm, Kredi Sınırlamalarına Tabi Olmayan İşlemler, Madde 55 (a)

³¹ Görkem Sinan, **Türk Bankacılık Sektöründe Kredilendirme Süreci ve Bir Örnek**, İstanbul, 2005:13

³² Akbank, "Teminat Mektubu", (Erişim) <http://www.akbank.com/tl-yp-teminat-mektubu-511.aspx>, 16 Ocak 2012

çalışılır. Banka, bu tür kredi için teminat olarak alacağı gayrimenkul hakkında gerekli araştırmayı yapmalı ve ekspertiz raporu düzenlemelidir.³³

1.3.2. Vade Açısından Krediler

Vade açısından krediler kısa, orta ve uzun vadeli krediler olmak üzere üç grupta incelenir.

1.3.2.1. Kısa Vadeli Krediler

Genellikle ticari bankalar tarafından tüketim mallarının pazarlanmasında kullanılan bu kredilerin vadesi 12 ayı geçemez.³⁴

İşletmelerin kısa vadeli fon ihtiyaçlarının karşılanmasında, bir yıl veya daha kısa süreler için kullanılan, kendi kendini likide eden kredilerdir.

Kısa vadeli krediler, uzun vadeli kredilere göre daha az risk taşıması ve maliyetlerinin nispeten düşük olması sebebiyle uygulamada daha fazla yer almaktadır. Cari hesap kredisi, pay senedi ve tahvil karşılığı kredi, kefalet mukabili kredi, çek/senet karşılığı kredi, Türk Eximbank kredileri gibi birçok şekli olabilen kısa vadeli kredilerin temel amacı genellikle işletmelerin çalışma sermayesinin açıklarının finansmanıdır.³⁵

1.3.2.2. Orta Vadeli Krediler

İşletmelerin; kuruluş, modernizasyon giderleri ve işletme sermayesi açıklarını karşılamak amacıyla 1-5 yıl vade ile aldıkları kredilerdir. Ülkemizde kredinin sağlam teminatlara bağlanması gerekliliği ön planda iken, iktisaden kalkınmış ülkelerde finans kurumları özellikle orta vadeli kredilerde maddi bir teminat aramaktan çok kredi sözleşmesine özel şartlar ekleyerek firmanın gelir yaratma kapasitesi ve likiditesini olumsuz etkileyecek bazı unsurları ortadan kaldırmak amacı gütmektedirler.³⁶

³³ Gölcük, a.g.e. s.24

³⁴ Mehmet Tomanbay Prof. Dr., **Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı**, Ankara, Hatiboğlu Bsm.ve Yay. San.Tic.Ltd.Şti., 2001, s.141

³⁵ Sinan, a.g.e., s.14

³⁶ Öztin Akgüç, **Orta ve Uzun Vadeli Krediler Ve Finansman Kurumları**, İstanbul,1976, s.10

1.3.2.3. Uzun Vadeli Krediler

İşletmeler sürekli olarak kullandıkları duran varlıklarını finanse edebilmek için uzun süreli finansman kaynaklarına ihtiyaç duyarlar, ihtiyaç duyulan uzun süreli finansman kaynakları ise, özkaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki yoldan sağlanır.

Uzun süreli finansman, borçlanma yoluyla yapılır. Sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ekonomilerde, işletmelerin uzun vadeli yabancı kaynak sağlamak için başvurdukları başlıca yollardan biri tahvil çıkarmaktır.

İşletmeler genelde hisse senedi ve tahvil çıkararak, uzun vadeli fon sağlarlar. Bazı durumlarda işletmeler otofinansmana giderek özkaynaklarını arttırabileceği gibi, finansal kurumlardan uzun süreli borç alarak da yabancı kaynaklardan fon sağlayabilirler.³⁷ Uzun vadeli krediler 5 ile 15 yıl arasında değişen vadelerle uygulanırlar.

1.3.3. Teminat Açısından Krediler

Bu tür kredileri de Teminatlı ve Teminatsız Krediler olarak iki bölümde incelemek mümkündür.

1.3.3.1. Teminatsız Krediler

Kredi müşterisinin imzasına güvenilerek başka bir teminat alınmadan açılan kredilerdir. Açık kredi ve tek imzalı teminat mektubu, bu kredilere örnek olarak verilebilir.³⁸

1.3.3.2. Teminatlı Krediler

Teminatlı krediler, şahsi teminatlı ve maddi teminatlı olmak üzere iki grupta toplanabilir.

³⁷ Büker Prof.Dr. v.d.,, a.g.e., s.421

³⁸ Ayşegül Öker, **Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi-Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007, s.14

1.3.3.2.1. Şahsi Teminatlı Krediler

Kredi müşterisinin yanı sıra güvenilir ve yine bankanın müşterilerinden olan firmaların imzalarına dayanılarak açılan kredilerdir (kefalet karşılığı nakit kredi, çift imzalı teminat mektubu gibi).

1.3.3.2.2. Maddi Teminatlı Krediler

İpotek tesisi ya da menkul kıymetlerin rehnedilmesi karşılığında kullanılan kredilerdir.

1.3.4. Veriliş Amacı Açısından Krediler

1.3.4.1. Yatırım Kredileri

İşletmenin kuruluşu aşamasında, sabit değerlerin alımı ve bunların değerlendirilmesi için alınan kredilerdir. Bu krediler, işletme faaliyete geçip kâr etmeye başladıktan sonra geri ödenmek üzere alınır.³⁹

1.3.4.2. Donanım Kredileri

İşletmelerin mevcut faaliyetlerini sürdürmek için teçhizat alımı, yenileme, kapasite artırımı vs. gibi ihtiyaç duyduğu donanımlara gerekli olan fonu sağladığı kredilerdir.⁴⁰

1.3.4.3. İşletme Kredileri

İşletmenin faaliyet süreci içinde ihtiyaç duyacağı hammadde ve malzeme sağlanması, işçilik ücretlerinin ödenmesi, ambalajlama, nakliye, pazarlama gibi malın üretim başlangıcından satışına kadar olan sürede finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla kullanılan kredilerdir.

³⁹ Muhasebetürk, “Yatırım Kredisi Nedir”, (Erişim) <http://muhasebeturk.org/ecopedia/411-y/3756-yatirim-kredisi-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html>, 16 Ocak 2012

⁴⁰ Hakan Şakar, **Bankalarda Kredilendirme Teknikleri**, 1.Basım, StrataTraining&Consulting, Yayın No:5, İstanbul, 2001, s.60-61

1.3.5. Kullanılan Sektörler Açısından Krediler

Sektörlere göre krediler genel olarak özel sektör ve kamu sektörü kredileri şeklinde ele alınabilir. Ayrıca, kredileri tek tek, tarım, turizm, küçük sanayi, imalat, enerji vb. de incelemek mümkündür.⁴¹

1.4. Dış Krediler

Uluslararası sermaye hareketleri içinde önemli bir yer tutan dış krediler, kamu ve özel sektör tarafından kullanılmaktadır.

Dış krediler, genellikle fon fazlası olan ekonomik birimlerden fon talebi içinde olan ekonomik birimlere yönelen fonlardır. Bu ekonomik birimler, hükümetler, firmalar, uluslararası kuruluşlar ve ticari, kalkınma ve yatırım bankalarıdır.

Dış krediler, borçlu açısından düşünüldüğünde anapara ve faiz geri ödeme özellikleri nedeniyle yükümlülük anlamına gelmektedir. Bu durum da dış kredilerin aynı zamanda dış borç anlamına geldiğini ortaya koyar.⁴²

Dış kredileri de türlerine göre sınıflandırmak istersek Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler ile Program ve Proje Kredileri olmak üzere dört gruba ayırabiliriz.

1.4.1. Nakdi Dış Krediler

1.4.1.1. İhracat Kredileri

İhracat kredileri ilk ikisi sevk öncesi, son ikisi sevk sonrası finansman olmak üzere iki aşamada ve dört şekilde finanse edilmektedir.

1.4.1.1.1. İhracat Hazırlık Kredisi

İmalat sanayi alanında faaliyette bulunan 1-200 arasında işçi istihdam ettiğini SSK kayıtları ile belgeleyen, para ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, son takvim yılı bilanço net değeri itibarıyla 2 milyon ABD Doları karşılığı TL'yi aşmayan Küçük ve

⁴¹ Parasız, a.g.e., s.233

⁴² Ebru Yalçın, **İktisadi Büyüme ve Dış Krediler Amprik Bir Çalışma**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 2005, s.22

Orta Boy İşletmeler (KOBİ), ihracat taahhüdü karşılığında ve malların serbest dövizle ihraç edilmesi koşulu ile kredilendirilir. Eximbank'ın uygulamasında limiti 100.000 Dolar, vadesi 360 gün olan bu kredi için teminat olarak, anapara ve faizin %50'si oranında banka teminat mektubu ile anapara tutarında teminat senedi alınmaktadır.⁴³

1.4.1.1.2. Akreditif Karşılığı ihracat Kredisi

İhracat bağlantısı sonucunda yurt dışındaki ithalatçıdan akreditif temin eden firmalara, sevk öncesi finansman sağlamak amacıyla kullanılan kredi türüdür. Akreditif karşılığı ihracat faaliyetinde bulunan ticari işletmeler söz konusu krediden yararlanabilirler.

Akreditif karşılığı kullanılacak olması sebebiyle; kredi, cazip faiz oranlarıyla kullanılır. Vade süresince faiz oranı değişmez. Vergi, resim, harç ve fon istisnasına tabidir.⁴⁴

1.4.1.1.3. Vesaik Karşılığı İhracat Kredisi

Vesaik karşılığı kullanılacak kredilerde vade azami 45 gündür. İhracat tahsil vesaiklerinin noksansız teslim alınmasını takiben, kredi kullanılacak vesaiklerin tahsili ile kredi tasfiye edilecektir. Kredi borçlu şeklinde kullanılacak olup, vesaikin (tevdi edilen bono ve poliçenin nominal değeri esas olmak üzere) FOB tutarının %75'i oranında kredi tahsis ve kullanımını söz konusudur.

1.3.1.1.4. Kredili İhracat Finansman Kredisi (İhracat İştirak Kredisi)

Kredili ihracat, mal bedeli dövizlerin ihracından sonra normal süreyi aşacak şekilde ödenmesine imkân veren satış şeklidir. Kredili ihracatla, ilgili ihracat kredisi talepleri, kredili ihracatın yapıldığı ülkenin dış ödeme imkânları, mevzuat, senette kabul, aval ya da teyit imzası bulunan ya da ihracat bedelinin ödeneceğini garanti eden yurt dışındaki bankalar ve senet borçlusunun durumu, vade, meblağ ve döviz cinsleri, kredili ihracat tescil merciinin izni gibi yönlerden incelenir.

⁴³ Parasız, a.g.e., s.233

⁴⁴ Kredisi, "Akreditif Karşılığı İhracat Kredisi (Erişim) <http://www.kredisi.net/akreditif.karsiligi.ihracat.kredisi.asp>, 02 Şubat 2012

1.4.1.2. Döviz Endeksli Kredi

DEK, “Döviz Endeksli Kredi” kullanmak isteyen kişinin (gerçek veya tüzel) krediye konu olacak tutarın döviz yani yabancı para olarak alması ve kredi geri ödemelerini bankayla mutabakata vardıkları döviz cinsinden yapmasına imkân verir.

Özellikle gelirleri döviz cinsinden olan gerçek veya tüzel kişiler için kurlarda geri ödeme süresi boyunca olabilecek dalgalanmalara karşı kredi taksitlerinde bir güvenlik sağlaması nedeniyle ve kredi faizinde ilgili döviz cinsine uygulanan faizlerin aynı kredinin TL cinsinden alınması durumunda uygulanacak faizden daha düşük olması gibi bazı avantajlar sunar.⁴⁵

1.4.1.3. İhracatın Finansmanında Nakdi Döviz Kredileri

İhracatçının tecrübesi, daha önce gerçekleştirdiği ihracat tutarları, ihracat projesi ve bağlantılarına göre gerekli ihracatı vadesi içinde gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği, kredinin ne şekilde kullanılacağı, akreditifli bağlantı söz konusu ise, akreditifin bankaca açılıp açılmayacağı, gerçekleştirdiği ihracat bedeli dövizlerin bankaya getirilmesi konusunda tutumu, vesaik karşılığı işlemlerde vesaiklerin eksiksiz olması, kredi talebi onaylı kredilerinin kullanılmayan bölümü ile ilgili ise, bu husus da kredi önerisinde belirtilmelidir.

1.4.1.3.1. İhracat Hazırlığının Finansmanında Krediler

İhracatın hazırlığının finansmanı ile ilgili olarak firmadan alınacak ihracat taahhüdü doğrultusunda FOB tutarı esas alınarak kullanılmaktadır.

1.4.1.3.2. Sevk Sonrası Finansmanında Krediler

Bu kredi türünde vade en az 45 gündür. Vesaik bedelinin tahsiliyle kredi tahsil ve tasfiye edilmektedir. Kredi Borçlu Cari Hesap (BCH) şeklinde kullanılmaktadır. Gerek ihracatın hazırlığının finansmanında ihracat taahhüdünün FOB tutarının %75’i gerekse akreditifli ve vesaik karşılığı işlemlerde akreditifin FOB tutarının %75’i ile vesaikin FOB tutarının %75’i oranında kredi kullandırımı söz konusudur.

⁴⁵ Finansmortgage, “Döviz Endeksli Kredi Nedir”, (Erişim) <http://www.finansmortgage.com/dovize-endeksli-kredi-dek-nedir-neden-dek-kullanamam/>, 02 Şubat 2012

1.4.1.3.3. Kredili İhracatın Finansmanında Nakdi Döviz Kredileri

Kredili ihracat, mal bedeli dövizlerin ihracattan sonra normal süreyi aşacak şekilde ödenmesine imkân veren satış şeklidir.

1.4.1.3.4. Taşımacılarla ilgili Finansmanda Nakdi Döviz Kredileri

Bankalar, dış sularda faaliyetleri bulunan Türkiye’de yerleşik denizcilik şirketleri ve yurt dışında iş yapan karayolu nakliye şirketlerine döviz kredisi açabilecektir.

1.4.1.3.5. Yurt Dışına İş Yapan Müteahhitlerin Finansmanında Nakdi Döviz Kredileri

Yurt dışında iş yapan müteahhitler, yeni bir iş aldıklarında büro, şantiye kuruluşu, makine parkı, işçi ve malzeme tedarik gibi ihtiyaçlar ya da devam eden işlerinde, istihkak ödemelerindeki gecikmeler nedeniyle döviz kredisine ihtiyaç duymaktadırlar.

1.4.1.3.6. Orta/Uzun Süreli Döviz Kredileri

Orta/uzun süreli döviz kredisi açılmasıyla ilgili olarak bankalar, dış ticaret sermaye şirketlerine ve yatırım teşvik belgeleri kapsamında dış kredi almaları öngörülen Türkiye’de yerleşik kişilere döviz tahsisi mutat işlemlerle ilgili olarak vadeli döviz kredisi açabilecektir.

1.4.1.4. Nakdi İthalat Akreditif Kredisi

Bu kredi türünde, firmanın yurt dışından ithal edeceği mal bedelinin ithalat talebiyle birlikte firmadan peşin olarak tahsil edilmeyip firmanın onaylı kredisi dahilinde kredi hesabına borç yazılması şeklinde işleyen bir kredi türüdür.

Nakdi ithalat kredisinden üç türlü finansman yapılabilir.

- Akreditiften Peşin Ödenecek Kısımın Nakdi Kredi Yoluyla Finansmanı,
- Akreditif Kredisinin Marjlı Bölümünün Nakdi Kredi Yoluyla Finansmanı,
- Akreditife Konu Mal Bedelinin Tamamının Nakdi Kredi Yoluyla Finansmanı şeklindedir.

1.4.2. Gayri Nakdi Dış Krediler

Gayri nakdi kredileri; gayri nakdi ithalat akreditif kredisi, kabul-aval kredileri, prefinansman kredisi olarak üç grupta incelemek mümkündür.

1.4.2.1. Gayri Nakdi İthalat Akreditif Kredisi

Belirli şartların yerine getirilmesi karşılığında ihracatçı firmaya mal bedelinin ödenmesinin bankaca garanti edildiği bir kredi türüdür.

Uluslararası ticarete hem alıcı hem de satıcı tarafların birbirlerinin mali durumlarını çok iyi bilmemesinden, ayrıca farklı ülkelerde farklı kambiyo rejimleri uygulanmasından dolayı karşılıklı bir risk içindedirler. Buna karşılık banka ithalat akreditif kredisi ile satıcı firma mal bedelinin zamanında tahsilini, alıcı firma da sözleşme doğrultusunda istediği nitelikteki malın eline geçmesini banka güvencesiyle garantiye almaktadır.⁴⁶

1.4.2.2. Kabul-Aval Kredileri (Acceptance)

Kabul kredisi; ithalat bedelini, ihracatçı tarafından keşide edilen poliçeyi kabul ederek mallara ödeme yapmadan ödeme sağlayacak bir kredi türüdür. Ödeme, poliçe vadesinde gerçekleştirilir. Ödeme için bir banka garantisi istenmesi durumunda ise poliçeye bankanın garanti etmesiyle, (aval) ihracatçı firmaya bu garanti sağlanmış olur. Akreditifli, vesaik veya mal mukabili olmak üzere yapılabilecek kabul kredili ödeme şeklinde düzenlenecek poliçelerin vadeleri kabul tarihinden başlamak üzere herhangi bir süre ile sınırlı olmaksızın serbestçe belirlenir.⁴⁷

1.4.2.3. Prefinansman Kredisi

Prefinansman Kredileri; ihracat veya ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerle ilgili mal ve hizmet alımının finansmanında kullanılan bir kredi türüdür. İşletmeler tarafından, bizzat yurt dışındaki alıcıdan veya uluslararası piyasadan

⁴⁶ Şekerbank, “Yabancı Para Gayri Nakdi Krediler”, (Erişim) <http://www.sekerbank.com.tr/kurumsal/yabancigayrinakdi.jsp>, 02 Şubat 2012

⁴⁷ Vakıfbank, “Aval-Kabul Kredileri”, (Erişim) <http://www.vakifbank.com.tr/aval-kabul-kredileri-ticari.aspx>, 02 Şubat 2012

sağlanıp, Türkiye'deki bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla alışı yapılmak suretiyle kullanılır.⁴⁸

1.4.3. Proje Kredileri

Proje kredileri, ülkenin kalkınma planında yer alan belli bir projenin dış finansman ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak, hükümetler, uluslararası kuruluşlar veya diğer finans kuruluşları tarafından sağlanmaktadır.

1.4.4. Program Kredileri

Program kredileri çoğunlukla ödemeler dengesinin finansmanı amacıyla rezerv artışına katkıda bulunmak üzere sağlanırlar. Genellikle borçlu ülkenin belli başlı bazı ekonomik ve diğer yapısal uyum politikalarının uygulanması koşuluyla verilen program kredileri, ülkenin vaat ettiği politikaları uygulamadaki başarısına bağlı olarak anlaşmada belirtilen programa uygunluk doğrultusunda serbest bırakılırlar.⁴⁹

1.5. Değerlendirme

Kişisel bir algı olarak, ihtiyaç hasıl olduğunda, belirli bir vade içerisinde ve faiz ödemeyi kabul etmek kaydıyla bankalar aracılığıyla kullanılan, finansman olarak karşımıza çıkan “kredi”nin böylesine karmaşık ve çok yönlü özellikleri vardır.

Hangi tür kredinin daha faydalı ve verimli olacağını belirlemek, işletmeler açısından hayati öneme haiz konuların başında gelmektedir. Gerek geleneksel işletme yapılarında olsun gerekse aile veya küçük işletmelerde olsun finansal yönetimin profesyonel kişiler tarafından uygulanmaması sonucunda, krediye başvurmayan işletmeler faaliyetlerine son vermek veya küçülmek durumunda kalmışlardır.

Kreditörler açısından baktığımızda da, kredi kullanan işletmelerin, kullanmış olduğu kredileri ne şekilde değerlendireceği kredi riski açısından önemlidir. Çünkü amacına uygun olarak kullanılmayan krediler, kendisinden beklenen verimi sağlayamayacak bunun sonucunda, kredinin ödenmesinde güçlüklerle karşılaşılacaktır.

⁴⁸ Finansbank, “Dış Ticaret Finansmanı”, (Erişim) <http://www.finansbank.com.tr/Bankacilik/ticari-bankacilik/dis-ticaret-finansmani/default.aspx>, 02 Şubat 2012

⁴⁹ Yalçın, a.g.e., s.24.

İşte, karşılaşılmaması muhtemel bu tür sorunların daha baştan bertaraf edilmesinde, genellikle “banka” olarak karşımıza çıkan finansal piyasaların ve ilgili kuruluşlarının iki tarafın da faydasını gözetmek ve işlemlerini bu şekilde yapmak gibi önemli bir özelliği de bulunmaktadır.

Anlaşılabileceği üzere bir ülkenin üretici potansiyelinin yeterince iyi değerlendirilebilmesi ve ülke ekonomik kalkınmasında ileri noktalara gelinebilmesi için bir finansman ve yatırım aracı olarak hem kredinin ve hem de kredi sisteminin özünü oluşturan finansal piyasaların sağlıklı işleminin önemi büyüktür.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANS MEVZUATI, BAŞLICA DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

VE FİNANSMAN KURUMLARI

Bir ülkede ekonomik büyümenin temel taşlarından olan yatırımların gelişmesinin ve büyümesinin önündeki en büyük engellerin başında bu yatırımların finanse edilme sorunları bulunmaktadır. Bu nedenle finansal sistem ne kadar sağlıklı işlerse söz konusu yatırımlar o denli artar. Dolayısıyla da sağlıklı bir finansal sistemin ekonomik gelişme üzerindeki etkisinin büyüklüğü yadsınamaz. Finansal Kurumlar ile Ticari İşletmeler arasındaki finansal ilişki daha da özelden kredi ilişkisi sürecinin sorunsuz bir şekilde yerine getirilmesinde, ilgili ülkedeki yasal düzenlemelerin ve söz konusu yasal çerçeve kapsamında, denetleyici ve düzenleyici kurumların, finans ilişkisi içerisindeki tarafların hak ve yükümlülüklerini garanti altına alacak şekilde yapılanmasının büyük önemi vardır.

Söz konusu ortamın varlığı, finansal kurumları, kredi kullandırma noktasında daha esnek davranmaya, kredi kullanmak yoluyla yatırım süreçlerini yöneten işletmeleri de kredi kullanma ve yeni girişimler yaratma konusunda istekli davranmaya itecektir.

Birbirine sıkı sıkıya bağlı ilişkiler içerisinde olan böylesine büyük bir çarkın, ülkemizde etkin bir şekilde faaliyetlerini yerine getirmesine ortam hazırlayan başlıca öğeleri vardır. Bunların başında “Finans Mevzuatı” vardır. Finansman ile ilgili mevzuat Türkiye’de finans sistemini başlıca iki ana grupta şekillendirmiştir. Bunların ilki finans sistemimizi “Düzenleyici Kurumlar” diğeri ise ihtiyaç duyanlara doğrudan fon sağlayan “Ulusal Finansman Kurumları”dır. Finans sistemimizde bunların dışında fon sağlanması açısından bir diğer önemli kaynak da “Uluslararası Finansman Kurumları”dır. Dolayısıyla finans sistemimizi;

- Finans Mevzuatı,
- Düzenleyici Kurumlar,
- Ulusal Finansman Kurumları,

- Uluslararası Finansman Kurumları,

şeklinde incelemek mümkündür.

Atıl durumdaki tasarrufların finansal kurumlar aracılığıyla, kredi kanalı yoluyla yatırımlara dönüştürülerek, ülke ekonomisi üzerindeki etkisinin ölçülebilir, denetlenebilir ve sistematik bir şekilde yürütülebilir olmasının temel taşları olması münasebetiyle, bu öğeleri incelemekte fayda vardır.

2.1. Finans Mevzuatı

Türkiye’de finans mevzuatı deyince akla çok sayıda kanun, Bakanlar Kurulu Kararı ve yönetmelikler gelir. Bunların başlıcaları; Faktoring Şirketlerine İlişkin Mevzuat, 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Mevzuat, 3226 Sayılı Finansal Kiralama Mevzuatı (Leasing), 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Mevzuatı, 1567 Sayılı Türk Parasın Kıymetini Koruma Hakkında Mevzuat, 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Mevzuat, 3182 Sayılı Bankalar Mevzuatı, 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’dir. Ancak konumuz açısından bu mevzuat içinde en önemlileri 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’dur. Bunların yanında 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu ile 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname de finansman ile ilgili hükümleri içermektedir. Bir diğer deyişle bu dört kanun finans sistemimizi şekillendiren en önemli kanunlardır. Bu nedenle bu dört kanunun özelliklerine biraz daha yakından bakmakta yarar vardır.

2.1.1. 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

Bu Kanunun konusu, tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak amacıyla; sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını, düzenlemek ve denetlemektir.

Sermaye piyasası araçları, bu araçların ihracı, halka arzı ve satışı, bunları ihraç veya halka arz edenler, bu Kanunun 40’inci maddesi çerçevesinde borsalar ve teşkilatlanmış

diğer piyasalar, sermaye piyasası faaliyetleri, sermaye piyasası kurumları ve Sermaye Piyasası Kurulu bu Kanun hükümlerine tabidir. Ancak halka açık olmayan anonim ortaklıkların halka arz edilmeyen hisse senedi ihraçları bu Kanun kapsamı dışındadır.⁵⁰

2.1.2. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu

Bu Kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.⁵¹

Türkiye'de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri, finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu kanun hükümlerine tabidir.⁵²

Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır.

2.1.3. 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu

Bu kanunun amacı; banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemek suretiyle kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasını sağlamaktır.⁵³

Özel kanunlarla kurulmuş olan bankalar hakkında da kanunlarında yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla bu kanun hükümleri uygulanır.

Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile üye işyerleri ve kart hamilleri bu kanun hükümlerine tâbidir.

Kendi işyerleri ile sınırlı olmak üzere, mal veya hizmetlerin vadeli satışı ile alıcının borç alacak durumunun izlenmesi amacıyla kart çıkaran veya sistem oluşturan veya herhangi

⁵⁰ 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, Md.1, Md.2, Kanun Kabul Tarihi: 28 Temmuz 1981

⁵¹ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Genel Hükümler Md.1, Resmi Gazete, Sayı:25983 (Mükerrer)

⁵² 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Genel Hükümler Md.2, Resmi Gazete, Sayı:25983 (Mükerrer)

⁵³ 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, Md.1, Kabul Tarihi: 23 Şubat 2006

bir kredilendirme işlemi yapılmaksızın veya hesaba bağlı olmaksızın önceden belirlenen bir tutarla sınırlı olmak üzere kart düzenleyen gerçek veya tüzel kişiler bu kanun hükümlerine tâbi değildir.⁵⁴

2.1.4. 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Bu kanun hükmündeki kararnamenin amacı, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle sürekli olarak ödünç para verme işleriyle uğraşan gerçek kişilerin ve finansman şirketleri ile faktoring şirketlerinin faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesidir.⁵⁵

İkrazatçılar, finansman şirketleri ve faktoring şirketleri bu kanun hükmünde kararname hükümlerine tabidir.

Bankalar, sigorta şirketleri ve özel kanunlarına göre ödünç para vermeye yetkili kılınan kuruluşlar ile tüzel kişilerin doğrudan veya ortak veya iştirakleri vasıtasıyla dolaylı olarak ortaklık ilişkisi içinde buldukları diğer tüzel kişilere ödünç para vermeleri ve Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri çerçevesinde yetkili kurum ve kuruluşlarca yapılan işlemler hakkında bu KHK hükümleri uygulanmaz.⁵⁶

2.2. Düzenleyici Kurumlar

Yukarıda da belirttiğimiz gibi başlıcalarını yakından incelediğimiz finans mevzuatımızın şekillendirdiği kurumların başında “Düzenleyici Kurumlar” gelmektedir.

Türkiye’de sermaye piyasalarında faaliyet gösteren düzenleyici ve birçok yatırım ile yöneticileri yönlendirici kurum mevcuttur.

Bu düzenleyici kurumların başlıcaları; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), T.C. Başbakanlık Sermaye Piyasası Kurumu (SPK) ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB) olarak sıralamak mümkündür.

⁵⁴ 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, Md.2, Kabul Tarihi: 23 Şubat 2006

⁵⁵ 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Md.1, KHK Tarihi: 30 Eylül 1983

⁵⁶ 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Md.2, KHK Tarihi: 30 Eylül 1983

Bunların dışında;

- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB),
- Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği (TKYD),
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB),
- Türkiye Sanayiciler ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD),
- Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD),
- Türkiye Yatırımcı İlişkileri Derneği (TÜYİD),
- Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED),

yatırımların yönlendirilmesinde söz konusu birlik ve dernek üyelerine yol gösterici roller üstlenmektedirler. Bu kurumların başlıcalarının yetki ve görevlerini yakından incelemekte fayda vardır.

2.2.1. TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası)

Aslında TCMB finans sistemimizin hem başlıca düzenleyicisi hem de fon sağlayıcı kurumudur. Türkiye'de banknot ihracı imtiyazına münhasıran sahip ve bu Kanunda yazılı görev ve yetkileri haiz olmak üzere "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası" unvanı altında anonim şirket olarak kurulan bir bankadır.⁵⁷

Bankanın Temel Görevleri;

- Açık piyasa işlemleri yapmak,
- Hükümetle birlikte Türk Lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek, Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin Türk Lirası ile değişimi ve diğer türev işlemlerini yapmak,

⁵⁷ **1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu**, "Kısım 1, Madde 1, Kuruluş, Temel Görevler ve Yetki, Sermaye", (Erişim) <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tcmbkanun.html>, 12 Ocak 2012

- Bankaların ve Bankaca uygun görülecek diğer mali kurumların yükümlülüklerini esas alarak zorunlu karşılıklar ve umumi dispoñibilite ile ilgili usul ve esasları belirlemek,
- Reeskont ve avans işlemleri yapmak,
- Ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek,
- Türk Lirasının hacim ve tedavülünü düzenlemek, ödeme ve menkul kıymet transferi ve mutabakat sistemleri kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlemlerini ve denetimini sağlayacak düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dahil olmak üzere kullanılacak yöntemleri ve araçları belirlemek,
- Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak,
- Mali piyasaları izlemek,
- Bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılma hesaplarının vadelerini belirlemektir.⁵⁸

2.2.2. BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu)

5411 sayılı Bankacılık Kanununda BDDK'nın görevleri, Kanun ve ilgili diğer mevzuatın verdiği yetkiler çerçevesinde finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, mali sektörün gelişmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına yönelik olarak aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.⁵⁹

- Tasarruf sahiplerinin haklarını korumak ve kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamak,
- Bankalar ve finansal holding şirketleri ile diğer kanunlarda ve ilgili mevzuatta yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını,

⁵⁸ 1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu, “Kısım 1, Madde 4, Temel Görev ve Yetkiler”, (Erişim) <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tcmbkanun.html>, 12 Ocak 2012

⁵⁹ BDDK Tanıtım Kitapçığı, Ankara, Haziran 2012:16

birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek,

- Yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası mali, iktisadi ve mesleki teşekküllere üye olmak, görev alanına giren hususlarda yabancı ülkelerin yetkili mercileri ile mutabakat zaptı imzalamaktır.

2.2.3. SPK (T.C. Başbakanlık Sermaye Piyasası Kurulu)

Sermaye Piyasası Kurulu, 1981 yılında 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur. Yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici bir kamu kurumudur. İlgili olduğu bakanlık, Başbakan tarafından görevlendirilen Devlet Bakanlığı'dır. Merkezi Ankara'da olan kurulun İstanbul'da bir temsilciliği bulunmaktadır.⁶⁰

Kurulun temel görevleri;

- Sermaye piyasasının güven açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını,
- Tasarruf sahiplerinin yani yatırımcıların hak ve yararlarının korunmasını sağlamaktır.

Kurulun Temel Amaçları;

- Sermaye piyasalarının işleyiş kurallarını belirlemek,
- Piyasadan fon kullanan şirketlerin belli kurallara uygun olarak en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak,
- Sermaye piyasasına yatırım yapan tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak,
- Piyasaların adil ve etkin çalışmasını sağlamaktır.

⁶⁰ Sermaye Piyasası Kurulu, “**Kurulun Temel Amaçları**” (Erişim) <http://www.spk.gov.tr/indexcont.aspx?action=showpage&menuid=0&pid=0&submenuheader=-1>, 13 Ocak 2012

Kurul bu hedeflere kanun, yönetmelik ve tebliğlerle düzenlemeler yaparak, piyasaların gözetim ve denetimini sağlayarak ulaşılmaya çalışmaktadır.

2.2.4. TBB (Türkiye Bankalar Birliği)

Türkiye Bankalar Birliği (Birlik) Bankacılık Kanunu'nun 79'uncu maddesi hükümlerine göre kurulmuş olan tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur.

Birliğin Misyonu; bankacılık sektörünün hak ve menfaatlerini gözeterek, sektörün büyümesine, sağlıklı çalışmasına, bankacılık mesleğinin gelişmesine, haksız rekabetin önlenmesine ve rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Vizyonu ise; finansal sektörün verim ve etkinliğinin artırılarak uluslararası büyüklüğe ve güce ulaşmasına, İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olmasına öncülük eden bir kurum olmaktır.⁶¹

2.3. Ulusal Finansman Kurumları

Finans mevzuatımızın düzenlediği finans sistemimiz ile ilgili diğer önemli kurumlar ise doğrudan fon sağlayan ulusal kurumlardır. Bu kurumların başında bankalar gelmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de finansal sistem, 1980 sonrası banka dışı finansal kurumların da sisteme girmeye başlamasıyla yeni bir görünüm kazanmış ve hızlı bir gelişim sürecine girmiştir.

Günümüzde Türk Finansal Sisteminde bankaların yanında çok sayıda sigorta şirketi, yatırım fonları, yatırım ortaklıkları, yatırım danışmanlığı şirketleri, portföy yönetim şirketleri, leasing, faktöring vb. alanlarda uzmanlaşmış kurumlar faaliyet göstermekte; dışa açık, liberal ve rekabetçi bir sektörel yapı göze çarpmaktadır. Finansal sektörde faaliyet gösteren kuruluşların sayısı ve türlerindeki bu çeşitliliğe rağmen ülkemiz ödünç verilebilir fon stoku içinde, mevduat bankalarının payları yüzde 80'lerin üzerinde seyretmektedir. Bu nedenle bankacılık sektöründe ortaya çıkabilecek en ufak bir tedirginlik ekonominin bütününde istenmeyen sonuçlar doğurabilecektir.

Bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki bu ağırlığından dolayı, finansal sistemin sağlıklı ve etkin işlemesinden sorumlu politik güçler, bankaların etkinliği,

⁶¹ TBB, **Bankalarımız 2010**, Yayın No:276, Paragraf Basım Sanayi A.Ş., İstanbul, Mayıs 2011:2

kârlılığı ve istikrarı konularına hassasiyetle eğilmekte, ekonomideki işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmeleri için uygun ortamları sağlamaya ve korumaya çalışmaktadırlar. Tam da bu noktada rekabet, olumlu ve olumsuz sonuçları ile sektörü etkileyen, diğer yandan da günümüz ekonomik koşullarında kaçınılması neredeyse imkânsız bir unsur olarak algılanmaktadır.

Türk finans sektörünü ise Bankalar, Banka Dışı Mali Kuruluşlar ve Mali Yardımcılar şeklinde gruplandırmak mümkündür;

2.3.1. Bankalar

Bir ülke ekonomisini analiz ederken reel sektör ve finansal sektör olarak ikiye ayırabiliriz. Reel sektör üretici sektör anlamındadır ve esas olarak mal ve faktör piyasalarından oluşur. Finans sektörü ise reel sektörün faaliyetlerinin finansmanında rol oynayan sigorta şirketleri, bankalar, sermaye piyasası, toplu tasarruf kurumları gibi kuruluşların tümüne verilen isimdir. Finans sektörü içinde en büyük ağırlık ise bankalarıdır. Finansal sektörün yüzde 87,6'sını bankacılık sektörü oluşturmaktadır.⁶²

Bir ekonomide dar anlamda bankacılık kesiminin geniş anlamda ise, tüm finansal sektörün en temel işlevi reel kesime fon aktarmaktır. Bankalar da kamusal ve özel sermayeli bankalar olarak ikiye ayrılır.

Bankalar ekonominin can damarıdır. Ekonominin özeldede parasal boyutunun genelde tamamının sağlıklı işleyişi, iyi işleyen bir bankacılık sistemi ile mümkündür. Bankacılık sisteminde görülen bir aksaklık, istikrarsızlık ya da sektörün geleceğine ilişkin olumsuz beklentiler, ekonominin tüm birimlerince olumsuz karşılanır. Çünkü bankalar, yatırımlar için gereken finansmanın temini için birincil kanal olmak suretiyle reel kesimin lokomotifini olmakta, belirli bir getiri sunmak karşılığında hane halklarının tasarruflarının ekonomiye kazandırılmasına aracılık etmektedir.

Bankalar birer ticari işletme olarak kar amacıyla faaliyetlerini sürdürürken, ekonomik sistemin bir parçası olarak üstlendikleri pek çok işlev bulunmaktadır. Bu işlevleri finansal aracılık yapmak, likidite yaratmak, Kredi talep edenleri değerlendirmek ve izlemek, para politikalarının etkinliğini arttırmak, ekonomik istikrarı etkilemek, ödeme

⁶² TCMB, **Finansal İstikrar Raporu**, Kasım 2012, Sayı:15 Kasım 2012

sistemlerinin etkinliğini arttırmak, dış ticareti fonlamak ve ihracatı teşvik etmek şeklinde sıralamak mümkündür.

Ülkemizde sermayelerine göre kamusal ve özel sermayeli olarak tanımlanan bankacılık sektörü işlevlerine göre de; mevduat bankaları, katılım bankaları yatırım ve kalkınma bankalarından oluşmaktadır.

2.3.1.1. Mevduat Bankaları

Bankacılık sektöründe en çok karşılaşılan banka türü olup, temelde klasik bankacılık faaliyetleri olan mevduat toplama ve kredi verme faaliyetiyle uğraşırlar. Başlıca fon kaynakları mevduat, kullanılan krediler ve özkaynaklardır.

Ülkemiz, bankacılık sektöründeki banka sayısı bakımından da AB ülkeleri ortalamasının altında bulunmakla birlikte, kamu mevduat bankaları, özel mevduat bankaları, Türkiye’de kurulu yabancı mevduat bankaları ve mevduat toplama yetkisine sahip yabancı banka şubeleri de dahil olmak üzere, ülkemizde bankacılık sektöründeki mevduat bankası sayısı BDDK Ocak 2013 verilerine göre 30’a yükselmiştir.⁶³

2.3.1.2. Katılım Bankaları (Özel Finans Kurumları)

Türkiye’de 16.12.1983 gün ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile faizsiz finansal ürün ve hizmet sunan Özel Finans Kurumları’nın kurulmasına imkân sağlanmıştır. Daha sonra ise, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı’nın ve T.C. Merkez Bankası’nın tebliğleri ile bu konuda mevzuatın alt yapısı oluşturulmuştur. Özel finans kurumları kuruluş, faaliyete geçme, faaliyetler ve denetim gibi konularda T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ve T.C. Merkez Bankası’nın gözetimine tabidir ve diğer ilgili resmi merciler tarafından da denetlenmektedir. Özel finans kurumlarının ülkeye pek çok katkısı vardır. Finansal sisteme girmeyen fonları sisteme kazandırma, tasarruf sahiplerine kazanç sağlama, gelir dağılımını düzenleyici etkileri, reel sektöre yansıtarak aktarmalı ekonominin büyümesine olan katkıları, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması, kurumlar vergisi ve KDV ödeyerek kamu maliyetine katkıları, reel

⁶³ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “Bankalar”, (Erişim) BDDK:<http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Bankalar/Bankalar.aspx>10 Ocak 2013

sektörü doğrudan fonlanması nedeniyle istihdamın sürekliliği ve artışıyla sosyo-kültürel faaliyete katkıda bulunmaktadır.

Türkiye’de kalkınmanın temeli olan tasarrufların ekonomiye ve reel sektöre kanalize edilmesinde önemli rol üstlenen finans kuruluşları arasında yer alan özel finans kurumları, ekonomi dışında kalmış tasarrufların ekonomiye kazandırılması amacıyla ilk kez 1985 yılında kurulmuşlardır. Fonksiyonel olarak bankalarla benzerlik gösteren özel finans kurumlarını bankalardan ayıran en önemli husus onların fon toplama ve kullandırma yöntemlerindeki farklılıktır. Özel finans kurumları hem fon toplarken hem de kullandırırken faiz yerine kar ve zarar ortaklığı esasına göre faaliyet göstermektedir. Bu kurumlar bankaların alternatifi değil onları tamamlayan ve finans sektörüne derinlik ve çeşitlilik kazandıran kuruluşlardır.

Bugün Dünya’da bu esasa göre çalışan finans sistemi yaklaşık 300 milyar USD’lik bir parasal hacme ulaşmış ve basta Körfez ve Uzak Doğu olmak üzere Dünya’nın birçok bölge ve ülkesine yayılmışlardır. Bu fonların önemli bir bölümü halkı Müslüman olmayan ülkelerde bulunmakta ve bu ülkeleri Citibank, Commerze Bank ve Deutsche Bank gibi Dünya’nın en büyük bankaları bünyelerinde, kar ve zarar ortaklığı esasına dayalı bankacılık enstrümanı pazarlayan birimler oluşturmuşlar ve önemli miktarda fon çekmeyi başarmışlardır.

Türkiye’de faaliyet gösteren özel finans kurumları başlangıçta Bakanlar Kurulu Kararına göre çalışmaya başlamışlar, ancak karar hükümlerinin zamanla ihtiyaçlarına cevap vermemesi üzerine, hukuki alt yapılarını güçlendirme gereği duyulmuş ve bu amaçla 1999 yılı sonunda yapılan bir yasa değişikliği ile Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlar, böylece bankalarla aynı hukuki alt yapıya sahip olmuşlardır. 19/10/2005 tarih ve 5411 Sayılı yeni Bankacılık kanununun onaylanmasından sonra ÖFK’ların ünvanları “Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir.

ÖFK’lar hacim olarak hedeflenen noktaya henüz gelememiş olmakla birlikte, Türk bankacılık sektörüne yeni ürünler ve yöntemler sunarak, sektöre çeşitlilik ve derinlik kazandırmışlardır.⁶⁴

⁶⁴ Fahri Öztop, **Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi**, (YYT), İzmir, 2006:49-50

Türkiye’de Özel Finans Kurumları topladıkları fonlar, iş hacimleri ve proje kapasiteleri yönünden hızlı bir gelişme göstermişlerdir. Sırayla, Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. 1985’te, Ülker grubu ortaklığı ile Faisal Finans Kurumu A.Ş. 1985’te (daha sonra ismi Family Finans Kurumu olarak değiştirilmiş olup 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu ile birleşip Türkiye Finans adını almıştır), Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. 1989’da, Anadolu Finans Kurumu A.Ş. 1991’de, İhlas Finans Kurumu A.Ş. 1995’de, Asya Finans Kurumu A.Ş. ise 1996’da, kurulmuştur. Böylece Türkiye’deki faizsiz bankacılık sisteminin temel müesseseleri ortaya çıkmıştır.

Bunlardan ilk üç tanesi yabancı sermaye ağırlıklı iken sonra gelenler tamamen yerli sermaye ile kurulmuş ve piyasaya girmişlerdir.⁶⁵

Katılım bankalarının iktisadi kalkınma açısından en önemli katkısı halkın bir kesiminin faizden sakınması sebebiyle atıl duran ve mali sisteme girmeyen tasarrufları toplayıp, iktisadi hayata dâhil etmiş olmalarıdır. İstenilen seviyeye ulaşamamasına ve sahip olunan potansiyelden çok uzakta olunmasına rağmen bu konuda katılım bankalarının yerine getirdikleri işlev Türkiye ekonomisine önemli getiriler sağlamaktadır.

Toplanan fonların genelde bankacılık kesimi dışında kalan fonlar olduğu dikkate alındığında, bu miktar, katılım bankaları tarafından ekonomiye kazandırılmış ilave bir fon olarak değerlendirilebilir.

Katılım bankaları, Türk mali sisteminde çeşitliliği ve derinliği artırmışlardır. Katılım bankaları tarafından fon toplama ve fon kullandırma alanlarında uygulanan yeni yöntemler, tasarruf sahipleri ve fon kullanan sektörlerce benimsenmiş ve böylece mali sisteme yeni usuller kazandırılmıştır.

Ayrıca bu bankalar tarafından topluma sunulan ‘kâr ve zarar ortaklığı’ anlayışı, ekonomik hayatımıza alternatif yatırım ve tasarrufları değerlendirme imkânlarının girmesini sağlamıştır.

⁶⁵ Münire Konday, *Özel Finans Kurumlarının Türkiye’deki Gelişimi ve Bir Uygulama*, (YYT) İzmir, 2006:33

Katılım bankaları çalışma sistemleri gereği topladıkları fonları Devlet İç Borçlanma Senetleri gibi menkul kıymetlere plase etmemekte ve Merkez Bankası'nda blokesi mecburi fonlar ile günlük nakit ihtiyaçları dışında kalan paralarla doğrudan doğruya reel ekonomiyi finanse etmektedirler.

Türkiye ekonomisinin en önemli problemlerinden birisi ekonominin üretim ekonomisinden rant ekonomisine dönüşmüş olmasıdır. Bankalar tarafından toplanan mevduatın büyük bir kısmı tarım, sanayi, ticaret ve hizmet gibi reel ekonomik sektörlerle kredi olarak sunulmamaktadır. Katılım bankalarının topladıkları fonları, %90'lara varan oranlarda, reel ekonominin finansmanında kullandıkları görülmektedir.

Ekonomide durgunluk ve kriz dönemlerinde dahi katılım bankaları reel sektörü finanse etmeye devam etmekte ve bankalar tarafından başvuru verilen kredileri geri çağırma gibi yollara başvurmamaktadırlar. Ayrıca katılım bankalarının topladıkları fonları, proje bazında kullandırmaları ve reel karşılığı olmayan projeleri desteklememeleri kaynakların etkin şekilde kullanılmasını sağlamaktadır.

Türkiye'de kayıt dışı ekonomi olgusu varlığını kabul ettirmiştir. Kayıt dışı ekonomi beraberinde yüksek oranda vergi kayıplarına neden olmakta ve vergi toplamada etkinliği azaltmaktadır. Topladıkları fonları büyük oranda sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerindeki işletmelere kullandıran katılım bankaları, şirketler adına yaptıkları bütün alım-satımları belgeye dayandırmak zorunda olduklarından, ticari bankalar gibi, ekonominin kayıt altına alınmasında ve vergi gelirlerinin arttırılmasında olumlu katkılarda bulunmaktadır.

Katılım bankalarının önemli bir fonksiyonları da Ortadoğu ülkeleri ile Türkiye arasında bir köprü vazifesi görmeleridir. Kuruldukları tarihten itibaren katılım bankaları, petrol üreticisi Ortadoğu ülkelerinden ülkemize, amaçlanan düzeyde olmasa da, bir miktar yabancı kaynak çekmişlerdir ve bu ülkeler ile olan ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Katılım bankaları kur ve faiz riskini üstlenmez, kısa vadeli olarak topladıkları fonları kısa vadeli ekonomik faaliyetlerin finansmanında, uzun vadeli fonları ise uzun vadeli ekonomik faaliyetlerin finansmanında kullanırlar, bilançoların aktif ve pasif tarafları arasında vade uyumunu sağlar. Dolayısıyla bu özellikleri katılım bankalarını likidite

riskinden korur. Katılım bankalarının sadece piyasa ve kredi riskine maruz kaldıkları düşünüldüğünde katılım bankalarının ülkemiz ekonomisi için, az da olsa, istikrar unsurlarından birisi olduğu ileri sürülebilir.

2.3.1.3. Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Yatırım bankaları, finans sektörünün bir diğer önemli bölümünü oluşturan sermaye piyasalarında faaliyet göstermek, sermaye piyasası araçlarını kullanarak sağlanan kaynaklarla yatırım yapmak, işletmelerin etkin bir yönetimle ve sağlıklı mali yapıya kavuşmaları amacıyla devir ve birleşme konuları dahil, danışmanlık hizmetleri vermek, mevduat kabulü dışındaki bankacılık işlemlerini yapmak üzere kurulurlar.⁶⁶

Sermaye piyasasının geliştiği ülkelerde, yatırım bankaları daha çok halkın uzun veya kısa süreler için kullanmadığı fonlarını, özel ve kamu işletmelerine aktarmak için aracılık etmektedir. Bu doğrultuda yatırım bankaları işletmelerin çıkarmış olduğu hisse senedi ve tahvilleri tasarruf sahiplerine ulaştırmakta ve bunun sonucunda atıl paraların ekonomik dolaşıma katılmasına yardımcı olmaktadır. Kalkınma bankaları özel yasalarla kurulmuş bankalardır.

Bu bankalar, gelişmekte olan ülkelerde yatırım sermayesi açığını gidermek ve aynı zamanda teknik yardım sağlamak amacıyla, girişimcilerin temel sanayi dallarına yatırım yapma konusundaki kuşkularını gidermek isteyen ve bunun sonucunda sanayileşme sürecini hızlandırma görevini üstlenen kurumlardır. Kalkınma bankaları, aşağıdaki işlevleri yerine getirmek amacıyla finans piyasalarında faaliyette bulunmaktadır.

- Sanayi sektörüne uzun vadeli fon sağlamak,
- Ülke içinde toplanan kaynakları harekete geçirerek sanayi sektörüne yöneltmek,
- Sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak,
- Girişimcilere proje düzeyinde teknik yardımda bulunmak,

⁶⁶ **Bankalar Kanunu**, Madde 92

- Yeni yatırım alanlarına öncülük etmek,
- Devlet Planlama Teşkilatının önerilerinin uygulanmasını kolaylaştırmak ve plan hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak,
- Yabancı ülkelerden ve uluslararası finans kuruluşlarından sağlanacak fonları ve teknik yardımları sanayi sektörüne yöneltmektir.

2.3.2. Banka Dışı Mali Kuruluşlar

Finans sektörünün bir önemli parçasını da Banka Dışı Mali Kuruluşlar oluşturur. Bu Kuruluşlar; Mali piyasada mevduat şeklinde olmayan fonları toplayan ve mali aktiflerin diğer çeşitlerini elde etmek için bu fonları kullanan şirketlerdir. Yatırım ve sermaye oluşumunu finanse etmekle meşgul olan bu sektör daha çok uzun vadeli finansman sağlar.

Bu başlık altına dahil edilebilecek şirket çeşitleri, finansal kiralama ile meşgul olan kurumlar, faktoring şirketleri, taksitle alım-satım şirketleri, yatırım fonu ve ortaklıkları olarak sayılabilir. Mali araçların birçok ortak yanlarının olmasına ve temelde aynı işleri yerine getirmelerine rağmen aralarında yine de bazı farklılıklar vardır. Mali araçlar, özellikle ekonomideki boyutlarına ve bilançolarının aktif yapısına göre birbirinden ayrılmaktadır. Ülkeden ülkeye mali kurumların ve aktiflerin türlerinin nispi önemi değişmektedir. Genellikle Türkiye de dahil olmak üzere, gelişen ülkelerde toplam aktiflerin daha büyük payı bankalarda tutulmaktadır.⁶⁷ Banka dışı mali kuruluşların Kobilerin finansmanındaki rolünü anlayabilmek için bu kuruluşların temel özelliklerine yakından bakmakta yarar vardır.

2.3.2.1. Finansal Kiralama Şirketleri

Orta ve uzun vadeli yatırımların finansmanı için alternatif bir model olan finansal kiralama faaliyetleri, ülkemizde ilk defa 1950'li yılların başlarında, teknolojik ilerleme

⁶⁷ Mustafa İbicioğlu, **Türkiye'de Mali Araçlar Sektörünün Mali Sistem İçindeki Yeri ve Finansal İşlemlerinin Mali İstatistiklere Yansıtılması**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2006:25

ve işletmelerde görülen yenileştirme hareketlerine paralel olarak gündeme gelmiştir. Ülkemizde finans kesimi özellikle 1980'li yılların başından itibaren gelişim içine girerek finansal ürünlerde çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır.

1980 öncesi yatırımlar devlet ve TCMB kaynaklarıyla finanse edilirken, 1980 sonrası uygulanan serbest ekonomi politikaları çerçevesinde kamu sübvansiyonlarının kalkması neticesinde, bu yeni ve avantajlı finansal ürünün yatırımların finansmanına yönelik boşluğu doldurması amaçlanmıştır.

Ülkemizde ilk finansal kiralama şirketi 1986 yılında kurulmuş ve yatırımların finansmanı için gerekli olan orta ve uzun vadeli fon temini ile diğer avantajlarının işletmeler tarafından daha iyi anlaşılması sonucu yıllar itibariyle gerek işlem hacmi gerekse firma sayısında önemli ölçüde artış olmuştur.

Son 15 yıllık dönemde bankaların piyasa şartları gereği, kaynaklarını kamu finansmanına ve şirketlerin işletme sermayesi ihtiyaçlarına yönlentmeleri, firmaların ve özellikle Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) yatırımlarının finansmanında finansal kiralama tek seçenek haline getirmiştir.

Türkiye'de Finansal Kiralama Şirketleri Derneği (FİDER) tarafından yayınlanan rapora göre, finansal kiralama sektörünün gelişmişliğinin ölçüsü olan penetrasyon oranı, ülkemizde gelişmiş ülkelerdeki seviyelere ulaşmamıştır. Finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilen yatırımların payının, sabit sermaye yatırımları içindeki oranının %5-7 seviyelerinde seyretmiş olması da bu hususu ortaya koymaktadır. Gelişmiş ülkelerde finansal kiralamanın toplam yatırımlar içindeki payı %20-25 seviyesindedir.

Bunun ana nedeni Türkiye'de kiralama işlemlerinde sadece finansal kiralama türünün kullanılması ve finansal kiralama dışındaki kiralama işlemlerinin adi kiralama olarak algılanmasıdır. Dünyada finansal kiralama işlemleri içinde %30-35 paya sahip olan ve adi kiralamadan farklılık arz eden operasyonel kiralama işlemleri ülkemizde çok yaygın olarak yapılmamaktadır.

Finansal kiralama işlemi, Türkiye'de 20 yıla yaklaşan bir geçmişe sahiptir. Bu süre içerisinde çok sayıda finansal kiralama şirketi kurulmuş ve ülke ekonomisinde daima önde gelen bir finansman yöntemi olarak önemini ve etkinliğini korumuştur. Türkiye'de

söz konusu finansman yöntemi son yıllarda hızlı artış göstermektedir. Finansal kiralama şirketlerinin işlem hacmi her geçen yıl artmaktadır.

Sabit sermaye yatırımlarını finanse ederek, ekonominin nakit ihtiyacını karşılayan finansal kiralama sektörü, finansal kiralamaya konu olan varlıklarını daha çok yabancı kaynaklarla finanse etmektedir.

2.3.2.2. Faktoring Şirketleri

Türkiye’de faktoring 1980 sonrası dışa açık ekonomi politikaları ve ihracata dayalı sanayileşme stratejileriyle paralellik göstermektedir. Ülkemizde son yıllarda bankacılık sistemindeki önemli değişim ve gelişmelerin yanı sıra uluslararası nitelikteki bankaların da Türkiye’de şube açmaları ve bankaların ihtisas bankacılığı eğilimlerinin giderek artışı sonucu bankalararası rekabetin yoğunlaşması üzerine bankalar, müşterilerine faktoring işleminden yararlanabilme olanakları sunmaya başlamışlardır.

Faktoring, yeni bir finansman modeli olmasına rağmen ülkemizde hızlı bir gelişme göstermiş ve ülkemiz finans piyasalarının son yıllarda vazgeçilmez enstrümanı olmaya başlamıştır. Her türlü mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan kısa vadeli alacakların faktoring şirketine devredilmesi işlemi giderek yaygınlaşmaktadır. Alacakların takibi, tahsili, garanti edilmesi, finansman sağlanması, pazar araştırması, kredi istihbaratı yapılması, ticari risklerin üstlenilmesi ve muhasebe kayıtlarının tutulması, vb. hizmetleri içeren faktoring, firmaların kısa vadeli sermaye ihtiyacını karşılamaktadır.

Ülkemizde faktoring hizmetlerinden en çok yan sanayi şirketleri, küçük ve orta ölçekli şirketler, sektörler itibariyle de en çok tekstil, demir, çelik, gıda, otomotiv, makine ve teçhizat, yedek parça, büro makinaları, ticaret, sağlık ve temizlik sektörleri ile yayıncılık sektörleri yararlanmaktadır.

Türkiye 1980’li yılların sonlarından sonra hızlı bir gelişme trendine giren bu yeni finansal teknik, özellikle KOBİ’ler açısından çok önemli bir finansman yöntemidir. Çünkü KOBİ’lerin banka kredilerinden yararlanma olanakları hemen hemen yok gibidir. Bankalar kredi verecekleri işletmelerin güçlü bir bilançoya ve yeterli teminata sahip olmasını isterler ki KOBİ’ler genellikle bu nitelikleri taşımazlar. Bu durumda

küçük ve orta boy işletmelerin nakit yönetimi için kullanacakları finansman kaynaklarından en önemlisi faktoring olmaktadır.

Factoring, KOBİ'lerin yurt içi satışlarına dayalı olarak finansman sağladığı ve bu tip işletmelerin önemli zamanını alan alacakların tahsili işlemlerini yürüttüğü gibi, yurt dışı işlemlerle de ihracatı kolaylaştırmakta, sunduğu finansman yanında ihracat bedelinin ödenmesini garanti etmek ve bu bedelin vadesinden önce yurda getirilmesine olanak sağlamaktadır.

Türkiye'de KOBİ'ler açısından önemi bir yana, faktoring gibi banka dışı finansal kurumların mali sistem içindeki ağırlıklarının artmasının, Türk ekonomisi açısından da önemli faydaları vardır. Türkiye'de yaşanan ekonomik krizlerin önemli sebeplerinden biri de finans sektöründe farklılaşmanın olmamasıdır. Firmaların Türkiye'de özellikle KOBİ'lerin vadeli satış yaparak dünya pazarlarında rekabet etmelerini sağlayan, ticari alacaklarını vadesinden önce nakde çevirerek bu şirketlere işletme sermayesi yaratan, tahsilatlarını yapan, alacaklarını garanti altına alan ve birçok konuda danışmanlık hizmeti sunan faktoring şirketlerin asıl işlerine konsantre olmasına olanak vermektedir.

2.3.2.3. Tüketici Finansman Şirketleri

Ortaklıkları tüzel kişi veya gerçek kişi olabilen finansman şirketlerine, Sermaye Piyasası Kanununa göre menkul kıymet ihraç ederek veya uluslararası piyasalardan ödünç para alarak fon temin edebilen finansman şirketleri, mevduat toplayamamalarının yanı sıra teminat mektubu da veremezler.

Yurt dışında fon kaynaklarının yaklaşık %50'sini finansman bonusu ihracı ile sağlayan finansman şirketleri, ülkemizde finansman bonusu hakkındaki mevzuatın olmasına rağmen piyasada tedavül eden bono ve tahvil ile rekabet edememeleri ve bazı vergi yüklerinden dolayı bu araçtan faydalanamamaktadır.

Finansman şirketleri, kredilendirecekleri mal ve hizmetleri temin eden satıcılarla önceden bir genel sözleşme yapmak zorundadırlar. Genel sözleşmede mal ve hizmet teminine ilişkin genel şartların yanında, tüketiciye uygulanacak faiz ve diğer masraflarda serbestçe belirlenmektedir. Finansman şirketlerince açılan krediler, genel sözleşmedeki esaslara göre tüketicinin nam ve hesabına olmak üzere mal ve hizmetin

teslim ve temini ile birlikte, doğrudan satıcı veya üreticiye ödenmektedir. Ancak kredi geri ödemeleri, adına kredi açılanlar tarafından finansman şirketlerine yapılmaktadır. Finansman şirketleri ile tüketiciler arasındaki kredi ilişkisinin yazılı sözleşmelere dayanması zorunludur.

Türkiye’de tüketici finansman şirketler pek çok ürün grubunda tüketicilere satış noktasında kredi imkânı sağlar. Özellikle otomobili satış noktasında kredilendirmesinden dolayı otomobil satışı üzerinde büyük etkisi vardır. Otomobil sektörü yanında, dayanıklı tüketim ürünleri, beyaz eşya, cep telefonu, mobilya, dekorasyon, bilgisayar Türkiye’de finansman sağlanan diğer ürünlerdir.

Finansman şirketleri tüketici kredisi kullandırma ve sermaye piyasasından menkul kıymet ihracı ile mali piyasalardan ödünç para alınması dışında hiçbir işlem yapamamaktadır. Böylece finansman şirketlerinin bankalara rakip olarak tüketici kredisi piyasasında faaliyet göstermeleri istenmektedir.

Tüketici finansman şirketleri ekonomik büyümenin önemli göstergesi olan kredi piyasasında bankalarla rekabet etmektedir. Söz konusu şirketlerin mevduat toplama yetkisi olmadığı için fon kaynakları bankalardan borçlanma ve menkul kıymet ihracı ile sınırlıdır. Menkul kıymet ihracını mevcut yasalardan dolayı maliyetli bulan şirketler, menkul kıymet üzerinden repo yapma yetkilerinin de olmaması nedeniyle daha çok yurt dışı piyasalardan fon bulma arayışına gitmektedirler. Ayrıca Türkiye’de yürürlükte bulunan yasalar dahilinde tüketici finansman şirketlerinin konut kredisi kullandıramaması tüketici finansman şirketlerinin ürünlerinin sınırlı kalmasına yol açmaktadır.

Türkiye’de mali piyasaların bankacılık ağırlıklı bir yapıda olması ve yasal düzenlemelerin bu yapıyı desteklemeyi devam etmesi neticesinde, tüketici finansman şirketleri sektörü henüz sistemde ideal büyüklüğe ulaşamamıştır.

2.3.2.4. Yatırım Fonları ve Ortaklıkları

Tasarrufların iyi yönetilmesi için gerekli olan bilgi ve deneyime ancak belli kişi ve kurumlar sahiptir. Bunlar bir yandan toplanan fonlar üzerinde istedikleri gibi tasarruf etme hak ve imkânına sahip olmalı diğer taraftan da, tasarruf sahiplerinin hak ve

menfaatlerini gereği gibi koruyabilmelidirler. Başka bir ifadeyle, riski farklı yatırımlar arasında paylaşırabilecek, küçük tasarruf sahiplerinin ellerindeki fonları toplayacak ve bunları yönetecek bu işte uzmanlaşmış bir kuruluşa ihtiyaç vardır. İşte bu ihtiyaç, kollektif yatırım kuruluşları (KYK)'nın yani yatırım fon ve ortaklıklarının doğmasına neden olmuştur.

Tasarruf sahipleri ihraç eden şirketlerden, aracı kuruluşlardan ya da menkul kıymet borsalarından menkul kıymet almak suretiyle tasarruflarını değerlendirebilirler. Ancak menkul kıymetlere yatırım yapmak bilgi ve uzmanlık gerektirir. Ayrıca bireysel birikimler genelde yeterli büyüklüğe ulaşamadıklarından bunlarla oluşturulan portföyler de riskli portföylerdir. Bu risk anapara bakımından söz konusu olabileceği gibi portföyün getirisi açısından da söz konusu olabilir. Bu nedenle sermaye piyasasında KYK olarak adlandırılan yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları oluşturulmuştur.

Yatırım fonları halktan topladıkları paralar karşılığı, hisse senedi, tahvil, bono gibi sermaye piyasası araçlarından ve kıymetli madenlerden oluşan portföyleri yönetirler. Her bir yatırımcı fonun sahip olduğu portföyün bir kısmını temsil eden katılma belgesini alarak fona ortak olurlar.

Yatırım Ortaklıkları; Menkul kıymet yatırım ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı ve risk (girişim) sermayesi yatırım ortaklığı olarak üçe ayrılmaktadır.

Gayrimenkul yatırım ortaklıkları, iş merkezleri veya alışveriş merkezleri gibi, büyük ölçekli gayrimenkul projelerinin finansmanına kaynak sağlar. Bu tür büyük projeleri gerçekleştirmeyi hedefleyen bir şirketin tüm finansman yükünü üstlenmesi gerekir. Bu durum, çoğu kez kendi özkaynakları yetersiz olan şirketler için kredi yoluyla finansman, bir başka ifade ile faiz yükü demektir. Ayrıca, özkaynakları yeterli bile olsa, şirket için bir özkaynak maliyeti söz konusudur. Halbuki bu tür projeler, halktan gayrimenkul yatırım ortaklığı hisse senetleri karşılığında toplanacak paralarla finanse edilebilir ve böylece finansman yükü şirketin üzerinden alınmış olur.

2.3.2.5. Diğer Mali Araçlar

Diğer mali araçlar da esas olarak Sermaye Piyasası kapsamında faaliyet gösteren, sermaye piyasası araçlarının alınıp satılmasına aracı olan kuruluşlardır. Bunların en

önemlilerinin arasında risk sermayesi yatırım ortaklığı, tasarruf sandıkları ve posta işletmesi çek hesabı sayılabilir.

Türkiye’de kurulmuş ve kurulacak olan, yüksek gelişme potansiyeli taşıyan ve menkul kıymetlerinin likiditesi düşük olan girişim şirketlerince birinci el piyasalarda ihraç edilen sermaye piyasası araçlarına yatırım yapılarak gerçekleştirilen, uzun vadeli kaynak aktarım biçimine risk sermayesi yatırımı denir.

Risk sermayesi yatırım ortaklığı ise kayıtlı sermayeli olarak kurulan başlangıç ve çıkarılmış sermayelerini esas olarak sermaye kazancı elde etmek amacıyla risk sermayesi yatırımlarına yönelerek, risk sermayesi yatırım faaliyetlerinde bulunan ortaklıklardır.

Tasarruf sandıkları, kurum mensupları tarafından sosyal yardımlaşma amacıyla kurulan, dernek statüsünde faaliyet gösteren ve üyeler arasında yardımlaşmayı düzenleyen kuruluşlar olarak tanımlanır.

Posta işletmesi çek hesabı ise, posta işletmesinin yaptığı posta çeki hizmeti ile ilerde yapabileceği mali aracılık hizmetleri bu bölümde sınıflandırılır.

2.3.3. Mali Yardımcılar

Mali yardımcıları da yine sermaye piyasası kapsamında faaliyet gösteren kurumlardır. Mali aracılık hizmetleri ile yakından ilişkili olan hizmetler veren ancak kendileri mali aracı gibi faaliyet göstermeyen mali kuruluşlardır. Bu kuruluşlar temel işlev olarak kendi nam ve hesaplarına fon yaratamaz veya kredi veremezler.⁶⁸

2.3.3.1. Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu ve Aracı Kurumlar

Sermaye Piyasası Kanunu’na göre kurulmuş ve yetki belgesi almış olan aracı kuruluşlardır. Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık, türev araçların alım satımına aracılık, portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı gibi hizmetler sunarlar.

⁶⁸ TCMB, **Para ve Banka İstatistikleri Hakkında Metodoloji Notu**, İstatistik Genel Müdürlüğü, Parasal ve Finansal Veriler Müdürlüğü, Ankara, 2012:27-28

2.3.3.2. Portföy Yönetim Şirketleri

Özel olarak portföy yöneticiliği faaliyetinde bulunmak üzere Sermaye Piyasası Mevzuatında belirlenen şartları yerine getirerek Sermaye Piyasası Kurulundan yetki belgesi almış anonim şirketlerdir.

2.3.3.3. Diğer Mali Yardımcılar

Aracı menkul kıymet kuruluşları, sigorta acenteleri ve döviz büroları gibi diğer mali kuruluşlar mali yardımcılar grubu içinde sınıflandırılır.

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu,
- İstanbul Altın Borsası,
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası,
- Sermaye Piyasası Kurulu,
- Yetkili Müesseseler (Döviz Büroları),
- Merkezi Kayıt Kuruluşu.

2.4. Uluslararası Finansman Kurumları

Ülkemizde KOBİ'lerin ve genel anlamda yatırımların finansmanında yabancı sermayenin büyük rolü vardır. Günümüzde bir yandan doğrudan yabancı sermaye girişleri ve diğer yandan da "sıcak para" olarak tanımlanan kısa vadeli sermaye girişleri ülkemiz yatırımlarının ve ekonomik faaliyetlerin finansmanında büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle Uluslararası finansman kurumlarının da ülkemiz ekonomik faaliyetlerinin finansmanı açısından genel rollerini ve özelliklerini incelemekte yarar vardır.

Hem gelişmiş ülkeler hem de gelişmekte olan ülkeler, karşılaştıkları sorunları uluslararası ekonomik ve mali bütünleşmeler ile çözümüleme veya hafifletme imkanına

sahiptirler. Ekonomik ve mali bütünleşmelerin avantajlarından söz etmek gerekirse piyasa genişliğinin ve üretim ölçeği büyümesinin sağladığı yararlar, dışsal ekonomiler, rekabet ve pazarlık gücünün artması gibi faktörler ülkeleri bu tür oluşumlara katılmaya davet etmektedir.

Türkiye, söz konusu uluslararası finansal kurumlara sayıca en çok üye olan ülkelerden birisidir. Böylelikle yukarıda sayılan faktörlerin amacına ulaşmasında çalışmalarını sürdürmektedir.

Bunun yanında uluslararası ticari banka kredilerinin de ülkemizdeki işletmeler tarafından, çeşitli finansal kurumlar aracılığıyla kullanıldığı göz önüne alınırsa; uluslararası finansman kurumlarını, uluslararası resmi finansman kaynaklarının kullanımını sağlayan uluslararası resmi finansman kurumları ve uluslararası özel finansman kaynaklarının kullanımını sağlayan uluslararası özel finansman kurumları olarak gruplandırmak mümkündür.

2.4.1. Uluslararası Resmi Finansman Kurumları

Uluslararası Resmi Finansman Kurumları, Uluslararası finansmanın, hükümetler arasında ve uluslararası çok taraflı finansal kurumlar tarafından yapılması biçimi olarak karşımıza çıkar.

Hükümetlerden hükümete, resmi iki taraflı finansmana konu olan işlemler, karşılıklı anlaşmalar yoluyla ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla piyasa koşullarından nispeten uzak, düşük faizli ve uzun vadeli finanslama biçimidir. Bu tür kredilerin kullanılmasında, genellikle politik, ekonomik, askeri amaçlar temel taşları oluşturmaktadır. Bu tür kredilere, tezimizin kapsamı dışında tutulduğundan dolayı kısaca değinilmiştir.

Diğer yandan iktisadi kalkınma maksatlı olarak çok yanlı kredi sağlayan resmi kredi kurumlarının kuruluş ve sermayesi birden fazla ülkenin katılarak mali imkanlarından da aynı şekilde birden çok ülkenin faydalanmasının öngörüldüğü uluslararası finansman kuruluşlarıdır. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra kurulmuş olmaları göze çarpmakta olan bu uluslararası finansman kurumlarının başlıcaları hakkında bilgi vermekte fayda vardır.

2.4.1.1. Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation-IFC)

IFC, Dünya Bankası Grubu üyesi, gelişmekte olan ülkelerde özel sektöre odaklanmış en büyük küresel kalkınma kuruluşudur.⁶⁹

20 Temmuz 1956'da 31 ülkenin sermayesinin % 75'ini taahhüt etmesiyle kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

IFC'ye üye olmak için Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF) üyeliği gerekir.

IFC'nin temel amacı, Dünya Bankası'na ek olarak, özel yatırımcılar ile bunların da ortak olduğu kamu teşebbüslerinin özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki verimli yatırımlarının gelişmesini desteklemektir.

Bu amaçla, ilgili hükümetten geri ödeme garantisi istemeden özel teşebbüs kuruluşlarına fon sağlar, yerel ve yabancı yatırımcıları bir araya getirerek yabancı sermayenin ödemeler dengesine olumlu etki etmesine yönelik ortam oluşturmaya çalışır ve danışmanlık yapar.

IFC ile Dünya Bankası ve Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association-IDA) arasındaki temel fark, IFC'nin kalkınma çabalarına özel kesim aracılığıyla Dünya Bankası ve IDA'nın kamu kesimi aracılığıyla katkıda bulunmaya çalışmalarıdır.

IFC'nin finansman kaynakları Dünya Bankası'ndan ayrıdır. Başlangıçta kurumun Banka'dan borç alması yasaklanmıştır. Fakat 17 Aralık 1965'te bu yasak kaldırılmıştır.

Kaynakları şöyle sayılabilir:

- Dünya Bankası'ndan aldığı borçlar,
- Uluslararası sermaye piyasalarından aldığı borçlar,

⁶⁹ Uluslararası Finans Kurumu, (Erişim) http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc, 28 Şubat 2012

- Tahvil ve hisse senedi alım satımından kazandığı gelirler,
- Üye ülkelerdeki iştiraklerinden elde ettiği kazançlar,
- Açtığı kredilere uyguladığı faizler,

IFC, Dünya Bankası ve IDA'dan farklı olarak, üye ülkelerdeki şirketlere ortak olabilir. IFC'nin bu şekilde yatırımlardan kar sağlayarak kaynaklarını artırma imkânı vardır.

IFC, yüksek derecede kredi değerliliğine sahip olduğu için, uluslararası piyasalardan düşük maliyetle borçlanabilme imkânı vardır.

2.4.1.2. Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank-EIB)

Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Avrupa Birliği'nin finansman kuruluşudur. Üyeleri Avrupa Birliği'ne üye devletlerdir.

Yönetim Kurulu bu devletlerin Maliye Bakanları oluşmaktadır. EIB'in rolü yatırım projelerini desteklemek maksadıyla uzun vadeli finansman sağlamaktır.⁷⁰

EIB kâr amacı gütmeyen bir kurum olup, özellikle kalıcı projelerin finansmanını sağlamaktadır. Banka, Avrupa Birliği'ne üye devletlere ait olup, kurulduğu 1958 yılından bu yana Birliğe üye ve partner ülkelerdeki projelerin desteklenmesi için 540 Milyar Euro'dan fazla finansman sağlamıştır.

EIB, 1960 yılından itibaren Türkiye'de faaliyetlerini sürdürmektedir. 90'lı yıllardan önce hatta 2000'li yıllara kadar istenilen destekler sağlanamamıştır. Ama başvurular son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Bankanın, AB üyesi olmaya hazırlanan bu ülkeye sağlamış olduğu finansman miktarı 2001–2005 seneleri arasında 3,1 Milyar Euro'ya ulaşmıştır. EIB fonlarından faydalanan kamu ve özel sektör mensupları, yabancı yatırımcıların yanı sıra, merkezi ve yerel yönetimler, yerel bankalar ve sanayi kuruluşlarıdır.

Avrupa Yatırım Bankası, Türkiye'nin Birliğe üye olma sürecindeki gelişimini desteklemek amacıyla faaliyetlerini öncelikli olarak bazı alanlarda yoğunlaştırmaktadır.

⁷⁰ Avrupa Yatırım Bankası, (Erişim) <http://www.eib.org/about/index.htm>

En önemli öncelikler arasında iş sektörü yer almaktadır. Bankanın sunmuş olduğu finansal enstrümanlar yelpazesinin genişletilmesi ve yerel para birimi bazında kredi sağlanması suretiyle yabancı kökenli şirketlerin yanı sıra özellikle de ulusal özel sektörün teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

EIB, kredi desteğini belediyelere, şehir içi taşımacılık sektörüne, katı atık ve ısıtma hizmetleri ile su tedarik işletmelerine genişletmek suretiyle altyapı sektörünü teşvik etmeye devam etmektedir.

EIB proje maliyetlerini %50 seviyesine kadar finanse etmektedir. EIB kredileri, yatırımcının kendi fonlarına ve başka kaynaklardan elde edeceği finansmana ilaveten destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Banka, yatırımı ya münferit krediler ya da küresel krediler üzerinden finanse etmektedir. Büyük ölçekli projeler, EIB tarafından kendi koşullarına ve şartlarına dayalı olarak ya doğrudan yatırımcı ile ya da finansman faaliyetine katılan başka bankalar ve finans kurumları ile gerçekleştirilen münferit krediler üzerinden finanse edilmektedir. EIB, projenin ekonomik, mali ve teknik uygunluğunu tespit etmek için her projeyi ve tabii ki proje geliştiricisinin mali durumunu ve sağlanan güvencenin yeterli olup olmadığını değerlendirmektedir.

Küçük ve orta ölçekli yatırım projeleri, Banka tarafından finans kurumlarına veya ticari bankalara yönelik olarak yaygınlaştırılmış kredi kanalları olan dolaylı küresel krediler üzerinden finanse edilir.

2.4.1.3. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development-IBRD)

Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası veya Dünya Bankası 1944 yılında imzalanan Bretton Woods Anlaşması uyarınca 1946 yılında kurulmuştur. 25 Haziran 1946'da faaliyete geçen Banka, 15 Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler'in bir ihtisas kuruluşu olmuştur.⁷¹

⁷¹ Dünya Bankası, (Erişim) <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20653660~menuPK:72312~pagePK:51123644~piPK:329829~theSitePK:29708,00.html>, 29 Şubat 2012

Amerika Birleşik Devletleri'nin Bretton Woods şehrinde toplanan ve o günkü dünyada düşman kampları oluşturan Almanya ve Japonya ile müttefikleri dışında kalan 44 devletin temsilcileri, savaş sonrasında dünyaya yeni bir ekonomik ve parasal düzen getirmeye çalıştıkları Birleşmiş Milletler Para ve Malîye Konferansında uzun çalışmalardan sonra şu iki teşekkülün kurularak faaliyete geçirilmesine karar vermişlerdir:

- Uluslararası Para Fonu (IMF),
- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD).

Bunlardan, kısa adıyla Dünya Bankası olan Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'nın kuruluş amacı:

Savaştan sonra meydana gelen yıkıntıları hızla tamir etmek, savaşta ağır zarar gören memleketlerin tekrar eski üretim ve geçim imkânlarına kavuşmalarına yardım etmek, az gelişmiş memleketlerde ekonomik kalkınma ve gelişmeye yararlı devlet ve özel sektör yatırımlarını verimli projeler ve uzun vadeli kredilerle desteklemektir.⁷²

Faaliyetlerini 1948 yılından itibaren az gelişmiş ülkelere yöneltmiş bulunan Dünya Bankası'nın fonksiyonları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Üye ülkelerin tediyeye bilançolarındaki uzun vadeli ve bünyesel dengesizlikleri gidermek,
- Üye ülkelerin ulusal parasının dış değerinde istikrar sağlamak,
- Uluslararası özel-yabancı sermaye yatırımlarını desteklemek ve milletlerarası kredi sağlamak,
- Dünya kaynaklarının gelişmesine yardımcı olacak yatırımları yapmak,
- Az gelişmiş ülkelerin sermaye ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktır.

⁷² Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, (Erişim) <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/d/052.htm>, 29 Şubat 2012

2.4.1.4. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development-EBRD)

Banka'nın amacı, SSCB'nin dağılmasından sonra üye olan Türk Cumhuriyetleri de dahil olmak üzere, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomik ve kültürel gelişimini teşvik etmektir.

Buna bağlı olarak Banka, gerek bu ülkelerdeki özel sektörü güçlendirip, yabancı yatırımları teşvik ederek, gerek sanayi sektörünü yeniden yapılandırmaya çalışarak,

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde kredi-yatırım, garanti ve teknik yardım şeklinde imkânlar sağlamaktadır. Bankanın şu anda, 26'sı faaliyet ülkesi olmak üzere toplam 60 üyesi bulunmaktadır.⁷³

Bankanın işlevleri;

- Özel sektör yatırımlarını teşvik etmek,
- Ulusal ve yabancı sermaye ile ekonomik canlılığı sağlamak,
- Kişisel girişimciliği desteklemek ve altyapı yatırımlarını gerçekleştirmek,
- Projelerin hazırlanması, finansmanı ve gerçekleşmesinde teknik yardım sağlamak,
- Sermaye piyasalarının gelişimini teşvik etmektir.

Banka kaynaklarının %60'ını özel sektörün desteklenmesi, kalan %40'ını ise alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi amacıyla kullanmaktadır.

16 Nisan 1991 tarihinde faaliyete geçmiş olan EBRD'na Türkiye, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki ve özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarına kavuşan Orta Asya Cumhuriyetlerindeki yeni yatırım olanaklarından, girişimcilerimizin yararlanması ve dış ticaret imkânlarının artırılması amacıyla donör ülke sıfatıyla üye olmuştur.

⁷³ Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, (Erişim) <http://www.ebrd.com/pages/about.shtml>, 29 Şubat 2012

EBRD kurucu üyelerinden olan Türkiye, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki ve Orta Asya Cumhuriyetlerindeki demokratik ve ekonomik kalkınmayı desteklemek amacıyla önemli bir rol üstlenmiştir.⁷⁴

IDB, 7 Aralık 1973'te, tamamı İslam Konferansı Örgütü'ne üye 7 ülke tarafından, geri kalmış İslam ülkelerini kalkındırmak amacıyla kurulmuş olan bir kurumdur. Merkezi Cidde'dedir. İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkeler arasında ticaretin arttırılması bankanın stratejik amaçları arasında olup bunun için finansman imkânları sağlamaktadır.

2.4.1.5. İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank-IDB)

Ticaret kredilerini için 2005 yılından bu yana banka şemsiyesi altında faaliyet gösteren Uluslararası İslam Ticaret Finans Kuruluşu (International Islamic Trade Finance Corporation) ticaretin gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır.⁷⁵

Banka'nın amacı; İslam felsefe ve prensipleri doğrultusunda, üye ülkelerin ve Müslüman toplumların münferit veya birlikte ekonomik kalkınmalarına ve sosyal gelişmelerine katkıda bulunmaktır.

Banka'nın kuruluş amacı doğrultusundaki fonksiyonları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Üye ülkelerdeki kuruluşlara veya verimli projelere sermaye iştirakinde bulunmak,
- Üye ülkelerdeki kamu ve özel sektör projelerine kredi sağlamak,
- Üye ülkeler arasındaki ticaretin geliştirilmesine yardımcı olmak ve bu amaçla gerekli çalışmaları yapmak,
- Üye ülkeler arası teknik işbirliğine yardımcı olmak ve teknik yardım sağlamak,

⁷⁴ Ekodialog, "Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası", (Erişim) http://www.ekodialog.com/uluslararasi_ekonomi/avrupa-imar-ve-kalkinma-bankasi.html, 29 Şubat 2012

⁷⁵ İslam Kalkınma Bankası, (Erişim) <http://www.isdb.org/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=navurl://24de0d5f10da906da85e96ac356b7af0>, 29 Şubat 2012

- Üye ülkelerde kalkınma faaliyetlerine katkıda bulunan personele eğitim imkânları sağlamak,
- Müslüman ülkelerdeki ekonomik, mali ve bankacılık faaliyetlerinin İslami kurallara uygun şekilde yürütülmesi yönünde araştırmalar yapmaktır.⁷⁶

2.4.2. Uluslararası Özel Finansman Kurumları

Sadece hükümetlerarası süregelmekte olan kredilendirme süreci, uluslararası sermaye piyasalarındaki gelişme ve genişlemelere paralel olarak özel finansman kurumları tarafından da işlemeye başlamıştır.

Hızlı gelişme kaydeden kredilendirme sürecinde etkin rol oynamaya başlayan bu finansman kurumları, her ülkede faaliyet gösteren mevduat bankaları ve finansal araçlardır. Dolayısıyla özel finansman kurumları diye adlandıracağımız bu kurumların en önemlileri mevduat bankalarıdır.

Mevduat bankaları tarafından kullanılan ticari kredilerin en önemli özelliği, tamamen piyasa koşullarını yansıtıyor olma özelliğidir. Bu tür kredilerde genel olarak ödemesiz dönem ve vadeler kısa olmak eğiliminde olmakla birlikte çoğunlukla dalgalı faiz özelliği taşımaktadır. Bu özelliklerinden dolayı, faiz risklerinin tamamı kredi talep eden tarafa aktarılmaktadır. Uluslararası mevduat bankası kredileri, gelişmiş ülkelerdeki biriken fon fazlalarının gelişimi ile doğru orantılı bir seyir izlemektedir.

Uluslararası mevduat bankası kredileri doğrudan hükümetlere ve özel sektöre ait girişimlere yönelik olabilmektedir. Bu krediler tek bir bankadan sağlanabildiği gibi bir sendikasyon kredisi şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Sendikasyon yoluyla kredi kullanılması, çoğu zaman talep edilen kredinin bir banka tarafından karşılanamayacak miktarda büyük olmasından veyahut riski dağıtma düşüncesinden ileri gelmektedir.

⁷⁶ Wikipedia, "İslam Kalkınma Bankası", (Erişim) http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0slam_Kalk%C4%B1nma_Bankas%C4%B1, 29 Şubat 2012

Bir veya daha fazla ülkedeki birden fazla bankanın, konsorsiyumlar oluşturmak suretiyle istenilen krediyi birlikte temin etmeleri yöntemine sendikasyon kredileri adı verilmektedir. Mevduat bankaları ve benzeri kurumlarca gerçekleştirilen konsorsiyumlar tarafından sağlanan kredilerin faiz hadleri genellikle dalgalı faiz şeklinde olduğundan, seçilen faiz oranları ya LİBOR (Londra bankalararası kredi faiz oranı) veya Prime Rate (ABD bankalararası faiz oranı) olarak tespit edilmektedir.⁷⁷

2.5 Değerlendirme

Bir ülkenin ekonomik açıdan kalkınabilmesi için sermaye birikiminin şart olduğu bir gerçektir, bu durum aynı zamanda tasarruf eğiliminin gücü ve büyüklüğü ile doğrudan orantılıdır. Kaldı ki tasarrufların atıl alanlara yönlendirilmesi, kendilerinden beklenen verimin alınmamasına sebep olmaktadır.

Türkiye’de ekonomik kalkınmanın önündeki kronik engellerden bir tanesinin de bu tasarrufların yıllardır, piyasa koşullarının yaratmış olduğu güvensizlik ortamının da etkisiyle atıl kalmış olmasıdır. Üstelik finansal sistemin işleyişindeki eksik ve aksaklıkların yoğun olduğu ülkelerin gelişim seviyesinin yeterli derecede olamayacağı herkesçe bilinen bir gerçektir.

Son dönemlerde gerek finansal mevzuat yapısında gerekse bu mevzuatın uygulayıcısı kurumlarda birçok düzenleme yapılmıştır. Ülkemizde sermaye hareketlerinin önünün açılmasıyla devam edegelen süreçte, gerek bankalar, gerek banka dışı finansal kuruluşlar kendi yapılarını hızla güçlendirme aşaması kaydetmiştir. Üstelik düzenleyici kurumların sıkı denetimleri sayesinde, bu finansal kurumlara olan güvenilirlik de artmaya devam etmiştir.

Ülkemizde ekonominin lokomotifi diye nitelendirdiğimiz KOBİ’lerin gelişmesinin önündeki en büyük engellerin başında finansal olanaklara erişim problemi olduğu her fırsatta dile getirilmektedir. Mevduat bankaları ile bu işletmeler arasındaki ilişkilerin hızla gelişmesi gerekmektedir. Alternatif finansman ve dış finansman kaynaklarından daha fazla yararlanmaları da yatırım ve girişim faaliyetlerine hız kazandıracaktır.

⁷⁷ Harun Bal, *Gelişme Sürecinde Dış Finansman Kullanımı ve Türkiye*, YYT, Adana, 1994 s.31

KOBİ'lerin finansal kaynaklar hakkında daha fazla bilgilendirilmesi ve teminat güçlüklerinin önündeki engellerin kaldırılması da gelişim sürecine önemli katkılar sağlayacaktır.

Finansal kurumların kredi arzı ile özel sektörün kredi talepleri arasındaki ilişkiler güçlendikçe, tasarrufların, yatırımlara üzerindeki etkisi artacak ve doğasıyla ülkemizin ekonomik gelişmesi olumlu bir seyir izleyecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN FİNANSMANINDA KREDİLERİN ROLÜ

Aşağıdaki bölümlerde de görüleceği üzere Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) Türkiye ekonomisi içinde önemli bir ağırlığa sahiptirler. Bu yüzden KOBİ'ler Türkiye'nin ekonomik kalkınma ve sanayileşmesinde itici bir rol oynamaktadırlar. Ülke sanayileşmesi ve kalkınmasında gereksindikleri finansman ihtiyacını ise yukarıda incelediğimiz finansman kurumlarından temin etmektedirler. İşte bu yüzden tezin bu bölümünde; Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerle ilgili kavramsal çerçeveye değinilerek KOBİ'lerin finansman sorunları hakkında bilgiler verilmiş, BASEL uygulamaları ve bu uygulamaların KOBİ'ler üzerindeki etkisi irdelenmiş, daha sonra Türkiye'deki finansal sektörün genel görünümüne değinilerek bankacılık sektörü ile ilgili temel bilgiler verilmiştir.

İlerleyen bölümde, tezin amacına uygun olarak bankacılık sektörünün KOBİ'lere kullandırmış olduğu yurtiçi krediler ile ilgili olarak 2007-2012 yılları arasındaki veriler ve yine KOBİ'lere 1999-2012 yılları arasında kullanılan yurtdışı kredilerle ilgili veriler incelenmiş, analizler yapılmış ve genel bir değerlendirme ile bu bölüm sonlandırılmıştır.

3.1. KOBİ'lerle İlgili Kavramsal Çerçeve

Ülkemizde uzun yıllar genel kabul gören bir KOBİ tanımı yapılmamıştır. Çeşitli kurum ve kuruluşların çeşitli ölçülere göre yaptığı KOBİ tanımları söz konusu olmuştur. Ancak Avrupa Birliği üyelik sürecine girmemizle birlikte KOBİ tanımı da netleşmiştir. Avrupa Birliğinde ortak KOBİ tanımına geçilmesinin akabinde, üye ve aday ülkelere tavsiye niteliğinde yayınlanması sonrasında ülkemizde tüm kurumlar için geçerli olacak ortak bir KOBİ tanımı belirlenmiştir. KOBİ'lerin sınıflandırılmasında AB'de olduğu gibi ülkemizde de çalışan sayısı, bilanço ve satış büyüklüklerini esas alan tanım uygulanmaya başlanmıştır.

3.1.1. KOBİ Tanımı

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca KOBİ tanımı aşağıdaki gibi yapılmıştır.⁷⁸

Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden, yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimleri ifade eder.

KOBİ'lerle ilgili söz konusu yönetmelik, 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmi Gazete'de "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile revize edilerek KOBİ tanımları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. (Çizelge 3.1)

Çizelge 3.1 KOBİ Tanımları

Kriter	Mikro Ölçekli KOBİ	Küçük Ölçekli KOBİ	Orta Ölçekli KOBİ
Çalışan Personel Sayısı	< 10	< 50	< 250
Yıllık Net Satış Hâsılatı	≤ 1 Milyon TL	≤ 8 Milyon TL	≤ 40 Milyon TL
Yıllık Mali Bilanço Toplamı	≤ 1 Milyon TL	≤ 8 Milyon TL	≤ 40 Milyon TL

Kaynak : TOBB

3.1.2. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Sınıflandırılması

a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri bir milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri sekiz milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

⁷⁸ Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik: Md.4-5, Yayın Tarihi:2005

c) **Orta büyüklükteki işletme:** İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.” şeklindedir.⁷⁹

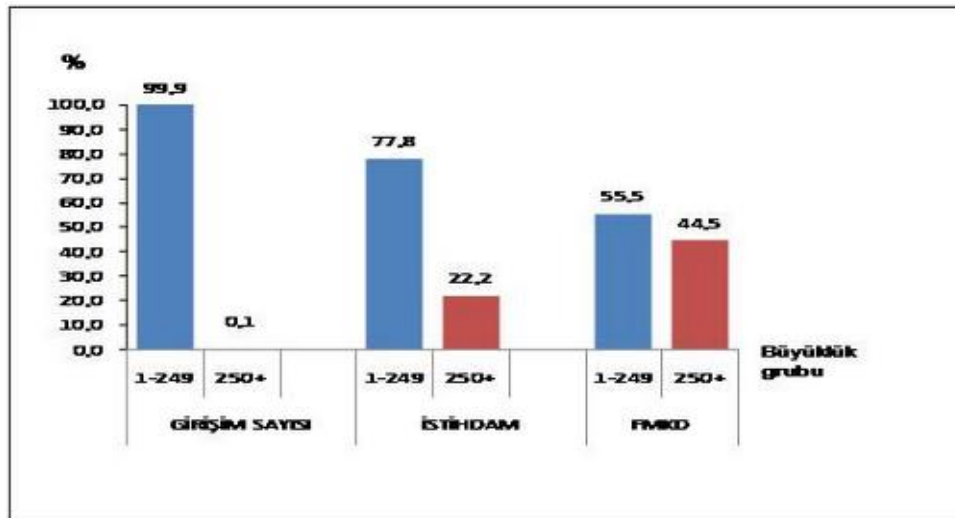
3.1.3. KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Rolü ve Son Durumu

KOBİ’ler; değişen piyasa koşullarına hızlı uyum yetenekleri, esnek üretim yapıları, bölgeler arasında dengeli büyüme, işsizliğin azaltılması ve yeni iş alanları açılmasındaki katkıları gibi bir dizi olumlu özellikleri nedeniyle, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının temel taşlarıdır.

Ülkemizde KOBİ’lerle ilgili Ekim 2012 istatistik verilerin yayımlandığı TÜİK raporlarına göre;⁸⁰

KOBİ’ler toplam girişim sayısının %99,9’unu, istihdamın %77,8’ini, maaş ve ücretlerin %51,5’ini, cironun %64,8’ini, faktör maliyetiyle katma değer %55,5’ini, maddi mallara ilişkin brüt yatırımın %41,1’ini oluşturmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 KOBİ Büyüklük Grubuna Göre Girişim Sayısı, İstihdam ve Faktör Maliyetiyle Katma Değerin (FMDK) Dağılımı (%)

Kaynak : TÜİK

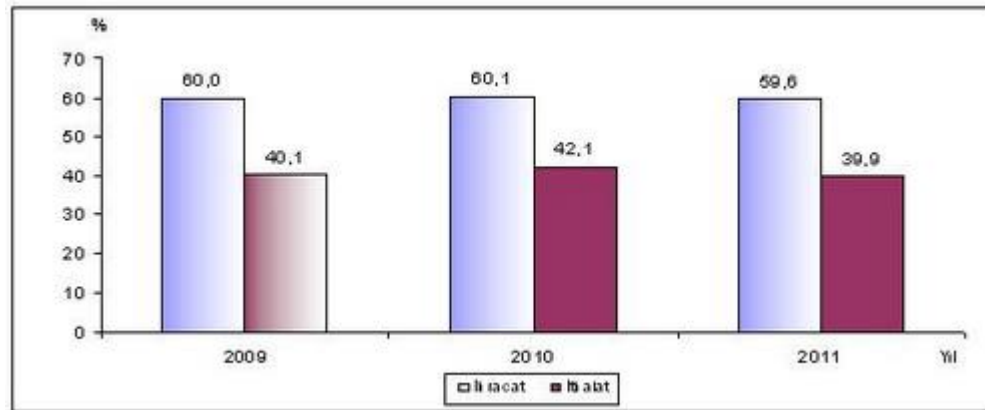
⁷⁹ 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmi Gazete

⁸⁰ T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Haber Bülteni, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2011, Sayı:13146, 19.10.2012 Erişim: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13146>, 30 Ocak 2013

Ülkemizde, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri sonuçlarına göre 2009 yılında 2.483.300 adet olan KOBİ sayısı 2012 yılı sonunda 3 milyon adeti geçmiş durumdadır.

2011 yılında ihracatın %59,6'sı, ithalatın ise %39,9'u KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. KOBİ'lerin Dış Ticaretteki Payı (%)

Kaynak : TÜİK

İhracatta 0-9 kişi çalışan mikro girişimlerin payı %15,2 olurken, %25,7'si 10-49 kişi çalışan küçük ölçekli girişimler, %18,7'si ise 50-249 kişi çalışan orta ölçekli girişimler tarafından gerçekleştirilmiştir.

İthalatta 0-9 kişi çalışan mikro ölçekli girişimlerin payı %6,5, 10-49 kişi çalışan küçük ölçekli girişimlerin payı %15,3 ve 50-249 kişi çalışan orta ölçekli girişimlerin payı %18,2 olmuştur.

Girişim ana faaliyetleri esas alındığında, ihracatın %36,2'si sanayi, %57,9'u ticaret sektöründe faaliyet gösteren girişimler tarafından yapılırken, ithalatın ise %33,9'u sanayi, %56,6'sı ticaret sektöründe faaliyet gösteren girişimler tarafından gerçekleştirilmiştir.

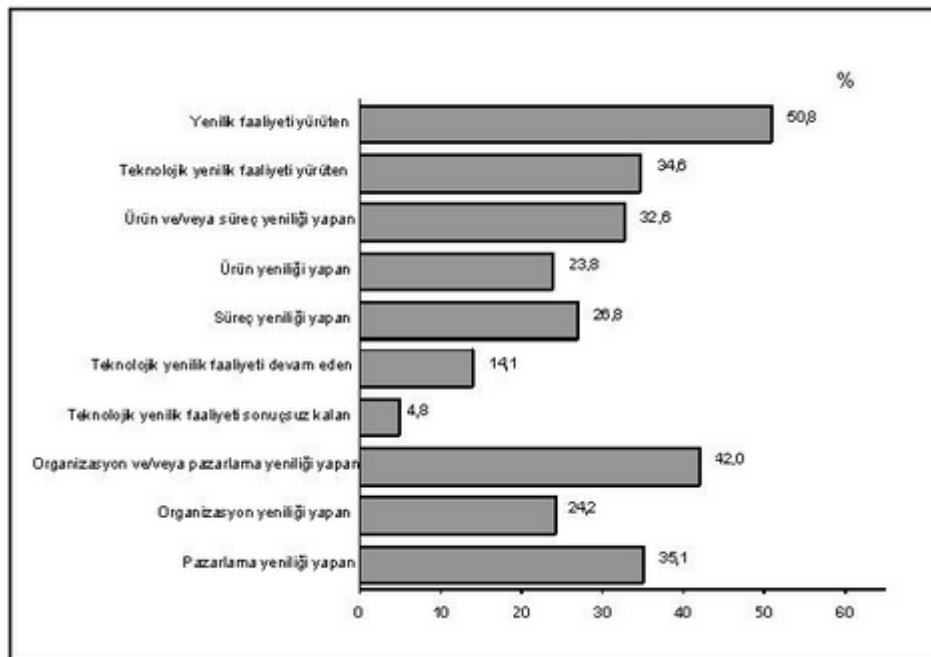
2011 yılında ülke gruplarına göre dış ticaret incelendiğinde, Avrupa ülkelerine yapılan ihracatın %53,3'ü, Asya ülkelerine yapılan ihracatın ise %32,6'sı KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir. İthalatta ise KOBİ'lerin yine Avrupa (%51,8) ile Asya (%36,7) ülkelerinden yapılan ithalatta önemli paya sahip oldukları görülmüştür.

Ar-Ge; insan, kültür ve toplumdaki bilgi stokunu arttırmak ve bu bilgi stokunu yeni uygulamalarda kullanmak için yapılan sistematik temelli yaratıcı çalışmalardır. Bu bağlamda ülkemizde 2011 yılı Ar-Ge harcamalarının %14,9'u KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yenilik, yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet), veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin işletme içi uygulamalarda işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde gerçekleştirilmesidir.

Bu anlamda; 2008-2010 yıllarını kapsayan üç yıllık dönemde 10 ve daha fazla çalışanı olan girişimlerin %51,4'ü yenilik faaliyetinde bulunmuştur. KOBİ'lerde ise bu oran %50,8'dir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 KOBİ'lerde Yenilik Faaliyetleri (2008-2010)

Kaynak : TÜİK

Aynı dönemde;

- KOBİ'lerin %34,6'sı teknolojik yenilik faaliyetinde bulunmuştur.
- Teknolojik yenilik faaliyeti kapsamında KOBİ'lerin %32,6'sı ürün ve/veya süreç yeniliği yapmıştır.

- Teknolojik yenilik faaliyeti devam eden KOBİ oranı %14,1 olmuştur.
- Faaliyeti sonuçsuz kalan KOBİ oranı %4,8 olmuştur.
- KOBİ'lerin %42'si teknolojik olmayan yenilik (organizasyon ve/veya pazarlama yeniliği) faaliyetinde bulunmuştur.
- Teknolojik olmayan yenilik faaliyeti kapsamında KOBİ'lerin %24,2'si organizasyon yeniliği, %35,1'i ise pazarlama yeniliği gerçekleştirmiştir.

KOBİ'lerin internet üzerinden ticaret ve araştırma yapması için hayati öneme sahip olduğu değerlendirilen internet erişim oranlarına bakıldığında; 10 ve daha fazla çalışanı olan girişimlerin %92,4'ünün internet erişimine sahip olduğu, bu oran KOBİ'lerde %92,2 olduğu görülmektedir. Son dönemde internet kullanımının KOBİ'ler açısından önemi göz önüne alındığında; bir zorunluluk haline geldiği değerlendirilen erişim oranlarının içinde bulunduğumuz 2013 yılı başlarında %95'in üzerine çıktığı öngörülmektedir.

Bu önemli özelliklerinin yanı sıra, KOBİ'lerin yaşadıkları ve çözmeleri gereken birtakım sorunları da bulunmaktadır. KOBİ'lere yönelik bir GZFT (Güçlü ve Zayıf Yönler ile Fırsatlar ve Tehditler) analizi yapmak konuya ışık tutması açısından önemlidir.

GZFT analizi yapılmasının başlıca iki yararı bulunmaktadır. İlk olarak, GZFT analizi yapılarak mevcut durumu tespit edilir. Bu çerçevede güçlü ve zayıf yönler ile karşı karşıya bulunulan fırsatlar ve tehdit unsurları ortaya konulmaya çalışılır. Bu anlamda GZFT; bir "mevcut durum" analizidir. GZFT, aynı zamanda gelecekteki durumun ne olacağını tespit ve tahmin etmeye yarayan bir analiz tekniğidir. Bu ikinci anlamda GZFT bir "gelecek durum" analizidir. GZFT analizinin en önemli yönü hem iç, hem de dış durum değerlendirmesine imkan tanınmasıdır.

3.1.4. KOBİ'lere Yönelik GZFT Analizi

Yukardaki bilgilerden anlaşılacağı üzere KOBİ'ler ülke sanayileşmesi ve ekonomik kalkınmasını açısından oldukça önemli bir durumdadır. KOBİ'ler doğru ve yeterli finansman desteğine sahip olurlarsa ekonomik kalkınmadaki rolleri daha da fazla

olacaktır. Ayrıca KOBİ'lerin aldıkları finansman desteğini doğru ve sağlıklı bir şekilde kullanabilmeleri çok önemlidir. Bu açıdan da iyi örgütlenmeleri, iç işleyişlerinin sağlıklı olması, çağdaş işletmecilik yapabilmeleri gerekmektedir. KOBİ'lerin çağdaş işletmecilik anlayışlarına ne kadar yakın oldukları, elde ettikleri finansman olanaklarını ne kadar sağlıklı kullandıkları bu konulardaki zayıf ve güçlü yönlerinin neler olduğunun tespiti çalışmamızın bir diğer önemli kısmını oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'lerin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve karşılaşılabilecek tehditlere ilişkin daha sağlıklı sonuçlar çıkarmak için bir GZFT analizi yapılmıştır.

3.1.4.1. KOBİ'lerin Güçlü Yönleri

Karar mekanizmalarının esnekliği,

Yöneticilerinin büyüme ve girişimcilik konusundaki istekliliği,

Yönetimin kademesinde ağırlıklı olarak genç kişilerin bulunması sayesinde yeniliklere açık olmaları,

Yöneticilerin personel ile yakın ilişki kurabilmesi,

İşletme sahiplerinin daha iyi tanıdıkları ve tanındıkları kendi bölgelerinde yatırım yapmaları ve bu sayede diğer işletmelerle, yerel yönetimlerle daha kolay iletişim kurabilmeleri,

Büyük miktarda yatırım yapmadan önce küçük iş paketleriyle yeni pazarların tepkilerini ölçme şansına sahip olmaları,

Pazar ve teknoloji değişikliklerine büyük işletmelere göre daha hızlı uyum sağlamaları,

Müşterileri ile yakın ilişkide olmaları sayesinde faaliyette buldukları yerel pazarları daha iyi tanıyabilmeleri,

Kendi belirledikleri alanlarda uzmanlaşabilmeleri ve bu alanlarda ürün çeşitliliğini arttırmaları,

Öz sermaye ağırlıklı olarak çalışmaları sayesinde ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmeleri olarak sayılabilir.

3.1.4.2. KOBİ'lerin Zayıf Yönleri

Yeni iş fikrine sahip girişimcilerin, bu iş fikrini hayata geçirme konusunda yeterli girişimcilik kültürü ve bilgi altyapısına sahip olmadan, fizibilite çalışması ve iş planı hazırlamadan iş kurmaları,

İşletme yönetimini profesyonel yöneticilere devretmekten kaçınmaları,

İşletme ve yönetim fonksiyonlarının gereği gibi yerine getirilmesi konusunda bilgi eksikliklerinin bulunması,

Ekonomik değişikliklerle ilgili öngörülerini zamanında geliştirememeleri,

Nitelikli işgücü bulma ve maliyetlerini üstlenmede sıkıntı çekmeleri,

Yeni teknolojiler konusunda bilgiye erişimde yetersiz kalmaları,

Sermaye birikimlerinin ileri teknolojiye yatırım için yetersiz olması,

Ar-Ge, yenilik ve sınai mülkiyet hakları konularında sınırlı düzeyde farkındalığa ve bilgiye sahip olmaları,

Ölçek ekonomisinden yararlanamamaları,

Diğer işletmelerle işbirliği yapmaktan kaçınmaları,

Marka oluşturma bilincinin yerleşmemiş olması,

Modern pazarlama yöntemlerini kullanmamaları,

Kamu ihale kriterlerini sağlayamamaları ve / veya iş tutarlarının KOBİ'ler için yüksek olması,

Dış pazarları araştırma konusunda bilgiye erişim yeteneklerinin sınırlı olması,

Ürün / hizmet kalitesinde belirli standart düzeyini sürekli olarak koruyamamaları,

Verimliliğe dayalı iş kültürü geliştirmede zayıf kalmaları,

Teminat sorunu nedeniyle kredi temininde güçlük yaşamaları,

Yaygın kayıt dışılık nedeniyle bankalara, kredi garanti kuruluşlarına ve diğer finans kuruluşlarına doğru, yeterli bilgi sunamamaları ve bunun sonucunda finansman kaynağı bulmakta zorlanmaları,

Proje hazırlama ve uygulama konusundaki deneyim eksiklikleri nedeniyle projeye dayalı devlet destekleri ve AB fonlarından yeterince yararlanamamaları,

KOBİ ölçeğindeki işletmelerin, birbirleri arasındaki alım satım ilişkilerinde teslim terminlerine ve ödeme zamanlarına uymamaları gibi negatif yönleri bulunmaktadır.

3.1.4.3. KOBİ'lerin Fırsatları

Ekonomik ve sosyal kalkınmadaki paylarından dolayı KOBİ'lerin öneminin kamu kurumları, finansman kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarınca benimsenmiş olması,

KOBİ'lere yönelik olarak pek çok kurum tarafından destek uygulanıyor olması,

KOBİ'lere yönelik AB ve diğer yurt dışı fonların varlığı,

KOSGEB hedef kitlesinin hizmet ve ticaret sektörlerini de kapsayacak şekilde genişlemesi,

Kalkınma Ajansları, Yatırım Destek Ofisleri, KOSGEB Hizmet Merkezleri ve KGF şubelerinin yaygınlaşması,

Teşvik sisteminde sektörel ve bölgesel uygulamaya geçilmiş olmasının rantabl olmayacak yatırımları dolaylı olarak önlemesi,

Sanayi stratejisinin hazırlanmış olması ve bu stratejide sanayi ile ilişkili hizmet sektörlerinin geliştirilmesine önem verilmesi,

Mesleki ve teknik eğitim konularındaki stratejilerin varlığı olarak sıralanabilir.

3.1.4.4. KOBİ'lere Yönelik Tehditler

Genel anlamda girişimcilere ve teknolojik yeniliğe dayalı yeni iş fikrine sahip girişimcilere başlangıç döneminde rehberlik ve finansman hizmeti verecek İŞGEM (İş

Geliştirme Merkezi) ve TEKMER (Teknoloji Merkezi) gibi yapıların sayısının yeterli olmaması,

Ekonomideki belirsizlik dönemlerinin KOBİ yöneticilerinin öngöründe bulunmasını güçleştirilmesi,

Güney Asya ülkelerinden (özellikle Çin) ucuz ithalat yapıyor olması,

İstihdam ve vergi yüklerinin yurt dışı pazarlarda rekabette dezavantaj oluşturması,

KOBİ'lere yönelik desteklerde mükerrerlikleri önlemek, desteklerin birbirini tamamlayıcılığı nitelikte tasarlanmasını sağlamak ve uygulamaları izlemek konusunda kurumlar arası koordinasyonun yetersizliği,

Politika üreticilerin yararlanabileceği KOBİ istatistiklerinin yetersiz olması,

KOBİ'lere danışmanlık hizmeti verecek kişi ve kuruluşların yeterliliklerini belgeleyecek sistemin mevcut olmaması,

Uygun yatırım alanları konusunda rehberlik hizmeti sunulmaması,

İklim değişikliği ve çevre konularındaki ulusal yükümlülüklerin KOBİ'lere getireceği yüklerin varlığı,

Farklı kurumlar tarafından alınan benzer içerikli belgeler nedeniyle işgücü ve zaman kayıplarının yaşanması,

E-devlet uygulamalarının yeterince yaygınlaşmamış olması,

Kredi garanti ve girişim sermayesi sistemlerinin yeterince yaygınlaşmamış olmasıdır.⁸¹

GZFT analizinde de görüldüğü üzere ülkemizde faaliyetlerini yürüten KOBİ'lere yönelik oldukça yoğun fırsatlar ve tehditler bulunmakla birlikte, bu tez çalışmasının amacına uygun olarak, söz konusu işletmelerin finansal özellikleri ve sorunlarına değinilecektir.

⁸¹ Kobi Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013, **Türkiye'deki KOBİ'lerin ve KOBİ Destek Sisteminin GZFT Analizi**, (Erişim) <http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Baskanligimiz.aspx?ref=23>, 22 Ocak 2013

3.1.5. KOBİ'lerin Finansal Özellikleri

Genellikle finansal bölümleri bulunmayan KOBİ'ler, bu yönleriyle işletme sahipleri ile özdeşleşmiş durumdadırlar. Bundan dolayı finans kurumları, kredi kullandırma aşamasında, işletmenin performansının yanı sıra, işletme sahibinin ödeme gücünü ve teminat olarak verebileceği malvarlıklarını dikkate alırlar. İflas etmeleri halinde ise işletme sahipleri, işletmelerindeki varlıklarının dışında, şahsi malvarlıkları ile de sorumlu tutulmak durumunda kalırlar. Bu durum işletme sahiplerinin kredi kullanmak konusunda çekingen davranmalarına yol açar.

Otofinansman bakımından da KOBİ'ler büyük işletmelere göre daha olumsuz şartlar taşırlar. Otofinansman tutarı söz konusu işletmelerde düşük düzeylerde kalmaktadır. Muhasebe kayıtlarındaki eksik aksak hususlardan dolayı sermaye yapıları hakkında kesin bir yargıya varmak için sağlıklı bir araştırma yapılması gerekir.

KOBİ'lerin sorunları ile ilgili dünya genelinde ve Türkiye'de yapılan birçok araştırma ve inceleme sonuçları, söz konusu işletmelerin en önemli sorunlarının başında finansal sorunların yattığını gösterir.⁸²

Faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla gereksinim duydukları kaynakları öncelikle kendi iç kaynaklarından temin etmeye çalışan KOBİ'lerin, özellikle sermaye piyasalarından kaynak bulmak konusunda güçlük yaşamaları, dış finansman kaynakları içinde banka kredilerinin önemini artırmaktadır. Diğer taraftan KOBİ'ler birtakım bürokratik uygulamalar sebebiyle, ödeyemeyecekleri düzeylerde yüksek faiz oranları ve ödeme koşulları ile karşılaşabilmektedir.

KOBİ'lerin bankalardan sağladıkları fonların maliyetleri, yüksek risk unsuru taşımalarından dolayı, büyük ölçekli firmalara göre daha yüksek seviyelerde belirlenebilmektedir.

Dolayısıyla, Türkiye'de KOBİ'lerin bankacılık sisteminden kullandıkları kredilerin, toplam krediler içindeki payı çok fazla değildir.

⁸² Erkan Koç, **Türkiye'de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredileri**, YYT, Ankara, 2006:10

3.1.6. KOBİ'lerin Finansman Sorunları

Ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'lerin en önemli sorunlarının başında gelen finansman sorununu tetikleyen yüksek enflasyon sonucu oluşan yüksek faizler, ekonomik krizler gibi birçok dışsal faktörlerin yanında, kendi yapılarından kaynaklanan içsel faktörler söz konusu sorunu derinleştirmektedir. KOBİ'lerin aşağıda sayılan avantajlarının yanında finansmana ulaşmada fazlaca dezavantajları bulunmaktadır.

KOBİ'lerin Finansal Avantajları:

- Bağımsızlık,
- Sübvansiyonlar (Desteklemeler).

KOBİ'lerin Finansal Dezavantajları:

- Finansman konusunda yeterli bilgiye sahip olunmaması (KOBİ'lerde finans elemanı istihdam etmemeleri gibi nedenlerle en uygun finansman kaynakları hakkında yeterli bilgi sahibi olamamaları),
- Sermaye piyasasından yeterince yararlanılamaması,
- Yeni ortak konusunda tereddütler,
- Özsermayelerinin kısıtlı olması,
- Teminat sorunu,
- İşletme sahibinin kişisel mal varlığı ile de sorumlu tutulması,
- Kredi hacminin düşük, kredi maliyetlerinin yüksek olmasıdır.

KOBİ'lerin başlıca finansman sorunlarını aşağıdaki başlıklar altında biraz daha ayrıntılı incelemekte fayda vardır.

3.1.6.1. Özsermaye ve İşletme Sermayesinin Yetersiz Olması

Yeterli özsermaye ve işletme sermayesine sahip olunamaması, KOBİ'lerin borçlanma ihtiyaçlarını arttırmaktadır. Bu şekilde artan borçlanma ihtiyacı nedeniyle ödenen yüksek faizler işletmelerin kar marjlarını da azaltmaktadır. Dolayısıyla halihazırda

yetersiz olan öz sermaye, ödenen yüksek finansman gideri sonrası azalan karların öz sermayeye yeterli miktarda ilave edilememesi nedeniyle daha da yetersiz hale gelmektedir. Otofinsanman yöntemi olarak bilinen, elde edilen karların dağıtılmayarak sermayeye ilave edilmesi ile finansman sağlama yöntemi bakımından KOBİ'ler, büyük ölçekli işletmelere göre daha olumsuz şartlar taşımaktadırlar. KOBİ'ler ağırlıklı olarak emek yoğun üretim yapısı ile faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bundan dolayı, sabit varlık yatırımları, büyük ölçekli işletmelere göre daha düşük gerçekleşmekte ve sabit varlıklar üzerinden ayrılan amortisman tutarı büyük ölçekli işletmelere göre daha düşük seviyelerde kalmaktadır.

3.1.6.2. Kredi Sağlamada Karşılaşılan Güçlükler ve Kredi Maliyetlerinin Yüksek Olması

KOBİ'ler için en önemli finansman sorununun kredi temininde karşılaştıkları sıkıntılar ve kredi maliyetlerinin oldukça yüksek olması durumudur. KOBİ'ler para piyasasında faaliyet gösteren finans kurumlarınca, özellikle mevduat bankalarınca ekonomik açıdan yeterli görünmemeleri nedeniyle miktar, vade, faiz oranı ve teminat yönünden uygun olmayan kredi şartlarıyla karşılaşmaktadırlar.

Faaliyetlerine başlangıç aşamasında, yeterli fizibilite çalışmalarını ve pazar etütlerini gerçekleştirmemenin yanında, yatırım için gerekli sermaye tutarını da doğru olarak hesaplayamamaktadırlar. Sabit sermaye yatırımları için gerekli sermaye tutarı dikkate alınırken, işletme sermayesi ihtiyacı çoğu zaman başlangıç aşamasında değerlendirmeye alınmamaktadır. Bu nedenle, henüz işletmenin ilk aylarında veya yıllarında kredi ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan, başlangıç sermayesi genellikle kişisel tasarruflardan ve yakınlarından alınan borçlardan oluşmaktadır. Öz kaynaklarının sınırlı olmasından ötürü, yatırım projelerinin başarı ya da karlılık potansiyelleri yüksek olsa dahi mevduat bankalarından kredi temin edememektedirler. Bu noktada ülkemizdeki finansal kurumların, KOBİ'lerin faaliyetlerinde başarılı olacaklarına ve kullanacakları kredilerin geri ödeneceğine ilişkin öngörülerini ön plana çıkarmaktadır. Ülkemizdeki finansal kurumlar, özellikle mevduat bankaları KOBİ'lere kullanacakları kredileri çoğu zaman bir risk unsuru olarak görmektedirler. Bu sebeple, büyük işletmelere göre KOBİ'lere kullanılan kredilerin faiz oranı, risk priminin yüksek öngörülmesi nedeniyle daha yüksek olmaktadır. Ayrıca teminat

açısından da bakıldığında, KOBİ'lerin genellikle ipotek, kefalet ve/veya nakit teminat karşılığında kredi temin ettikleri göze çarpmaktadır.

Diğer taraftan KOBİ'lere kullandırılan kredilerin faiz oranının büyük ölçekli işletmelere göre daha yüksek olmasının bir diğer sebebi de bankalar açısından büyük hacimli kredi talep eden büyük işletmelerin kredilendirme maliyetinin daha düşük olmasıdır. Dolayısıyla, kullandırılacak kredi hacmi arttıkça birim TL başına düşen maliyet azalmaktadır. Bu nedenle, bankalar büyük ölçekli işletmelere daha düşük faiz oranında kredi kullandırabilmektedirler. Bunun yanında piyasada güçlü konumda, pazarlık gücüne sahip olan ve mevduat bankalarınca çalışılmak istenen bazı büyük işletmelere uygulanan faiz oranları daha da düşük olmaktadır.⁸³

Bütün bu faktörler göz önüne alındığında KOBİ'ler kredi temininde olumsuz etkilenmektedir.

3.1.6.3. Teşviklerden Yeterince Yararlanılamaması

Belirli ekonomik faaliyetlerin, diğer faaliyet kollarına göre daha hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, devlet tarafından çeşitli uygulamalarla verilen maddi ve gayri maddi destekler, özendirme teşvik olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de KOBİ'lere yönelik finansman sistemine yönelik teşvik mekanizmasının çok sağlıklı işlemediği ve sistemde kullanılacak kaynakların artırılmasına yönelik projelerin geliştirilemediği izlenmektedir. Bunun yanında imalat sanayi dışındaki sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lere yönelik desteklerin oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir.

Etkin bir teşvik politikasının KOBİ'lerin finansman sorununun çözümünde önemli bir rol oynayacağı göz ardı edilmemelidir.

3.1.6.4. Ekonomik Politikaların ve Enflasyonun İşletmeler Üzerine Etkisi

Gelişmekte olan ülkeler konumundaki ülkemizde, kişi başına düşen gelir düzeyinin düşük olmasına paralel olarak tasarruf eğilimi düşük olmakta ve yurtiçi tasarruflar yetersiz düzeylerde kalmaktadır. Yetersiz yurtiçi tasarruflarla birlikte elde edilen döviz

⁸³ Hazal Çetin Candan, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları ve Bu sorunlara Yönelik Politikalar (Kredi Politikaları)*, YYT, İstanbul, 2007:67

gelirleri hedeflenen kalkınma sürecinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan yatırımları tam olarak finanse edememektedir.

Özsermayeleri yetersiz olan KOBİ'ler, makroekonomik istikrarın olmadığı bir ortamda çok büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Nitekim, ülkemizde de diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi sermaye yetersizliği ve enflasyon nedeniyle reel faiz oranları çok yüksek seviyelerde seyretmektedir.

Yüksek enflasyon ve krizlerin olduğu dönemlerde KOBİ'lerin öz kaynakları giderek erimektedir. Üretimde kullanılan girdiler genellikle peşin alınmakta iken, (işgücü maliyetleri, enerji, vb.) üretilen mal veya hizmetler piyasaya belirli vadelerle satılmaktadır. İstikrarsızlık ortamında alacak tahsilatlarında sıkıntılar yaşanmaktadır. Aynı zamanda enflasyonist ortamda üretim maliyetlerinde de artış izlenmektedir. Dolayısıyla bu noktada işletmelerin finansman ihtiyaçları da artmaktadır.

Düşük kar marjı ve verimlilik ile faaliyetlerini sürdürmekte olan KOBİ'ler, sermaye piyasasından yeterince yararlanamamakta olup, finansman ihtiyaçlarının büyük bir kısmını banka kredileri ile karşılamak durumunda kalmaktadırlar. Buna bağlı olarak, KOBİ'ler, büyük ölçekli işletmelere göre faiz oranlarındaki değişikliklerden daha fazla etkilenmektedirler.

3.1.6.5. Sermaye Piyasalarından Yararlanma Olanaklarının Kısıtlı Olması

İşletmelerin bir diğer finansman sağlama yöntemi sermaye piyasaları yoluylaadır. İşletmelerini büyütme ve daha ucuz finansman kaynakları bulabilmek için girişimcilerin, halka açılma yöntemini kullandıkları izlenmektedir.

Borsaya kote olmanın ağır koşulları, KOBİ'lerin yapısı ve çekimserliği, KOBİ'leri sermaye piyasasından uzak tutmuştur. Ancak KOBİ'lerin desteklenmesi ve fon ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için sermaye piyasalarının kullanılması stratejik önem arz etmektedir. KOBİ'lerin sermaye piyasalarından yararlanmalarını kolaylaştırmak amacıyla İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) bünyesindeki bir pazarda işlem görmelerini sağlayacak İMKB Gelişen İşletmeler Piyasası (İMKB GİP) Yönetmeliği 18

Ağustos 2009 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁸⁴ Bu yönetmeliğin KOBİ’lere;

- İMKB GİP’in, (Gelişen İşletmeler Piyasası) büyüme potansiyeli gösteren ve düşük maliyetle fon ihtiyacını karşılamak isteyen işletmeler için ara bir piyasa olması beklenmektedir. Sermaye piyasalarından kaynak temin etmenin yanında halka açılmak, KOBİ’lere;
- Önemli büyüklükte kurumsal ve kalıcı finansman kaynağına ulaşma imkanı,
- Ortaklarına ve yatırımcılara kendi hisse senetleri için bir piyasa yaratması,
- İstikrarlı ve güven verici bir görünüm arz etmesi ve itibar artışı,
- Kamuyu aydınlatma yükümlülükleri ile birlikte ortaklıklar daha şeffaf olmaları ve daha yaygın tanıtım imkânları sağlanması,
- Halka açık hale gelmesi, aile şirketi yapısından çıkıp, mülkiyet ve yönetimin ayrılmasına ve bu suretle şirketin profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi,

gibi avantajlar sağlayacağı öngörülmektedir.

3.2. BASEL Uygulamaları ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri

Uluslararası Takas Bankası BIS “Bank of International Settlements”, 1930 yılında İsviçre’nin Basel şehrinde kurulmuştur. Gelişmiş ülkelerin Merkez Bankaları tarafından kurulan BIS, 1974 yılında kısa adı Basel Komitesi olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi oluşturmuşlardır. Amacı bankaların uluslararası standartlarda çalışmalarını sağlamaktır. Bu komitede gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden üst düzey yetkililerin katılımı ile oluşmuş komitedir. Basel Komitesi ilk kararını 1988 yılında deklare ederek, bankaların mali bünyelerinin ekonomide oluşacak krizlere karşı dayanıklılığını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu

⁸⁴ T.C. Sanayi Bakanlığı, (Erişim) <http://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/kobiler-icin-alternatif-finansman-kaynaklari/269>, 28 Ocak 2013

deklarasyonla, tüm dünyadaki bankaların ortak standartlarda çalışmasını sağlamak yönünde alınmış bir karardır.⁸⁵

Basel Uygulamalarına daha ayrıntılı bir şekilde bakmakta fayda vardır.

3.2.1. BASEL-1 Uygulamaları

Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır.

Söz konusu Uzlaş, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülke denetim otoritesince kabul görmüş olup, şu an itibarıyla birçok ülke, sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini Basel-I'i temel alarak oluşturmuş durumdadır.

Basel-I'i temel alan bir sermaye yeterliliği ölçüm yöntemi, 1989'da yayımlanan ve üç yıllık bir geçiş sürecini de içeren düzenleme ile ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır. Sadece kredi risklerini dikkate alan Basel-I'in yayımlanmasının ardından, bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiği hususunun daha iyi anlaşılması ve sektörde ortaya çıkan gelişmeler paralelinde, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini içeren bir doküman üç yıllık bir çalışma neticesinde son hali verilerek 1996 yılında yayımlanmıştır. Bu çerçevede ülkemizde de ilk olarak Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile piyasa riskleri de ilk olarak sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir.⁸⁶

⁸⁵ Anreva.com.tr, **Basel Nedir, Basel-II ve Amacı**, (Erişim) http://www.anreva.com.tr/makale/basel_nedir_basel_ii_ve_amaci-36.html, 01 Mart 2013

⁸⁶ BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Uzlaşısı (Basel II), Ocak 2005:2 (Erişim) http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf, 30 Ocak 2013

3.2.2. Basel II Uygulamaları

Bankacılık sisteminin yapısı özel sektörün kredilendirilmesi açısından önemlidir. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi zaman zaman yaptığı düzenlemeler ile bankacılık sisteminde kredilendirme açısından yenilikler getirmektedir. Konumuzu doğrudan ilgilendirdiği için BIS ve Basel kavramını kısaca açıklamakta fayda vardır.

Sermaye hareketlerinin yoğunlaşması, bankaların kredi portföylerinin düşen performansı ve sermaye yeterliliğini karşılama ihtiyaçları, bankacılık sektörünün çok karmaşık hale gelmesi, menkul kıymetleştirme, kredi türevleri gibi yeni finansal enstrümanların ortaya çıkması ile birlikte Basel I yetersiz kalmıştır. 1999 yılında Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesi için çalışmalar başlamış ve 2004 yılında yayınlanmıştır.

Yeni düzenlemelerle birlikte, bankaların kendi iç kontrol ve risk yönetimi süreçlerine daha fazla önem vermesi ve böylece finansal sistemin daha güvenli ve itibarlı bir hale gelmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla Basel II uzlaşısı, temel olarak finansal sistemde güvenliğin ve sağlamlığın temin edilmesi amacı ile oluşturulmuş ve tüm önemli bankalara hitap edecek biçimde geliştirilmiştir. Bu amaca paralel olarak Basel II, şeffaf ve uluslararası genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyumlu finansal tablolar yolu ile piyasa disiplinini sağlayarak rekabetçi eşitliği arttırmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda belirtilen amaçlar, Basel II'nin temel amaçları olarak özetlenebilmektedir.⁸⁷

Finansal sistemde güven ve sağlamlığı sağlamak,

- Rekabet eşitliğini arttırmak,
- Riskin ele alınımında daha kapsamlı ve risk odaklı yaklaşımları ortaya koymak,
- Bankaların maruz kaldıkları riskleri daha iyi ölçmek ve bunu en az sermaye düzeyi ile ilişkilendirmek,
- Ulusal ve uluslararası denetim uygulamalarını güçlendirmek,

⁸⁷ Erdiç Tutar, ve Diğ.: **Bölgesel Sermaye Pazarı Ve Yerel Ekonomik Kalkınmaya Olası Katkısı**, Selçuk Üniversitesi, Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, Mayıs 2007, s.270-271

- Bankaları risk yönetim yeterliliklerini geliştirmeleri için teşvik etmektir.

Bankacılık sisteminde kredilerle ilgili yeni ölçüm ve değerlendirme esasları getiren Basel II sistemi ülkemizde 1 Temmuz 2012 tarihinden itibaren tüm unsurlarıyla hayata geçmiştir.

3.2.3. BASEL III Uygulamaları

Son yaşanan global krizin ardından daha önce geliştirilmiş ve uygulanmış Basel II uzlaşısının yetersiz yanlarını gidermek, yeni yaklaşımlar ve tedbirler ortaya atmak, böylece yaşanabilecek krizleri engelleyebilmeye çalışmak ya da zararı en aza indirmek amacıyla Basel Komitesince Basel III uzlaşısı hazırlanmıştır.⁸⁸

Basel III uzlaşısı, Basel II'deki eksikler ve yetersizlikler yüzünden gerekli görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında Basel II'nin eksiklerini, Basel III uzlaşısını ortaya çıkaran nedenler olarak nitelendirilebilir.

Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle ulaşılmak istenen hedefler şu şekilde özetlenebilir:

- Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve kamuya bilgi verme özelliklerinin artırılması,
- Mikro bazda yapılan düzenlemelerle bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Makro bazda düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılmasıdır.

⁸⁸ Eymen Gürel ve Esra Burcu Bulgurcu Gürel, **Basel III Kriterleri, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırma Dergisi**, Cilt 1 Sayı:4, Ocak 2012:17-18, (Erişim) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/58/1639/17543.pdf>, 30 Ocak 2013

3.2.4. BASEL II'nin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri

Ülkemizde halen geçerli olan KOBİ tanımlamalarının aksine, Basel II'de toplam yıllık satış cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde şimdiye kadar yapılan KOBİ tanımlarından farklı olarak, Basel II'de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde sınıfının sınırları firmaların yıllık toplam satış cirolarına göre belirlenmeye başlanmıştır. KOBİ; toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmaktadır. KOBİ tanımına bağlı olarak “perakende-kurumsal” ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (Nakit+Gayrinakit) 1 Milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler “perakende portföy” içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise “kurumsal portföy” içinde tanımlanmaktadır.

Mevcut durumda KOBİ olarak değerlendirilen bir işletme bütün özellikleri günümüz tanımına uygun olsa bile, çalıştığı banka, Basel II'deki standart yöntemi uyguluyorsa kredilerinin toplam 1 milyon Euro'yu geçmesi halinde kurumsal portföy içerisinde değerlendirilerek kendisine dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen rating'ler bankaca esas alınacak ve derecelendirme sistemi nedeni ile artan kredi maliyetlerine maruz kalabilecektir. Bu durum, özellikle yüksek tutarlı kredi kullanan firmaları etkileyebilecektir.⁸⁹

Derecelendirilmemiş kurumsal firmaların risk ağırlığı %100 olarak alınacak ve ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır.

KOBİ'ler üzerindeki olası etkiler ise şu başlıklar altında toplanabilir;

- Derecelendirme gereksinimlerinin artması,
- Bankalarca talep edilen verilerin kapsamında artış,
- Yönetişim yapısındaki değişiklikler,
- Kabul edilen teminat türlerinin değişmesi,
- Borçlanma maliyetlerinin seviyesinde ve oynaklığındaki değişiklikler,

⁸⁹ Suat Albayrak, **BASEL II'nin Şirketlere Etkileri**, İstanbul ODTÜ Mezunları Derneği Sunumu, 22 Ocak 2008:5-6

- Kredi kalitesi düşük müşterilerin basit ölçüm yöntemi kullanan bankalarda yoğunlaşma eğilimi.

Öte yandan, şirketlerin mali yapılarını güçlendirerek iyi yönetim sergilemeleri ve muhasebe standartlarına uygun mali raporlar sunmaları halinde uzlaşıdan olumlu etkilenmeleri beklenmektedir.

3.3. Türkiye’de Finans Sektörünün Genel Görünümü

Bu bölümde, ülkemizdeki finans sektörünün genel durumu kısaca analiz edildikten sonra, Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarla ilgili kısa bilgiler verilmiştir.

Türk finans sektörünün genel görünümü bilanço bazında incelendiğinde: BDDK’nın Eylül 2012 verilerine göre; bankacılık sektörünün %88 civarında ağırlıklı bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bankacılık sektörünü sırasıyla, %3.1’lik oranla sigorta şirketleri, %2 ile menkul kıymetler yatırım fonları, %1,5 ile gayrimenkul yatırım ortaklıkları izlemektedir.

Alternatif finansman olarak faaliyetlerini yürüten finansal kiralama şirketleri ile faktoring şirketlerinin toplam içindeki payı %1,5’tir. Emeklilik fonları, tüketici finansman şirketleri menkul kıymet aracı kurumları, finansal holding şirketleri toplamı %3 civarındadır (Şekil 3.4).⁹⁰

Bu açıdan bakıldığında, Türk Bankacılık Sektörünün, finansal kesim içerisinde oldukça önemli bir paya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle KOBİ’lerin en önemli kredi kaynaklarının başında bankalar gelmektedir.

Türk finans sektörünün yüzde 88 gibi çok büyük bir kısmını oluşturan bankacılık sektörünün şube ve personel sayılarına göre genel görünümü ise şöyledir:

Türk bankacılık sektöründe, BDDK tarafından yayınlanan bankacılık sektörü rakamlarını içeren Aralık 2012 tarihli Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü raporuna göre, toplam olarak 49 banka ile faaliyetlerini yürütmektedir.⁹¹

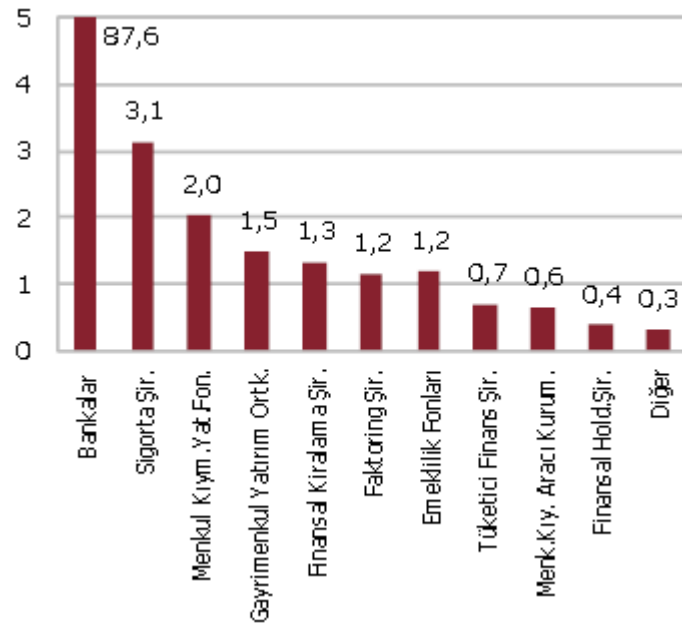
⁹⁰ TCMB, *Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2012*, Sayı 15

⁹¹ BDDK, *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü*, Aralık 2012:5

Söz konusu bankaların sahiplik yapılarına göre dağılımlarına bakıldığında:

- Kamu kalkınma ve yatırım bankaları, 4 Adet,
- TMSF bünyesindeki bankalar, 2 Adet,
- Özel yatırım bankaları, 5 Adet,
- Türkiye'de kurulu yabancı yatırım bankaları, 4 adet,
- Kamu mevduat bankaları, 3 Adet,
- Özel mevduat bankaları, 11 adet,
- Türkiye'de kurulu yabancı mevduat bankaları, 10 adet,
- Mevduat toplama yetkisine sahip yabancı banka şubeleri, 6 adet,
- Katılım bankaları, 4 adettir.

Şekil 3.4 Finansal Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı

Kaynak : TCMB

Türk bankacılık sektörünün 2007 ve 2012 yılları arasındaki toplam şube sayıları incelendiğinde; yıllar itibariyle devamlı bir artış meydana geldiği, bu artışın 2008

yılında daha da belirgin hale geldiği gözlemlenmektedir. Ülkemizdeki bankacılık sektörü şube sayısı Aralık 2012 tarihi itibarıyla 11.066'ya ulaşmıştır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 Türk Bankacılık Sektörü Şube Sayısı

Yıl	Şube Sayısı (Adet)
2007	8.177
2008	9.304
2009	9.581
2010	10.066
2011	10.518
2012	11.066

Kaynak : TCMB

Ülkemizde faaliyet gösteren bu bankalara ait şubelerde istihdam edilen personel rakamları incelendiğinde; yıllar itibarıyla devamlı bir artış gözlemlenmekle birlikte, küresel krizin etkisi altında geçen 2008 ve 2009 yıllarında bu rakamlardaki yükselişin yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Türk bankacılık sektörü yaklaşık 200 bin'i aşkın çalışan sayısı ile, ülkemizde istihdama katkı sağlamaktadır (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3 Türk Bankacılık Sektörü İstihdam Rakamları

Yıl	İstihdam (Kişi)
2007	167.760
2008	182.667
2009	184.216
2010	191.180
2011	195.292
2012	201.474

Kaynak : TCMB

3.4. Yurtiçi Krediler

Finans sektörümüzün en ağırlıklı kısmını oluşturan bankalarımız tarafından KOBİ'lere verilen Nakdi ve Gayri Nakdi Kredilere ilişkin veriler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayınlanan İnteraktif Bültenler yayınlarından olan, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülteni'nde⁹² düzenli olarak yayınlanmaktadır.

⁹² BDDK, İnteraktif Aylık Bülten.

Krediler ile ilgili veriler Aralık 2007 ile Aralık 2012 tarihleri arasındaki verileri kapsamaktadır. 2007 tarihinden önceki rakamlara ilişkin bilgiler ilgili yayında mevcut olmadığından, analize dahil edilmemiştir.

Analize dahil edilen veri periyotları “yıllık” olarak alınmış olup, kullanılan TP (Türk Parası) ve YP (Yabancı Para) krediler toplamlarına ilişkin para birimi “TL” olarak hesaplanmıştır.

Aşağıdaki çizelgelerde kredi kullandıran bankalar; mevduat bankaları, katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları olarak üç grupta incelenmiş, her grubun verileri ayrı ayrı toplanmış, son olarak bu üç banka grubunun kullandırmış olduğu toplam KOBİ kredileri yekünü hesaplanmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların son 6 yıllık toplam KOBİ nakdi kredileri incelendiğinde; bütün banka grupları tarafından kullanılan kredilerin genel olarak artış gösterdiği, mevduat bankaları tarafından kullanılan kredilerin toplam banka kredileri içerisinde %90 civarında olduğu gözlemlenmektedir. Katılım bankaları kredileri 2007 yılından sonra, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri ise 2009 yılından sonra hızlı bir artış göstermiştir. Mevduat bankaları kredilerinde, küresel krizin etkisiyle 2009 yılında düşüş bulunmaktadır. Son altı yılda tüm banka gruplarınca KOBİ’lere toplamda 731 Milyar TL nakdi kredi kullandırılmıştır (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4 Toplam Nakdi Krediler

Yıl	Ay	Mevduat (milyon TL)	Katılım (milyon TL)	Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Toplam (milyon TL)
2007	12	71063.45	4432.20	1024.91	76520.56
2008	12	78067.38	5035.83	1501.33	84604.54
2009	12	74639.49	7007.53	1624.46	83271.48
2010	12	111597.11	11576.53	2294.16	125467.79
2011	12	144724.34	15471.92	2606.57	162802.83
2012	12	172135.74	22643.70	3626.10	198405.54
Toplam (m.TL)		652227.51	66167.71	12677.53	731072.74

01 Mart 2013 Tarihi İtibariyle derlenmiş verilerdir

Kaynak, BDDK, İnteraktif Bülten

KOBİ'ler tarafından kullanılan toplam gayri nakdi kredilerin son 6 yıllık seyri incelendiğinde; mevduat ve katılım bankaları kredilerinde devamlı bir artış olmakla birlikte, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde düşüş gözlemlenmektedir. Mevduat bankaları kredilerinin toplam içindeki payı %80 civarında, katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının payı ise %20 civarındadır. Toplam nakdi kredilerin payı, toplam gayri nakdi kredilere göre 3 kattan daha fazla gerçekleşmiştir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5 Toplam Gayri Nakdi Krediler

Yıl	Ay	Mevduat (milyon TL)	Katılım (milyon TL)	Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Toplam (milyon TL)
2007	12	22830.38	3708.85	159.35	26698.58
2008	12	23967.53	5349.14	302.75	29619.42
2009	12	24395.06	6143.19	159.56	30697.81
2010	12	30459.77	8089.65	274.04	38823.45
2011	12	35729.33	10480.53	115.79	46325.65
2012	12	45173.57	13145.32	117.08	58435.97
Toplam (m. TL)		182555.64	46916.68	1128.57	230600.88

01 Mart 2013 Tarihi İtibariyle derlenmiş verilerdir

Kaynak, BDDK, İnteraktif Bülten

Yukarıdaki iki çizelgede bahsi geçen toplam nakdi ve toplam gayri nakdi kredilerin söz konusu dönem içerisinde, mikro işletmeler olarak adlandırılan 10 kişiden az çalışanı olan işletmelere kullandırılma oranı %31 civarındadır (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 Mikro İşletmelere Kullandırılan Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler

Yıl	Ay	Top. Nakdi Krediler- Mevduat (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler- Mevduat (milyon TL)	Top. Nakdi Krediler- Katılım (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler- Katılım (milyon TL)	Top. Nakdi Krediler- Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler- Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Top. Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler- (milyon TL)
2007	12	27678.29	6356.19	849.02	609.71	144.07	47.54	35684.82
2008	12	31956.27	5938.26	947.5	867.31	205.29	101.83	40016.46
2009	12	27848.71	5298.14	1266.53	1082.79	82.39	9	35587.56
2010	12	40503.26	7852.81	1774.03	1131.25	302.25	29.11	51592.71
2011	12	51883.56	8391.72	2389.49	1554.98	574.59	20.69	64815.03
2012	12	51904.57	7678.43	2975.26	1899.16	312.95	24.64	64795.01
Toplam (m. TL)		231774.66	41515.55	10201.83	7145.2	1621.54	232.81	292491.59

01 Mart 2013 Tarihi İtibariyle derlenmiş verilerdir

Kaynak, BDDK, İnteraktif Bülten

Küçük işletmeler olarak adlandırılan ve 10 ile 49 kişi çalışanı bulunan işletmelerin toplam krediler içerisindeki payı %28 civarında seyretmiştir. Küçük işletmelere

kullandırılan mevduat bankaları gayri nakdi kredilerin, nakdi kredilere oranı, mikro işletmelere kullandırılan kredilerin oranlarının oldukça üstünde olması dikkat çekicidir (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7 Küçük İşletmelere Kullandırılan Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler

Yıl	Ay	Top. Nakdi Krediler-Mevduat (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler-Mevduat (milyon TL)	Top. Nakdi Krediler-Katılım (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler-Katılım (milyon TL)	Top. Nakdi Krediler-Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler-Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Top. Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler (milyon TL)
2007	12	22362.8	6590.74	1279.29	986.81	241.92	14.68	31476.24
2008	12	20283.95	6683.65	1477.97	1605.99	507.81	60.75	30620.12
2009	12	19917.32	7281.85	1905.44	1703.95	248.19	77.76	31134.51
2010	12	28536.26	7849.02	3312.26	2532.83	357.94	80.66	42668.97
2011	12	37255.39	8977.54	4882.22	3004.72	583.3	14.02	54717.19
2012	12	54040.61	14565.09	7329.27	4067.29	927.69	16.69	80946.64
Toplam (m.TL)		182396.33	51947.89	20186.45	13901.59	2866.85	264.56	271563.67

01 Mart 2013 Tarihi İtibarıyla derlenmiş verilerdir

Kaynak, BDDK, İnteraktif Bülten

Türkiye’de faaliyet gösteren ve 50 ile 249 arasında çalışanı bulunan orta büyüklükteki işletmeler olarak nitelendirilen işletmelerin, anılan dönem içerisindeki toplam payı %41 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu işletmelerin mevduat bankalarınca kullandıkları gayri nakdi kredilerin nakdi kredilere oranındaki farkedilir büyüklüğün payının bu işletmelerin banka nezdindeki güvenilirliklerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir (Çizelge 3.8).

Çizelge 3.8 Orta Büyüklükteki İşl. Kullandırılan Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler

Yıl	Ay	Top. Nakdi Krediler-Mevduat (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler-Mevduat (milyon TL)	Top. Nakdi Krediler-Katılım (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler-Katılım (milyon TL)	Top. Nakdi Krediler-Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Top. Gayri Nakdi Krediler-Kalkınma ve Yatırım (milyon TL)	Top. Nakdi ve Gayri Nakdi Krediler (milyon TL)
2007	12	21022.36	9883.44	2303.89	2112.33	638.92	97.13	36058.07
2008	12	25827.16	11345.62	2610.37	2875.85	788.23	140.17	43587.4
2009	12	26873.46	11815.08	3835.56	3356.45	1293.89	72.8	47247.24
2010	12	42557.58	14757.94	6490.25	4425.57	1633.97	164.26	70029.57
2011	12	55585.39	18360.08	8200.21	5920.83	1448.68	81.07	89596.26
2012	12	66190.56	22930.05	12339.17	7178.87	2385.46	75.75	111099.86
Toplam (m.TL)		238056.51	89092.21	35779.45	25869.9	8189.15	631.18	397618.4

01 Mart 2013 Tarihi İtibarıyla derlenmiş verilerdir

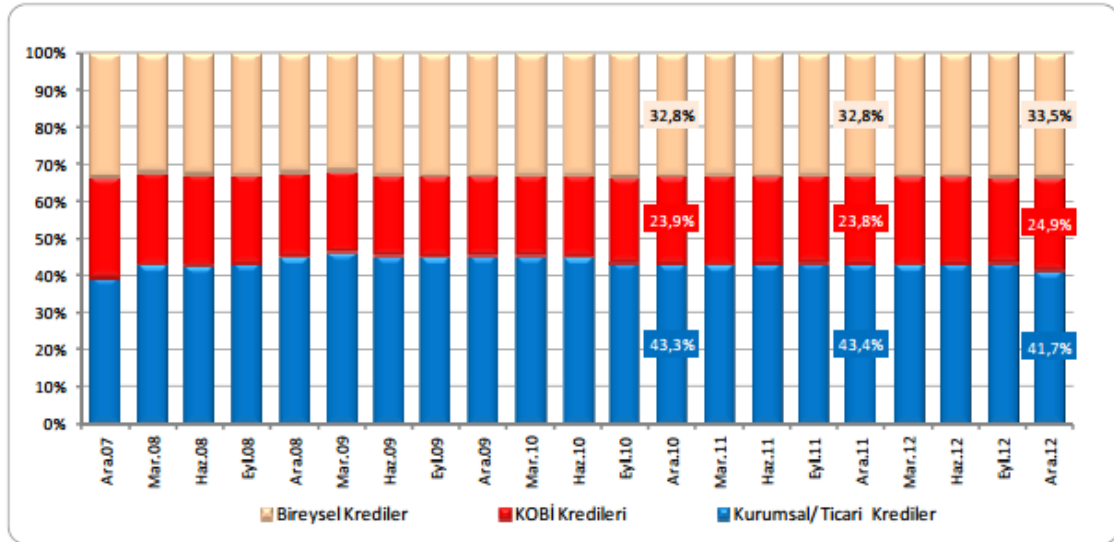
Kaynak, BDDK, İnteraktif Bülten

Yurtiçi KOBİ kredilerinin genel bir değerlendirmesi yapıldığında;

BDDK tarafından yayımlanan, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü raporuna göre; Aralık 2012 itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredilerinin %41,7’si

kurumsal/ticari kredilerden, %33,5'i bireysel kredilerden, %24,9'u ise KOBİ kredilerinden oluşmaktadır (Şekil 3.5).⁹³

Şekil 3.5 Kredilerin Türleri İtibariyle Dağılımı

Kaynak : BDDK

Aralık 2011 itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredilerinin %43,4'ü kurumsal/ticari kredilerden, %32,8'i bireysel kredilerden, %23,9'u ise KOBİ kredilerinden,⁹⁴

Aralık 2010 itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredilerinin %43,4'ü kurumsal/ticari kredilerden, %32,8'i bireysel kredilerden, %23,8'i ise KOBİ kredilerinden,⁹⁵

Aralık 2009 itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredilerinin %45,5'i kurumsal/ticari kredilerden, %33,1'i bireysel kredilerden, %21,4'ü ise KOBİ kredilerinden oluşmaktadır.⁹⁶

⁹³ BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2012:21

⁹⁴ BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2011:17

⁹⁵ BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2010:12

⁹⁶ BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2009:7

Yine aynı şekilde 2008 ve 2007 yıllarındaki KOBİ kredilerinde önemli bir değişiklik göze çarpmamaktadır.

Sonuç olarak incelenen dönemde KOBİ kredilerinin, toplam bankacılık sektörü kredileri içinde %20-25'lik bir orana sahip olduğu göze çarpmaktadır.

KOBİ'lere verilen kredi payları bu anlamda incelendiğinde Ülkemizde karamsar bir tablo ortaya çıkmaktadır. Kredi paylarının bu şekilde düşük oranlarda seyretmesi KOBİ'lerin ülkemizde yeterince desteklenmediğinin bir göstergesidir. KOBİ'lerin sermaye ihtiyaçları başta kamu ve özel bankalar olmak üzere ulusal ya da uluslararası çok çeşitli kuruluşlarca sunulan kredi arzı ile belirli bir düzeye kadar karşılanabilmektedir. KOBİ'lerin ülke ekonomisinde sahip olduğu önemine rağmen, toplam kredilerden aldığı pay, 2000'li yıllara kadar %5'in altında seyretmiş, 2000'li yılların ortalarına doğru söz konusu seviyelere çıkmakla birlikte yeterli düzeyde olduğunu söylemek güçtür.

Fakat kredi oranlarının genel seyirindeki bu artışın ileriki dönemde toplam kredilere oranındaki payını artıracağı öngörülmektedir.

KOBİ'lere yapılan destekler ve Kredi Garanti Fonu tarafından sağlanan teminatlar ve bankacılık sisteminin güçlenmesiyle de KOBİ'lerin kredi sistemden daha fazla yararlanma olasılığı bulunacaktır.

İhracat açısından bakıldığında da KOBİ'lerin etkinliklerin daha fazla artırılması gerektiği ortadadır. Yukarıda da değinildiği üzere, TÜİK tarafından yayınlanan KOBİ girişim istatistikleri değerlendirildiğinde; ülkemizdeki işletmelerin %99,9'unun KOBİ'ler olduğu ve toplam ihracatın %59'unun bu işletmeler tarafından yapıldığı göz önüne alınırsa, ihracat oranlarının düşük bir seyir izlediği söylenebilir. Bu oranların da bize, KOBİ'lerin daha çok iç piyasaya dönük üretim yaptığını, ihracata dönük üretimin yeterince desteklenmediğini gösteren bir kanıt olarak sunabilir. Kaldı ki ülkemizdeki KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun dışa açılma derecesinin düşük olmasının uluslararasılaşma sürecine giremediklerini ifade etmektedir. Ancak diğer yandan KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payının düşük olmasının bir nedeninin de söz konusu ihracatları, dış ticaret şirketleri aracılığıyla yapmalarından kaynaklandığı bilinmektedir.

Türk bankacılık sektörü kredilerinden ortalama %20-25 oranında pay alan KOBİ'lerin; istihdamın yaklaşık %78'ini, maaş ve ücretlerin ortalama yaklaşık %52'sini katma değer %55'ini oluşturduğu dikkatten kaçırılmaması gereken bir noktadır.

Bu değerlerden de anlaşılacağı üzere, söz konusu işletmelerin finansal olarak daha fazla desteklenmesinin, yukarıdaki paragrafta geçen pariteler aracılığıyla ülke ekonomisine yapacağı katkı yadsınamaz bir gerçektir.

Faaliyetleri itibariyle ithal hammaddelere ihtiyaç duyan KOBİ'lerin desteklenmesinde uzun vadeli kredilerin önemi göz ardı edilmemelidir.

Ayrıca girişim ve yatırımların kuluçka dönemi olan Ar-Ge çalışmaları için de kredi imkanlarının genişletilmiş olması gerekmektedir.

3.5. Yurtdışı Krediler

KOBİ'ler tarafından kullanılan dış kredilerin rolünü daha belirgin bir şekilde ortaya koymak için T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından Aralık 2012 tarihinde yayınlanan "Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu (2010)" adlı raporu incelemekte fayda vardır.

Söz konusu raporun temelini oluşturan veriler, Hazine Müsteşarlığınca, KOBİ'lerin ilgili kredilere erişimini sağlayan yurtiçinde faaliyet gösteren aracı bankalardan temin edilmiş olup, müsteşarlığın Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından sistemli bir çalışmaya dönüştürülmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

KOBİ'lere sağlanan bu kredilere Türkiye Halk Bankası A.Ş. (Halkbank), Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası (TCZB), Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (Vakıfbank), Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB), Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank) ve Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) aracılık etmektedir.

Bu verinin kullanımındaki amaç, KOBİ'ler tarafından kullanılan dış kredilerin ve bu kredilerin rollerinin ortaya konulmasında ülkemizdeki resmi kurumlarca bu konuda yayınlanan en kapsamlı ve güvenilir veri olmasından kaynaklanmaktadır. Kaldı ki KOBİ'lerin gerek kendi yapısından gerekse mevzuat eksikliğinden kaynaklanan birtakım sıkıntılardan dolayı, sağlıklı verilerine ulaşmada güçlükler yaşanmaktadır.

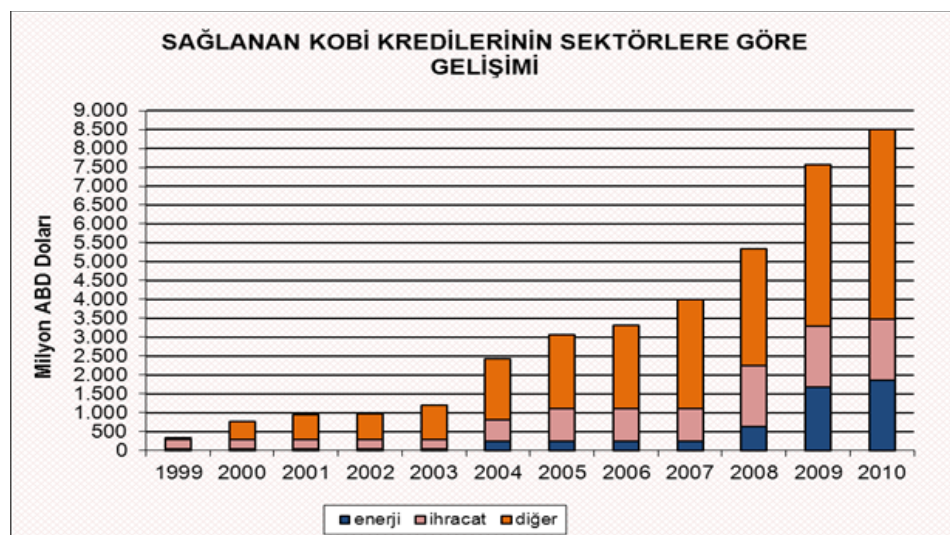
Bahse konu rapordaki veriler Aralık 2012 tarihinde yayınlanmasına rağmen, 1999-2010 tarihleri arasındaki dilimi kapsayan veriler olup, Müsteşarlıkça yayınlanan en güncel rapor olması nedeniyle tez çalışmasında bu veriler kullanılmıştır.

3.5.1. KOBİ'lerin Finansmanında Uluslararası Finans Kuruluşlarından Sağlanan Kredilerin Genel Görünümü

Uluslararası finans kuruluşlarından 2010 yılında KOBİ'lerin finansmanı amacıyla 926 milyon ABD Doları yeni kaynak temin edilmiş olup, bu tutar ile birlikte 1999-2010 döneminde KOBİ'ler için sağlanan kaynak tutarı 8,5 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.⁹⁷

KOBİ kredilerine Hazine Müsteşarlığı tarafından verilen garanti desteğinin özellikle 2004 yılından sonra hız kazandığı görülmektedir (Şekil 3.6). Diğer taraftan, 2004 yılından itibaren KOBİ kredilerinin desteklenmesinde ülkemizin kalkınma politikaları çerçevesinde sektörel çeşitlendirme politikaları uygulamasına geçilmiştir. Bu kapsamda, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji yatırımları ile ihracata yönelik KOBİ yatırımlarının desteklenmesi amacıyla Hazine garantileri etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Şekil 3.6 Sağlanan Kredilerin Yıllar İtibariyle Gelişimi

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

⁹⁷ Hazine Müsteşarlığı, Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu (2010)

Kreditörlere göre KOBİ kredilerinin dağılımına bakıldığında, 1999-2010 döneminde Avrupa Yatırım Bankası (AYB)'ndan sağlanan krediler % 43,5 ile bu oran içerisinde en büyük payı alırken, bunu % 41,1 ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası ve % 8,4 ile Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası izlemiştir (Çizelge 3.9).

**Çizelge 3.9 İkraza ya da Garantili Olarak Sağlanan KOBİ Kredilerinin
Kreditörlere Göre Dağılımı (1999-2010)**

Kredinin Sağlandığı Uluslararası Kuruluş veya Hükümet	Kredi Tutarı	Kredi Tutarı	Toplam İçindeki Payı
	(Orijinal Döviz)	(ABD Doları)	
AYB	€ 2.885.000.000	3.694.781.000	43,5
IBRD	\$ 2.454.166.000 + € 735.810.000	3.492.268.650	41,1
AKKB	€ 550.000.000	710.190.000	8,4
İKB	\$ 100.000.000	100.000.000	1,2
Uluslararası Kuruluş Toplamı		7.997.239.650	94,1
JBIC (Japonya)	JPY 27.500.000.000	257.683.658	3,0
KfW (Almanya)	\$ 75.000.000 + € 81.040.992	177.748.547	2,1
İspanya (İspanya)	\$ 30.000.000 + € 30.000.000	65.124.000	0,8
Hükümetler Toplamı		500.556.205	5,9
TOPLAM		8.497.795.855	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

1999-2010 döneminin tamamına bakıldığında, 8,5 milyar ABD Doları tutarındaki 43 adet kredi anlaşmasıyla KOBİ'lere 3963 adet kredi karşılığında yaklaşık 6 milyar ABD Doları kredi kullanılmıştır. En çok sayıda kredi kullanımının 373 adet ile 16 Aralık 2008 tarihinde IBRD'den sağlanan 207 milyon Avro tutarındaki "KOBİ Ek Finansmanı Kredisi"nden yapıldığı görülmektedir. Tutar olarak bakıldığında ise, en yüksek kullanım 485 milyon ABD Doları ile 2007 yılında AYB'den sağlanan "AYB KOBİ Geliştirme Global Kredisi"nden gerçekleşmiştir (Çizelge 3.10).

Çizelge 3.10 KOBİ'lere Kullandırılan Kredilerin Kaynağına Göre Dağılımı (1999-2010)

DFN	Kreditör ve Kredi Adı	Kreditörden Sağlandığı Tarih	Kullanılan Kredi Sayısı	Kullanılan Kredi Tutarı (A BD Dolan)	Toplam İçindeki % Payı (Tutar)
Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler			291	812.149.894	13,6
22304	AYB Otoproduktör ve Enerji Projesi	04.06.1999	4	38.994.223	0,7
38820	IBRD Yenilenebilir Enerji Projesi	05.05.2004	51	188.356.057	3,2
39189	AYB Enerji Ve Çevre Kredisi	08.05.2008	93	232.002.794	3,9
39215	KW Yenilenebilir Enerjinin ve Enerji Verimliliğinin Desteklenmesi ile Sera Gazı Emisyonunun Azaltılması	14.08.2008	9	32.000.000	0,5
39233	KW Küçük Ölçekli Hidroelektrik ve Rüzgar Santrallerinin Desteklenmesi	30.12.2008	7	20.330.750	0,3
39249-54	Özel Sektör Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Projesi	09.06.2009	101	239.413.958	4,0
39276	AYB Çevre Ve Enerji Kredisi II. Dilim	10.12.2009	26	61.052.112	1,0
İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler			659	985.263.476	16,5
38740	IBRD II. İhracat Finansmanı Araçlık Kredisi (EFIL II)	20.02.2004	229	299.747.858	5,0
38940	IBRD III. İhracat Finansmanı Araçlık Kredisi (EFIL III)	09.11.2005	246	304.301.891	5,1
39190-3	IBRD IV. İhracat Finansmanı Araçlık Kredisi	28.05.2008	175	372.528.961	6,3
39219	AYB Eximbank İhracatın Finansmanı Kredisi	24.09.2008	9	8.888.767	0,1
Genel Amaçlı Krediler			3.013	4.159.251.973	69,8
10804	İspanya Global Kredi	30.11.1999	5	6.327.855	0,1
14326	JBIC KOBİ Kredisi	28.03.2000	68	162.467.918	2,7
28239	AYB Global II Kredisi	21.06.2000	18	59.210.722	1,0
28658	AYB TERRA Deprem Kredisi (2A)	21.06.2000	32	87.059.127	1,5
33461	AYB Endüstriyel Kirliliğin Önlenmesi Projesi	05.12.2000	31	80.342.840	1,3
34613	AYB Sanayi Sektörü Global II Kredisi	10.07.2001	41	144.485.194	2,4
37820	AYB TERRA Deprem Kredisi (2B)	14.12.2001	24	89.121.324	1,5
38079	KW KOBİ Kredi Programı	04.07.2002	23	3.887.928	0,1
38082	KW Endüstriyel Kirliliğin Önlenmesi Projesi	04.07.2002	5	9.307.926	0,2
38663	AYB Sanayi Sektörü Global III Kredisi	02.04.2003	59	235.531.920	4,0
38734	AYB Global IV Kredisi	04.03.2004	118	307.210.333	5,2
38743	AKKB KOBİ Kredisi	07.04.2004	130	417.146.092	7,0
38845	AYB TSKB APEX Kredisi	30.11.2004	353	194.713.132	3,3
38952	AYB Global V KOBİ Kredisi	09.12.2005	200	354.048.564	5,9
39015-6	AKKB KOBİ Kredisi II	28.07.2006	129	54.359.207	0,9
39115-8	IBRD KOBİ Finansmanı	22.06.2007	331	335.788.352	5,6
39130	AYB KOBİ Geliştirme Global Kredisi	19.07.2007	265	484.815.270	8,1
39228-9	IBRD KOBİ Ek Finansmanı	16.12.2008	373	333.484.710	5,6
39248	AYB KOBİ Geliştirme Kredisi	08.06.2009	74	244.047.710	4,1
39269	AYB Halkbank Küçük İşletmeler Kredisi	08.06.2009	225	215.306.620	3,6
39270-1	KOBİlerin Finansmana Erişimi Projesi Ek Kredi II	17.12.2009	273	153.535.063	2,6
39274	AKKB KOBİ Kredisi	21.12.2009	98	56.174.151	0,9
39298	AYB Halkbank Küçük İşletmeler Kredisi II. Dilim	13.05.2010	80	97.158.840	1,6
39301	İkinci KOBİlerin Finansmana Erişimi	06.07.2010	58	33.721.176	0,6
TOPLAM			3.963	5.956.665.344	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Kredi Tutarının İşletme Büyüklüğü Bazında Dağılımı incelendiğinde; 2010 yılında, kredi kullanımında mikro işletmeler % 34,8'lik pay ile ilk sırada yer alırken, bunu sırasıyla orta büyüklükte işletmeler (% 30,8) ve küçük ölçekli işletmeler (% 19,0)

izlemektedir. 2009 yılı ile karşılaştırıldığında, kredi kullanımında mikro ve orta ölçekli işletmeler ile yeni kurulan işletmelerin payının arttığı, diğer ölçekteki işletmelerin paylarının ise azaldığı gözlemlenmektedir. 1999-2010 yılları arasında kredilerin toplam içindeki payına bakıldığında, 2009 ve 2010 yılına göre nispeten düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu da kredi kullanım oranlarının son iki yılda arttığını göstermektedir (Çizelge 3.11).

Çizelge 3.11 Kredi Tutarının İşletme Büyüklüğü Bazında Dağılımı

İşletme Büyüklüğü	2009			2010			1999-2010	
	Kredi Miktarı (ABD Doları)	Toplam İçindeki Payı	Ortalama Kredi Tutarı	Kredi Miktarı (ABD Doları)	Toplam İçindeki Payı	Ortalama Kredi Tutarı	Kredi Miktarı (ABD Doları)	Toplam İçindeki Payı
Mikro İşletme (1-9 İşçi)	204.512.569	20,5	1.610.335	459.338.022	34,8	1.898.091	1.213.285.145	20,4
Küçük İşletme (10-49 İşçi)	342.302.908	34,3	1.129.713	251.222.445	19,0	606.818	1.171.097.578	19,7
Orta Büyüklükte İşletme (50-250 İşçi)	284.508.225	28,5	1.066.557	407.488.498	30,8	1.125.653	1.911.840.931	32,1
Büyük İşletme (>250 İşçi)	185.410.058	18,6	3.252.808	192.270.856	14,6	2.262.010	1.617.913.857	27,2
Yeni Kuruluş	1.196.765	0,1	398.922	11.072.694	0,8	738.180	42.527.834	0,7
TOPLAM	997.928.523	100	1.352.207	1.321.390.514	100	1.181.924	5.956.665.342	100

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Kullanım amacı esas alınarak son üç yıllık kredi tutarlarına, işletme büyüklüğüne göre bakıldığında; enerji ve çevre projelerine yönelik kredilerin en fazla tutarda mikro işletmeler tarafından, ihracatın desteklenmesine yönelik kredilerin büyük işletmeler tarafından, genel amaçlı KOBİ kredilerinin ise en çok orta büyüklükteki işletmeler tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Ortalama kredi tutarı kullanım amacı itibarıyla incelendiğinde, 2010 yılında en yüksek tutarın 2,35 milyon ABD Doları ile enerji ve çevre projelerine yönelik kredilerde gerçekleştiği, bunu sırasıyla 1,97 milyon ABD Doları ile ihracatın desteklenmesine yönelik krediler ve 0,95 milyon ABD Doları ile genel amaçlı KOBİ kredilerinin izlediği görülmektedir. Ayrıca, 2010 yılında ortalama kredi tutarı en yüksek alt grup, 2,51 milyon ABD Doları ortalama kredi kullanımı ile enerji ve çevre projelerine yönelik kredi kullanan mikro ölçekli işletmeler olmuştur (Çizelge 3.12).

**Çizelge 3.12 Kredi Tutarının Kullanım Amacı Bazında
İşletme Büyüklüğüne Göre Dağılımı**

	Krediler	İşletme Büyüklüğü					TOPLAM	
		Mikro İşletme (1-9 işçi)	Küçük İşletme (10-49 işçi)	Orta Büyüklükte İşletme (50-250 işçi)	Büyük İşletme (>250 işçi)	Yeni Kuruluş		
2008	Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	Kredi Miktarı	48.711.978	40.804.117	19.043.667	20.373.698	-	128.933.360
		Ortalama Kredi	6.088.997	5.829.160	4.760.917	5.093.400	-	5.605.798
	İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler	Kredi Miktarı	1.005.214	19.676.483	56.496.953	74.729.303	-	151.907.933
		Ortalama Kredi	502.607	1.157.439	1.345.166	1.589.985	-	1.406.555
	Genel Amaçlı Krediler	Kredi Miktarı	139.065.933	101.499.567	203.335.859	105.563.444	12.019.250	561.484.052
		Ortalama Kredi	1.760.328	995.094	1.462.848	2.639.088	2.403.850	1.538.312
TOPLAM	Kredi Miktarı	188.783.124	161.980.147	278.876.479	200.666.345	12.019.250	842.325.345	
	Ortalama Kredi	2.121.159	1.285.557	1.507.440	2.205.125	2.403.850	1.698.237	
2009	Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	Kredi Miktarı	116.966.858	53.313.251	9.124.326	5.000.000	-	184.404.435
		Ortalama Kredi	2.436.810	2.665.663	1.303.475	1.666.667	-	2.364.159
	İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler	Kredi Miktarı	-	39.109.259	54.369.878	120.028.359	-	213.497.494
		Ortalama Kredi	-	2.300.545	1.264.183	3.530.246	-	2.271.250
	Genel Amaçlı Krediler	Kredi Miktarı	87.545.711	249.880.396	201.022.023	60.381.700	1.196.765	600.026.594
		Ortalama Kredi	1.108.174	939.400	1.015.263	3.019.085	398.922	1.080.118
TOPLAM	Kredi Miktarı	204.512.569	342.302.906	264.506.225	185.410.058	1.196.765	997.928.523	
	Ortalama Kredi	1.610.335	1.129.713	1.066.557	3.252.808	398.922	1.352.207	
2010	Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	Kredi Miktarı	278.688.635	21.197.220	44.227.498	14.778.223	-	358.901.576
		Ortalama Kredi	2.510.799	2.119.722	1.922.935	1.642.025	-	2.345.762
	İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler	Kredi Miktarı	602.574	3.163.935	42.777.190	45.885.429	-	92.429.127
		Ortalama Kredi	602.574	790.984	1.782.383	2.549.190	-	1.966.577
	Genel Amaçlı Krediler	Kredi Miktarı	180.036.813	226.861.291	320.481.808	131.607.205	11.072.694	870.059.810
		Ortalama Kredi	1.384.899	567.153	1.017.403	2.269.090	738.180	947.778
TOPLAM	Kredi Miktarı	459.338.022	251.222.445	407.486.496	192.270.856	11.072.694	1.321.390.514	
	Ortalama Kredi	1.898.091	606.818	1.125.653	2.262.010	738.180	1.181.924	

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Kredilerin kullanım amacına göre dağılımı incelendiğinde; KOBİ'lere kullanılan kredi sayısında istikrarlı bir artış söz konusudur. 1999-2006 döneminde yıllık ortalama 150 adet olan KOBİ kredisi kullanımı, 2008 yılında 496'ya, 2009 yılında 738'e, 2010 yılında ise 1.118'e ulaşmıştır. Aracı banka verilerine göre, 2010 yılında en fazla sayıda kredi kullanımı 273 adet ile 17 Aralık 2009'da IBRD'den sağlanan toplam tutarı 247 milyon Dolar olan "KOBİ'lerin Finansmana Erişimi Projesi Ek Kredi II'ye aittir.

Sağlanan kredilerin kullanım amacına göre dağılımına bakıldığında, genel amaçlı KOBİ kredilerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. 2010 yılında 918 adet kredi (%82,1) bu amaçla işletmelere kullanılmıştır. Enerji ve çevre projelerine yönelik sağlanan kredilerin ve ihracatın desteklenmesine yönelik sağlanan kredilerin sayısı 2010 yılında sırasıyla 153 (% 13,7) ve 47 (% 4,2) adettir (Çizelge 3.13).

Çizelge 3.13 Kredilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı

DFN	Kreditör ve Kredi Adı	Kreditörden Sağlandığı Tarih	2008		2009		2010	
			Kredi Sayısı	Toplam İçindeki Payı	Kredi Sayısı	Toplam İçindeki Payı	Kredi Sayısı	Toplam İçindeki Payı
Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler			23	4,6	78	10,7	153	13,7
38820	IBRD Yenilenebilir Enerji Projesi	05.05.2004	10	2,0	8	1,1	-	-
39189	AYB Enerji Ve Çevre Kredisi	08.05.2008	10	2,0	50	6,9	33	3,0
39215	KW Yenilenebilir Enerjinin ve Enerji Verimliliğinin Destekler	14.08.2008	3	0,8	6	0,8	-	-
39233	KW Küçük Ölçekli Hidroelektrik ve Rüzgar Santrallerinin D	30.12.2008	-	-	-	-	7	0,6
39249-54	Özel Sektör Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Projesi	09.06.2009	-	-	-	-	87	7,8
39276	AYB Çevre ve Enerji Kredisi II. Dilim	10.12.2009	-	-	-	-	26	2,3
Ihracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler			65	13,1	85	11,7	47	4,2
38740	IBRD II. İhracat Finansmanı Araçlık Kredisi (EFIL II)	20.02.2004	-	-	-	-	-	-
38940	IBRD III. İhracat Finansmanı Araçlık Kredisi (EFIL III)	09.11.2005	65	13,1	-	-	-	-
39190-3	IBRD IV. İhracat Finansmanı Araçlık Kredisi (EFIL IV)	28.05.2008	-	-	84	11,5	39	3,5
39219	AYB Eximbank İhracatın Finansmanı Kredisi	24.09.2008	-	-	1	0,1	8	0,7
Genel Amaçlı Krediler			365	73,6	566	77,6	918	82,1
14328	JBIC KOBİ Kredisi	28.03.2000	1	0,2	-	-	-	-
37820	AYB TERRA Deprem Kredisi (2B)	14.12.2001	2	0,4	-	-	-	-
38079	KW KOBİ Kredi Programı	04.07.2002	-	-	-	-	-	-
38863	AYB Sanayi Sektörü Global III Kredisi	02.04.2003	-	-	-	-	-	-
38734	AYB Global IV Kredisi	04.03.2004	6	1,2	8	1,1	3	0,3
38743	AKKB KOBİ Kredisi	07.04.2004	10	2,0	11	1,5	6	0,5
38845	AYB TSKB APEX Kredisi	30.11.2004	27	5,4	-	-	-	-
38952	AYB Global V KOBİ Kredisi	09.12.2005	5	1,0	15	2,1	12	1,1
39015-8	AKKB KOBİ Kredisi	28.07.2008	37	7,5	22	3,0	13	1,2
39115-8	IBRD KOBİ Finansmanı	22.06.2007	101	20,4	66	9,1	70	6,3
39130	AYB KOBİ Geliştirme Global Kredisi	19.07.2007	178	35,5	58	8,0	19	1,7
39228-9	KOBİ Ek Finansmanı	16.12.2008	-	-	283	38,8	90	8,1
39248	AYB KOBİ Geliştirme Kredisi	08.06.2009	-	-	5	0,7	69	6,2
39269	AYB Halkbank Küçük İşletmeler Kredisi	08.06.2009	-	-	98	13,4	127	11,4
39270-1	KOBİlerin Finansmana Erişimi Projesi Ek Kredi II	17.12.2009	-	-	-	-	273	24,4
39274	AKKB KOBİ Kredisi	21.12.2009	-	-	-	-	98	8,8
39298	AYB Halkbank Küçük İşletmeler Kredisi II. Dilim	13.05.2010	-	-	-	-	80	7,2
39301	İkinci KOBİlerin Finansmana Erişimi	06.07.2010	-	-	-	-	58	5,2
TOPLAM			496	100	729	100	1.118	100

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Kredi sayısının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; 2010 yılında, sektörel olarak kullanılan krediler, sanayi sektöründe yoğunlaşırken (887 adet - % 79,3), bunu sırasıyla hizmetler ve tarım sektörleri izlemektedir. 2009 yılı ile karşılaştırıldığında sektörel dağılımda sıralamanın değişmediği ve her üç sektörde de kullanılan kredilerin sayısının arttığı görülmektedir. Diğer taraftan, toplam içerisindeki pay olarak değerlendirildiğinde sanayi sektörünün payı azalırken, hizmetler ve tarım sektörünün payının arttığı ortaya çıkmaktadır (Çizelge 3.14).

Sektörel dağılımda sanayi sektörünün en büyük payı almasında, bu sektörde yaşanan yoğun yatırım ve finansman ihtiyacının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 3.14 Kredi Sayısının Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör Adı	2009		2010		1999-2010	
	Kredi Sayısı	Toplam İçindeki Payı	Kredi Sayısı	Toplam İçindeki Payı	Kredi Sayısı	Toplam İçindeki Payı
Sanayi	605	82,0	887	79,3	3020	76,2
Hizmet	126	17,1	206	18,4	876	22,1
Tarım	7	0,9	25	2,2	67	1,7
TOPLAM	738	100	1.118	100	3.963	100

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

3.6. Kredilerin, KOBİ'lerin Ekonomik Performansına Etkileri

Yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan çok çeşitli türlerde kredi bulan ve kullanan KOBİ'ler bu krediler sayesinde yatırımlarını genişletebilmekte, işletme sermayelerini güçlendirmekte ve böylelikle ekonomik performanslarını arttırmaktadırlar. Bu sayede de Ülke ekonomisine katkıları önemli boyutlara ulaşmaktadır. Bu bölümde KOBİ'lerin 2008 ve 2010 yılları arasında aldıkları krediler sayesinde hem istihdama katkılarını hem de özellikle ihracat sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin ihracat artışlarının nasıl bir seyir izlediği incelenecektir.

3.6.1. Kredi Kullanan İşletmelerin İstihdam Yapısındaki Gelişmeler

Bu bölümde, KOBİ kredisi kullanan işletmelerde kredinin alındığı tarihte mevcut istihdam ile 2010 yılı sonu istihdamına ilişkin veriler bölge, sektör ve işletme

büyüklüğüne göre karşılaştırılarak incelenmektedir. Bu bölümdeki analizde, bir işletmenin birden fazla kredi kullanmış olması nedeniyle işletmelerin verileri tek tek incelenmiş, istihdamda çifte sayma sorununu önlemek amacıyla mükerrer olan işletme verileri belirlenmiş ve mükerrer veriler hesaplamalarda dikkate alınmamıştır.

2008 yılında 380 adet KOBİ'ye toplam 842 milyon ABD Doları; 2009 yılında 568 adet KOBİ'ye toplam 997 milyon ABD Doları dış finansman kullanılmışken; 2010 yılında 822 adet KOBİ'ye kullanılan toplam kredi 1,3 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. 2010 yılında söz konusu dış finansmanın da etkisiyle KOBİ'lerde 11.111 kişilik bir istihdam artışı sağlanmıştır. Söz konusu artış 2009 yılında 6.145 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, 1999-2009 döneminde 69.006 olan istihdam edilen kişi sayısı, 2010 yılı gelişmelerinin eklenmesi ile birlikte 80.117'ye ulaşmıştır (Çizelge 3.15).

Çizelge 3.15 İstihdam Artışındaki Gelişmeler

Sektör Adı	2009	2010	1999-2010
	İstihdam Artışı	İstihdam Artışı	İstihdam Artışı
Sanayi	3.458	7.196	56.709
Hizmetler	2.707	3.780	23.026
Tarım	-20	135	383
TOPLAM	6.145	11.111	80.117

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

İstihdam artışına en fazla katkıyı genel amaçlı KOBİ kredilerinin yaptığı, bunu sırasıyla enerji ve çevre projelerine yönelik kredilerin ve ihracatın desteklenmesine yönelik kredilerin izlediği görülmektedir (Çizelge 3.16). 2009 yılı ile karşılaştırıldığında, enerji ve çevre projelerine yönelik kullanılan krediler ve genel amaçlı kullanılan KOBİ kredilerinde istihdam artışları artarken; İhracatın desteklenmesine yönelik krediler ise, istihdam artışı düşmüştür. Enerji ve çevre projelerine yönelik kullanılan her 1 milyon ABD Doları kredi, 2008 yılında 1 ve 2009 yılında 0,5, 2010 yılında ise 1,9 kişilik ek istihdam yaratmıştır. İhracatın desteklenmesine yönelik kullanılan kredilerde ise her 1 milyon ABD Doları kredi, 2008 ve 2009 yıllarında 6, 2010 yılında ise 5,6 kişilik ek istihdam yaratmıştır. Genel amaçlı KOBİ kredilerinde ise, her 1 milyon ABD Doları

kredinin yarattığı ek istihdam artışı 2008 ve 2009 yıllarında 8, 2010 yılında ise 11 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.16 İstihdam Artışının Kredilerin Kullanım Amacına Göre Dağılımı

Krediler	2008		2009		2010	
	İstihdam Artışı	Toplam İçindeki Payı	İstihdam Artışı	Toplam İçindeki Payı	İstihdam Artışı	Toplam İçindeki Payı
Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler	147	2,6	102	1,7	700	6,3
İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler	874	15,7	1.282	20,9	521	4,7
Genel Amaçlı Krediler	4.530	81,6	4.761	77,5	9.890	89,0
TOPLAM	5.551	100	6.145	100	11.111	100

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Kredi kullanan KOBİ'lerin verileri incelendiğinde en fazla yeni istihdamın en çok kredi kullanan Marmara Bölgesi'nde olduğu görülmektedir. 2008 ve 2009 yıllarında Doğu Anadolu Bölgesi, 2010 yılında ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi kredi sonrası istihdam artış oranı en yüksek bölge olmuştur. Diğer taraftan, 2010 yılı istihdam artışları incelendiğinde Marmara Bölgesi (%8.2) dışındaki tüm bölgelerin ortalama istihdam artış oranının (%13,2) üzerinde bir performans gösterdiği görülmektedir.

2008 yılında % 9,4 olarak gerçekleşen istihdam artış oranı, 2009 yılında % 10,2 2010 yılında ise % 13,2 olmuştur. İstihdam verilerine firma bazında bakıldığında, 2008 ve 2009 yıllarında kredi kullanan işletmelerde işletme başına sırasıyla ortalama 15 ve 11 kişi istihdam artışı sağlanırken; 2010 yılında ilgili istihdam artışı 14 kişi olarak gerçekleşmiştir. Kullandırılan her 1 milyon ABD Doları kredi, 2008 yılında 7, 2009 yılında 6 ve 2010 yılında ise 8 kişilik ek istihdam yaratmıştır.

Kredi kullanan KOBİ'lerin verileri incelendiğinde en fazla yeni istihdamın en çok kredi kullanan Marmara Bölgesi'nde olduğu görülmektedir. 2008 ve 2009 yıllarında Doğu Anadolu Bölgesi, 2010 yılında ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi kredi sonrası istihdam artış oranı en yüksek bölge olmuştur. Diğer taraftan, 2010 yılı istihdam artışları incelendiğinde Marmara Bölgesi (%8.2) dışındaki tüm bölgelerin ortalama istihdam artış oranının (%13,2) üzerinde bir performans gösterdiği görülmektedir (Çizelge 3.17).

Çizelge 3.17 Kredi Öncesi ve Sonrası İstihdamın Bölgelere Göre Dağılımı

	Bölge Adı	Kredi Öncesi İstihdam (Kişi)	Toplam İçindeki Payı	Kredi Sonrası İstihdam (Kişi)	Toplam İçindeki Payı	İstihdam Artışı	Toplam İçindeki Payı	Artış Yüzdesi
2008	Marmara	34.377	58,3	36.732	56,9	2.355	42,4	6,9
	Ege	7.434	12,6	8.151	12,6	717	12,9	9,6
	Akdeniz	7.021	11,9	8.682	13,5	1.661	29,9	23,7
	İç Anadolu	6.283	10,7	6.539	10,1	256	4,6	4,1
	Güneydoğu Anadolu	2.657	4,5	2.924	4,5	267	4,8	10,0
	Karadeniz	816	1,4	993	1,5	177	3,2	21,7
	Doğu Anadolu	399	0,7	517	0,8	118	2,1	29,6
	KÖY(l)	7.680	13,0	8.696	13,5	1.016	18,3	13,2
	TOPLAM	58.987	100	64.538	100	5.551	100	9,4
	2009	Marmara	35.375	58,5	36.925	55,4	1.550	25,2
Ege		9.533	15,8	10.766	16,2	1.233	20,1	12,9
Akdeniz		7.115	11,8	8.513	12,8	1.398	22,8	19,6
İç Anadolu		4.568	7,6	5.781	8,7	1.213	19,7	26,6
Güneydoğu Anadolu		1.909	3,2	2.186	3,3	277	4,5	14,5
Karadeniz		1.443	2,4	1.722	2,6	279	4,5	19,3
Doğu Anadolu		544	0,9	739	1,1	195	3,2	35,8
KÖY(l)		8.004	13,2	8.654	13,0	650	10,6	8,1
TOPLAM		60.487	100,0	66.632	100,0	6.145	100,0	10,2
2010		Marmara	38.050	45,4	41.175	43,3	3.125	28,1
	Ege	11.079	13,2	12.852	13,5	1.773	16,0	16,0
	Akdeniz	12.592	15,0	14.448	15,2	1.856	16,7	14,7
	İç Anadolu	13.659	16,3	15.509	16,3	1.850	16,7	13,5
	Güneydoğu Anadolu	3.613	4,3	4.736	5,0	1.123	10,1	31,1
	Karadeniz	3.759	4,5	4.817	5,1	1.058	9,5	28,1
	Doğu Anadolu	1.120	1,3	1.446	1,5	326	2,9	29,1
	KÖY(l)	13.261	15,8	15.605	16,4	2.344	21,1	17,7
	TOPLAM	83.872	100	94.983	100	11.111	100	13,2

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Kredi kullanan işletmelerin istihdam yapısındaki gelişmelere işletme büyüklüğüne göre dağılımı incelendiğinde; 2009 yılında miktar olarak en fazla istihdam artışı küçük işletmelerde sağlanmışken, 2010 yılında ise 4.863 kişi ile orta ölçekli işletmelerde sağlanmıştır. İkinci sırada ise, 2.861 kişilik istihdam artışı ile küçük ölçekli işletmeler yer almaktadır.

Bununla birlikte, en yüksek istihdam artış oranı, 2008 ve 2009 yıllarında olduğu gibi 2010 yılında da mikro işletmelerde gözlemlenmiştir (Çizelge 3.18).

Çizelge 3.18 İstihdamın İşletme Büyüklüğü Bazında Dağılımı

	İşletme Büyüklüğü	Kredi Öncesi İstihdam (Kişi)	Toplam İçindeki Payı	Kredi Sonrası İstihdam (Kişi)	Toplam İçindeki Payı	İstihdam Artışı	Toplam İçindeki Payı	Artış Yüzdesi
2008	Mikro İşletme (1-9 İşçi)	138	0,2	1.067	1,7	929	16,7	673,2
	Küçük İşletme (10-49 İşçi)	3.093	5,2	3.988	6,2	896	16,1	28,9
	Orta Büyüklükte İşletme (50-250 İşçi)	16.997	28,8	18.775	29,1	1.778	32,0	10,5
	Büyük İşletme (>250 İşçi)	38.759	65,7	40.658	63,0	1.899	34,2	4,9
	Yeni Kuruluş	-	-	50	0,1	50	0,9	-
	TOPLAM	58.987	100	64.538	100	5.551	100	9,4
2009	Mikro İşletme (1-9 İşçi)	196	0,3	1.450	2,2	1.254	20,4	639,8
	Küçük İşletme (10-49 İşçi)	7.286	12,0	9.472	14,2	2.186	35,6	30,0
	Orta Büyüklükte İşletme (50-250 İşçi)	22.248	36,8	24.050	36,1	1.802	29,3	8,1
	Büyük İşletme (>250 İşçi)	30.757	50,8	31.655	47,5	898	14,6	2,9
	Yeni Kuruluş	-	-	5	0,0	5	0,1	-
	TOPLAM	60.487	100	66.632	100	6.145	100	10,2
2010	Mikro İşletme (1-9 İşçi)	449	0,5	2.166	2,3	1.717	15,5	382,4
	Küçük İşletme (10-49 İşçi)	9.632	11,5	12.493	13,2	2.861	25,7	29,7
	Orta Büyüklükte İşletme (50-250 İşçi)	35.018	41,8	39.881	42,0	4.863	43,8	13,9
	Büyük İşletme (>250 İşçi)	38.816	46,0	40.217	42,3	1.801	14,4	4,1
	Yeni Kuruluş	157	0,2	226	0,2	69	0,6	43,9
	TOPLAM	83.872	100	94.983	100	11.111	100	13,2

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

3.6.2. Kredi Kullanan İşletmelerin İhracat Yapısındaki Gelişmeler

İhracata yönelik olarak KOBİ'lere kullandırılan krediler incelendiğinde; firmaların ihracat performanslarını 2007 ve 2008 yıllarında olumlu yönde etkilemesine karşın tüm dünyada etkisini gösteren küresel ekonomik krizin etkileriyle 2009 yılında kredi kullanan işletmelerin ihracatında 1,6 milyar ABD Doları azalma meydana gelmiştir. 2010 yılı verileri incelendiğinde ise ihracat farkının pozitif yönde gelişme gösterdiği ve yaklaşık 2,2 milyar ABD Dolarına ulaştığı görülmektedir. En fazla ihracat artışı, AYB'ndan temin edilen "AYB KOBİ Geliştirme Kredisi çerçevesinde kullanılmış olan kredide gözlenmiştir. Ayrıca, birim kredi başına düşen ihracat artış oranına bakıldığında, 2008 yılında söz konusu oran 2,2 iken, 2009 yılında -1,6'ya gerilemiştir. 2010 yılında ise birim kredi başına düşen ihracat artışı 1,65 olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 3.19).

Çizelge 3.19 İhracat Farkının Kullandırılan Kredilere Göre Dağılımı (ABD Doları)

DFN	Kreditör ve Kredi Adı	Anlaşma Tarihi	İhracat Farkı			Kredi Miktarı		
			2008	2009	2010	2008	2009	2010
Enerji ve Çevre Projelerine Yönelik Krediler			1.282.010	-	1.047.143.067	128.933.860	184.404.436	358.901.576
38820	IBRD Yenilenebilir Enerji Projesi	05.05.2004	-	-	-	66.836.654	20.603.103	-
39189	AYB Enerji Ve Çevre Kredisi I	08.05.2008	-	-	2.224.000	47.029.218	117.478.349	67.495.228
39233	KW Küçük Ölçekli Hidroelektrik ve Rüzgar Santrallerinin Desteklenmesi	30.12.2008	-	-	-	-	-	20.330.750
39215	KW Yenilenebilir Enerjinin ve Enerji Verimliliğinin Desteklenmesi ile Sera Gazı Emisyonunun Azaltılması	14.08.2008	-	-	-	15.067.488	16.932.512	-
39276	AYB Çevre Ve Enerji Kredisi II. Dönm	10.12.2009	-	-	-	-	-	61.052.112
39249-54	Özel Sektör Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Projesi	09.06.2009	-	-	1.044.919.667	-	29.390.472	210.023.480
İhracatın Desteklenmesine Yönelik Krediler			361.632.712	-1.400.310.101	479.676.867	161.907.993	213.407.404	92.429.127
38740	IBRD II. İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi (EFL II)	20.02.2004	-	-	-	-	-	-
38940	IBRD III. İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi (EFL II)	09.11.2005	634.586.619	-	-	-	-	-
39190-3	IBRD IV. İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi	28.05.2008	217.046.093	-1.607.331.642	457.402.867	75.237.107	211.263.894	85.975.961
39219	AYB Eximbank İhracatın Finansmanı Kredisi	24.09.2008	-	20.017.440	22.274.000	-	2.233.600	6.453.167
Genel Amaçlı Krediler			1.099.281.034	-13.497.233	639.022.003	661.484.062	600.026.604	370.059.310
14326	UBICK KOBİ Kredisi	28.03.2000	537.628	-	-	482.617	-	-
37820	AYB TERRA Deprem Kredisi (2B)	14.12.2001	21.027.419	-	-	2.311.567	-	-
38079	KW KOBİ Kredi Programı	04.07.2002	-	-	-	-	-	-
38734	AYB Global IV Kredisi	04.03.2004	490.000	3.185.038	-30.119	9.250.006	7.191.364	3.051.007
38743	AKKB KOBİ Kredisi	07.04.2004	-3.618.155	-432.268	814.577	9.261.116	14.821.507	9.970.049
38845	AYB TSKB APEX Kredisi	30.11.2004	20.723.562	-	-	23.008.853	-	-
38952	AYB Global V KOBİ Kredisi	09.12.2005	25.302.069	-	-620.718	3.167.031	21.746.193	12.688.460
39015-6	AKKB KOBİ Kredisi	28.07.2006	48.057.388	-	30.087.500	56.670.705	31.723.019	7.181.925
39115-8	IBRD KOBİ Finansmanı	22.06.2007	20.813.472	5.353.422	32.706.061	318.316.901	87.070.246	74.548.691
39130	AYB KOBİ Geliştirme Global Kredisi	19.07.2007	965.948.252	3.639.745	8.328.813	331.870.069	86.729.350	26.134.675
39228-9	KOBİ Ek Finansmanı	16.12.2008	-	12.489.375	15.919.250	-	286.930.020	46.554.690
39248	AYB KOBİ Geliştirme Kredisi	08.06.2009	-	-15.601.000	234.337.768	-	20.042.762	224.004.948
39269	AYB Halkbank Küçük İşletmeler Kredisi	08.06.2009	-	-	51.845.183	-	89.970.485	126.336.186
39270-1	KOBİlerin Finansmana Erişimi Projesi Ek	17.12.2009	-	-	48.499.083	-	-	163.635.003
39274	AKKB KOBİ Kredisi	21.12.2009	-	-	134.058.500	-	-	66.174.161
39288	AYB Halkbank Küçük İşletmeler Kredisi II	13.05.2010	-	-	70.932.786	-	-	97.168.340
39301	İkinci KOBİlerin Finansmana Erişimi	06.07.2010	-	-	12.143.318	-	-	33.721.176
TOPLAM			1.310.461.806	-1.422.807.444	2.166.842.637	342.326.346	929.779.463	1.321.390.614

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Ekonomik büyümenin en dinamik kesimi olarak kabul edilen KOBİ'lerin temel sorunu olan finansman temini özellikle ekonomik kriz dönemlerinde ön plana çıkmakta, finansman maliyetlerinin hızla yükselmesi, kredi vadelerinin kısalması KOBİ'lerin sıkıntılarını daha da artırmaktadır.

Türkiye ekonomisine en büyük katkıyı yapan Marmara bölgesi, 2010 yılında kullandırılan kredilerde daha önceki yıllarda olduğu gibi en fazla payı almıştır. Sağlanan uygun koşullu bu kaynağın finansal kaynaklara ulaşımında en çok zorlanan dezavantajlı bölgelere daha fazla kullandırılabilmesi çerçevesinde uygulanan yönlendirici politikaların bir sonucu olarak, kredilerin yaklaşık %29'u kalkınmada birinci derecede öncelikli yörelerde kullandırılmıştır. Sektörel bazda ise ağırlıklı olarak sanayi sektörü kredi kullanırken, bunu hizmetler ve tarım sektörleri takip etmiştir.

Finansman desteğinin istihdam üzerindeki olumlu etkileri desteğin devamı açısından önemli bir girdi oluşturmaktadır. Nitekim söz konusu kredileri kullanan KOBİ'lerde mevcut istihdamın korunmasının yanı sıra 2010 yılında istihdam artışı 11.111 kişi; 1999-2010 yılları arasında ise toplamda 80.117 kişi olarak gerçekleşmiştir.

KOBİ'lerin iç piyasadan çeşitli nedenlerle elde edemedikleri finansman kaynaklarının yurtdışından sağlanması konusunda, finansal kurumların etkinliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Özellikle, kredi kavramı söz konusu olduğunda, KOBİ'lerin bundan yaptığı çıkarımın banka kredisinden ibaret olmadığı bilincinin aşılmasının, dış finansmanın ve buna paralel olarak ithalat ve ihracatta kullanılan kredi türlerinin çeşitliliği konusunda farkındalık yaratılmasının, kredi kullanımı yoluyla, istihdam, katma değer ve bunun gibi girdiler aracılığıyla ülke ekonomisine yapacağı katkıların önemi unutulmamalıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALTERNATİF FİNANSMAN TEKNİKLERİ VE

DEVLET YARDIMLARI

4.1. Genel

Çalışmanın bu bölümünde; KOBİ'lerin işletme ve yatırım sermayesi gereksinimlerini karşılamak için zaman zaman başvurdukları alternatif finansman teknikleri olarak adlandırılan Finansal kiralama (leasing), faktoring, forfaiting ve risk sermayesi gibi finansman teknikleri ve devlet yardımları hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Türkiye'deki teşvik sistemi 2007-2011 yılları itibariyle inceleyerek değerlendirmeler yapılmış, son olarak 2012 yılında yürürlüğe giren yeni teşvik sistemi incelenmiştir.

Özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya ticaretindeki giderek artan rekabet nedeniyle firmalar için alternatif finansman teknikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bankalardan alınan krediler zaman zaman firmaların ihtiyaçlarına cevap veremez duruma gelince bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler neticesinde gereken finansman kaynağını uygun şartlarla ve istenilen sürede sağlayabilmek için finansal kiralama (leasing), faktoring, forfaiting ve risk sermayesi gibi yeni teknikler geliştirilmiştir.

1980 yılında itibaren başlayan serbest piyasa ekonomisine geçiş ile birlikte bu finansman teknikleri ülkemizde de kullanılmaya başlamıştır. Serbest piyasa koşullarında rekabet gücünü artırarak varlıklarını sürdürme çabasında olan KOBİ'ler açısından bu tür finansman tekniklerini kullanmak daha da önemli olmaya başlamıştır. Son yıllarda alternatif finansman tekniklerinin ülkemizde kullanılmasında önceki dönemlere göre büyük artışlar meydana gelmiştir.

Bankacılık sektöründe yeni düzenlemeler getiren BASEL II kriterleri neticesinde alternatif finansman teknikleri daha da önem kazanacak görünmektedir. BASEL II ülkemizde hem finans sektörünü hem kamu sektörünü hem de reel üretici sektörü birinci derecede etkileyecek hükümler getirmektedir.

Ülkemizde, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte başlayan süreçte birçok teşvik sistemi uygulamaya konulmuş, bu şekilde istihdam ve üretim artışı sağlanması amaç edinilerek yatırım ortamı genişletilmeye çalışılmıştır. Devletin ekonomik hayata bir müdahalesi olarak değerlendirilen teşvik uygulamaları zaman içerisinde değişiklikler göstererek verimliliği artırılmaya çalışılmıştır.

Bu doğrultuda öncelikle alternatif finansman teknikleri ve daha sonra devlet yardımlarına daha yakından bakmakta fayda vardır.

4.2. Leasing (Finansal Kiralama)

4.2.1. Genel

Ülkemizde finansal kiralama mevzuatını düzenleyen Finansal Kiralama Kanunu'nun amacı yatırımcılara finansman olanakları sağlamaktır.

Finansal kiralamanın temelinde yatan düşünce bir yatırım malının mülkiyetinin elde edilmesinden çok onu kullanma hakkının elde edilmesidir.

Finansal kiralama, yüksek maliyetli krediler nedeniyle finansman sıkıntısı çeken işletmelerin ihtiyaç duyduğu fon sıkıntılarının giderilmesinde ve yatırımların canlanmasında itici bir güç oluşturmaktadır.

Yatırımcılara orta ve uzun vadeli bir fon kaynağı temin eden alternatif bir finansman tekniği olan finansal kiralama; gerekli teşvik ve vergi kolaylıklarının sağlanmasıyla birlikte Türk ekonomisinin gelişmesine önemli katkılarda bulunacağı değerlendirilmektedir.⁹⁸

4.2.2. Leasing Kavramı

Leasing; belirli bir ödeme süreci için kiralayan ve kiracı arasında düzenlenen; kiracı tarafından seçilip kiralayan tarafından üreticiden satın alınan sözleşmedir.

Leasing ile finansman; firmalara borç vermeden ihtiyaç duyduğu sermaye ekipmanlarının fonlamasını sağlayan bir finansman türüdür.

⁹⁸ Egemen Kıvanç, **Türkiye'de Finansal Kiralama (Leasing) İşlemler ve Vergilendirmesi**, (YYT) Kırıkkale, 2007, s.1

Taşınır veya taşınmaz malların finansal kurumlar ya da söz konusu malların üreticileri tarafından kiraya verilmesi leasing (kiralama yoluyla finansman) olarak adlandırılmaktadır. Leasing özel bir finanslama biçimidir. Öz ya da dış kaynak ile veya her ikisinin karışımı ile satın alınanın yerini aldığı bu işlemde, kiralayan leasing vericisi, kiracı da leasing alıcısı olarak adlandırılır. Leasing hizmetini sunan finansal kuruluşlar, genellikle bankaların yavru şirketi şeklindedir. Ancak bankalardan bağımsız bir biçimde kurularak faaliyet gösteren leasing şirketleri de bulunmaktadır.⁹⁹

4.2.3. Leasing'in Avantajları

- Leasing yatırım maliyetlerinizi önemli ölçüde azaltır,
- Türkiye'de oldukça kıt olan, orta ve uzun vadede kaynak sağlar,
- Kira taksitleri vergiden muaftır,
- Özellikle Katma Değer Vergisi'nin bazı mallarda uygulanmaması ve stopaj vergilerinde indirim yapılabilmesi olanağı sağlar,
- Malın sahipliğinin leasing şirketinde olması nedeniyle özel bir teminatın aranmaması, böylece işletme varlıklarının serbest kalması avantajı sunar.¹⁰⁰

4.2.4. Leasing'in Dezavantajları

- Leasing' de kira maliyetleri, alternatif finans kaynaklarına oranla daha yüksektir,
- Temel kira sözleşmesi boyunca kiracı sözleşmeye bağlı kalmak durumundadır,

⁹⁹ Hasan Dinçer, *Leasing Yöntemiyle İşletme Finansmanı*, (YYT), İstanbul, 2006, s.4

¹⁰⁰ Ceren Yılmaz, *Alternatif Finansman Tekniği Olarak Leasing ve Türkiye Uygulaması*, (YYT) İstanbul, 2006, s.21-22

- Kiralanan malın aktifte görünmemesi nedeniyle, özellikle kredi başvurusu durumunda, bilanço rakamının küçük olması, değerlendirmede aleyhte bir sonuca yol açabilmektedir,
- Uluslararası leasing de ödemelerin dövizle yapılmasının yol açtığı kur farkı maliyetleri arttırabilir,
- Kira süresi boyunca leasing alıcısı (kiracı) teknik açıdan yaşanan bir makineyi geri vermezken, leasing vericisi (kiralayan), makinenin kalan değeri üzerinden amortisman ayırmaya devam eder.¹⁰¹

4.2.5. Leasing'in İşleyişi

Bir finansal kiralama işlemi şu aşamalardan geçerek gerçekleştirilir;

- Yatırım kararı alan şirket (kiracı), yatırım yapacağı malları belirler ve satıcı firma ile anlaşarak, finansal kiralama şirketi adına kesilmiş proforma fatura ile birlikte yatırımın finansmanı için finansal kiralama şirketine başvurur,
- Finansal kiralama şirketi, kiracının mali yapısını, kredibilitesini, nakit akışını, iş hacmini, piyasadaki saygınlığını, yatırım malının türü, ekonomik ömrü, fiyatı, teslim tarihi gibi pek çok konuda araştırma yapar ve bunun sonucunda kiracıya bir teklif sunar. Bu teklifte kira süresi, kira tutarı ve süre sonunda uygulanacak durum yer almaktadır,
- Finansal kiralama şirketi gerekli görürse, kiracıdan teminat isteyebilir,
- Teklif kabul edildikten sonra finansal kiralama şirketi ve yatırımcı şirket arasında, noter onaylı, en az 4 yıllık bir finansal kiralama sözleşmesi imzalanır,

¹⁰¹ Ceren Yılmaz, a.g.e. s.22

- Yatırımcı şirketin yatırım teşvik belgesi varsa, finansal kiralama sözleşmesi imzalandıktan sonra, bu belge Hazine Müsteşarlığı aracılığıyla finansal kiralama şirketine devredilir,
- Finansal kiralama şirketi malı satıcı veya üretici firmadan satın alarak, yapılan sözleşme doğrultusunda kiracıya teslim eder,
- Sözleşmeye konu olan mallar sigorta ettirilir,
- Kiracı, sözleşmede belirlenen kira tutarlarını ve sözleşme süresi boyunca mala ait sigorta, bakım onarım gibi giderleri ödemekle yükümlüdür,
- Sözleşme süresi sona erdikten sonra, sözleşmede böyle bir madde var ise, yatırımcı şirket mala sembolik bir bedelle sahip olabilmektedir. Ancak kiracı sözleşme süresi sonunda malı satın almak yerine düşük bir bedelle kiralamak isteyebilir. Finansal kiralama şirketinin de kabul etmesi durumunda, düşük bir kira bedeli karşılığında sözleşme süresi uzatılabilir veya mal finansal kiralama şirketine teslim edilir.¹⁰²

4.2.6. Leasing Sözleşmesinin Süresi

Finansal Kiralama Kanunu, sözleşme süresinin dört yıl olacağını öngörmekte ise de, bazı durumlarda bu sürenin kısaltılabileceği hususunda Bakanlar Kurulunu yetkili kılmaktadır. Nitekim Bakanlar Kurulu aşağıda belirtilen durumların mevcudiyeti halinde sözleşme sürelerinin kısaltılabileceğini kararlaştırmıştır.

- Teknolojik niteliği ve ekonomik yararlanma ve işletme süresi itibariyle kullanımının dört yıldan kısa olduğu Hazine Müsteşarlığı'nca onaylanan mallar,

¹⁰² Tuncer Doğan, **Türkiye’de Finansal Kiralama Uygulamaları ve Finansal Kiralamanın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Finansman Sorunlarının Çözümündeki Rolü**, İstanbul, 2007, s.36-37

- Yurt içinde ve yurt dışında yerleşik finansal kiralama şirketleri tarafından yapılan kiralama işlemlerinde, ilk sözleşmenin devamı mahiyetinde, yeniden finansal kiralama sözleşmesine konu olan mallar,
- Yurt içinde ve dışında savaş hali ile savaşa yol açabilecek durumlar veya sabotaj, yangın, ağır kaza ve tabii afetler sebebiyle kiralama konusu malın, bu malı kiralayanın veya kiracısının zarar gördüğü haller.¹⁰³

4.2.7. Leasing Sözleşmesinin Sona Ermesi

Finansal kiralama sözleşmesi, kararlaştırılan sürenin dolmasıyla sona erer. Ancak, tarafların uzlaşması halinde sözleşmenin uzatılabilmesi, mevcut veya yeni şartlarla mümkündür. Diğer taraftan, şirketin veya tüzel kişiliğin sona ermesi, kiracının iflası, ölümü, fiili ehliyetini yitirmesi veya işletmesini tasfiye etmesi hallerinde, sözleşmede aksine bir hüküm yoksa sözleşme sona ermektedir.

Sözleşmenin sona ermesi durumunda; kiracı, sözleşme ile kendisine tanınan malı satın alma hakkını kullanmadığı (veya kendisine böyle bir hak tanınmadığı takdirde) malı derhal kiralayana geri vermekle, sözleşmenin feshinde ise; kiracı, hem malı geri vermek hem de vadesi gelmemiş kira bedellerini kiralayana ödemekle yükümlüdür.

4.2.8. Leasing'e Konu Olan Mallar

Leasing'e konu edilen mallar bağımsız ve üzerinden amortisman ayrılabilir olmalıdır. Patent hakkı, sınai haklar ve bilgisayar yazılımı gibi maddi olmayan varlıklar leasing'e konu edilemez. Leasing'e konu edilen mallar şunlardır;¹⁰⁴

- Tekstil makineleri ve tezgahları,
- Bilgisayar ve yüksek kapasiteli bilgi işlem üniteleri,

¹⁰³ Ceren Yılmaz, **a.g.e.** s.36-27

¹⁰⁴ Gülşah Gezginadam, **Operasyonel Leasing ve Uygulama**, (YYT), Sakarya, Mayıs 2008, s.16-17

- Uçaklar ve helikopterler,
- Matbaa makineleri,
- Kuru yük gemileri, tanker, ro-ro ve diğer deniz taşıtları, sanayi kalıplar,
- Tıbbi cihazlar,
- Santraller ve haberleşme araçları,
- Elektronik şans makineleri,
- Otobüsler, otomobiller,
- Tezgahlar, makineler,
- Komple fabrikalar,
- Komple hastane, otel ve tüm donanımları,
- İhracata yönelik komple üretim bantlarıdır.

4.2.9. Leasing'in Ekonomik Gelişmeye Etkisi

Finansal kiralama, uygulama alanı bulduğu bütün ekonomilerde olumlu ya da olumsuz etkisini göstermiştir. Finansal kiralamanın ekonomiye en net etkisi, kıt finansman kaynaklarının doğrudan makine ve donanımların yatırımında kullanılmasıdır. Oysa diğer banka kredilerinin nakit olması dolayısıyla amaç dışı kullanılması olası olup, bu kıt kaynakların yitirilmesi olasılığı vardır. Finansal kiralamanın yaygınlaşması ile birlikte banka kredilerinin kullanımda görülen amaç dışı kullanımlar azaltılmış ve kaynaklar yatırımlara yöneltmiş olur.

Finansal kiralama işlemlerinin düzenlenmesi ülkeler arasında farklılık göstermesine karşın, temelde kullanım ile sahiplilik haklarının karşılıklı ilişkilerini belirli kurallara bağlamaktadır. Bu kurallar finansal kiralamayı geleneksel kira, satış ve taksitle satış sözleşmelerinden ayırmaktadır.

Finansal kiralama, makro açıdan ele alınacak olursa, istem (talep) yaratıcı bir etkiye sahiptir. Satılma gücü yeterli olmayan işletmeler finansal kiralama yöntemi ile yatırım mallarını kullanma olanağı bulurlar. Bu yüzden finansal kiralama ülke ekonomisi açısından genişletici bir etkiye sahiptir. Hatta finansal kiralamanın zaman zaman kaynak yaratıcı etkisinden bile söz edilebilir.

Mikro düzeyde firmaların nakit akışını düzenleyen krediye karşın üstünlükleri ile %100 oranına kadar finansman sağlayan kiralamanın, makro düzeyde de yatırımların ve genel olarak ekonominin sağlıklı gelişmesine yapacağı katkılar büyüktür.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki fon birikimi, son yıllardaki durumu göz önüne alınırsa, yatırımların gerçekleşmesini sağlayacak durumda değildir. İç para piyasalarından sağlanacak fonların maliyetinin çok yüksek olması, diğer yandan dış para piyasalarından sağlanan fonlarda oluşan kur riski, fon bulmaktaki zorluklar yatırımları frenleyici etkiye sahiptir. Sermaye biriminin zor olduğu ekonomilerde, yatırım mallarının %100 finansmanının kiralama şirketleri tarafından karşılanması, yatırımcı için oldukça çekici bir olanak olmaktadır.

Finansal kiralama, borçla kiralamanın yeni bir şekli olmasına karşın, diğer finansman yöntemlerinden banka kredileriyle karşılaştırıldığında ekonomik gelişmeye doğrudan etkileri görülmektedir.

İşletmeler, belli bir amaçla yabancı kaynak edinmekte ve edinim amacıyla belirtilen yatırımlarda değil de başka alanlarda kullanılmakta ve bu da gerek kaynak sağlayan kuruluşlar gerekse yatırımı teşvik eden kurumlar tarafından yeteri kadar kontrol edilememektedir. Oysa finansal kiralama kuruluşlarının yatırım ve finansman sağlamaya yönelik sağladıkları fonlar doğrudan doğruya makine ve donanımların yatırımında kullanılmaktadır. Mikro düzeyde işletmeler açısından yararlar sağlayan finansal kiralama makro düzeyde de ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktadır.

Kiralamanın ekonomi üzerindeki başka bir etkisi ise, durgunluk nedeniyle kesintiye uğrayan ekonomik faaliyetlerin, özellikle yatırımların gerçekleşmesine yardımcı olması, böylece ekonomik istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmasıdır. Yatırımların gerçekleşmesi için geliştirilen vergiye dayalı özendirmeler ekonomik durgunluk dönemlerinde işletmelerde vergilendirilecek gelirin elde edilmemesi nedeniyle kullanılmak hale gelirler. Kiralama yoluyla, kullanılmayan özendirmeler karlı şirketlere devredilebildiğinden yatırımları artırıcı önlemlerin etkinliği sağlanarak ekonomik durgunluğun giderilmesi yönünde gelişme sağlanabilir.¹⁰⁵

Dengeli bir gelişmenin çok büyük ölçekli belli sayıdaki firmalarla mı, yoksa çok sayıdaki küçük ve orta ölçekte firmaların karşılaştıkları güçlükleri gidererek mi sağlanacağı konusu tartışmaya açıktır. Ancak, finansal kiralamanın, küçük işletmelere ve sanayinin yenilenmesine daha çok yardımcı olacağı açıktır. Çünkü küçük ölçekli işletmeler, büyük ölçekli işletmelere göre her kredi analizindeki, risk, belge ve güvence, hem de nakit akışı bakımından güç durumdadırlar. Bu güçlüğün aşılmasında finansal kiralamanın getirdiği esneklik, yatırım kararlarını hızlandırmakta ve işletmelerin kolayca yenilenmesine olana vermektedir. Bu da verimliliği arttırmaktadır. Özellikle dış satıma yönelik sektörlerin rekabet olanağını arttırmak için, verimlilik oranı yüksek donanımın kiralanması ve teknolojik bakımdan eskimiş olanların değiştirilmesi gerekir. Ayrıca kira bedellerinin dış satımdan sağlanan fonlarla ödenmesi finansal kiralamayı daha ilginç bir hale getirmektedir.

Finansal kiralamanın finansman kaynaklarındaki rekabeti hızlandırması da ekonomik gelişme bakımından önemlidir. Böyle bir rekabette ise finansman maliyetleri azalacağı beklenebilir. Özellikle sermaye piyasasının gelişmediği, uzun dönemli fon istemiyle kısa dönemli sunumun karşılaştığı gelişmekte olan ülkelerde, kısa vadeli fonlara bağımlılığı azaltabilir. Ancak bu katkıların gerçekçi bir şekilde ortaya konulabilmesi için finansal kiralama kuruluşlarının kaynaklarının, kredi kurumlarının kaynaklarından bağımsız olması gerekmektedir. Oysa gelişmekte olan ülkelerde rekabet, başta bankalar olmak üzere büyük kredi kuruluşlarını kontrolü altında olduğu ve onların atıl fonlarının değerlendirildiği iştirakleri eli ile yürütüldüğü görülmektedir.

¹⁰⁵ Genelbilge, <http://www.genelbilge.com/leasing-kavramina-genel-bakis.html/>, 21 Ocak 2013

ABD’de ve sonraki dönemlerde Avrupa ülkelerinde, finansal kiralama, ekonomik durgunluğa karşı çarelerden bir tanesi olarak geliştirildiği ve durgunluk dönemi atlattıncaya kadar da çeşitli özendirmeler yapıldığı belirtilmiştir. Bu özendirmelere, istenilen amaca ulaşıldıktan sonra sınırlamalar getirilmeye başlanmıştır. Böylece finansal kiralama bir yandan likit finansal kaynakların sabit sermaye yatırımlarına dönüştürülmesine yardımcı olurken diğer yanda da maliye politikalarının uygulanmasına yardımcı olarak ekonomik istikrarın sağlanmasına katkıda bulunurlar.¹⁰⁶

4.3. Faktoring

4.3.1. Genel

Faktoring, işletmelerin alacak haklarının, faktoring şirketlerine temlik edilmesi ile işletmelerin kısa ve orta vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılayan banka dışı bir finansman tekniğidir. Ülkemizde ve dünya da yaygın kullanım olanını, küçük ve orta boy işletmelere kullandırılan fonlar oluşturmaktadır.

Faktoring işleminin üç temel fonksiyonu bulunmaktadır. Finansman hizmeti sağlama, garanti hizmeti verme ve tahsilat hizmetidir. Faktoring işlemi, faktoringin yapıldığı yer, alıcının ve satıcının faydalandığı hizmetler, riskin üstlenilip üstlenilmemesi gibi unsurlara göre farklılaşmakta ve çeşitlere ayrılmaktadır.

Faktoring’in Türkiye’deki gelişimi ve reel sektörü fonlama fonksiyonu 1980 sonrası serbest ekonomiye geçilmesi ile birlikte başlamıştır. Sektör yaşanan kriz dönemlerinde hızlı bir büyüme göstermiştir. Faktoring sektörünün hukuksal alt yapı eksikliği, BSMV (Bankacılık Sigorta Muamele Vergisi) sorunu, alınan firma risklerinin sigorta yaptırılmaması ve faturanın kıymetli evrak sayılmayıp faturanın ekinde işlemler için çek senet alınması gibi sıkıntıları mevcuttur.

Reel sektör ve KOBİ finansmanın da etkin rol oynayan faktoring ürünleri, firmalara pratik ve hızlı finansman olanakları sunmasından dolayı son dönemlerde tercih edilen

¹⁰⁶ Ekrem Özdemir, *İşletmelerde Finansal Kiralamann Kredibiliteye Etkisi*, (YYT), Mayıs 1998, s.51-57

bir finansman tekniği olmaya başlamıştır. Sektörün sıkıntılarının da giderilmesi ile birlikte daha da gelişim göstereceği öngörülmektedir.¹⁰⁷

4.3.2. Faktoring Kavramı

Faktoring tanım olarak; kredili satış yapan firmaların bu satıştan doğan alacak haklarını faktor veya faktoring şirketi denen kuruluşlara devrederek alacağın bu kuruluşlar tarafından tahsil edilmesini sağlayan ve müşterisine tahsilatın yanı sıra birçok hizmeti de birlikte sunan bir hizmetler paketidir. Faktoring daha geniş bir anlatımla, bazı istisnalar dışında, her türlü mal ve hizmet satışı sonrasında oluşan “vadeli” ticari alacakların temlik karşılığı faktor denilen finans kurumuna devredilerek, bu kurumdan ön ödeme, alacak takibi, tahsilat, muhasebe” gibi hizmetlerden, önceden belirlenen hizmet komisyonu, finansman faizi gibi masrafları ödeyerek yararlanmaktadır.

Faktor ise; işletmelerin alacak hesaplarının satın alınmasında uzmanlaşmış finansal bir kuruluştur. Ticari ve hukuki anlamda faktor, mal satımı ve hizmet arzı ile uğraşan işletmelerin bu satışları dolayısıyla doğmuş ya da doğacak alacaklarını devralarak, tahsilini üstlenen, bu alacaklara karşılık peşin ödemelerde bulunarak finansal kolaylıklar sağlayan, aynı zamanda mali, ticari ve idari konularda işletmeye verdiği hizmetler karşılığı ücrete hak kazanan kişi ya da kuruluş tarzında tanımlanmaktadır.¹⁰⁸

4.3.3. Faktoring’in Avantajları

- Tahsil edememe riskini faktöre devreden işletmeler, yurt içi ve yurt dışı pazarlarını genişletebilir,
- Faktörün verdiği ön ödeme ile işletme, hammaddeyi peşin ödeyerek alabilir ve önemli indirimler sağlayarak üretim maliyetlerini düşürür. Daha fazla kar olanağı sağlanır,

¹⁰⁷ Sabriye Çalışkan, **Reel Sektörün Finansmanında Faktoring’in Rolü ve Türkiye’deki Faktoring Sektörü**, (YYT), İstanbul, 2010, s.3

¹⁰⁸ Derya Tosun, **Bir İhracat Finansman Yöntemi Olarak Faktoring: Dünya ve Türkiye Uygulaması**, (YYT), Kocaeli,2007, s.5

- Alacaklar, stoklar ve ticari borçlar azalır, işletmenin yaratabildiği işletme sermayesi artar. Bilanço daha likit hale gelir,
- Alıcılara vade tanıyabileceği için, satıcının rekabet gücü artar,
- İhracatta faktörün verdiği ön ödeme döviz olacağından, kambiyo dosyası hemen kapatabilir ve KDV başvurusu hemen yapılabilir,
- Faktoring işlemi ile sağlanan finansmanın maliyeti, ticari kredilere (vade farkı) göre daha ucuz olduğundan vadeli satışlardan ilave kazançlar sağlanabilir,
- Yurt dışındaki alıcılar akreditif açmaktan kurtulur, ödemeyi kendi ülkesindeki muhabir faktor'a yaparak zamandan ve paradan tasarruf eder, alım gücü artar,
- Açık hesap satışlar kolay ve güvenli hale gelir,
- Güvenilir istihbarat sonuçlarına göre satışlarını ödeme gücü olan alıcılara yapan işletme yöneticileri, geleceğe dönük en önemli yatırımları olan alıcıların mali durumundan haberdar olurlar,
- Yöneticiler alacakların tahsilatı ve kredinin kontrolünü düşünmekten kurtulur, nakit akışı belirlendiği için geleceğe dönük ve verimli planlar yapabilirler,
- Satış muhasebesi ve defter kayıtları yapılması gerekmediğinden işletmenin idari giderleri düşer, yöneticilerin zamanları artar,
- Ön ödeme satıcının ihtiyacı ve talebi üzerine verildiği için, işletme gereksiz zamanlarda banka kredisi kullanmaz ve faiz giderlerini düşürebilir,
- Yurt içi satışlarda faktoring işlemleri %5 BSMV'ye tabi, %3 KKDF'den (Kaynak Kullanım Destekleme Fonu) muaftır,

- Bir kredi türü olmayan faktoring bilançonun sadece aktif kısmında bir harekete neden olur. Alacakları düşürürken bilançonun daha likit olmasını sağlar, işletmenin kredibilitesini artırır,
- İşletmeler yurt dışı satışlarında, vadeli ve mal mukabili satış yaparak rekabet şanslarını ve satış hacimlerini artırma şansına sahip olurlar,
- Hem yurt içi hem de yurt dışı işlemlerde periyodik olarak yapılan borçlu istihbaratı ile firmaların alıcıları hakkında güncel bilgi almaları sağlar,
- Alıcı ile doğabilecek dil problemleri ortadan kalkar, ortaya çıkabilecek sorunlar kendi ana dili ile faktor tarafından çözülür.

4.3.4. Faktoring'in Dezavantajları

- Faktoring kurumu, riskleri üstlendiğinde faize ek olarak komisyon da almaktadır. Bu nedenle firmaya maliyeti fazla olabilir,
- Her müşteriye yapılan satışların değeri küçük ve fatura sayısı fazla ise maliyet yüksek olabilir,
- Alacakların satışının bazı iş kollarına uygulama olanağı olmayabilir,
- Alacak haklarının satışı işletmelerin finansman açısından zor durumda oldukları şeklinde yorumlanabileceği için güven kaybına neden olur,
- Faktoring, bazı firmalar tarafından tehlikeli bir finansman yöntemi olarak görüldüğünden, satıcı firmalar faktoring'e başvurmuş firmalara vadeli mal satmaktan çekinirler.

4.3.5. Faktoring'in Ekonomik Gelişmeye Etkisi

Gerek yurt içi, gerekse de uluslararası faktoring ülke ekonomisine çeşitli yönlerden katkılar sağlamaktadır. Bunların başlıcaları aşağıda sıralanmıştır.

Faktoring, özellikle uluslararası ticarete, satıcının mal ve hizmet bedellerini tahsil edememe riskinin ortadan kaldırmaktadır. Bu finansman yöntemi sayesinde ihracatçılar yeni pazar ve yeni müşterilere güvenli bir şekilde ulaşarak ülke ihracatının artmasına yardımcı olmaktadır. Yeni ihracat yapan sanayicilerimiz veya yeni ülkelere ihracat yapacak sanayicilerimiz için faktoring şirketleri “İstihbarat-garanti-finance” hizmetleri sunmakta ve bu üç hizmet, ihracatçı-sanayicinin tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Yeni bir ülkeye ilk kez ihracat yapacak olan sanayici sipariş aldığı anda öncelikle mal bedelinin ödenip ödenmeyeceği konusunda endişeler yaşamaktadır. Bu aşamada faktoring şirketi ithalatçı hakkında o ülkedeki faktoring kuruluşundan istihbarat ve garanti limiti sağlamaktadır.

Böylece sanayici içi rahat bir şekilde malını üretmekte ve ihracatını yapmaktadır. Yurt dışı alıcıların ödeme güçlüğüne düşmesi halinde, ihracat bedelleri muhabir faktoring şirketleri tarafından ülkemizdeki faktoring şirketlerine ödeneceği için ihracat bedelinin tamamı alınacak ve döviz kaybı olmayacaktır. Ayrıca yurt dışı faktoring kuruluşunun yapacağı ön ödemenin, ihracatçılarımıza ön finansman sağlaması yanında ihracat dövizlerini ülke ekonomisine daha erken kazandıracaktır.

Avrupa Ortak Pazarı içerisinde açık hesap çalışma sisteminin yaygınlaşması nedeniyle, faktoring sisteminin getirdiği açık hesap ve vadeli satış imkânı, ihracatçılarımızın Avrupa Birliği ülkeleri ile rekabet şansını artıracak, ayrıca satıcı lehine akreditif açma zorunluluğu olmadığı için ithalatçının maliyetini düşürerek, ihracat hacminin artmasını sağlayacaktır.

İthalatçılar açısından bakıldığında; Türk ithalatçılarının akreditif açarak yapacakları ithalatlar muhabir bankalar nezdindeki ülke limitlerini doldururken, bankacılık sisteminin dışında aynı imkânları yaratan faktoring sayesinde bu banka limitleri orta ve uzun vadeli proje finansmanları için kullanılabilir. Akreditif, aval-kabul, garanti mektubu gibi geleneksel bankacılık ürünlerini kullanan ve sürekli olarak mal ithal eden sanayicilerimiz için faktoring yeni bir ufuk açmaktadır. Yurt dışındaki malın satıcısı

factoring yapmaya ikna edildiği takdirde o ülkedeki factoring şirketi, ülkemizdeki factoring şirketinden istihbarat ve limit talep etmektedir. factoring şirketinin bu hususu onaylaması halinde tahsis edilen limit çerçevesinde sanayicimiz sürekli ve düzenli olarak vadeli ithalat olanağına kavuşmaktadır.

Yurt içinde yapılacak factoring ile de firmaların tahsilat riskinden doğan problemleri çözümlendiğinden işletmelerin asıl görevleri olan üretim, kalite artırma, pazarlama ve organizasyon gibi asıl fonksiyonlarını yerine getirmelerine neden olacaktır. Bu yöntemle satıcı parasını pesin almakta, alıcı yine vadeli alma imkânına sahip olmakta böylelikle ticari hayat canlanmakta bu da üretime ve istihdama olumlu katkı sağlamaktadır.¹⁰⁹

4.4. Forfaiting

4.4.1. Genel

Uluslararası piyasalardaki yoğun rekabet, ihracatta yeni finansman tekniklerinin gelişmesine neden olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ödeme güclüğü içerisinde bulunmaları, forfaiting'in yeni bir finansman tekniği olarak uygulanmasını gündeme getirmiştir. Son yıllarda, gelişmiş ülkelerde sevk sonrası ihracat finansmanına ağırlık verilmiştir. Forfaiting sevk sonrası ihracat finansman tekniğidir.

Batılı ülkeler gelişmekte olan ülkelere yaptığı bütün tutarlardaki kredili satışları kendi kaynaklarından finanse etmek istememişlerdir. Ayrıca bankaların uyguladıkları geleneksel finansman yöntemleri de ihracatçıların gereksinimlerini karşılamamıştır. Bu nedenle forfaiting uluslararası finansman alanında yeni bir finansman tekniği olarak geliştirilmiştir.

Son yıllarda Türkiye'de ihracattaki artışa paralel olarak, forfaiting önem kazanmaya başlamış olup özellikle ihracatla uğraşan KOBİ'lerin zaman zaman başvurdukları uzun vadeli bir finansman yöntemidir.

Uluslararası piyasalarda artan rekabet, ihracatçıların ithalatçılara daha uzun vadeli mal satmalarına neden olmaktadır. Bunu sonucu olarak, ihracatçıların, alacaklarını tahsil

¹⁰⁹ Zehra İnal, **Factoring Uygulamaları ve İşletmelerin Finansal Yapılarına Etkisi**, (YYT), Malatya, 2006, s.105-107

edememe, faiz ve kur riski gibi ilave risklerin yüklenmeleri söz konusu olmaktadır. Forfaiting finansmanında vade, altı ayla on yıl arasında değişmektedir. Kredinin geri ödemesi, genellikle, altışar taksitler halinde yapılmaktadır.

Öte yandan, forfait piyasasında sağlanan hizmetler açısından da önemli gelişmeler gözlenmektedir. Bu gelişmelerden birincisi, ikincil forfait piyasasının gelişmesidir. İkincil piyasaların gelişimi, forfaiter'lerin, yeni forfaiting işlemlerine girmelerini sağlamaktadır.

İkincil piyasalarda, eldeki senet veya poliçelerin tümü yanında, parça parça satılmaları da mümkündür. Londra piyasası, en aktif ikincil piyasadır. Forfaiter'ler hem birincil, hem ikincil piyasada faaliyet göstermektedir. İkincil piyasalarda gizlilik hakimdir. Bu nedenle, alıcılara poliçe veya bonolar transfer edilmez. Bunu yerine, alıcıya, tutar, vade tarihi, garantör ve borçlu hakkında bilgi verilir.

Forfaiting piyasasındaki gelişmelerden ikincisi, büyük tutarlardaki işlemlerde sendikasyona gidilmesidir.

Bu piyasadaki üçüncü önemli gelişme, birincil piyasadaki sabit faizli borçlanmalardan, ikincil piyasada değişken faiz oranlı borçlanmalara geçilmesidir.¹¹⁰

4.4.2. Forfaiting Kavramı

Forfaiting, genellikle mal ve hizmet dışsatımından doğan bir alacağın daha önce bu hakkı ellerinde bulunduranlara başvurma hakkı olmaksızın satın alınması şeklinde tanımlanabileceği gibi dış satım işlemleriyle meydana gelen, uygulamada bir banka garantisi ile güvence altına alınmış genellikle orta süreli senetlerin kesin satışı şeklinde tanımlanmaktadır.

Forfaiting, genellikle mal ve hizmet dışsatımından doğan ve belli bir ödeme planına bağlı olarak tahsil edilebilecek alacakların, daha önce bu hakkı ellerinde bulunduranlara rücu hakkı olmaksızın, bir banka ya da bu konuda uzmanlaşmış bir finans kurumu (forfaiter) tarafından satın alınmasıdır. Forfaiting rücu hakkı olmaksızın, alacağın satın

¹¹⁰ Belgeler, (Erişim) <http://www.belgeler.com>, 09 Şubat 2012

alınması yoluyla sabit faizli ve genellikle orta süreli bir dışsatım finansman tekniği olarak da tanımlanabilir.

Forfating’de alacak hakkını satan, ciro ederken “rücu edilemez” şerhini koyarak, vade sonunda alacağın tahsil edilememesi durumunda, finansman kurumunun cirantalara başvuru hakkını kaldırarak, tahsil edilememe riskine karşı kendini korumuş olmaktadır. Daha açık bir deyişle söz konusu işlemle alacak hakkını satın alan, alacağın tahsil edilememe riskini de üstlenmekte, alacak hakkını satana karşı rücu hakkına sahip bulunmamaktadır.

Forfaiting’e konu olan alacaklar, genellikle poliçe veya emre yazılı senet şeklinde senede bağlanmış alacaklardır. Söz konusu ticari senetler dışında, senetsiz alacakların defterde kayıtlı alacakların ya da vadeli bir akreditiften doğan ileri bir tarihte ödenecek bir alacağın satın alınması, doğurabileceği yasal ve/veya usule ilişkin sorunlar nedeniyle çok ayrıksıdır. Ticari senede bağlanmamış alacaklar doğurabilecekleri hukuki sorunlar nedeniyle genellikle Forfaiting’e konu olmamaktadır.

Dışalımcı, bir devlet kuruluşu, çok uluslu bir şirket gibi riski az ya da olmayan birinci sınıf bir borçlu olmadığı sürece, satın alınan alacağın, aval ile veya kayıtsız şartsız ve cayılamaz (gayri kabili rücu) bir banka garantisi ile güvence altına alınmış olması gerekmektedir. Alacak hakkını satın alanın, alacağın vadesinde tahsil edilememesi halinde alacak hakkını satana (ciro edene) karşı rücu (başvuru) hakkının bulunmaması böyle bir güvenceyi zorunlu kılmaktadır.¹¹¹

4.4.3. Forfaiting’in İşleyişi

- İhracatçı ile ithalatçı arasında satış sözleşmesi imzalanır,
- İhracatçı malları sözleşmeye göre uygun bir şekilde ithalatçıya gönderir,
- İthalatçı vadeli satın aldığı mallara karşılık vereceği borç senetlerine ya da ihracatçının göndereceği poliçelere kendi bankasından aval ya da garanti alır,

¹¹¹ Genelbilge, (Erişim) <http://www.genelbilge.com/dis-ticaret-tanimi-ve-kavrami.html/>, 24 Şubat 2012

- İthalatçı, aval ya da garanti verilmiş borç senetlerini gönderilen mallar karşılığında ihracatçıya verir,
- İhracatçı vadeye bağlamış alacaklarını hemen nakde çevirmek için forfaiter ile belli bir iskonto oranından anlaşmaya varır ve forfaiting sözleşmesini imzalar,
- İhracatçı sözleşmeye uygun bir şekilde alacak hakkını temsil eden borç senetlerini forfaiter'a devreder (Alacak haklarını satar),
- Forfaiter kendisine devredilen senetleri iskonto ederek bedelini ihracatçıya öder. İhracatçı vadeli alacak haklarını nakde çevirmiş bir diğer deyişle likitidesini arttırmış olur,
- Forfaiter elindeki senetleri vadesi geldiğinde tahsil edilmek üzere muhatap durumundaki garantör bankaya verir,
- Garantör banka da senetleri ödenmek üzere ithalatçıya ileterek bedellerini tahsil eder,
- Garantör banka senet bedellerini forfaiter'e iletir ve böylelikle kredi borcu yani vadeli satış bedellini geri ödenmiş olur.

Bu işlem sonucunda ihracatçı, kredili mal satışı karşılığında almış olduğu aval ya da garanti verilen ticari senetleri forfaiter'a satarak vadeli alacaklarını likide çevirmiş olur.

İthalatçı ise satın aldığı malları vadeli olarak nakit sıkıntısına girmemiş olur. Forfaiter satın aldığı alacak hakları karşılığında bir komisyon getirisi elde eder. Garanti veren banka da verdiği garanti karşılığında ithalatçıdan bir komisyon geliri elde eder.¹¹²

4.4.4. Forfaiting Avantajları

Forfaiting işleminde finansmanın ihracatçı açısından avantajları şunlardır;

¹¹² Nazgül Adyranova, **Dış Ticaret ve Alternatif Finansman Tekniklerinin İşleyişi ve Muhasebe Uygulamaları**, (YYT), İstanbul 2006, s.104-105

- Forfaiting ile kredili mal satışından doğan alacağın tahsil edilememe riski ortadan kalkmaktadır. Çünkü söz konusu risk forfaiter tarafından üstlenilmektedir,
- Forfaiting işlemi, ihracatçıya sabit faizli bir finansman sağlamaktadır. Böylece, ihracatçı, döviz kuru, transfer ve faiz oranı risklerinden korunmaktadır.

Forfaiter kuruluşları ihracatçıya sözleşme uyarınca ihraç edilen malın teslim tarihinden önce sabit bir iskonto oranı garanti etmektedir. Böylece, ihracatçı iskonto maliyetini, ihraç kontratının hazırlandığı sırada hesaplayabilmekte ve maliyet içerisine dâhil edebilmektedir,

- İhracatçı alacağı nakde çevirebildiğinden, likiditesi artmakta, banka ve diğer kaynaklara olan borçları azalmaktadır. Bu nedenle, satıcının kredi değerliliği ve kredi alabilme kapasitesi artmaktadır,
- İhracatçının ithalatçı hakkında bilgi toplamak ve ülke riskini değerlendirmek gibi sorunları ortadan kalkmaktadır,
- Forfaiting veya kredi işlemi, çok süratli bir şekilde gerçekleşmektedir. Garantörün forfaiter tarafından kabul edilmesi durumunda işlem birkaç saatte sonuçlandırılmaktadır. Başka bir deyişle, diğer kredilerde olduğu gibi, uzun incelemeler gerektiren, kapsamlı kredi sözleşmelerine gereksinim duymamaktadır,
- Forfaiting finansmanı, diğer finansman türlerinin aksine, gizlilik içerisinde yürütülmektedir,
- İhracatçı, kredili satıştan önce, bankanın alacak hakkını satın alma taahhüdünü ve bu taahhüdün kendisine olacak maliyetini bildiği için, ithalatçıya kredi maliyeti içeren mal bedeli, sigorta ve navlun (Cost, Insurance & Freight-CIF) fiyatlar verilmektedir.

Forfaiting'in ithalatçı açısından dezavantajları ise şunlardır;

- İşlemlerin basit olması ve hızlı gerçekleştirilmesi ithalatçı açısından önemli bir üstünlük sağlamaktadır,

- Forfaiting finansmanı, sabit faizli bir finansmandır,
- Ödemeler hemen yapılmadığından ithalatçının kredi kullanma kapasitesi saklı kalmaktadır,
- İthalatçı bankalardaki nakit kredilerini kullanmak zorunda kalmaz,
- Borçlanma kapasitesini ve çeşidini arttırma imkânına sahip olur,
- Vadeli alacaklar nakde dönüşerek bilânçonun likiditesi artar.

4.4.5. Forfaiting Dezavantajları

Forfaiting finansmanının ihracatçı açısından avantajları şunlardır;

- Garantörün güvenilirliğinin ihracatçı tarafından forfaiter'a anlatılması gerekmektedir. Bu süreç zaman alabilir,
- İthalatçı ülkenin bono, poliçe, garanti ve aval konusunda mevzuatı, ihracatçı tarafından bilinmelidir. Bu konudaki bilgi yetersizliği riskleri arttırır,
- Forfaiting yoluyla finansmanda söz konusu olacak riskler, forfaiter tarafından üstlenildiğinden bu tür finansmanın işletmeye maliyeti diğer finansman alternatiflerinden daha yüksektir.

Forfaiting'in ithalatçı açısından dezavantajları ise şunlardır;

- Aval ve garantiler, ithalatçının finansman maliyetini arttırmaktadır,
- Verilen bono ve poliçeler, anlaşmazlık halinde ithalatçı açısından olumsuzluk yaratabilir. Çünkü söz konusu belgeler, ithalatçıya mutlak bir borç yükleyen somut dokümanlardır. Satın alınan mallarla ilgili herhangi bir anlaşmazlık durumunda ödemeler yapılmaktadır. Başka bir deyişle böyle bir anlaşmazlık durumunda, ithalatçının ihracatçıdan zararını tazmin ettirecek şekilde ödemeleri yasal olarak durdurması mümkün değildir,

- Forfaiter'in isteyeceği yüksek komisyon, ihracatçı kadar ithalatçının da aleyhinedir.¹¹³

4.5. Risk Sermayesi

4.5.1. Genel

21. yüzyıl ile hem kurulum aşamasındaki işletmelerin hem de genişlemek isteyen işletmelerin risk sermayesi yöntemine başvurma oranları artmıştır.

Son yıllar itibari ile tüm işletmeler için bilgi önem kazanmış, bilgiye sahip olan rekabette öne çıkmaya başlamıştır. Ancak; günümüzde bilgiye sahip olmak da yetmemekte, bilgiyi en hızlı biçimde işlemek, üretime ve kazanca dönüştürme yeteneği önemli hale gelmiştir.

Risk sermayesi, dünyadaki teknolojik gelişmelere ve sermaye birikimlerine paralel olarak inişli çıkışlı dönemler geçirerek gelişimine devam etmiştir. Günümüzde de risk sermayesi yatırımları geniş bir ekonomik coğrafya da uygulanmaktadır.

Risk sermayesi, teknoloji odaklı yapısı gereği ABD, Japonya ve Avrupa'nın birçok ülkesinde etkili ve yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Risk sermayesi yatırımları birçok açıdan bu ülkelerin ekonomik ve sosyal hayatlarına önemli katkılarda bulunmaktadır. Ayrıca Microsoft, Google, Apple, Cisco vb. birçok dev şirketin ve markanın yaratılmasında risk sermayesi finansının önemli katkıları olmuştur. Bu doğrultuda risk sermayesinin Türkiye'deki gelişimi, Türkiye'nin girişimcilik hamlelerinin desteklenmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.¹¹⁴

4.5.2. Risk Sermayesi Kavramı

Finans bilimi ile ilgili terimlerin açıklamalarının yer aldığı Investopedia adlı internet sitesinde “İstisnai büyüme potansiyeline sahip başlangıç aşamasındaki küçük firmaların kullanımına sunulan para” olarak tanımlanan risk sermayesi, Amerika Risk Sermayesi Birliği (National Venture Capital Association-NVCA)'nce “önemli ekonomik değerler

¹¹³ Muhasebedersleri, (Erişim) <http://www.muhasabedersleri.com/dis-ticaret/forfaiting.html>, 12 Şubat 2013

¹¹⁴ Halil Beşkardeşler, **Türkiye ve Dünya da Risk Sermayesi**, (YYT), İstanbul, 2010, s.i

üretme potansiyeli olan, genç ve hızlı büyüyen firmalara yatırım yapan profesyonellerin sağladığı para” olarak,

İngiltere Risk Sermayesi Birliği (British Venture Capital Association-BVCA)’nce ise “borsaya kote olamayan firmaların büyüüp başarılı olabilmeleri için, hisse senetlerinin satın alınması yoluyla uzun vadeli finansman sağlayan para” olarak tanımlanmaktadır.

Risk sermayesi için yapılan bir diğer tanımlama ise “iyi bir iş kurma fikrine, gerekli girişimcilik yeteneğine ve bilgisine sahip ancak iş kurmak için sermayesi olmayan girişimcilere, fikirlerini gerçeğe dönüştürmek için gerekli finansman sağlayan bir alternatif finansman modelidir.” şeklindedir. Diğer yandan risk sermayesi, risk sermayedarı tarafından yeni fikirler ya da teknolojiler üreten gelişme potansiyeli yüksek küçük ve orta boy işletmelere, edinecekleri pay karşılığında yaptıkları öz kaynak benzeri bir yatırım aracıdır. Görüldüğü gibi risk sermayesi hem bir finansman aracı hem de bir yatırım aracı olarak kullanılabilir.¹¹⁵

4.5.3. Risk Sermayesi Modelinde Risk Faktörleri

Risk Sermayesi Modeli’nde risk faktörleri şunlardır:

4.5.3.1. Teknolojik Risk

Teknolojik risklerin sebepleri; girişimcinin, araştırma geliştirme faaliyetlerini yürütmeye ve teknoloji üretmeye deneyimi olmadığı için yetersiz kalması veya işletmeye sağlanan fonun, araştırma geliştirme evresinin finansmanına yetmemesi olabilir.

4.5.3.2. Yönetim Riski

Yönetim riski; işletmenin yönetiminin, deneyimsizlik veya eğitimsizlik sonucu projeyi yönetmekte başarısız olmasından kaynaklanabilir. Genellikle, bu risk yüzünden risk sermayesi şirketleri yönetimde aktif rol oynamak isterler.

¹¹⁵ Onur Atilla, *Girişimciliğin Finansmanında Risk Sermayesi*, (YYT), Ankara, 2006, s.46

4.5.3.3. Finansman Riski

Finansman riski; üretime başlandığı ancak pazarlamaya geçiş için ortaya çıkabilecek, önceden planlanmamış finansman ihtiyaçlarının karşılanamaması riskidir.

4.5.3.4. Üretim Riski

Üretim riski; iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki tasarlanan ürünün ticari bir ürün haline getirilememesidir. Diğeri ise geliştirilen ürünün büyük miktarlarda üretilmeye elverişli olmamasıdır.

4.5.3.5. Pazarlama Riski

Pazarlama riski; ürünün pazara sunulmasının gerektiği gibi yapılamaması, pazar büyüklüğünün doğru hesaplanmaması ve pazar payının beklenenden düşük kalması gibi nedenlerden ortaya çıkmaktadır.

4.5.3.6. Demode Olma Riski

Demode olma riski; genellikle elektronik araçlar, bilgisayar teknolojisi gibi teknolojinin sürekli yenilenmesini gerektiren ürünlerde ortaya çıkmaktadır. Bu tür ürünlerde, yeterli kazanç sağlanmadan ürün demode olmaktadır.¹¹⁶

4.5.4. Risk Sermayesinin İşleyişi

Risk sermayesi yatırımında, hazırlık prosedürleri şu şekilde özetlenebilir;

- Geliştirilen ürün veya tasarım için kapsamlı mali ve teknik araştırmaları içeren profesyonel bir fizibilite raporu hazırlanır,
- Fizibilite etüdünün sonucunda proje maliyeti ortaya konulur,
- Fizibilite etüdünün baz alındığı bir iş planı (business plan) hazırlanır ve plan risk sermayesi şirketine gönderilir,

¹¹⁶ Senem Kilimlioğlu, **KOBİ'lerin Risk Sermayesi Finansman Modelinden Yararlanma Olanakları ve Beklenen Faydalar (Eskişehir İl Merkezindeki KOBİ'ler Örneği)**, (YYT), Aralık 2006, s.69-70

- Risk sermayesi uzmanları iş planını inceler, eğer iş planı umut verici mahiyette ise proje detaylı incelemeye alınır,
- İncelenen proje hala ikna edici bulunuyorsa, risk sermayesi şirketi kendi uzmanlarına tekrar fizibilite etüdü yaptırır. Eğer bu proje yeterli görülüyorsa bu aşamada reddedilir,
- Proje yapılabilir ve beklenen karlılık düzeyinde bulunuyorsa risk sermayesi şirketi ile birlikte kurulacak şirket için ortaklık görüşmeleri başlar,
- Anlaşma sağlanırsa projenin gerçekleşmesi için şirketin kurulması çalışmalarına başlanır.¹¹⁷

4.5.5. Risk Sermayesi Fon Kaynakları

Ellerinde fon fazlası bulunan ve bu fonları risk sermayesi yatırımlarında kullanmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, risk sermayesinin fon kaynaklarıdır. Risk sermayesinin başlıca fon kaynakları şunlardır:

- Özel Risk Sermayesi Şirketleri,
- Ticari Bankalar,
- Yatırım Bankaları,
- Sigorta Şirketleri,
- Vakıflar,
- Yatırım Grupları,

¹¹⁷ Çağrı Selim Vural, **Kobilerin Sermaye Piyasasından Fon Temin Etmesi**, (YYT), İstanbul, 2007, s.30-31

- Risk Sermayesi Yatırım Fonları,
- Şahıslar,
- Üniversiteler,
- Emeklilik Fonları,
- Yabancı Fonlar,
- Devlet tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak sağlanan fonlardır.¹¹⁸

4.5.6. Risk Sermayesinin Ekonomik Gelişmeye Etkisi

Risk sermayesinin ekonomiye katkıları genel olarak şu şekilde özetlenebilir;

RS, Tasarrufları doğrudan sabit sermaye yatırımlarına aktardığı için ülkenin sanayileşmesine büyük bir katkı sağlamaktadır. Genellikle büyük işletmelerin yeni yatırımlar yapmadan ekonomiye ek çalışma alanları sağlamaları olanaksızdır. Ancak, küçük işletmelerin iş sunumu alanındaki payı beklenenin üstündedir. Ayrıca; yeni, genç ve büyüme olanağına sahip işletmeler de iş sağlamada önemli bir paya sahiptir. RS, finansı çerçevesinde eksikliği çekilen etmenleri, yeni teknolojik ve işletmecilik yeteneğiyle birleştirmektedir. Bunun sonucunda ekonomik büyüme gerçekleşebilir.

RS yatırımlarının önemli bir kısmı, teknolojik yenilik ve gelişmelere yönelik olduğundan ülkenin teknoloji gelişimini hızlandırır. Dolayısıyla, ülke ekonomisine yeni ürün ve hizmetler kazandırabilmektedirler.

Tüm ülkelerde ekonominin temelini oluşturan, ekonomik yapının düzeltilmesine katkı yapan, uluslararası rekabet gücünü sağlayan, büyüme şansı bulunan, düşünce dayalı pazarlanabilir ürün ortaya koyan KOBİ'lerin finansman sorunu, RS aracılığı ile bir piyasa mekanizması içerisinde çözümlenebilmektedir.

¹¹⁸ İlker Can, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansında Risk Sermayesi*, (YYT), Kocaeli, 2007, s.29

RS finansman modeli aracılığı ile dinamik, yaratıcı ve çoğu zaman genç ancak yeteri kadar finansman gücü olmadığı için ortaya çıkmayan yeni bir girişimci sınıfı doğmuş olacaktır. Böylece bu modelin uygulandığı ülkelerde, parası olmayan, ancak dinamik ve yaratıcı olan herkes iş sahibi olabileceği fikri, teorik de olsa yaygınlaşmış olacaktır.

Ayrıca, RS'nin artışı beraberinde istihdamı da artıracaktır. Dolayısıyla, ekonominin temel sorunlarından biri olan işsizlik bir ölçüde çözümlenebilecektir.

Sonuç olarak, RS yatırımlarının katma değerinin yüksek olduğu söylenebilir. Bu yatırımların piyasa değerlerinin, risk sermayesinin gerçek ekonomik etkilerini ortaya koymakta yetersiz kaldığı söylenebilir. Çünkü RS yatırımları yüksek katma değer ve karlılık nedeniyle yatırılan sermayenin parasal değerinin çok üzerinde bir ekonomik değer yaratmaktadır.¹¹⁹

4.6. Devlet Yardımları

Devlet yardımları, devletin kaynakları ile belirli bir işletmeyi ya da üretimi, üretim yöntemini, üretim veya faaliyet konusunu etkilemek, üreticileri teşvik ve himaye etmek, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmak, kuruluş yerini etkilemek suretiyle belirli bir bölgenin gelişmesini sağlamak gibi amaçlarla, denk bir karşılık beklemeden her ne şekilde olursa olsun yapılan yardımların tümüdür.¹²⁰

Devlet yardımlarının geniş bir tanımına göre devlet yardımı, ekonomik nitelikli, gerçek veya tüzel kişi niteliğindeki bir teşebbüse tahsis edilen teşvik veya destek amacı taşıyan her türlü tasarruftur.¹²¹

Benzer bir tanımda, devlet yardımı her ne şekilde olursa olsun devletler tarafından kendi sanayilerine sağlanan ve pazardaki rekabetin bozulmasına yol açan her türlü mali ya da ayni destek olarak tanımlanmaktadır.¹²²

¹¹⁹ Abdülkadir Albez, **Risk Sermayesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**, (YYT), Erzurum, 1997, s.20-21

¹²⁰ Fatih Leblebici, **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyetleri ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi**, DPT Yayınları, DPT: 2663, Ankara, Aralık 2002, s.3

¹²¹ Alain Ondoua, "Fransa'da Devlet Yardımları Sistemi", (Çev. A. Menevşe), **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumunu**, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004, s.109

Bu yardımlar devletin ya da her hangi bir kamu kuruluşunun kendi kaynaklarından, kamu ve özel işletmelere doğrudan veya dolaylı olarak yapılacağı, her türlü mali niteliği olan ve yardım sonucunda piyasadaki fiyatları değiştirmeye sebep olan yardımlardır.¹²³

Teşvikler belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek ve yardımlar olarak tanımlanır. Teşvikler, üretimin, istihdamın, ihracatın artırılması gibi genel amaçların dışında sektörel gelişmenin sağlanması, Ar-Ge kapasitesinin artırılarak yenilikçiliğin geliştirilmesi, işletmelerin rekabet güçlerinin artırılması gibi amaçlar için kullanılır. Teşvikler sadece ekonomik istikrar ve büyüme gibi ekonomik odaklı değil bölgesel dengesizlikleri azaltma, çevrenin korunması, işgücünün eğitilmesi gibi sosyal alanlara da verilebilir.

Ülkemizde yatırımların ve istihdamın artırılması, ihracatın ve KOBİ'lerin desteklenmesi, bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi gibi çok farklı amaçlara yönelik pek çok kurum tarafından farklı teşvik programları uygulanmaktadır.

Bu yatırım teşvikleri bir taraftan özel sektör yatırımlarının desteklenerek firmaların rekabet güçlerinin artırılması yönünde katkı sağlarken diğer taraftan, doğrudan bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik de uygulanmaktadır. Teşvik uygulamaları bölgesel ve sektörel önceliklerin yanı sıra illerin özellikleri ve gelişme potansiyellerini esas almaktadır.

İşte; teşvik uygulamalarını da içine alan, kamu kaynaklarıyla sağlanan hibe, garanti, vergi indirimi veya istisnası, düşük fiyatlı mal veya hizmet sağlama gibi her türlü

¹²² Mert Karamustafaoğlu ve Kerem Tomur, **Avrupa Birliğinde Devlet Yardımları ve De Minimis**, Rekabet Formu, Sayı: 50, Ankara, 2009, s.5

¹²³ Hakan Hanlı, **Avrupa ve Türk Rekabet Hukukundaki Gümrük Birliği ve Tek Pazar; Devlet Yardımlar Hususuna İlişkin Hukuki Değerlendirme**, Rekabet Forumu, Sayı: 13, Ankara, 2005, s.18

tasarrufu sağlayan bu kavramları özetle devlet yardımları olarak geniş bir perspektifte adlandırmak yerinde olacaktır.¹²⁴

4.6.1. Devlet Yardımlarının Amacı

Devlet yardımları aşığıdaki çeşitli ekonomik ve sosyal amaçlara yönelik olabilmektedir;¹²⁵

- Geri kalmış bölge ekonomilerinin gelişmesini sağlamak,
- Belirli mal ve hizmetlerin (ulaşım, haberleşme gibi) üretilmesini sağlamak,
- Gerileyen bir sektörü (demir-çelik, madencilik vs.) desteklemek,
- Üreticilere gelir garantisi sağlamak,
- İstihdamı artırmak,
- Piyasa eksikliklerini (Ar-Ge, çevre koruma gibi) gidermek,
- Yerli ürünleri veya işletmeleri desteklemek,
- Yeni bir sanayi dalını korumak,
- Belirli toplum kesimlerini desteklemektir.

Yukarıdaki hedeflerin yakalanmasında devlet yardımları bir zorunluluk olarak görülmektedir. Dolayısıyla, sermayenin üretken alanlara yatırımını özendirmek ve yeni kaynaklarla imkânlar sağlamak devlete düşen bir görev sayılmıştır. Bu bağlamda,

¹²⁴ Şükrü Erdem, **Devlet Yardımları: Avrupa Topluluğu Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumunu**, Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumunu, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004, s.25

¹²⁵ OECD, **Competition Policy in Subsidies and State Aid**, Paris, 2001, s.10

yardımlarını vasıtasıyla ülkede girişimcilik ve yenilik bilincinin geliştirilmesi, özel kesimde sermaye birikiminin sağlanması, yerli ve stratejik sektörlerin ülke geleceğiyle ilgili ekonomik ve kısmen politik nedenlerle dış rekabete açık hale gelene kadar korunması ve teşvik edilmesi aşamalarında devletlerin ciddi kaynaklar aktardıkları görülmektedir.¹²⁶

Diğer devlet müdahalelerinde olduğu gibi devlet yardımlarıyla da piyasa ekonomisinin etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir. Zira, devlet yardımları sadece piyasa mekanizmasında başarısızlıkların olduğu durumlarda yerinde bir uygulama olacaktır. Sağlık, eğitim, Ar-Ge faaliyetleri, çevre kirliliğini azaltıcı önlemler konusunda piyasanın tek başına en etkin çıktıyı sağlayamaması ve söz konusu faaliyetlerle yaratılacak dışsal faydanın yüksek olması bu hizmetlerin devlet tarafından yerine getirilmesini veya bu hizmetleri yerine getirenlerin devlet tarafından desteklenmesini gerektirmektedir.¹²⁷

Yapılan yardımlarla ekonomik faaliyetlerin koordinasyonu güçlendirilmeye çalışılırken yardımların etkinliği ise garanti edilememektedir. Yardımların başarısı ile ilgili değerlendirmede kriterler, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısındaki gelişmeler ve refah seviyesindeki yükseliş olmaktadır.¹²⁸

4.6.2. Devlet Yardımlarının Türleri

Devlet yardımları şekil açısından, veriliş amaçlarına göre ve veriliş usullerine göre olmak üzere iki tür ayrımına tabi tutulabilir.

4.6.2.1. Veriliş Amaçlarına Göre Devlet Yardımları

Devlet, iş dünyasının karşı karşıya kalabileceği riskleri azaltmak için fonksiyonel ya da seçici yardımlarla makroekonomik ortamı iyileştirebilir. Özellikle AB söz konusu

¹²⁶ Mete Bilgiç, **GATT Kuralları ve Uruguay Roundu Kapsamında Uygulanan Devlet Yardımları ve Sübvansiyonlar**, KOSGEB Yayınları, Ankara, 1999, s.29

¹²⁷ İskender Ekici, **Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'de Ar-Ge'ye Yönelik Devlet Yardımları**, (YYT) İstanbul, 2007, s.16

¹²⁸ Ahmet İncekara, **Türkiye'de Teşvik Sistemi (Genel Değerlendirme)**, İTO Yayınları, İstanbul,1995, s.26-28

olduğunda, devlet yardımlarının veriliş amaçları, geniş ölçüde devlet yardımlarının kontrolü çerçevesinde bir sınıflandırma aracı olmaktadır.¹²⁹

Veriliş amacına göre de yardımlar; Teşvik Amaçlı Devlet Yardımları ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Yapılan Devlet Yardımları olmak üzere başlıca iki gruba ayrılır.

4.6.2.1.1. Teşvik Amaçlı Devlet Yardımları

Bu tür yardımlarının iki amacı bulunmaktadır.

- Belirli bir sektördeki işletmelerin veya belirli bir üretim dalının üretimini arttırarak bunların milli gelire katkısını arttırmaya yönelik devlet yardımları,
- Riski yüksek kabul edilen ve yüksek sermayeye ihtiyaç gösteren ve bu nedenle işletmeler için cazip görünmeyen alanlara yeni işletmelerin gelmesini sağlamaya yönelik devlet yardımlarıdır.¹³⁰

4.6.2.1.2. Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Yapılan Devlet Yardımları

Verimli çalışmadığı için rekabet gücünü yitirmiş işletmelerin üretimde kalmalarını sağlamayı amaçlayan bu yardımlar, işletmelerin gelecekte kendi başlarına rekabet edebilecek duruma gelme şansları bulunuyorsa kısa süreli uygulanmaktadır.¹³¹

4.6.2.2. Veriliş Usullerine Göre Devlet Yardımları

Veriliş usullerine göre devlet yardımları nakdi ve nakdi olmayan devlet yardımları olarak iki başlık altında incelenebilir.

¹²⁹ Zekeriya Akın, **Rekabet Hukuku Bağlamında Devlet Yardımları**, (YYT) Isparta, 2010 s.9

¹³⁰ Yasemin Durnagöl, **Adaylık Sürecinde Türkiye ve AB'de Devlet Yardımları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı, YYT, Ankara, 2006, s.7

¹³¹ Yasemin Durnagöl, **a.g.e.** s.8

4.6.2.2.1. Nakdi Devlet Yardımları

Nakdi devlet yardımları karşılıklı veya karşılıksız olabilir. Karşılıksız yardımlar hibe ve prim şeklinde olabilir. Karşılıklı yardımlar ise, devletin belirli sektörlerde veya üretim dallarında faaliyet gösteren işletmelere piyasadaki cari faiz haddinden daha düşük faizle sağladıkları krediler, piyasa fiyatının üzerindeki destekleme alımları ve devletin alacaklarına karşılık olarak şirketin hisse senetlerini alması yada doğrudan bir alacak şartı aranmaksızın bu şirketlerin sermayelerine katılarak zor durumdan çıkmalarını sağlamak amacıyla işletme özsermayelerine katılımı şeklinde yaptığı yardımlardır.¹³²

4.6.2.2.2. Nakdi Olmayan Devlet Yardımları

Bu tür yardımlar, finansal yönden teşebbüslere avantajlar sağlayan ve genellikle maliyet unsurlarını azaltan veya ortadan kaldıran birtakım ayrıcalıklardır. Yardımın yapıldığı ilk anda devletin kasasından nakit para çıkışı olmayıp daha sonraki dönemlerde devletin gelirlerinde eksilmeler veya bütçeden harcamalar söz konusu olmaktadır.¹³³

Nakdi olmayan yardımlardan en çok bilineni vergilerle ilgili olan yardımlardır. Bunlar, devletin bazı işletmelere çeşitli kıstasları göz önünde bulundurarak ödemekle yükümlü oldukları vergilerle ilgili çeşitli kolaylıklar sağlaması, ertelemeler yapması, istisna veya muafiyetlere tabi tutması şeklinde olurlar.

Devletin belirli sektörlerde veya üretim dallarında faaliyet gösteren işletmelere açılan kredilerin ödenmesine ilişkin garanti vermesi veya kefil olarak ödenmeme riskini özel kuruluş ile paylaşması, özel kişi veya kuruluşlara ücretsiz veya çok düşük bir fiyat ile kamu arazilerini tahsis etmesi, tarım kesiminde faaliyet gösterenlere tohum, gübre ve zirai mücadele ilaçlarının bedelsiz veya çok düşük bir fiyat karşılığında verilmesi, belirli bir üretim dalında üretimi desteklemek için üreticinin piyasada malını satamaması halinde belirli bir fiyattan bu malların satın alınacağını önceden garanti etmesi,

¹³² Barbaros İnceci, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye’de Sübvansiyonlar**, İstanbul, İSO ve Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1993, s.9

¹³³ Mustafa Özkarabüber, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü**, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara, 2003, s.16

kamu kurumlarının ihtiyacı olan mal ve hizmet alımlarında kasıtlı olarak yerli firmaları tercih etmesi de diğer yardım şekilleridir.¹³⁴

4.6.3. Devlet Yardımlarının Ekonomik Etkileri

Devlet yardımlarını esas olarak, bir mal veya hizmetin maliyetini düşürmeye yönelik, devlet tarafından yapılan bir kaynak transferi olarak tanımlanmıştı. Daha ayrıntılı bir şekilde de devlet yardımları, devletin kaynakları ile belli bir işletmeyi veya üretimi, üretim yöntemini, üretim ya da faaliyet konusunu etkilemek, üreticileri teşvik ve himaye etmek, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmak, kuruluş yerini etkilemek suretiyle belirli bir bölgenin gelişmesini sağlamak gibi amaçlarla, denk bir karşılık beklemeden her ne şekilde olursa olsun yapılan yardımlar olarak açıklanmıştı.¹³⁵ Devlet yardımlarının açıkladığımız bu özelliklerini dikkate aldığımız zaman bu yardımların, kamu kaynaklarını ülkenin gelişmesi bakımından daha yararlı sektörlere yönlendiren önemli bir ekonomik araç olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda da devlet yardımlarının nihai hedefi ülkenin kalkınmasını sağlamaktır. Devlet Yardımlarının KOBİ'ler tarafından kullanılması, ülkemizde özellikle ekonomik kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır.

Devlet yardımlarının ekonomiye etkileri yardım sağlama şekline ve yardımın verilmiş şekline göre sınıflandırabiliriz. Devlet yardımları genellikle herhangi bir maliye politikası ile eşdeğer etkilere sahiptir. Devlet yardımlarının ekonomi üzerindeki muhtemel etkileri; belirli bir ürün piyasası içinde rekabet koşullarındaki değişiklikler, ürünler veya üretim faktörleri arasındaki kaynak dağılımında kaymalar, bölgeler arasındaki gelişme ve rekabet, ticari ortakların reaksiyonları ve kamu maliyesi üzerindeki etkileri ile dış ticaret üzerindeki etkileridir.¹³⁶

¹³⁴ İsmail Aydoğuş, **Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Devlet Yardımları**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, 2000, s.7-10

¹³⁵ Fatih Leblebici, **a.g.e.**, s.3

¹³⁶ Serkan Akkaya, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımları ve Ekonomik Etkiler**, (YYT) Aydın, 2006, s.32

4.6.3.1. Verimlilik ve Rekabet Koşullarına Etkisi

Ülkeler, sanayilerini uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazanıncaya kadar desteklemek isterler. Devlet yardımları şeklinde verilen desteğin, sanayilerin tek başına rekabet edebileceğini göstermesi durumunda kesilmesi, ülkelere bir ekonomik yarar sağlayabileceği gibi uluslararası rekabetin bozulmasını da önleyecektir.

Bundan dolayı devlet yardımlarının rekabet üzerindeki etkileri ekonomik verimliliği, toplam üretimi ve ekonomik etkinliği azaltarak önemli makro ekonomik sonuçlara yol açabilmektedir.¹³⁷

Bir ekonomide yüksek özel yatırım düzeyi, dinamik bir özel sektörün varlığı ve bununla birlikte önemli teknolojik ilerlemelerin olduğunun bir göstergesi olarak görülmektedir. Rekabetçi bir ortamda yüksek düzey özel sektör yatırımı hem fiziksel sermaye birikimin artmasını, hem de eski teknolojilerin daha yeni ve etkin teknolojilerle değişmesini sağlar.¹³⁸

Bundan dolayıdır ki; yatırımları teşvike dayalı kaynak aktarımı sadece mevcut yatırımı etkilememekte, genel ekonomik yapıyı da olumlu değiştirmektedir. Verimlilik, çok ögeli, çok boyutlu kompleks bir yapı içerdiği için verimlilik artışları, dolayısıyla da ulusal refah kendiliğinden ortaya çıkmaz.¹³⁹

Ülkeler için Verimlilikte sağlanan artısin endüstriye sağladığı katkıların öneminden dolayı yüksek verimliğe sahip ekonominin, endüstriye girişte pozitif dışsallıklar sağladığı bir gerçektir. Bu bakımdan hem endüstrinin hem de hükümet politikalarının verimliliği artıracak dinamik güçleri desteklemeleri anlamlıdır.¹⁴⁰

¹³⁷ İsmail Aydoğuş, **a.g.e.**, s.11-12

¹³⁸ Ömer Faruk Çolak ve Naim Ardor, **Üretim ve İşsizlik Çözümü İçin Kurumsalcı Yaklaşım**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Güçlü ve Büyük Türkiye Ekonomisi İçin Üretim ve İstihdam Politikaları Araştırma Yarışması içinde, TİSK Yayını, Ankara, 2003, s.22

¹³⁹ Milli Prodüktivite Merkezi (MPM), **Verimlilik Raporu 3**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayını, Ankara, Nisan 2004, s.87

¹⁴⁰ Recep Kök ve Ertuğrul Deliktaş, **Endüstri İktisadında Verimlilik Ölçme ve Strateji Geliştirme Teknikleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Yayın No: 25-8/1, İzmir, 2003, s.195

4.6.3.2. Kaynak Dağılımına Etkileri

Rekabet ortamının tümüyle mevcut olduğu, kaynakların serbestçe hareketinin sınırlanmadığı, pazara giriş ve çıkışların serbest olduğu, dışsal ekonomilerin ve ölçeğe göre artan getirilerin bulunmadığı durumlarda piyasalarda fiyat mekanizması sayesinde optimum kaynak dağılımı kendiliğinden oluşur. Eksik rekabetin olduğu piyasalarda kaynaklar yanlış ve eksik dağılmakta ve tam olarak kullanılmayıp bir kısım kaynak atıl kalmaktadır. Rekabet şartlarının sağlanmadığı durumlarda devlet, piyasalara müdahale ederek desteklemeler yoluyla etkin kaynak dağılımını sağlamayı amaçlayabilmektedir. Üreticiler, piyasanın serbest işleyişi içerisinde üretim faktörlerini en verimli şekilde kullanabilecekleri alanlarda istihdam edeceklerdir.

Üreticilerin temel amacı kâr olduğu için üretim faktörlerini en fazla kâr edebilecekleri alanlara yönlendirecekler ve bu alanlarda kullanacaklardır. Tüketici tercihlerinde meydana gelen değişiklikler doğrultusunda üretim faktörlerini daha kârlı olan sektörlere yönlendirecekler ve tüketici tercihleriyle orantılı olarak optimum kaynak dağılımını sağlayacaklardır. Üretim faktörleri, kârlılığın az olduğu sektörlerden karlılığın daha çok olduğu sektörler doğru kayma eğilimindedir. Üretim faktörlerinde meydana gelen bu hareketliliğin sebebi; firmaların kâr etme amaçları ve piyasada oluşan fiyat mekanizmasıdır. Üretimde faktörlerin marjinal fiziki verimliliklerinin fiyatlarına oranı birbirine eşitlendiğinde faktörlerin en verimli şekilde kullanımı söz konusudur. Bir ekonomide optimal kaynak dağılımının sağlanması halinde, üretim faktörlerinin kullanım yerleri değiştirilerek daha fazla üretim sağlamak mümkün değildir.

Piyasada kaynak dağılımındaki etkinliğin sağlanamaması durumunda fiyat mekanizması yoluyla üretim, tüketim ve kaynak dağılımının optimum düzeyde gerçekleşmesi sağlanamayacak, fiyatlar ile maliyetler arasındaki dengesizlikten dolayı piyasada bazı mallar çok fazla üretilirken bazı mallar çok az miktarlarda üretilmektedir.

Devletin işletmelere sağlayacağı yardımlarla fiyatlar ve maliyetler arasındaki bu dengesizlik durumu giderilmeye çalışılırken kaynak dağılımına da olumlu yönde katkı sağlanmış olacaktır. Piyasa ekonomisinin iyi işlemediği, dışsal ekonomilerin var olduğu ve ölçeğe göre artan getirinin söz konusu olduğu piyasalarda kaynak dağılımı optimum düzeyde değildir. Bu tür yardımların bir diğer etkisi de, fiyatları görece olarak

etkileyerek kaynakların dağılımını sübvansiyonları alan firmaların lehine değiştirmesidir.¹⁴¹

Bunun tersine, tam rekabet ortamının sağlandığı piyasalarda uygulanan desteklemeler ise kaynak dağılımının bozulması, kaynakların verimsiz kullanılması sonucunu doğurabilir.

4.6.3.3. Kamu Maliyesi ve Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri

Devlet yardımları, bütün ülkelerde kamu harcamalarını artıran ve bütçe üzerinde önemli bir yük getiren uygulamalardır. Bütçe üzerindeki bu yükün olumsuz etkisi, devlet yardımlarının finansman sekline göre değişiklik göstermektedir.

Örneğin, yapılan bu yardımların finansmanı emisyon hacminde artışa neden oluyorsa, ekonomik istikrarsızlığa sebep olabilir.

Devlet yardımı harcamalarının bir diğer etkisi de bütçe üzerinde olmaktadır. Devlet yardımları, bütçe üzerinde ek harcama yaratmak yoluyla toplam giderleri artırdığından ya da gelirden vazgeçme yoluyla toplam gelirleri azalttığından, açığın artmasına (bütçe fazlası varsa fazlalığın azalmasına) yol açar. Bu olumsuz durum karşısında devlet vergi oranlarını artırabilir veya yeni vergiler koyabilir. Bir başka yol ise, bütçedeki diğer harcama kalemlerinde kısıntıya gitmektir. Her ikisinin de yapılmaması ve bütçe açığı olması durumunda borçlanmaya gidilmesi gerekecektir.

Borçlanma ya Hazine'nin Merkez Bankası'na borçlanması ya da devletin gerçek ve tüzel kişilerden faizle borçlanması şeklinde olacaktır. Hazinesin Merkez Bankası'na borçlanmasında Merkez Bankası'nın Hazine'nin ihtiyacı olan parayı, para basarak karşılaması, enflasyonist baskıların artmasına ve ülkede ekonomik istikrarının bozulmasına yol açacaktır.

Sağlanacak devlet yardımlarının iç borçlanma yoluyla karşılanması, özel kesim tasarruflarının kamu kesimine kaymasına, faizlerin yükselmesine ve yatırımların

¹⁴¹ Sturla Henriksen, *Sübvansiyon Kavramı ve Devlet Yardımları: Tanım Ekonomik Etkileri, Rekabet Hukuku İlişkileri ve Uluslararası Düzeyde Düzenleme İhtiyacı, Sanayide Devlet Yardımları ve Teknikleri*, GATT Kodu, AT ve EFTA Kuralları ve Uygulama, İSO; Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1992, s.13

maliyetlerinin artmasına ve dolayısıyla yatırım yapma isteğinin azalmasına neden olabilecektir. Ayrıca, borçlanma süresi sonunda anapara ve faiz ödemeleri bütçe üzerinde olumsuz etkilerin ortaya çıkmasına neden olabilecek ve anapara ve faiz ödemeleri yeni vergilerin konmasına veya yeniden borçlanmaya gidilmesine sebep olacaktır.

Ek vergiler konulması ya da mevcut vergi oranlarının artırılması yoluyla finanse edilen devlet yardımları, harcanabilir gelirin azalması sonucu tüketim seviyesinin olumsuz yönde etkilenmesine ve tüketim yapısının değişmesine yol açabilir. Ayrıca, vergilerdeki bu değişiklik, ekonominin geneline yaygınlaştırılmazsa görece fiyatların değişmesi sonucunu doğuracaktır. Vergilerdeki artış sonucu harcanabilir geliri azalan tüketiciler, tüketim harcamalarını azaltmayıp tasarruf ya da yatırımlarını azaltma yoluna giderlerse, bu makro düzeyde yatırım-tasarruf dengesini bozabilecek etkiye sahiptir.

Devlet yardımı uygulamalarının bir diğer etkisi de gelir dağılımı üzerinde olmaktadır. Gelir dağılımını vergi ödeyenlerden, devlet yardımlarından yararlananlar lehine değiştirerek gelir transferine yol açabilir.¹⁴²

4.6.3.4. Bölgelerarası Gelişme Üzerindeki Etkileri

Her ülkede bölgelerarası gelişmişlik farkları bulunmakta olabilir. Devletin yatırımlara sağladığı yardımlar yoluyla gerçekleştirmeye çalıştığı diğer bir hedef ise bölgelerarası gelişmişlik farklarının ve dengesizliklerin giderilmesidir. Devlet, geri kalmış ve normal piyasa koşullarında yatırım yapmanın kazançlı olmadığı bölgelerde yapılacak yatırımlar için çeşitli teşvik tedbirleri uygulayarak bu bölgelerdeki sanayi faaliyetlerinin özel kesim için cazip hale gelmesine çalışmaktadır.

Devlet, dezavantaja sahip olan bölgelere yatırım yapacak işletmelere ucuz enerji sağlamak, vergi oranlarını düşük tutmak, taşıma girdilerini sübvans etmek vb. çeşitli yardımlarda bulunarak bölgenin gelişmesine engel olan olumsuzlukların ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilir.

¹⁴² European Commission, **Fifth Survey on State Aid in the European Community in the Manufacturing and Certain Other Sectors**. Brussels, 1997, s.2

Dolayısıyla, izlenen devlet yardımı politikaları ile bölge ekonomisindeki dezavantajlar ortadan kaldırılarak bölgelerin ekonomik gelişmişlik farkının doğurabileceği sosyal sorunlar da çözümlenmiş olacaktır.¹⁴³

4.6.3.5. Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri

İşletmeler genellikle doğrudan uluslararası pazarlarda faaliyette bulunmak için kurulmazlar. Zamanla farklı aşamalardan geçerek uluslararası işletme haline gelirler. Uluslararasılaşma sürecinin ilk aşaması ihracattır.¹⁴⁴

Gelişmekte olan ülkeler uluslararası piyasalarda rekabet gücü düşük olan yerli endüstrileri korumak için yardım uygulamasından yararlanmaktadırlar. Ayrıca dışa dönük bir ticaret stratejisini benimserken döviz kuru düzenlemeleri yerine ihracatı artırmada sübvansiyonları bir araç olarak kullanma eğilimindedirler.¹⁴⁵

İhracata yönelik mali yardımlar seçici bir niteliğe sahip olabileceği gibi genel nitelikli de olabilir. Eğer yapılan uygulama tüm ihracatı kapsıyorsa ve genel nitelikli, spesifik ürünlere veya belirli endüstrilere uygulanıyorsa seçici niteliğe sahiptirler.

İhracat yönelik yardımların yurt içi ekonomide iki dolaysız etki doğurur. Bunlar ticaret hadleri etkisi ve ihracat gelir etkisidir. Sübvansiyon uygulamaları dış fiyatları yurt içi fiyatlara göre düşürdüğünden ticaret hadleri ülkenin aleyhine dönecektir. Eğer yabancı ülkelerin ihracat mallarına olan talep esneklikleri yüksek ise bu malların dış fiyatlarındaki belirli bir yüzdeler düşüş, ihracat miktarını o yüzdeden daha fazla bir yüzde ile artıracığından ülkenin ihracat gelirleri artacaktır.

İhracata yönelik devlet yardımları, vergi iadesi, doğrudan ödeme, düşük fonlu kredi, ucuz girdi temini, gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti, taşıma giderleri sübvansiyonu gibi tedbirler ihracatçıya ihraç ettiği her mal karşılığında yapılan devlet katkısıdır.

¹⁴³ İsmail Aydoğuş, **a.g.e.**, s.16

¹⁴⁴ Tuncer Doğan ve Mithat Üner, **Ankara Sanayi Odasına Kayıtlı İhracatçı İşletmelerin Dış Satımında Karşılaştıkları Sorunlar**, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:11, Ankara, 1993, s.4

¹⁴⁵ Rıdvan Karluk, **Dünya Ekonomisinde Uluslararası Ekonomik Kuruluş ve Birleşmeler**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1990, s.124

İhracat teşviklerinde temel gerekçe çeşitli ülkelerin ihracat sanayilerinin maliyetler açısından eşit koşullarda bulunmayışıdır. İhracatı desteklemek amacıyla yapılan bu tür devlet katkıları, ihracat malının birim üretim maliyetini düşürerek ihracatı teşvik ederken diğer taraftan da ithalatın karlılığını artırmaktadır. İhracata yönelik yardımların bir diğer etkisi de edinilen mala yerli tüketicilerin, yabancılara göre daha fazla fiyat ödemelerine ve sübvansiyonun yüksek vergilerle karşılanması durumunda sübvansiyonun maliyetine katlanmalarını gerektirir. Bu uygulama yerli tüketicilerin refahını azaltıcı bir etki yaratacaktır.¹⁴⁶

4.6.4. Teşvik Sistemi

Devlet yardımları ülkemizde esas olarak teşvikler şeklinde somutlaşır. Bir diğer deyişle teşvikler en önemli devlet yardımlardır. Teşvik kavramı ekonomide, kamunun çeşitli şekillerde bazı sektörlerle hızlı gelişmesi için maddi veya manevi desteği, yardım ve özendirilmesini ifade eder. Teşvik tedbirleri kalkınma ekonomisinin bir parçası olarak kıt kaynakların en verimli şekilde kullanımını, tasarruf tedbirlerini, ihracat ve döviz gelirlerinin artırılmasını amaçlar.¹⁴⁷

Ekonomi biliminde “Teşvikler”, hedeflenen ekonomik faaliyetlerin diğer ekonomik faaliyetlere oranla daha fazla ve hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamak için, kamu tarafından çeşitli yollarla sağlanan maddi ve/veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁸

4.6.4.1. Türkiye’de Teşvik Uygulamaları

Ülkemizde, 1913 yılından başlayan ve sistemli bir şekilde uygulanmaya çalışılan teşvik tedbirleri, ekonomik gelişmelere paralel olarak değişikliklere uğramıştır.

Bu değişikliklere, ekonomik, sosyal ve siyasi yönde yaşanan değişimlerin kamu politikalarının büyük ölçüde etkilemesi sonucunda, teşvik uygulamaları hem içerik hem de şekil olarak büyük değişime uğramıştır.

¹⁴⁶ İsmail Aydoğuş, a.g.e., s.16

¹⁴⁷ Wikipedia, (Erişim) http://tr.wikipedia.org/wiki/Te%C5%9Fvik_Sistemi, 12 Şubat 2012

¹⁴⁸ Çetin Polat, **Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları**, Yaklaşım Yayınları, Sayı:140, Ağustos 2004

Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normları ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak;

- Bölgelerarası dengesizlikleri gidermek,
- İstihdam yaratmak,
- Uluslararası rekabet gücünü artırmak için tasarrufları; katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojiler kullanan, yatırımlara yönlendirmek amaçlanmıştır.

Türkiye’de uygulanan teşvik uygulamalarının etkilerinin ölçülmesi maksadıyla, bu çalışma esnasında yayınlanan en güncel verileri içermesi münasebetiyle, Ekonomi Bakanlığı’nın Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından 30 Nisan 2012 tarihinde yayınlanmış olan 2007-2011 yılları Yatırım Teşvik İstatistikleri incelemeye tabi tutulmuştur.¹⁴⁹

Teşvik uygulamalarının etkinliğin değerlendirilmesi açısından aşağıdaki çizelgeler incelenmiş ve yorumlanmıştır.

2007-2011 yılları arasında verilen teşvik belgelerinin küresel krizin etkileriyle 2009 yılında azaldığı görülmekle birlikte yıllara sair olarak arttığı gözlemlenmektedir. Sektörler itibariyle incelendiğinde en çok belgenin imalat sanayine en az belgenin ise tarım ve enerji sektörüne verildiği görülmektedir.

Verilen belge sayılarıyla ilintili olarak, sabit yatırım tutarları da paralel olarak artış arz etmektedir.

Verilen belge sayıları ile sabit yatırım miktarının artmış olması, istihdam oranlarında etkisini göstermektedir.

Çalışmamıza paralellik oluşturması maksadıyla; teşvik oranlarının, istihdam oranları üzerindeki etkisinin görülmesi önem arz etmektedir.

Yine teşvik belgelerinin istihdam üzerindeki etkilerini göstermesi açısından, 2011 yılındaki tarım teşvik uygulamalarında; verilen belge sayısı ve sabit yatırım desteğinin

¹⁴⁹ Ekonomi Bakanlığı, **Yatırım Teşvik İstatistikleri**, 04 Nisan 2012

düşüklüğü, kendisini istihdamdaki düşük oranlarda göstermesi açısından kayda değerdir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

Yıllar	Tarım	Madencilik	İmalat	Enerji	Hizmetler	Toplam
Belge Sayısı (Adet)						Number of Certificates
2007	111	148	1.884	100	960	3.203
2008	115	151	2.247	154	876	3.543
2009	104	161	1.626	122	634	2.647
2010	524	267	2.422	165	1.126	4.504
2011	259	302	2.559	214	1.284	4.618
Sabit Yatırım (TL)						Fixed Investment (TL)
2007	303.920.695	842.492.645	10.266.345.314	4.592.064.302	13.369.166.495	29.373.989.452
2008	416.923.309	706.339.060	9.805.268.674	11.484.330.026	11.988.305.620	34.401.166.689
2009	449.167.436	1.060.544.184	13.381.791.052	11.298.751.007	10.248.757.745	36.439.011.424
2010	3.277.868.043	2.033.685.769	38.643.883.528	9.556.822.712	13.602.735.913	67.114.995.965
2011	1.624.667.463	1.508.695.567	24.366.853.851	15.478.704.851	15.106.492.315	58.085.414.047
İstihdam (Kişi)						Employment (Person)
2007	3.166	5.892	92.839	4.934	70.854	177.685
2008	3.416	5.400	82.172	5.436	53.770	150.194
2009	2.684	4.274	58.503	2.305	33.439	101.205
2010	15.905	6.067	81.037	3.020	53.480	159.509
2011	7.184	6.146	72.124	4.647	42.151	132.252

Kaynak : Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü
03.04.2012 Tarihinde Yedeklenen Veri Setinden Üretilmiştir.

Türkiye’de işletmelere verilen toplam yatırım teşvik belgelerinin **sektörel** dağılımını gösterir Ekonomi Bakanlığı tarafından yayınlanan “Yatırım Teşvik İstatistikleri” ile yine aynı Bakanlık tarafından yayınlanan “KOBİ Teşvik İstatistikleri” (çalışma döneminde en son 2009 yılı verileri yayınlanmıştır.) 2007-2009 yılları arasındaki veriler karşılaştırıldığında;

KOBİ’lere verilen yatırım teşvik belgelerinin, toplam yatırım teşvik belgelerine oranı, ilgili 3 yıllık dönemde %29 olarak hesaplanmıştır.

Anılan dönemde en fazla teşvik belgesi 788 adet ortalamayla imalat sektörüne ait olup, en az yatırım belgesi ortalama 1 (bir) adet olarak enerji sektörüne verilmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2								
2007-2009 YILLARI TOPLAM YATIRIM TEŞVİK BELGESİ VE KOBİ TEŞVİK BELGESİ SEKTÖREL DAĞILIM ORANLARI								
YILLAR	TARIM	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	HİZMETLER	TOPLAM	TOPLAM YAT.TEŞ.BEL.	ORAN %
2007	45	22	749	1	125	942	3203	29
2008	49	26	1133	0	155	1363	3543	38
2009	21	11	483	1	70	586	2647	22
ORTALAMA	38	19	788	1	116	963	3131	29

Kaynak : Ekonomi Bakanlığı

Uygulamalar kapsamında verilen teşvik belgelerinin bölgesel dağılımı incelendiğinde; en fazla belgenin Marmara bölgesine verildiği, en az belgenin ise Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerine verildiği görülmektedir.

Belge sayısına paralel olarak yapılan sabit yatırım desteği bölgeler itibariyle istihdam oranları üzerinde etkisini göstermektedir.

Verilen belge sayısının arttığı bölgelerde istihdam oranları daha fazla artış göstermiş, tersi durum verilen belge sayılarının düşük olduğu bölgelerde, istihdam oranlarının da buna bağlı olarak nispi artış gösterdiği gözlemlenmiştir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 Yatırım Teşvik Belgelerinin Bölgesel Dağılımı

Yıllar	Marmara	İç Anadolu	Ege	Akdeniz	Karadeniz	Doğu Anadolu	Güney Doğu Anadolu	Muhtelif	Toplam
Belge Sayısı (Adet)									
2007	1,072	509	472	444	348	133	209	16	3,203
2008	1,188	582	459	443	367	210	281	13	3,543
2009	720	438	398	396	253	189	248	5	2,647
2010	939	846	627	554	495	426	615	2	4,504
2011	1,192	831	641	585	518	375	463	13	4,618
Sabit Yatırım (TL)									
2007	11,531,316,873	3,366,476,975	2,144,252,694	4,349,540,202	2,937,888,217	1,036,065,886	1,174,399,451	2,834,049,155	29,373,989,452
2008	15,663,597,382	3,026,874,021	3,573,080,489	3,912,109,204	3,699,463,882	1,460,800,442	1,764,099,037	1,301,142,232	34,401,166,689
2009	13,175,576,866	2,883,535,901	2,936,652,069	6,640,901,305	5,224,022,900	1,456,874,656	1,518,302,108	2,603,145,619	36,439,011,424
2010	16,420,309,051	7,722,151,756	11,739,740,314	22,175,201,824	4,206,437,523	2,038,179,223	2,735,976,274	77,000,000	67,114,995,965
2011	20,867,211,272	6,465,371,678	6,538,007,012	7,693,602,587	5,870,218,248	3,582,534,752	4,415,000,863	2,653,467,635	58,085,414,047
İstihdam (Kişi)									
2007	72,678	20,935	19,395	29,729	18,420	5,287	8,634	2,607	177,685
2008	66,143	19,241	19,900	19,375	11,740	5,533	7,217	1,045	150,194
2009	32,033	13,241	13,576	14,947	11,436	7,621	8,334	17	101,205
2010	41,662	30,418	28,355	19,599	14,605	10,035	14,535	300	159,509
2011	38,984	22,741	18,256	19,890	12,343	8,403	11,467	168	132,252

Kaynak : Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü
03.04.2012 Tarihinde Yedeklenen Veri Setinden Üretilmiştir.

Türkiye’de işletmelere verilen toplam yatırım teşvik belgelerinin **bölgesel** dağılımını gösterir Ekonomi Bakanlığı tarafından yayınlanan “Yatırım Teşvik İstatistikleri” ile yine aynı Bakanlık tarafından yayınlanan “KOBİ Teşvik İstatistikleri” (çalışma döneminde en son 2009 yılı verileri yayınlanmıştır.) 2007-2009 yılları arasındaki veriler karşılaştırıldığında;

En fazla yatırım teşvik belgesi düzenlenen bölgenin 287 adet ortalama ile Marmara Bölgesine ait olduğu, bunu sırasıyla İç Anadolu Bölgesi 188 adet, Ege Bölgesi 143 adet olarak takip etmektedir.

Düzenlenen yatırım teşvik belgeleri içerisinde en az payı Güneydoğu Anadolu Bölgesi ortalama 69 adet ve Doğu Anadolu Bölgesi 49 adet olarak almıştır (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4										
2007-2009 YILLARI TOPLAM YATIRIM TEŞVİK BELGESİ VE KOBİ TEŞVİK BELGESİ BÖLGESEL DAĞILIM ORANLARI										
YILLAR	MARMARA	İÇ ANADOLU	EGE	AKDENİZ	KARADENİZ	D.ANADOLU	G.ANADOLU	TOPLAM	TOPLAMYAT.TEŞ.BEL.	ORAN %
2007	305	179	161	130	83	29	55	942	3203	29
2008	395	268	181	176	149	88	106	1363	3543	38
2009	162	117	89	98	42	30	48	586	2647	22
ORTALAMA	287	188	143	134	91	49	69	963	3131	29

Kaynak : Ekonomi Bakanlığı

Yatırım teşvik belgelerinin mahiyetine göre dağılımları incelendiğinde; en fazla belgenin komple yeni yatırımlara kanalize edildiği görülmektedir. İşletmelerin halihazır faaliyetlerini genişletme (tevsi) yatırımlarına ayrılan pay komple yeni yatırımlara göre oldukça düşük bir seyir izlemektedir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5 Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetine Göre Dağılımı

Yıllar	Komple Yeni	Tevsi	Diğer	Toplam
Belge Sayısı (Adet)				Number of Certificates
2007	2,055	865	283	3,203
2008	2,000	1,115	428	3,543
2009	1,525	753	369	2,647
2010	3,056	958	490	4,504
2011	3,104	1,067	447	4,618
Sabit Yatırım (TL)				Fixed Investment (TL)
2007	20,321,412,508	7,208,563,794	1,844,013,150	29,373,989,452
2008	27,098,892,364	4,230,365,147	3,071,909,179	34,401,166,689
2009	23,000,879,156	7,852,700,484	5,585,431,784	36,439,011,424
2010	50,859,130,801	10,286,683,065	5,969,182,099	67,114,995,965
2011	41,113,072,336	12,304,986,322	4,667,355,389	58,085,414,047
İstihdam (Kişi)				Employment (Person)
2007	124,475	37,410	15,800	177,685
2008	88,556	38,696	22,942	150,194
2009	65,319	22,214	13,672	101,205
2010	114,685	26,193	18,631	159,509
2011	103,769	23,420	5,063	132,252

Kaynak : Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü
03.04.2012 Tarihinde Yedeklenen Veri Setinden Üretilmiştir.

Türkiye’de işletmelere verilen toplam yatırım teşvik belgelerinin **mahiyetine göre** dağılımını gösterir Ekonomi Bakanlığı tarafından yayınlanan “Yatırım Teşvik İstatistikleri” ile yine aynı Bakanlık tarafından yayınlanan “KOBİ Teşvik İstatistikleri” (çalışma döneminde en son 2009 yılı verileri yayınlanmıştır.) 2007-2009 yılları arasındaki veriler karşılaştırıldığında;

Türkiye Genelindeki komple yeni yatırımların ortalama miktarı 456 adet, tevsi ortalama miktarı 339 adet ve diğer yatırım teşvik belgelerinin ortalama miktarı 138 olarak kayıt edilmiştir.

Düzenlenen teşvik belgelerinin daha çok komple yeni yatırımlara yönelmesi, aynı zamanda yeni yatırımların daha çok desteklendiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 4.6						
2007-2009 YILLARI TOPLAM YATIRIM TEŞVİK BELGESİ VE KOBİ TEŞVİK MAHİYETİNE GÖRE DAĞILIM ORANLARI						
YILLAR	KOMPLE YENİ	TEVSİ	DİĞER	TOPLAM	TOPLAMYAT.TEŞ.BEL.	ORAN %
2007	508	328	106	942	3203	29
2008	627	545	191	1363	3543	38
2009	233	235	118	586	2647	22
ORTALAMA	456	369	138	963	3131	29
Kaynak : Ekonomi Bakanlığı						

4.6.4.2. Yatırım Teşvik Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Yatırım teşvik uygulamaları yukarıdaki çizelgeler göz önüne alınarak değerlendirildiğinde;

Devlet tarafından uygulanan yatırım teşvik belgelerinin oranlarının yükselmesinin istihdam üzerindeki olumlu etkiler yarattığı görülmektedir. Bu da teşvik uygulamalarının istihdam ve üretim üzerinden ekonomik rolüne ilişkin etkiyi ortaya koymaktadır.

Ülkemizde, çalışmaya dahil edilen dönem içerisinde, 4 bölgeye ayrılan uygulamalar, bölgesel farklılıkları gidermek amacı gütmüş olmakla birlikte, yatırımcıların bölge seçimindeki kararlarının, verilen teşvik belgelerinin de buna paralel olarak şekillenmesinde rol oynadığı değerlendirilmektedir.

Devletin komple yeni yatırımlara sağlamış olduğu teşvik oranlarının, mevcut işletmeyi genişletmeye yönelik teşvik oranlarının oldukça üzerinde seyretmesi, yeni yatırımların daha fazla desteklendiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Yıllara sair olarak –küresel krizin etkileri göz ardı edilmekle birlikte- teşvik oranlarının yükselmesinin, devletin; yatırım ortamının geliştirilerek, yatırımcının daha fazla yanında olması, böylelikle ekonomik gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunulması amacıyla kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Devlet tarafından uygulanan teşviklerin her biriminin, kendisini istihdam ve üretim üzerindeki olumlu gelişmelerde göstermesi; teşviklerin rolünün daha iyi anlaşılması açısından kayda değerdir.

4.6.4.3. Türkiye’de Yeni Teşvik Sistemi

Ülkemizde uygulanan teşvik sistemi; son olarak 19 Haziran 2012 tarihinde yayınlanan 28328 sayılı Resmi Gazete’deki “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve 20 Haziran 2012 tarihinde yayınlanan 28329 sayılı Resmi Gazete’deki “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” ile şekillenmiştir.

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararının amacı; kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler doğrultusunda tasarrufların katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirilmesine, üretim ve istihdamın artırılmasına, uluslararası rekabet gücünü artıracak ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek bölgesel ve büyük ölçekli yatırımlar ile stratejik yatırımların özendirilmesine, uluslararası doğrudan yatırımların artırılmasına, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına, kümelenme ve çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.¹⁵⁰

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ’in amacı ise, 15/6/2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan yukarıda bahsi geçen Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları tespit etmektir.¹⁵¹

Yeni teşvik sistemimizin 4 farklı uygulamadan oluştuğu gözlemlenmektedir, bunlar;

- Genel Teşvik Uygulamaları,

Yatırımın yapılacağı bölge ayrımı yapılmaksızın, belirlenen kapasite şartları ve asgari sabit yatırım tutarını karşılayan tüm projeler Genel Yatırım Teşvik Uygulamaları

¹⁵⁰ Resmi Gazete, **Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar**, Sayı: 28328, Karar Sayısı:2012/3305, Md.1, 19 Haziran 2012

¹⁵¹ Resmi Gazete, **Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ**, Sayı: 28329, Tebliğ No:2012/1, Md.1, 20 Haziran 2012

çerçevesinde desteklenmektedir. Yatırım teşvik programı kapsamında yer almayan yatırım konuları bu rejimden yararlanamamaktadır.

- Bölgesel Teşvik Uygulamaları,

Her bölgede desteklenecek sektörler, bölgenin potansiyeli ve yerel ekonomik ölçek büyüklükleri doğrultusunda belirlenirken, sağlanacak desteklerin yoğunluğu bölgelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

- Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki,

Genellikle ağır sanayi içerisinde yer alan birtakım büyük ölçekli yatırımları teşvik uygulamalarıdır.

- Stratejik Yatırımların Teşviki.

İthalat bağımlılığı yüksek olan ara malı veya ürünlerin üretimine yönelik; asgari sabit yatırım tutarı 50 milyon TL olan, asgari % 40 katma değer yaratan, üretilecek ürünle ilgili toplam ithalat değeri son 1 yıl itibarıyla en az 50 milyon ABD olan yatırımları teşvik uygulamalarıdır.

Yatırımların destek unsurlarından yararlanabilmesi için asgari sabit yatırım tutarının; 1'inci ve 2'nci bölgelerde 1 Milyon Türk Lirası, 3'üncü, 4'üncü, 5'inci ve 6'ncı bölgelerde ise 500 Bin Türk Lirası olması gerekmektedir.

Söz konusu teşvik uygulamaları, illerin gelişmişlik düzeyini ile ilişkilendirilmiş olup yatırım teşvik uygulamaları aşağıdaki çizelgede gösterilen bölgelere ayrılmıştır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7 Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara Antalya Bursa Eskişehir İstanbul İzmir Kocaeli Muğla	Adana Aydın Bolu Çanakkale Denizli Edirne Isparta Kayseri Kırklareli Konya Sakarya Tekirdağ Yalova	Balıkesir Bilecik Burdur Gaziantep Karabük Karaman Manisa Mersin Samsun Trabzon Uşak Zonguldak	Afyonkarahisar Amasya Artvin Bartın Çorum Düzce Elazığ Erzincan Hatay Kastamonu Kırıkkale Kırşehir Kütahya Malatya Nevşehir Rize Sivas	Adıyaman Aksaray Bayburt Çankırı Erzurum Giresun Gümüşhane Kahramanmaraş Kilis Niğde Ordu Osmaniye Sinop Tokat Tunceli Yozgat	Ağrı Ardahan Batman Bingöl Bitlis Diyarbakır Hakkari Iğdır Kars Mardin Muş Siirt Şanlıurfa Şırnak Van
8 İL	13 İL	12 İL	17 İL	16 İL	15 İL

Kaynak : Ekonomi Bakanlığı

Bahse konu uygulamalar kapsamında sağlanacak destek unsurları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8 Destek Unsurları

Destek Unsurları	Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki	Stratejik Yatırımların Teşviki
KDV İstisnası	✓	✓	✓	✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi		✓	✓	✓
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		✓	✓	✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği*	✓	✓	✓	✓
Sigorta Primi Desteği*		✓	✓	✓
Faiz Desteği **		✓		✓
Yatırım Yeri Tahsisi		✓	✓	✓
KDV İadesi***				✓

* Yatırımın 6. bölgede gerçekleştirilmesi halinde sağlanır

** Bölgesel teşvik uygulamalarında, yatırımın 3., 4., 5. veya 6. bölgelerde gerçekleştirilmesi halinde sağlanır.

*** Sabit yatırım tutarı 500 Milyon TL üzerinde olan stratejik yatırımlara sağlanır.

Kaynak : Ekonomi Bakanlığı

4.6.4.4. Yeni Teşvik Sisteminden Beklentiler

Yeni Teşvik sistemi ile bölgesel farklılıkların giderilmesi, yeni yatırımların özendirilmesi, üretimin ve istihdamı artırılması amaçlanmaktadır.

Ülkemizde, önceki teşvik sisteminde 4 kısıma ayrılan bölge sayısı, yeni teşvik sistemi ile birlikte 6 kısıma ayrılmış bulunmaktadır. Bununla birlikte bu bölgelere verilen destek süreleri de uzatılmıştır. Bu kapsamda en uzun süreli destekler 6'ncı bölgeye yapılacak yatırımlar için öngörülmüş olup, söz konusu bölgenin işgücü açısından avantajlı konuma getirilmesi ve bölgenin yüksek olan tarım dışı işsizlik oranlarını düşürmeyi amaçlamaktadır. Özellikle Ar-Ge ve KDV indirimleri aracılığıyla üretim ve istihdamda artışlar hedeflenmektedir.

Yeni teşvik sistemine KOBİ'ler açısından bakıldığında; daha önceki teşvik sistemlerine nazaran KOBİ'lere ciddi imkanlar sunmaktadır. Yeni teşvik sistemiyle KOBİ'lerin yatırımlarda daha fazla rol alması beklenmektedir. Kefalet sisteminin etkin bir biçimde çalıştırılmasının hedeflendiği yeni sistemde, KOBİ'lere vergi muafiyetleri de getirilmektedir.

Yeni teşvik sisteminin en dikkat çekici noktası, oluşturulan bölgesel alanlarla birlikte tüm sektörlerin desteklenmesi olarak göze çarpmaktadır. Anılan durum, yatırım yapma isteği içerisindeki KOBİ'leri bir şekilde teşvik sisteminden yararlanmaya itmektedir. İthalat bağımlılığı yüksek olan ara mallarının üretiminin artırılarak dış ticaret açığının azaltılması hedefinin de KOBİ'ler üzerinde üretim yoluyla önemli kazanımlar sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bu durum KOBİ'leri Ar-Ge faaliyetleri yoluyla teknolojik ürün geliştirmeye iteceği, böylelikle, teknolojik fikir ve faaliyetlerin bu teşvik sisteminden oldukça fazla yer bulduğu ortamda kendilerini geliştirmelerine ve teknolojik değeri yüksek mallar üretmeye yönelteceği değerlendirilmektedir. KOBİ'lerin en çok sıkıntı çektikleri konuların başında gelen yüksek vergi sorunları da getirilen vergi avantajlarıyla yumuşatılacak görünmektedir. İşbaşı eğitimleri

çerçevesindeki stajlar desteklenerek, mevcut, istihdamın üzerindeki işe alımlar için sunulacak prim desteği önemli avantajlardan biri olarak görülmektedir.

Yukarıda sayılan özellikleri ve avantajlarının yanında, KOBİ'lerin söz konusu teşvik sisteminden etkin bir şekilde faydalanması için, farkındalık düzeylerinin artırılması, bu konuda KOBİ'lerin ve girişimcilerin eğitim, konferans ve benzeri kanallarla desteklenmesi sağlanmalıdır.

Mevzuat ve prosedür çekincelerinin ortadan kaldırılması oldukça önemli bir husus olarak göze çarpmakla birlikte, teşvik yasasının aslında büyük resme bakıldığında KOBİ'ler açısından oldukça önem arz ettiği bilinci yerleştirilmelidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANKET, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Anket

Bu çalışmanın önceki bölümlerinde finans sektörünün genel yapısı ve KOBİ'lerin finans sektörü ile var olan sermaye bağları incelemiş ve KOBİ'lerin işletme ve yatırım sermayesi gereksinimleri açısından finans sektörünün rolü değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirmeler sonucunda KOBİ'lerin işletme ve yatırım finansmanı gereksinimleri açısından kredi ve devlet yardımlarının büyük bir önemi olduğu ortaya konulmuştur. Alternatif finansmanın ise önemine değinilerek, KOBİ'lerin bunlardan daha fazla yararlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Bu bölümde ise KOBİ'lerin söz konusu finansman biçimlerinden bilgi ve yararlanma düzeylerini, bu finansmanı ne şekilde kullandıkları, işletmelerine olan katkılarını, finans kurumları ile olan ilişkileri hakkındaki görüşlerini ve özellikle kullanılan kredilerin KOBİ'ler üzerindeki rolünü değerlendirmek için rastgele seçilmiş örneklerden oluşmak üzere ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'ler evren olarak seçilerek bir internet anketi uygulanmıştır.

İnternet anketinin seçilmesinde; bölgesel farklılıkların en aza indirgenmesi, tesadüfi hatanın azaltılması, maliyet ve zaman tasarrufu yapılması ayrıca konuyla ilgili görüşlerin, telefon anketleri veya karşılıklı görüşme anketlerine göre daha net ortaya konulacağı gibi sebeplerden kaynaklanmıştır.

Rastgele seçilen örneklem kitleye; cevaplayıcıların soruları daha anlaşılır bir şekilde algılaması amacıyla 18'i kapalı uçlu, anket içinde ifade edemediği veya ek olarak belirtmek istediği düşünce ve fikirlerin açıklanmasına olanak vermek amacıyla da 1'i açık uçlu sorulardan oluşmak üzere toplam 19 adetlik bir soru seti yöneltilmiştir. Bazı sorularda çoktan seçmeli yanıt seçeneği serbest bırakılmıştır.

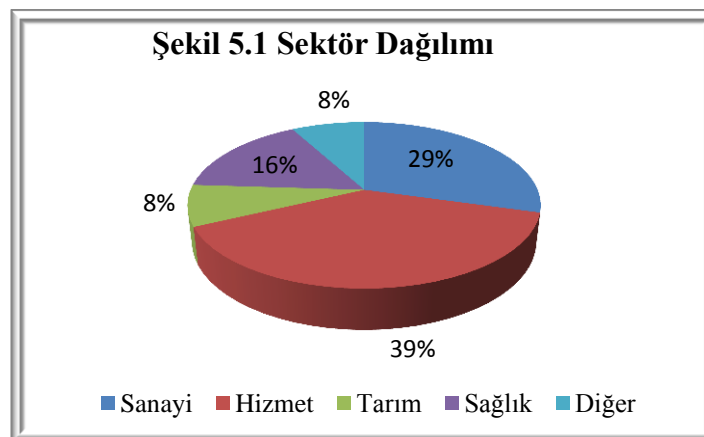
Anket verilerinin analiz aşamasında, eksik ya da hatalı doldurulan formlar temizlenmiş, böylelikle toplam 72 adet soru seti, veri girişine uygun bulunmuştur. Analiz yöntemi

olarak, oranları göstermek amacıyla betimsel istatistik yöntemi seçilerek, veriler; diyagram ve çubuk grafikler halinde düzenlenmiştir.

Söz konusu soru setlerine hedef kitle tarafından verilen cevaplardan oluşan tablolar yorumlanarak, sonuç ve öneriler bölümüyle tez sonlandırılmıştır.

Hangi sektörde faaliyet göstermektedir?

İlk olarak söz konusu işletmelere hangi sektörde faaliyet gösterdikleri sorularak, öncelikle sektör dağılımı yüzdelere bulunmaya çalışılmıştır. Ankete cevap veren 72 işletmenin 29'u, bir başka deyişle %39'u hizmet sektöründe, 22'si sanayi, 12'si sağlık, 6'sı tarım ve 6'sı da diğer sektörlerde faaliyet gösterdikleri, ayrıca 3 işletmenin birden fazla sektörde faaliyet gösterdikleri görülmektedir. (Şekil 5.1).

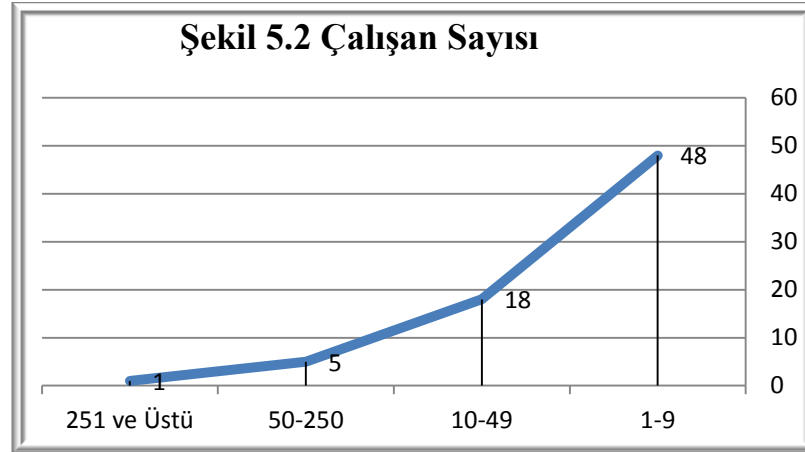

İşletmenizin çalışan sayısı kaçtır?

İşletmelerdeki istihdam edilen kişi sayılarına bakıldığında; 1-9 kişi arasında çalışan istihdam eden 48 mikro işletme, 10-49 arasında istihdam eden 18 küçük işletme, 50-250 arasında istihdam eden 5 orta büyüklükteki işletme ve 251 ve üstü çalışan istihdam eden sadece 1 işletme bulunmaktadır.

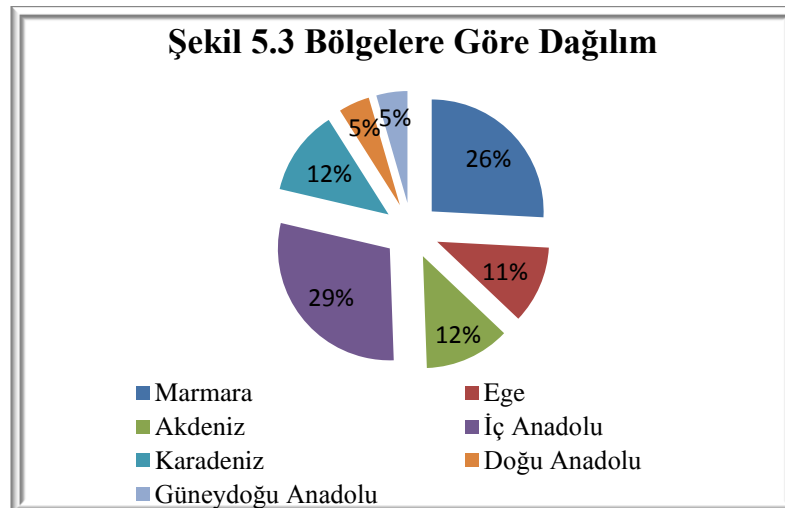
İstihdam rakamları dikkate alındığında, ankete katılan mikro işletmelerin ve küçük işletmelerin sayısının daha fazla olduğu, bu yüzden değerlendirmede bunun dikkate alınması gerektiği göz ardı edilmemiştir.

Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin %95’i gibi büyük bir çoğunluğu 50 kişinin altında personel istihdam edilen mikro ve küçük işletme olduğu görülmektedir.(Şekil 5.2).

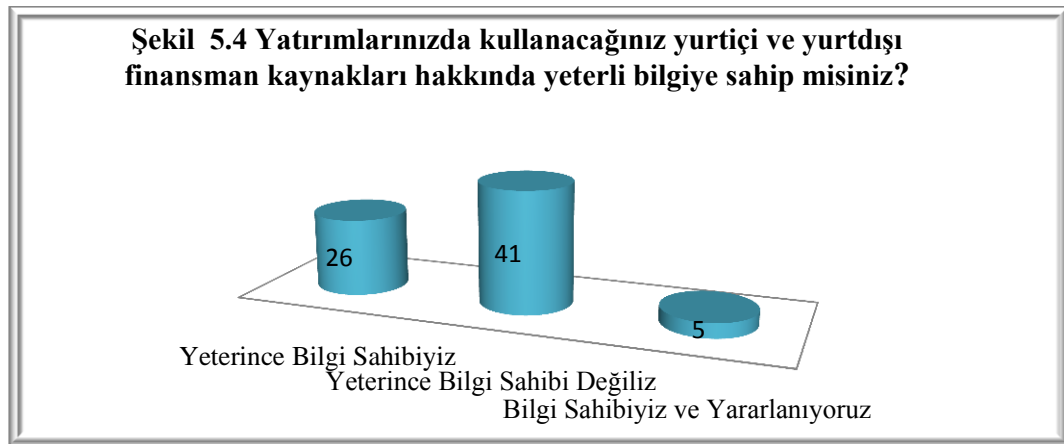
İşletmeniz hangi coğrafi bölgede hizmet vermektedir?

Söz konusu işletmelerin bölgesel dağılımları incelendiğinde; 26 işletmenin İç Anadolu bölgesinde, 23 işletmenin Marmara bölgesinde, 11 işletmenin Akdeniz bölgesinde, 10 işletmenin Ege bölgesinde, 4 işletmenin Doğu Anadolu bölgesinde, 4 işletmenin ise Güneydoğu Anadolu bölgesinde faaliyet gösterdikleri, aynı zamanda bu işletmelerden 7’sinin birden fazla bölgede faaliyet gösterdikleri görülmektedir (Şekil 5.3).

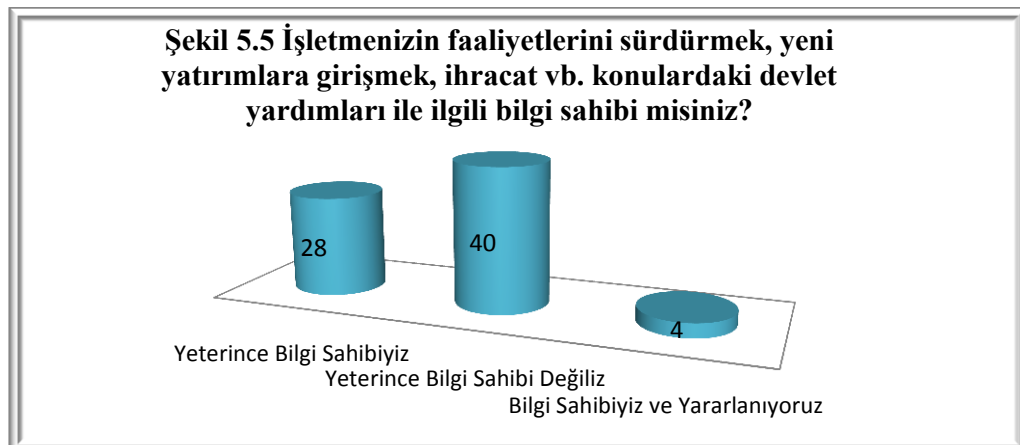
Yatırımlarınızda kullanacağınız yurt içi ve yurt dışı finansman kaynakları hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?

Finansman kaynakları hakkındaki bilgi düzeyleri incelendiğinde; işletmelerin %50'den fazlasına karşılık gelen 41 işletmenin, yeterince bilgi sahibi olmadıkları, 26 işletmenin yeterince bilgi sahibi olduğu ve 5 işletmenin ise bilgi sahibi olduğu ve yatırımlarında bu finansal kaynaklardan yararlandıkları görülmektedir (Şekil 5.4).

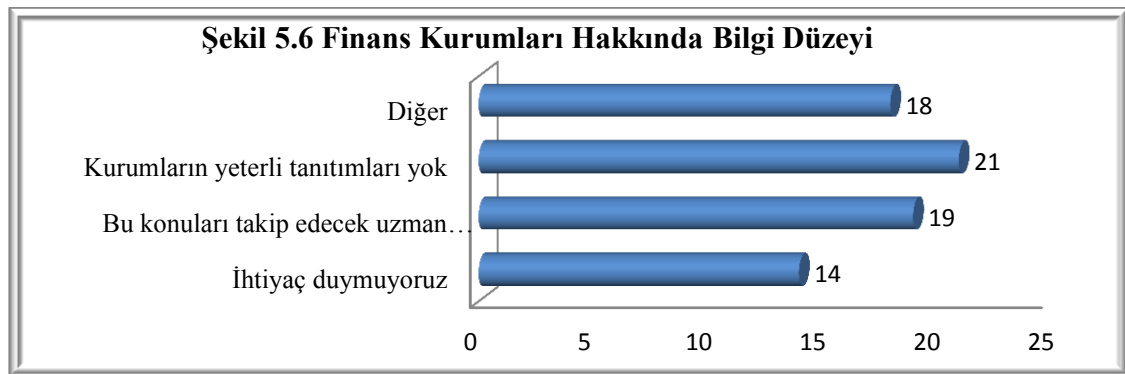
İşletmenizin faaliyetlerini sürdürmek, yeni yatırımlara girişmek, ihracat vb. konularındaki devlet kurumlarının teşvik ve hibeleri ile ilgili bilgi sahibi misiniz?

Devlet Yardımları ile ilgili farkındalık düzeyleri incelendiğinde; yine işletmelerin %60'a varan oranlarda, teşvik ve hibelerden yeterli derecede bilgi sahibi olmadıkları, %30'dan fazla kısmının söz konusu yardımlar hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip oldukları, çok küçük bir kısmının ise bilgi sahibi olmakla birlikte bunlardan faydalandıkları tespit edilmiştir (Şekil 5.5).

Bilgi sahibi değil iseniz, sebebi nedir?

Bilgi sahibi olmama nedenleri araştırıldığında; 21 işletme; finansal kurumların yeterli tanıtımlarının olmadığına değinmiş, 19 işletme; finansal konuları takip edecek uzman personel istihdam eksikliğine değinmiş, 14 işletme; faaliyetlerini gerçekleştirmede finansal ihtiyaçlarını olmadığına dikkat çekmiş, 18 işletme ise bunun dışındaki sebeplerden dolayı finansal konularda yeterli bilgi düzeyinde olmadıklarını belirtmiştir (Şekil 5.6).

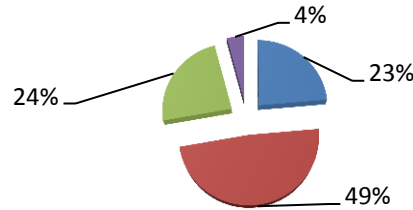

Faaliyetlerinizde kullanılmak üzere uygun kredi kullanımı konusunda bilgileri nasıl elde ediyorsunuz?

İşletmelerin kredi kullanımları ile ilgili bilgilere erişme yolları incelendiğinde; 35 işletme uygun kredi kullanım hususlarındaki bilgilere kendi araştırmaları sonucunda ulaştıklarını, 17 işletme kredi kurumlarının çoğu zaman uygun kredi kullanım koşulları hakkında kendilerini bilgilendirdiklerini, yine 17 işletme bu tarz bilgilere kulaktan kulağa öğrenmek yoluyla sahip olduklarını, geriye kalan 3 işletme ise kredi kullanım konusundaki bilgilere bunun dışındaki şekillerde sahip olduklarını dile getirmişlerdir (Şekil 5.7).

Şekil 5.7 Faaliyetlerinizde kullanılmak üzere uygun kredi kullanımı konusunda bilgileri nasıl elde ediyorsunuz?

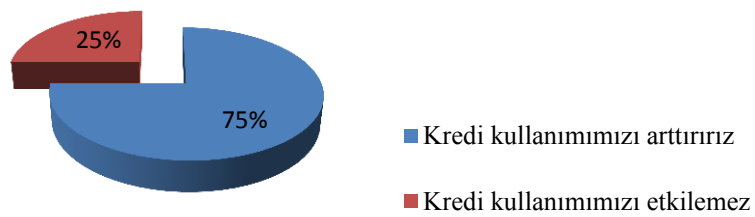
- Kredi kurumları çoğu zaman uygun koşullardaki krediler konusunda bizi bilgilendiriyor
- Uygun kredi kullanım hususlarına kendi araştırmalarımız sonucunda ulaşıyoruz
- Uygun kredilerle ilgili bilgileri genellikle kulaktan kulağa öğreniyoruz
- Diğer şekillerde

Kredi kullanım koşullarının iyileştirilmesi, kredi kullanımına olan bakış açınızı nasıl etkiler?

İşletmelere kredi kullanım koşullarının iyileştirilmesinin kredi kullanımına olan bakış açılarını nasıl etkiledikleri sorulmuş; 54 işletme kredi kullanım koşullarının kendileri açısından uygun şartları taşıması durumunda, kredi kullanımlarını arttıracaklarını, 18 işletme ise kredi kullanım oranlarının değişmeyeceğini belirtmişlerdir (Şekil 5.8).

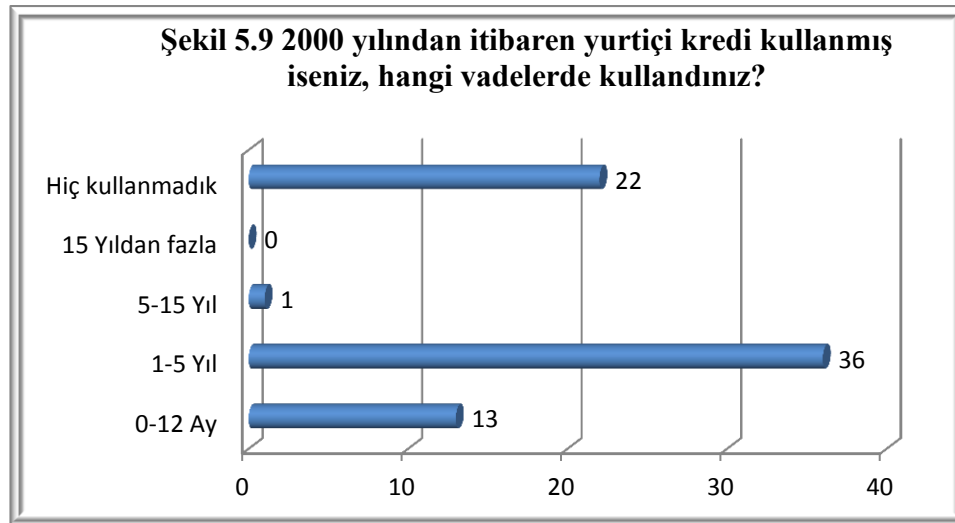
Şekil 5.8 Kredi kullanım koşullarının iyileştirilmesi, kredi kullanımına olan bakış açınızı nasıl etkiler?

2000 yılından itibaren yurt içi kredi kullanmış iseniz, hangi vadelerde kullandınız?

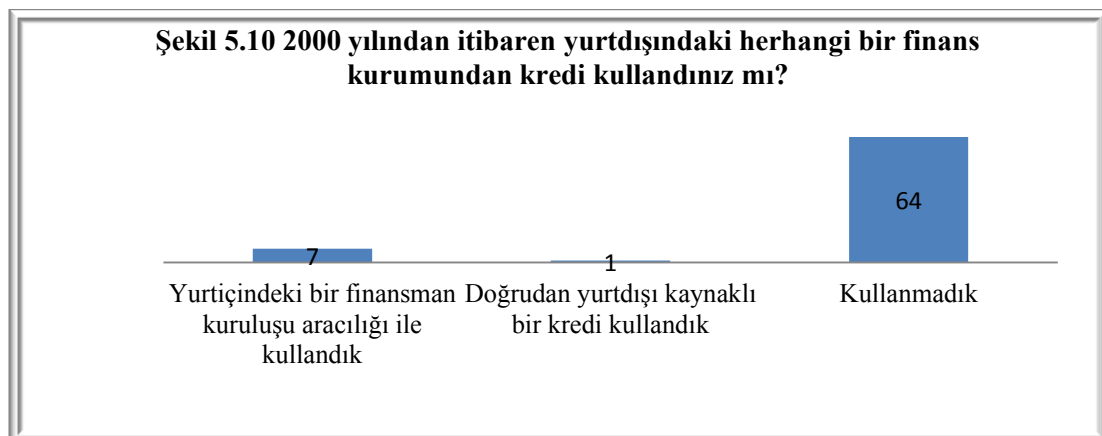
İşletmelerin 2000 yılından sonraki kredi kullanım ve vade oranları incelendiğinde; kredi kullanmış olup ankete katılanların yarısına tekabül eden 36 işletmenin 1-5 yıl arasında, yani orta vadeli kredi kullandıkları, 13 işletmenin kısa vadeli kredi kullandıkları, bir

işletmenin uzun vadeli kredi kullandığı ve fakat bunun da 15 yılın altındaki bir vadede olduğu, 22 işletmenin ise hiç kredi kullanmadıkları göze çarpmaktadır (Şekil 5.9).

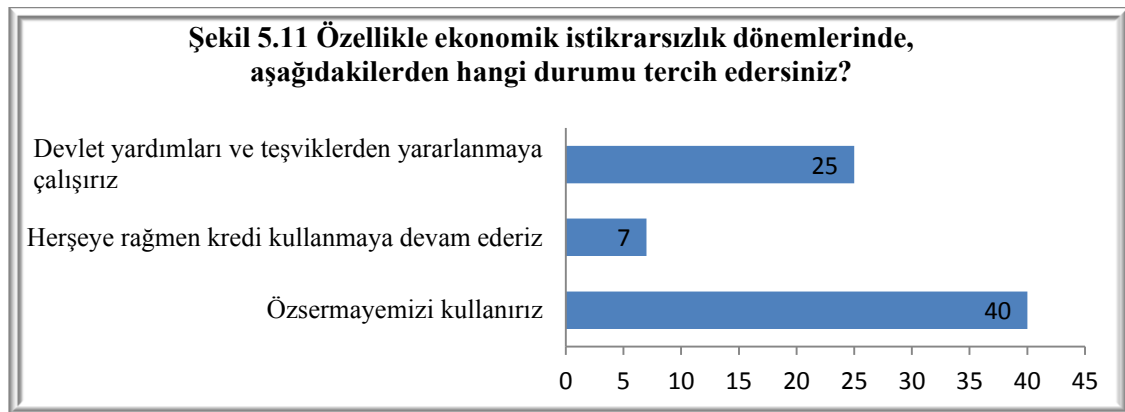
2000 yılından itibaren yurt dışındaki herhangi bir finans kurumundan kredi kullandınız mı?

İşletmelerin yurt dışı kredi kullanım oranlarını ölçmek amacıyla yöneltilen bu soruya; 64 işletme hiç kredi kullanmadık şeklinde yanıt vermiş, 7 işletme Türkiye’de faaliyet gösteren bir finansman kuruluşu aracılığıyla bu kredileri kullandığını belirtmiş, yalnızca bir işletme yurt dışı kaynaklı bir krediyi doğrudan kullandığını dile getirmiştir (Şekil 5.10).

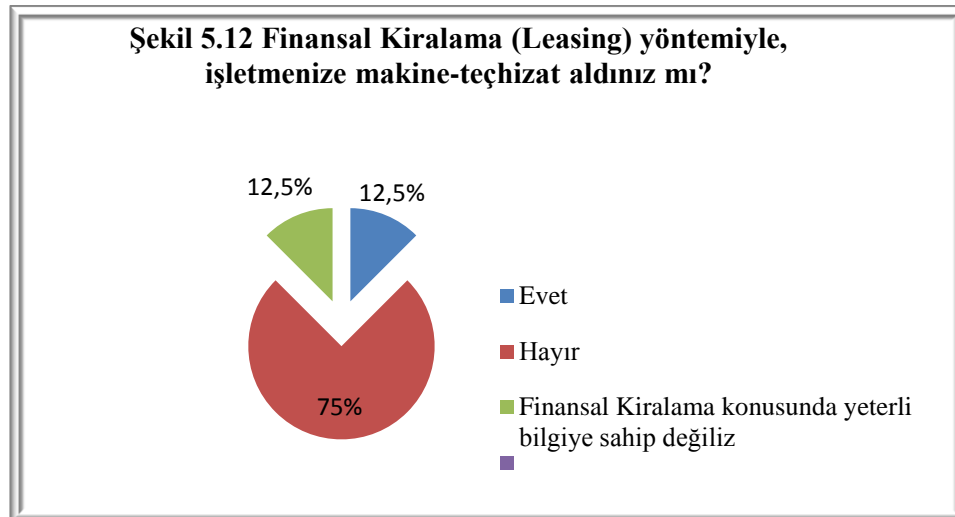
Özellikle ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde, aşağıdakilerden hangi durumu tercih edersiniz?

Ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde, işletmelerin yatırımlarında kullanacağı finansman kaynakları hakkındaki davranışlarının ölçülmeye çalışıldığı bu soruya; 40 işletme özsermayemizi kullanırız şeklinde yaklaşım sergilemiş, 25 işletme bu durumlarda, kredi kullanımına olan bakış açılarından dolayı, devlet yardımlarından faydalanmanın daha akılcı olduğunu belirtmiş ve 7 işletme ise ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde dahi krediye ihtiyaçları var ise bunu değerlendireceklerini belirtmişlerdir (Şekil 5.11).

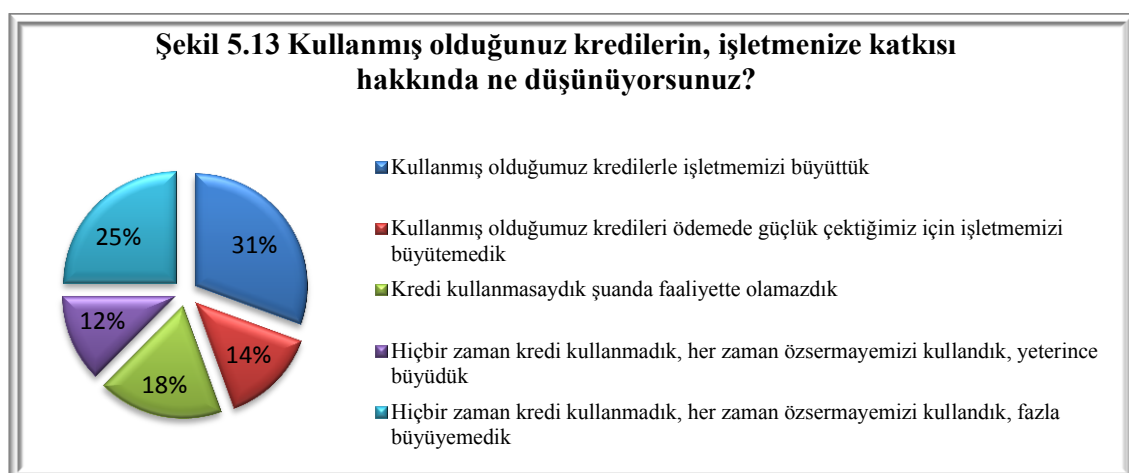
Finansal Kiralama (Leasing) yöntemiyle, işletmenize makine-teçhizat aldınız mı?

İşletmelerin alternatif finansman kaynakları hakkında bilgi ve kullanım düzeylerinin amaçlandığı bu soruya karşılık olarak; %75'lik oran ile 54 işletmenin finansal kiralama (leasing) konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları, 9 işletmenin finansal kiralama yolu ile işletmelerine makine-teçhizat aldıkları, 9 işletmenin ise söz konusu finansman yöntemini kullanmadığı görülmektedir (Şekil 5.12).

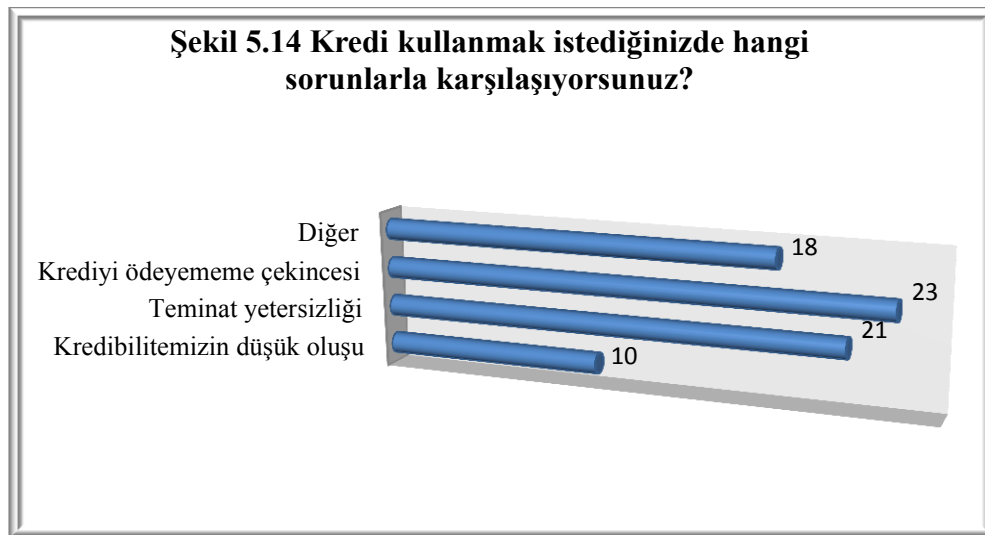
Kullanmış olduğunuz kredilerin, işletmenize katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz?

İşletmeler tarafından kullanılan kredilerin, işletme üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla yöneltilen bu soruya; 22 işletme kullanmış oldukları kredilerle işletmelerini büyüttüklerini, 10 işletme kullanmış oldukları kredileri ödeme güçlüğü çektikleri için işletmelerini büyütemediklerini, 13 işletme kredi kullanmış olmasalardı, şimdiye kadar işletmelerinin kapanmış olacağını, 9 işletme hiçbir zaman kredi kullanmadıklarını, kuruluşlarından bu yana özsermayeleri ile finanse edildiklerini ancak buna rağmen işletmelerini büyüttüklerini, 18 işletme ise bugüne kadar kredi kullanmadıklarını, özsermayeleri ile finanse edildiklerini ve fakat bundan dolayı fazla büyümediklerini dile getirmişlerdir (Şekil 5.13).

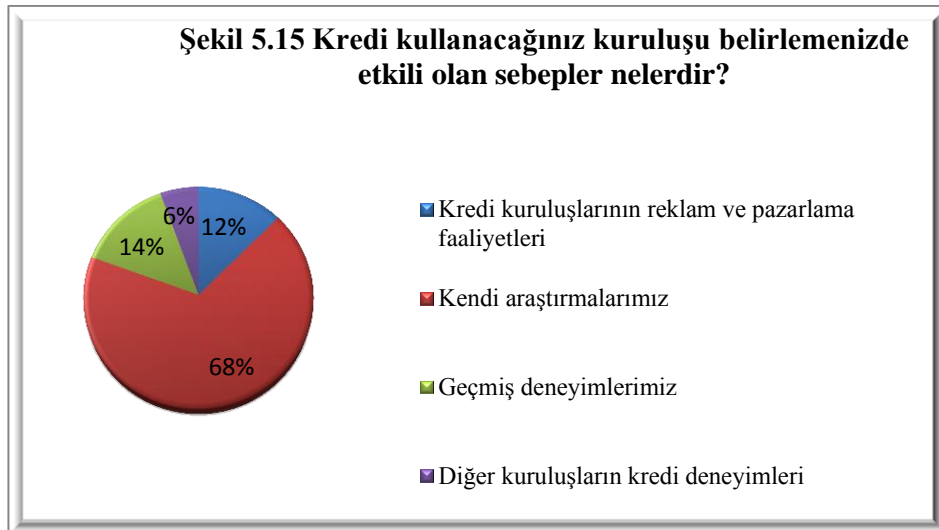
Kredi kullanmak istediğinizde hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

İşletmelerin kredi ihtiyacı doğduğunda ve bunu değerlendirmek istediklerinde ne tarz sorunlarla karşılaştıkları ile ilgili bir görüş ortaya koymak için yöneltilen soruya; işletmelerin büyük bir çoğunluğu olan 23 işletme kullanacakları kredileri ödeyememe tereddütlerinden dolayı, 21 işletme kredi kullanmak istediklerini ve fakat teminat yetersizliğinden dolayı, finansman şirketlerinden kredi sağlayamadıklarını, 10 işletme, kredibilite oranlarının yetersizliğinden dolayı bu kredileri erişemedikleri, 18 işletme ise kredi kullanmak istediklerinde bunun dışındaki sorunlarla karşılaştıklarını dile getirmişlerdir (Şekil 5.14).

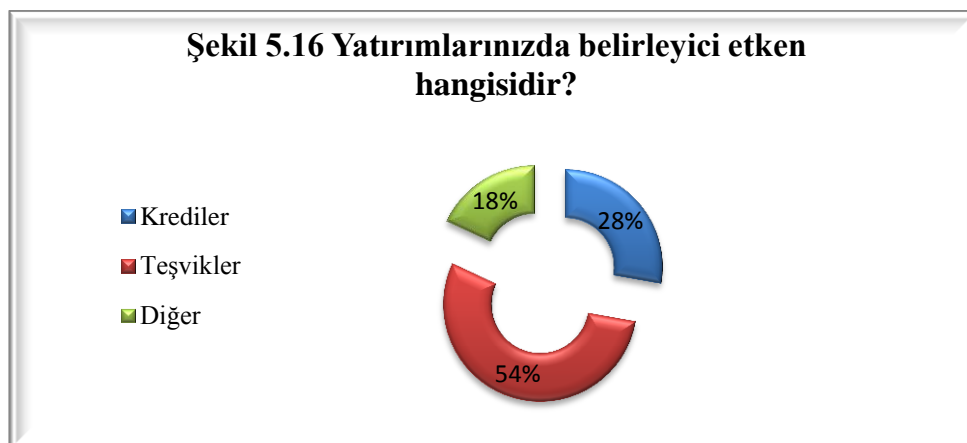
Kredi kullanacağınız kuruluşu belirlemenizde etkili olan sebepler nelerdir?

İşletmelerin kredi kullanacağı finansal kuruluşları belirlemede etkili olan sebeplerin ölçülmeye çalışıldığı bu soruda; 49 işletmenin belirleyici sebebinin kendi araştırmaları olduğu, 10 işletmenin geçmişte yaşamış oldukları deneyimlerin yol gösterici olduğu, 9 işletmenin kredi kuruluşlarının reklam ve pazarlama faaliyetlerinden esinlendikleri ve 4 işletmenin ise etkileşimde buldukları diğer işletme çevrelerinin yaşamış oldukları deneyimlerden yola çıktıkları görülmektedir (Şekil 5.15).

Yatırımlarınızda belirleyici etken hangisidir?

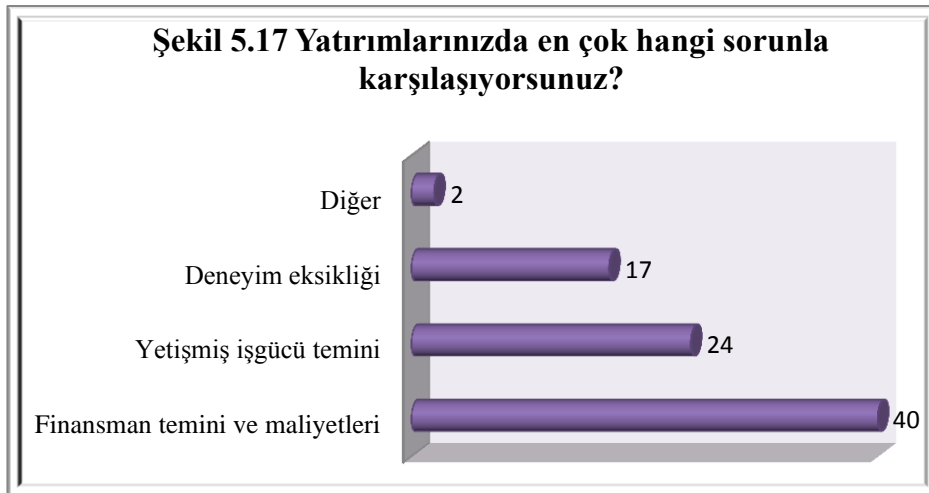
Ankete katılan işletmelerin yapacağı yatırımlarda kredilerin mi, teşviklerin mi yoksa bunun dışındaki diğer etkenlerin mi belirleyici etken olduğunu ölçmeye yönelik soruda; 20 işletmenin kredilerin rolüne atıfta bulunduğu, 39 işletmenin, teşviklerin rolüne değindikleri ve bunun daha etkili olduğu, geriye kalan 13 işletmenin ise bunun dışındaki sebeplerin karar almada etki yarattığı görüşünü savundukları görülmüştür (Şekil 5.16).

Yatırımlarınızda en çok hangi sorunla karşılaşıyorsunuz?

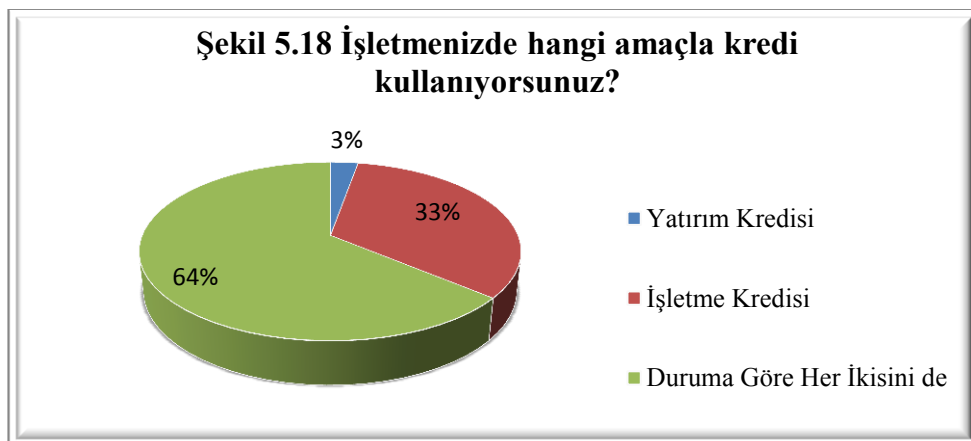
İşletmelerin yatırım aşamasında en sık karşılaştığı sorunların neler olduğunu tespit etmeye yönelik bu soruda; 11 işletme birden fazla cevap vermiş bulunmakla birlikte, yaklaşık %60 oranındaki 40 işletmenin finansman temini ve bununla gelen maliyetlerin büyük bir sorun teşkil ettiği, 24 işletmenin kalifiye eleman temininde birtakım sorunlar yaşadıkları, 17 işletmenin ise deneyim eksikliğinin büyük bir sorun olarak dile geldiği,

geriye kalan 2 işletmenin ise bunun dışındaki sorunlara atıfta buldukları gözlemlenmiştir (Şekil 5.17).

İşletmenizde hangi amaçla kredi kullanıyorsunuz?

İşletmelerinde hangi amaçlarla kredi kullandıklarını belirlemeye yönelik bu soruda ise; büyük bir çoğunluğu teşkil eden %64 oranındaki 46 işletmenin içinde buldukları konuma göre her iki seçeneği de tercih ettikleri, 24 işletmenin, işletme kredisi kullanma yönünde görüş dile getirdikleri ve 2 işletmenin yatırım kredisi kullandığı gözlemlenmiştir (Şekil 5.18).

Türkiye’de finans kurumlarının kredilendirme sürecindeki davranışları ve bu davranışların işletmeler üzerindeki etkileri hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz?

Finansal kurumların kredilendirme sürecindeki davranışlarının işletmelerin faaliyetleri üzerindeki etkisinin ölçülmeye çalışıldığı bu açık uçlu soruya ankete dahil olan işletmeler tarafından;

Finansal kurumların gelişmişlik düzeyinin olumlu olduğunu ve fakat birtakım sebeplerden dolayı, küçük işletmelere açılan krediler konusunda çekingen davrandıkları,

Türkiye dışındaki finansal kuruluşların, Türkiye’dekilerine nazaran kredi açma hususunda yüksek kar amaçları gözettikleri, dosya masrafı vb. giderlerin olması gereğinden daha fazla hesaplandığı,

Finansal kuruluşların, uzun vadeli kredi vermekten imtina ettikleri, daha çok kısa ve orta vadeli kredi verme konusunda istekli oldukları, bunun sebebinin de işletmelere olan güven eksikliği ve piyasalarla ilgili uzun vadelerde öngörüye sahip bulunamamış oldukları,

Türkiye’de faaliyet gösteren finans kurumlarının ekonomik gelişme oranlarının, Türkiye ekonomisinin gelişme oranlarından daha fazla olduğu,

Finans kurumlarının ekonomiye olan katkılarından ziyade, Türkiye ekonomisinin finans kurumlarının büyümesine katkı sağladığı,

Özsermaye kullanarak işletmeyi büyütme ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmanın, uygun kredi kullanarak ortaya konulacak toplam çıktıdan çok daha zayıf bir ihtimal olduğu,

Finans kuruluşlarının, kendi kar hedeflerini, ülkenin ekonomik büyüme hedeflerinden üstün tuttukları,

Büyük işletmelere kredi kullandırmada, küçük işletmelere nazaran daha istekli davrandıkları,

Finansman kuruluşlarının, şirketlerin kredibilitesi ve bir takım kriterlerinin fazlaca dikkate alınmayarak, kredi isteklerine cevap verdikleri,

Türkiye’de faaliyet gösteren finansman kuruluşlarının, yurt dışından uygun koşullarda elde ettikleri mevduatı, yüksek kar oranlarıyla işletmelere yansıttıkları,

KOBİ’lerin kuruluş aşamasında, özsermayelerinin yeterli olmayışı, teminat eksikliği ve bununla gelen kredibilite oranlarının düşük oluşunu fazlaca büyütmeyp, destek olma hususunda biraz daha istekli davranmalarının ekonomiye daha fazla girdi sağlayacağı,

Kredi kullanma isteklerinin çoğu zaman işletmenin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak yönünde geliştiğini ve fakat kullanım şartlarının iyileşmesi durumunda daha büyük yatırımlar için de kredi kullanmaktan çekinmeyeceklerini, bunun da toplam çıktıya katkıda bulunacağı,

Yeni kuruldukları dönemlerde, kredi kullanım imkânlarından oldukça yoksun olduklarını ve asıl kredi ihtiyaçlarının özellikle bu dönemlerde yoğunlaştığı,

Finansman kuruluşlarının kredi kullandırma yönündeki davranışlarında, siyasi bağları güçlü olan işletmelerin, kendilerine oranla daha fazla desteklendiği,

Finansman kuruluşlarının, yeni iş fikirlerini ve yatırımları desteklemede, işletmeler ile birlikte riske ortak olmalarının, ekonomik büyümeye katkısı bağlamında, daha fazla fayda yaratacağı,

Finans kuruluşlarının, topladıkları mevduatların krediye dönüşüm oranlarında, büyük işletmelere, küçük işletmelere nazaran daha fazla pay ayırdıkları,

Teminata dayalı kredilendirme sistemlerinin, işletmelerin yatırımlarının risklilik derecesini ölçmekten uzak olduğu ve çoğu işletmelerin bundan dolayı, kullanmış olduğu kredileri ödemedede zorluğa düştüğü,

Araştırma-Geliştirme ve inovatif çalışmaların, kredilendirilme oranlarının yeterince düşük olduğu ve birçok iş fikrinin bununla birlikte başlamadan son bulduğu yönünde yorumlar ve değerlendirmeler yapılmıştır.

5.2. Anketin Değerlendirilmesi

Türkiye genelinde işletmeler üzerinde yapılan söz konusu anket çalışmasına katılan işletmeler genel olarak hizmet ve sanayi sektöründe ağırlık kazanmaktadır. Ankete

katılım oranlarının düşük oluşunun sebebinin işletmelerin kurumsal kimliklerini henüz kazanamamış olmasından, doğal olarak departmanlarının oluşmamasından doğasıyla anket vb. konulara zaman ayıramamadan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

İşletmelerde istihdam edilen kişi sayılarına bakıldığında, genel olarak mikro işletmeler ve küçük işletmelerin ağırlık kazandığı orta büyüklükteki işletmelerin azınlıkta kaldığı görülmektedir. Anket cevaplarını genellikle işletmelerin sahipleri ve aynı zamanda yöneticilerinin doldurduğu göze çarpmaktadır. Bu da işletmelerde, yönetici ve sahipliğin aynı anda yürütüldüğünü, uzmanlaşmış kadro seviyelerine erişilemediğini göstermektedir.

Ankete katılan işletmelerin sayısının az olmasının yanında, çıkarılabilecek sonuçlar açısından KOBİ'lerin genel görüşünü yansıtacağı değerlendirilmektedir.

Yatırımlarda kullanılacak yurt içi ve yurt dışı finansman kaynakları hakkındaki bilgi düzeylerinin denendiği bir soruda, işletmelerin yarıdan fazlasının yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları görülmektedir. Bu da işletmelerin finansal bilgi düzeyleri konusunda yeterince eksik olduklarını göstermektedir.

Finansman kuruluşlarından ziyade kamu kurum ve kuruluşlarınca işletmeleri teşvik amacıyla sunulan devlet yardımlarından haberdar olmama düzeyinin ağırlıkta oluşu, oldukça ilginç bulunmuştur. Bilgi sahibi olmama nedenlerinin ise, bu hususlarda yeterince bilgilendirilmedikleri, ilgili konuları takip edecek istihdam yapısına sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

İşletmeler faaliyetlerinde kullanacak oldukları kredilerle ilgili bilgileri genellikle kendi araştırmaları sonucunda ulaşılmaktadır. Bunun sebebinin, işletme için en uygun kredinin hangisi olduğunu belirlemek hususunda, halihazırdaki bilgi kirliliğinden ve her birinin kendine has problemleri bulunmasından ileri geldiği değerlendirilmektedir.

Finansal piyasalar tarafından arz edilen kredilerin kullandırım şartların iyileştirilmesi, yani vade oranlarının, faiz oranlarının, kredi miktarlarının kabul edilebilir seviyelere indirgenmesinin kredi kullanımına bakış açısını değiştireceği, normal şartlarda daha fazla kredinin de daha fazla yatırım anlamına geleceği düşünüldüğünde, ekonomik gelişmeye katkısının yadsınmayacağı açıktır.

İşletmelerin 2000 yılından sonra kullandıkları kredilerin vade oranlarına bakıldığında genellikle kısa ve orta vadeli krediler olduğu, ekonomik istikrarsızlık ve öngörülemeyen durumlardan dolayı, finansal kesiminin uzun vadeli kredi verme hususunda isteksiz davrandıkları göze çarpmakta, bu da uzun vadeli yatırımların finansmanı için negatif bir durum vücuda getirmektedir.

İşletmelerin hem kurumsal yapısının gelişmemiş olması, hem teminat eksikliği hem de bilgi eksikliğinden dolayı yurt dışı krediler kullanma konusunda oldukça şanssız görünmektedirler. Son 12 yılın yurt dışı kredi kullanım oranlarına bakıldığında yok denecek kadar az miktarlarda kredi kullanımında buldukları, kredi kullananların ise yurt içindeki bir finansman kuruluşu aracılığı ile bunu gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde, piyasa öngörüsünün yetersiz oluşu, kredi faiz oranlarının yüksek oluşu gibi durumlardan dolayı, işletmeler özsermaye kullanımına yönelmektedirler. Bu da işletmelerini büyütmek için yeterli finansman kaynağına sahip olmamalarıyla birlikte ekonomik büyümeye katkılarını oldukça kısıtlamaktadır.

İşletmeler; krediler ve devlet yardımlarından yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı gibi, alternatif finansman kaynakları hakkında da oldukça düşük seviyelerde bilgi sahibidirler. Bu da alternatif finansman tekniklerinin ülke içinde fazla gelişemediğinin açık bir kanıtıdır. Oysa bir finansal kiralama yöntemi, kredi kullanmakta zorlanan işletmeler için oldukça uygun bir finansman yöntemidir.

Daha önce kullanılmış olan kredilerin işletmeler üzerindeki etkilerine bakıldığında, olumlu sonuçlara yol açtığı görülmektedir. Kredi kullanım oranları artırıldığında, yatırımlara ağırlık verileceği değerlendirilmektedir. Kullanılmış olan kredileri ödeme güçlüğü çekme çekincesi de, kullanım miktarını kısıtlayan etkililerden bir tanesidir. Ayrıca işletmelerin kredi kullanmama isteklerinin altında da kredi kullanımına olan bakış açılarının negatif olduğu yönünde ipuçları vermektedir.

Krediyi ödeyememe tereddüdü, teminat yetersizliği, kredibilite oranlarının düşük oluşu, kredi kullanım oranlarının düşük seviyelerde seyretmesinin en büyük sebeplerinden olduğu anlaşılmaktadır.

Geçmişte kullanılmış olan kredilerden elde edilen deneyimlerden dolayı, finansman kuruluşunun seçiminde, gelenekçi bir yapının hakim olduğu göze çarpmakla birlikte, kredi kullanmış olmanın, uygun kredi kullanmış olmaya yeğlendiği görülmektedir. İşletmeler için uygun varsayılması mümkün görülmeyecek bu tutumun, yine kurumsallıktan uzak olmalarıyla çok yakın ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

İşletmelerin genellikle serzenişte bulunduğu hususların başında, kendi zayıf yanlarını görmenin yanında, finans kuruluşlarının kredi kullandırmadaki isteksizliği, adil davranışlarla karşılanmayışları, büyük işletmelere göre ikinci planda kalma hissiyatının geldiği anlaşılmaktadır.

Elbette ki; yukarıda sayılan olumsuz durumların yaşanmasında, ankete katılan işletmelerin mikro ve küçük işletmeler oluşu göz ardı edilmemelidir. Fakat genel görüş odur ki, ülkedeki halihazır zemin, finansal kuruluşları da kredi kullandırırken bir kez daha düşündürmektedir.

5.3. Sonuç ve Öneriler

Bölüm 3.1.3'te belirtilen veriler ve yaptığımız çalışmayla Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin neredeyse tamamına yakınının KOBİ'lerden oluştuğunu buna karşılık bu işletmelerimizin yaratmış oldukları katma değerlerin toplamı da Türkiye'de yaratılan toplam katma değerinde oldukça küçük bir kısmını oluşturduğuna değinilmiştir.

KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki büyük ağırlığına karşılık yarattıkları katma değerinde bu büyüklükle orantılı olmayan bir düşüklükte olması önemli sorunlara sahip olduklarının en büyük kanıtıdır.

KOBİ'ler genel olarak ekonomimizin yaşadığı sorunlardan olumsuz etkilenirken öte yandan da birçok içsel sorunla başa çıkmaya çalışmaktadırlar. KOBİ'lerimizin büyük bir çoğunluğu; ekonomik istikrarsızlık, bankacılık sisteminin yapısal sorunları, teşvik politikalarının yetersizliği gibi dışsal sorunların yanında, örgütlenme ve yönetim, üretim ve pazarlama yönetimi, insan kaynakları yönetimi, ar-ge ve karar almadaki hataların yanında özellikle finansal sorunlar ve bu sorunları çözmedeki finansal yönetim gibi içsel sorunlarla mücadele etmekte ve böylelikle kendilerinden beklenen performansı sergileyememektedirler.

Yukarıda kısaca belirttiğimiz sorunlar arasında özellikle finansman sorunları tezimizin ana sorunsalını oluşturmuştur. Bu soruna yakından baktığımızda KOBİ'lerin işletme sermayesi sorununu esas olarak özsermayeleri ile çözmeye çalıştıkları görülmektedir.

KOBİ'lerimizin işletme faaliyetlerinde ihtiyaç duydukları finansmanı kendi özsermayeleri ile karşılama davranışı içinde bulunmaları sorununun yanısıra kurumsal bir muhasebe ve finansman yapısı geliştiremedikleri ve şeffaf bir bilançoya sahip olmadıkları da görülmektedir. Anılan durum, kredi ilişkisi içerisine girmek istedikleri finansman kuruluşlarının nazarında KOBİ'lerin elini zayıflatmaktadır.

Ticari bir işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesinin önündeki en büyük engelin finansman yönetimindeki zafiyetlerden kaynaklandığı bilinen bir gerçektir. Ülkemizdeki KOBİ'lerin finansal yönetimi, yapılan anketten de anlaşıldığı üzere çok büyük bir oranda sahiplerinin elindedir. Bunun iki temel nedeninin olduğu görülmektedir. Birincisi işletme sahiplerinin gelenekçi bir yapıya sahip olmasına bağlı olarak tüm işletme fonksiyonlarını kendilerinin yerine getirebileceği anlayışı, ikincisi ise bir finans uzmanı istihdam etmenin getirdiği mali yükümlülüklerden kaçınmak ve hatta bunun pek de gerekli olmadığını düşünmelerinden kaynaklanmıştır.

KOBİ'lerin, finans sektörünün araçlarından yeterince faydalanamamalarının sebeplerinden birisi de yukarıda bahsedilen yapılarına paralel olarak, finans dünyasındaki gelişmeleri takip edememeleri, kredi kullanımına yaklaşımlarında çekingen davranışlarıdır.

Bu konuda öne çıkan en büyük sorun ise teminat yetersizliğidir. Finans kurumlarının riski manipüle etmek için işletmelerden talep etmiş oldukları en önemli kıstasın teminat olduğu düşünülürse, taraflar arasında bir kredi ilişkisinin doğmasının önündeki en büyük engel olduğu açıkça görülebilir.

KOBİ'lerin halihazır durumlarına baktığımızda, işletme ve yatırım kredisi kullanma ve böylece işletmelerini büyüterek ekonomiye yapacakları arzulanan katma değerini büyütmenin önündeki en büyük engelin yüksek kredi maliyetleri nedeniyle kullanılan düşük kredi hacmi olduğu anlaşılır.

KOBİ'ler yukarıda bahsedilen sorunlara paralel olarak, alternatif finansman tekniklerinden ve devlet yardımlarından da yeterince yararlanamamaktadırlar.

Bunun en büyük nedenlerinden birisi devlet yardımlarından faydalanmanın oldukça yoğun prosedürler içermesidir. Buna ek olarak, yeni teşvik sisteminin bileşenleri incelendiğinde, teşviklerin esas olarak oldukça yüksek maliyetli yatırımlara yöneltildiği görülmektedir. Bu nedenle yeterli özsermaye veya kredi imkanından yoksun bulunan KOBİ'lerin bu arzdan yararlanabilmeleri uzak bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir. Kaldı ki özellikle yeni yatırımların teşvik sisteminin hedefinde olduğu bir ortamda, KOBİ'lerin uzmanlık alanından uzaklaşıp bu tür yatırımlara girişi de olanaksız görünmektedir.

Görünen odur ki, teşvik sisteminden yararlanmak için dinamik bir kurumsal yapı ve güçlü bir oto finansman gerekliliği zorunludur. Lakin yukarıdan beri bahsedile geldiği üzere KOBİ'lerin halihazır yapıları buna müsait görünmemektedir. Ancak KOBİ tanımına uymayan büyük işletmelerin yeni teşvik sistemindeki imkanlardan yararlanmasının önü açık görünmektedir.

Bankalar açısından bakıldığında; BASEL-II kriterleri de KOBİ'lere verilen krediler açısından kendilerine birtakım yükümlülükler getirdiğinden, kredi verme konusunda daha temkinli ve dikkatli davranmalarına yol açmaktadır.

KOBİ'ler BASEL-II'ye göre birtakım risk ağırlıklarına tabi tutulmaktadırlar. Bankalar KOBİ kredileri açarken, yapmış oldukları derecelendirme notlarını dikkate almaktadırlar.

Kredi sürecinin sonuçlanması için Bankalar tarafından KOBİ'lerin maruz oldukları riski en aza indirmek için teminat istemektedirler. Aynı zamanda risk bazlı fiyatlama diye adlandırılan, bankanın daha çok risk aldığı ürünlerde ve düşük dereceli müşterilerde daha yüksek fiyatlama yapması gerekmektedir. KOBİ'lerin banka nezdinde oluşturulacak derecelendirmelerinde ihtiyaç duyulacak bilanço vb. bilgi ve belgelerini tam ve eksiksiz bir şekilde tutmaları gerekmektedir.

KOBİ'ler toplam girişim sayısının %99,9'unu, istihdamın %77,8'ini, maaş ve ücretlerin %51,5'ini, cironun %64,8'ini, faktör maliyetiyle katma değerini %55,5'ini, maddi

mallara ilişkin brüt yatırımın %41,1'ini oluşturduğuna,¹⁵² aynı zamanda bankaların da Türk finans sektörü içindeki payının %88 olduğuna¹⁵³ önceki bölümlerde değinilmiştir.

Bununla birlikte toplam banka kredileri içindeki KOBİ kredilerinin oranı yıllar itibariyle küçük değişiklikler göstermekle birlikte genel olarak %20-25 aralığında seyretmektedir.

Yukarıdaki oranlar dikkate alındığında; genel olarak ihtiyaç sahiplerine kredi kullandırmak yoluyla faaliyetlerini sürdürmekte olan bankalarımız tarafından, ülkemizdeki girişim sayısının neredeyse tamamını oluşturan KOBİ'lere kullandırmış oldukları kredilerin toplam içindeki payının dörtte biri olması oldukça düşündürücü ve üzerinde durulması gereken bir konudur.

Arz edilen bu oranlar karşılığında, KOBİ'lerin özsermayelerinin etkileri bir yana bırakılırsa, banka kredilerinin işletmelerimizin finansmanındaki rolünün etkisini, istihdam, katma değer vb. değerler üzerinde görmek mümkündür. Dolayısıyla KOBİ'lere kullanılacak olan her birim kredinin anılan değerler aracılığıyla ekonomik gelişme üzerindeki etkisinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Aynı şekilde yurt dışından sağlanan kredilerin işletmeler üzerindeki etkilerinin incelendiği bölümde de bu durum görülmektedir.

Örneğin; enerji ve çevre projelerine yönelik kullanılan her 1 milyon ABD Doları kredi, 2008 yılında 1 ve 2009 yılında 0,5, 2010 yılında ise 1,9 kişilik ek istihdam yaratmış olduğu bunun en iyi örneklerindedir.

Yine ihracatın desteklenmesine yönelik kullanılan kredilerde ise her 1 milyon ABD Doları kredi, 2008 ve 2009 yıllarında 6, 2010 yılında ise 5,6 kişilik ek istihdam yaratmıştır.

Kullanılan kredilerin bölgesel oranları dikkate alındığında ise, en çok kredi kullanılan Marmara Bölgesinde, en fazla yeni istihdamın yaratıldığı gözlemlenmektedir.

¹⁵² Bölüm 3, s.58'de değinilmiştir.

¹⁵³ Bölüm 3, s.77'de değinilmiştir.

Devlet yardımlarının, KOBİ'lerin finansmanındaki rolünün incelendiği bölümde de bu etkinin açıkça görüldüğünü söylemek mümkündür.

Örneğin; 2007-2009 yılları arasındaki KOBİ Teşvik Belgelerinin sektörel dağılımları incelendiğinde, en fazla teşvik belgesi verilen imalat sektörünün, en az teşvik belgesi verilen enerji sektörüne oranla ülkemizde daha çok geliştiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte KOBİ Teşvik Belgelerinin, Toplam Teşvik Belgeleri içerisindeki payının anılan yılların ortalamasının %29 gibi düşük bir oranda seyretmesi, üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur.

Yine anılan yıllar arasındaki KOBİ Teşvik Belgelerinin bölgesel dağılımları incelendiğinde, sırasıyla en fazla teşvik belgesi düzenlenen Marmara, İç Anadolu, Ege ve Karadeniz Bölgelerinin, sırasıyla en az belge düzenlenen Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerine göre daha fazla ekonomik gelişmişlik performansı ortaya koymaları, diğer faktörler sabit alındığında, teşviklerin bölgesel etkilerinin ortaya konulmasında önemli ipuçları vermektedir.

Yukarıda örneklendirilmiş değerlerin de göz önüne alınmasıyla birlikte, krediler ve teşviklerin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini açıkça görmek mümkündür. Söz konusu etkinin artırılması amacıyla aşağıda birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Öncelikli olarak KOBİ'lerin temel sorunlarından olan; girişimciliğin desteklenmesi, kurumsal becerilerinin oluşturulmasına destek olunması, iş ve yatırım ortamlarının iyileştirilmesi, Ar-Ge ve yenilik kapasite oranlarının geliştirilmesinin önündeki engeller ortadan kaldırılarak, yasal ve yapısal düzenlemelerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Söz konusu düzenlemeler ile birlikte KOBİ'lerin yapıları güçlendirilerek, finans kuruluşları tarafından kullanılan kredilerin takibe dönüşüm oranları da azaltılabilecektir.

Bu sorunların yanında tezin temelini oluşturan, KOBİ'lerin ve girişimciliğin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılmasının önündeki engellerin kaldırılması için düzenlemeler yapılmalıdır.

KOBİ'lerin uygun şartlarda kredi imkânlarından faydalanmasının sağlanması öncelikli politik konular arasında yer almalıdır. Banka kredilerinin KOBİ'lerin en önemli

finansman kaynağı olduğundan hareketle, krediye erişimde büyük işletmelere göre dezavantajlı konumda bulunmalarının önündeki bankacılık sisteminden kaynaklanan yapısal sorunlar aşılmalıdır.

Yukarıda bahsedilen makro düzeyde iyileştirme çalışmalarının yapılmasıyla birlikte kredi imkanlarının önünün açılmasının yanında, KOBİ'lere yönelik destek araçlarında da çeşitlilik ve uygun şartların oluşturulması gerekmektedir.

Ülkemizde KOBİ'lerin krediye erişiminde kredi garanti sisteminin uygulayıcısı olan KGF (Kredi Garanti Fonu)'nin etkinliğinin artırılması gerekmektedir. KGF'nin işlevini yerine getirmesi büyük ölçüde yine bankalar tarafından KOBİ'lerin kredibiliteleştirilmesiyle doğru orantılıdır. Söz konusu kredi kullandırımında bankalar tarafından kabul edilmeyen kredi başvuruları ve teminatlar, bu noktada son bulmakta ve KGF'nin fonksiyonu da yerine getirilememektedir. Özellikle yeni girişimcilerin kredi garanti sisteminden faydalanması neredeyse imkansız durumdadır.

KGF'nin işlevini yerine getirmesi aşamasında yukarıda bahsedilen, bankalara olan bağımlılığının ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Aynı şekilde Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB) tarafından küçük esnaf ve sanatkarlara sunulan kredi destek programlarının geliştirilerek artırılması gerekmektedir.

KOBİ'lerin krediye erişimin önündeki en büyük engellerden bir tanesinin yine kendi yapısal durumlarından kaynaklandığı bilinen bir gerçektir. Kredi; belli bir vade içerisinde bir takım risklere katlanarak bu risklerin karşılığında belli bir faiz getirisi almak şeklinde işleyen bir sistem olduğundan, kredi arz edenler bu riskleri iyi analiz etmek durumundadırlar. Böyle bir ortamda, risk derecesi yüksek, vizyonu ve misyonu belli olmayan, işletme kayıtları eksik olan bir işletmenin krediye erişiminde zorluklarla karşılaşmayacağını düşünmek imkansızdır.

KOBİ'lerin kurmuş oldukları işletmeleri uzun sürelerde idame ettirememeleri veya halihazırdaki işletmelerini büyütememeleri, büyük olasılıkla işletme yönetimindeki gelenekçi yapılardan kaynaklanmaktadır. İşletmenin fonksiyonları, ehil personel

tarafından yerine getirilemediğinden ve finansal sorunlara yoğunlaşmaktan dolayı üretime ağırlık verilemediğinden çoğu zaman faaliyetler sonlandırılmaktadır.

KOBİ'lerin yönetiminde ortaya çıkan söz konusu bu sorunların aşılması için, KOBİ'lere yönetim ile ilgili eğitimler verilmelidir. Bu noktada KOSGEB, hizmet birimleri aracılığıyla KOBİ yönetici ve çalışanlarına yönetim desteği vermelidir.

Anket uygulamasından da anlaşılacağı üzere; KOBİ'ler büyük bir çoğunlukla finansal kurumların hizmetlerinden, alternatif finansman tekniklerinden ve devlet desteklerinden bilgi sahibi görünmemektedirler. Genellikle kulaktan kulağa ve mesnetsiz bilgilerle hareket ettikleri görünmektedir. KOBİ'lerin en önemli sorununun finansman sorunu olduğundan hareketle, yalnızca finansal konularda desteklenecekleri ve eğitilecekleri özerk bir yapının oluşturulması gerekli görünmektedir.

KOBİ'lerin Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi için devlet desteklerinin etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Ar-Ge çalışmaları ve girişimci düşüncelerin daha da olgunlaştırılması için benzer konularda çalışmalar gerçekleştiren işletmelere ilgili çalışma alanlarında fiziki ortam ve uzman desteği verilmelidir.

Kullanmış oldukları kredilerin orta ve uzun vadelere yayılması, üretim aşamasında KOBİ'leri daha çok teşvik edeceği değerlendirilmektedir.

KOBİ'lerin yurtdışına açılmasının önündeki en büyük engellerden biri olan, ihracat-ithalat işlemlerindeki bilgi seviyelerinin ve Eximbank'ın ihracat desteği etkinliğinin artırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Ar-Ge potansiyeli yüksek ve neredeyse tamamı KOBİ'ler olan ülkemiz işletmelerinin kredilerden ve teşviklerden almış oldukları pay oldukça düşük seyretmekle birlikte, söz konusu krediler, alternatif finansman ve devlet desteklerinin kullanılmasının önündeki bahse konu engellerin kaldırılmasıyla KOBİ'lerin gelişimleri ve dolayısıyla ülke ekonomisine katkıları yadsınamayacak derecede büyük olacaktır.

KAYNAKÇA

YAYINLAR

ADYRANOVA, Nazgöl, **Dış Ticaret ve Alternatif Finansman Tekniklerinin İşleyişi ve Muhasebe Uygulamaları**, (YYT), İstanbul 2006

AKGÜÇ, Öztin, **Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları**, İstanbul,1976

AKIN, Zekeriya, **Rekabet Hukuku Bağlamında Devlet Yardımları**, (YYT) Isparta, 2010

AKKAYA, Serkan, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımları ve Ekonomik Etkiler**, (YYT) Aydın, 2006

ALBAYRAK, Suat, **BASEL II’nin Şirketlere Etkileri**, İstanbul ODTÜ Mezunları Derneği Sunumu, 22 Ocak 2008

ALBEZ, Abdülkadir, **Risk Sermayesi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği**, (YYT), Erzurum, 1997

ARAS, Güler, **Ticari Bankalarda Portföy Yönetimi**, İstanbul. **SPK Yayınları**. Yayın No:30, 1996

ATILLA, Onur, **Girişimciliğin Finansmanında Risk Sermayesi**, (YYT), Ankara, 2006

AYDIN, Nurhan Prof. Dr. v.d., **Uluslararası İşletmecilik**, T.C. **Anadolu Üniversitesi Yayını**, No:1576, Eskişehir, Ekim 2008

AYDOĞUŞ, İsmail, **Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Devlet Yardımları**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, 2000

BAL, Harun, **Gelişme Sürecinde Dış Finansman Kullanımı ve Türkiye**, (YYT), Adana, 1994

BEŞKARDEŞLER, Halil, **Türkiye ve Dünya da Risk Sermayesi**, (YYT), İstanbul, 2010

BİLGİÇ, Mete, **GATT Kuralları ve Uruguay Roundu Kapsamında Uygulanan Devlet Yardımları ve Sübvansiyonlar**, KOSGEB Yayınları, Ankara, 1999

BÜKER, Semih Prof.Dr. v.d.,**Finansal Yönetim**, 6.Baskı, Sözkesen Matbaacılık, Ankara, 2010

CAN, İlker, **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansında Risk Sermayesi**, (YYT), Kocaeli, 2007

CANDAN, Hazal Çetin, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları ve Bu sorunlara Yönelik Politikalar (Kredi Politikaları)**, (YYT), İstanbul, 2007

ÇALIŞKAN, Sabriye, **Reel Sektörün Finansmanında Faktoring’in Rolü ve Türkiye’deki Faktoring Sektörü**, (YYT), İstanbul, 2010

ÇOLAK, Ömer Faruk ve ARDOR, Naim, **Üretim ve İşsizlik Çözümü İçin Kurumsalci Yaklaşım**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Güçlü ve Büyük Türkiye Ekonomisi İçin Üretim ve İstihdam Politikaları Araştırma Yarışması içinde, TİSK Yayını, Ankara, 2003

DİNÇER, Hasan, **Leasing Yöntemiyle İşletme Finansmanı**, (YYT), İstanbul, 2006

DOĞAN, Tuncer ve ÜNER, Mithat, **Ankara Sanayi Odasına Kayıtlı İhracatçı İşletmelerin Dış Satımında Karşılaştıkları Sorunlar**, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:11, Ankara, 1993

DOĞAN, Tuncer, **Türkiye’de Finansal Kiralama Uygulamaları ve Finansal Kiralamanın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Finansman Sorunlarının Çözümündeki Rolü**, İstanbul, 2007

DURNAGÖL, Yasemin, **Adaylık Sürecinde Türkiye ve AB’de Devlet Yardımları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı, (YYT), Ankara, 2006

EKİCİ, İskender, **Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Türkiye’de Ar-Ge’ye Yönelik Devlet Yardımları**, (YYT) İstanbul, 2007

ERDEM, Şükrü, **Devlet Yardımları: Avrupa Topluluğu Müktesebatı ve Türkiye’nin Uyumu**, Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye’nin Uyumu, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004

GEZGİNADAM, Gülşah, **Operasyonel Leasing ve Uygulama**, (YYT), Sakarya, Mayıs 2008

GÖLCÜK, Elif Didem, **Banka Kredi Karşılıkları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2006

HANLI, Hakan, **Avrupa ve Türk Rekabet Hukukundaki Gümrük Birliği ve Tek Pazar; Devlet Yardımlar Hususuna İlişkin Hukuki Değerlendirme**, Rekabet Forumu, Sayı: 13, Ankara, 2005

HENRIKSEN, Sturla, **Sübvansiyon Kavramı ve Devlet Yardımları: Tanım Ekonomik Etkileri, Rekabet Hukuku İlişkileri ve Uluslararası Düzeyde Düzenleme İhtiyacı, Sanayide Devlet Yardımları ve Teknikleri**, GATT Kodu, AT ve EFTA Kuralları ve Uygulama, İSO; Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1992

İBİCİOĞLU, Mustafa, **Türkiye’de Mali Araçlar Sektörünün Mali Sistem İçindeki Yeri ve Finansal İşlemlerinin Mali İstatistiklere Yansıtılması**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2006

İNAL, Zehra, **Factoring Uygulamaları ve İşletmelerin Finansal Yapılarına Etkisi**, (YYT), Malatya, 2006

İNCEKARA, Ahmet, **Türkiye’de Teşvik Sistemi (Genel Değerlendirme)**, İTO Yayınları, İstanbul, 1995

İNECİ, Barbaros, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye’de Sübvansiyonlar**, İstanbul, İSO ve Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1993

KARAMUSTAFAOĞLU, Mert ve TOMUR, Kerem, **Avrupa Birliğinde Devlet Yardımları ve De Minimis**, Rekabet Formu, Sayı: 50, Ankara, 2009

KARLUK, Rıdvan, **Dünya Ekonomisinde Uluslararası Ekonomik Kuruluş ve Birleşmeler**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1990

KIVANÇ, Egemen, **Türkiye’de Finansal Kiralama (Leasing) İşlemler ve Vergilendirmesi**, (YYT) Kırıkkale, 2007

KİLİMLİOĞLU, Senem, **KOBİ’lerin Risk Sermayesi Finansman Modelinden Yararlanma Olanakları ve Beklenen Faydalar (Eskişehir İl Merkezindeki KOBİ’ler Örneği)**, (YYT), Aralık 2006

KOÇ, Erkan, **Türkiye’de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredileri**, (YYT), Ankara, 2006

KONDAY, Münire, **Özel Finans Kurumlarının Türkiye’deki Gelişimi ve Bir Uygulama**, (YYT) İzmir, 2006

KÖK, Recep ve DELİKTAŞ, Ertuğrul, **Endüstri İktisadında Verimlilik Ölçme ve Strateji Geliştirme Teknikleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Yayın No: 25–8/1, İzmir, 2003

LEBLEBİCİ, Fatih, **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyetleri ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi**, DPT Yayınları, DPT: 2663, Ankara, Aralık 2002

- MUTLU, Esin Can Prof. Dr., **Uluslararası İşletmecilik Teori ve Uygulama**, 3.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Aralık 2008
- ONDOUA, Alain, “Fransa’da Devlet Yardımları Sistemi”, (Çev. A. Menevşe), **Avrupa Birliği Müktesebatında Devlet Yardımları ve Türkiye’nin Uyumu**, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Antalya, 2004
- OSANMAZ, Pınar, **Dış Ticaretin Finansmanında Kullanılan Krediler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2008
- ÖKER, Ayşegül, **Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi-Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007
- ÖNAL, Yıldırım Beyazıt Prof. Dr., **Yeni Finansman Teknikleri**, Ders Notları-8, Banka Kredileri, t.y.
- ÖZDEMİR, Ekrem, **İşletmelerde Finansal Kiralamanın Kredibiliteye Etkisi**, (YYT), Mayıs 1998
- ÖZKARABÜBER, Mustafa, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü**, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara, 2003
- ÖZTOP, Fahri, **Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi**, (YYT), İzmir, 2006
- PAMUKÇU, E. Baturalp Dr., **Kredi ve İhracat Kredi Sigortaları**, İstanbul, Avcıol Basım Yayın, 2009
- PARASIZ, İlker, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 9. Baskı, İstanbul, Ezgi Kitabevi, Ağustos 2009
- POLAT, Çetin, **Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları**, Yaklaşım Yayınları, Sayı:140, Ağustos 2004
- SAYILGAN, Güven Doç. Dr., **Soru ve Yanıtlarıyla İşletme Finansmanı**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008
- SİNAN, Görkem, **Türk Bankacılık Sektöründe Kredilendirme Süreci ve Bir Örnek**, İstanbul, 2005
- ŞAKAR, Hakan, **Bankalarda Kredilendirme Teknikleri**, 1.Basım, StrataTraining&Consulting, Yayın No:5, İstanbul, 2001
- TOMANBAY, Mehmet Prof. Dr., **Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı**, Ankara, Hatiboğlu Bsm.ve Yay. San.Tic.Ltd.Şti., 2001
- TOSUN, Derya, **Bir İhracat Finansman Yöntemi Olarak Faktoring: Dünya ve Türkiye Uygulaması**, (YYT), Kocaeli, 2007

TUTAR, Erdinç, ve Diğ.:**Bölgesel Sermaye Pazarı Ve Yerel Ekonomik Kalkınmaya Olası Katkısı**, Selçuk Üniversitesi, Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, Mayıs 2007

VURAL, Çağrı Selim, **Kobilerin Sermaye Piyasasından Fon Temin Etmesi**, (YYT), İstanbul, 2007

YALÇIN, Ebru, **İktisadi Büyüme ve Dış Krediler Ampirik Bir Çalışma**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 2005

YILMAZ, Ceren, **Alternatif Finansman Tekniği Olarak Leasing ve Türkiye Uygulaması**, (YYT) İstanbul, 2006

YÜKSEL, Ali Sait, Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, **M.Ü.Nihat Sayar Eğitim Vakfı Yayınları**, Yayın No.520/754, İstanbul, 1997

MEVZUATLAR

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, Md.1, Md.2, Kanun Kabul Tarihi: 28 Temmuz 1981

4 Kasım 2012 tarih ve **28457 sayılı Resmi Gazete**

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Genel Hükümler Md.1, Resmi Gazete, Sayı:25983 (Mükerrer)

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Genel Hükümler Md.2, Resmi Gazete, Sayı:25983 (Mükerrer)

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Md.48

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Üçüncü Bölüm, Kredi Sınırlamalarına Tabi Olmayan İşlemler, Madde 55 (a)

5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, Md.1, Kabul Tarihi: 23 Şubat 2006

5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, Md.2, Kabul Tarihi: 23 Şubat 2006

90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Md.1, KHK Tarihi: 30 Eylül 1983

90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Md.2, KHK Tarihi: 30 Eylül 1983

Bankalar Kanunu, Madde 92

BDDK Tanıtım Kitapçığı, Ankara, Haziran 2012

BDDK, İnteraktif Aylık Bülten.

BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2009

BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2010

BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2011

BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Aralık 2012

Ekonomi Bakanlığı, Yatırım Teşvik İstatistikleri, 04 Nisan 2012

European Comission, Fifth Survey on StateAid in the European Community in the Manufacturing and Certain Other Sectors. Brussels, 1997

Hazine Müsteşarlığı, Reel Sektör (KOBİ) Kredileri İzleme Raporu (2010)

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik: Md.4-5, Yayın Tarihi:2005

Milli Prodüktivite Merkezi (MPM), **Verimlilik Raporu 3**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayını, Ankara, Nisan 2004

OECD, **Competetion Policy in Subsidies and State Aid**, Paris, 2001

Resmi Gazete, **Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar**, Sayı: 28328, Karar Sayısı:2012/3305, Md.1, 19 Haziran 2012

Resmi Gazete, **Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ**, Sayı: 28329, Tebliğ No:2012/1, Md.1, 20 Haziran 2012

TBB, Bankalarımız 2010, Yayın No:276, Paragraf Basım Sanayi A.Ş., İstanbul, Mayıs 2011

TCMB, Finansal İstikrar Raporu, Kasım 2012, Sayı:15 Kasım 2012

TCMB, Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2012, Sayı 15

TCMB, Para ve Banka İstatistikleri Hakkında Metodoloji Notu, İstatistik Genel Müdürlüğü, Parasal ve Finansal Veriler Müdürlüğü, Ankara, 2012

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu, “Kısım 1, Madde 1, Kuruluş, Temel Görevler ve Yetki, Sermaye”, (Erişim)

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tcmbkanun.html>, 12 Ocak 2012

1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu, “Kısım 1, Madde 4, Temel Görev ve Yetkiler”, (Erişim) <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tcmbkanun.html>, 12 Ocak 2012

Akbank, “Teminat Mektubu”, (Erişim) <http://www.akbank.com/tl-yp-teminat-mektubu-511.aspx>, 16 Ocak 2012

Anreva.com.tr, **Basel Nedir, Basel-II ve Amacı**, (Erişim)

http://www.anreva.com.tr/makale/basel_nedir_basel_ii_ve_amaci-36.html, 01 Mart 2013

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, (Erişim) <http://www.ebrd.com/pages/about.shtml>, 29 Şubat 2012

Avrupa Yatırım Bankası, (Erişim) <http://www.eib.org/about/index.htm>

BDDK, “Bankalar”, (Erişim) BDDK:<http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Bankalar/Bankalar.aspx>10 Ocak 2013

BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Uzlaşısı (Basel II), Ocak 2005:2 (Erişim)

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf, 30 Ocak 2013

Belgeler, (Erişim) <http://www.belgeler.com>, 09 Şubat 2012

Dünya Bankası, (Erişim) [http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20653660~menu](http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20653660~menuPK:72312~pagePK:51123644~piPK:329829~theSitePK:29708,00.html)

[PK:72312~pagePK:51123644~piPK:329829~theSitePK:29708,00.html](http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20653660~menuPK:72312~pagePK:51123644~piPK:329829~theSitePK:29708,00.html), 29 Şubat 2012

Ekodialog, “Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası”, (Erişim)

http://www.ekodialog.com/uluslararasi_ekonomi/avrupa-imar-ve-kalkinma-bankasi.html, 29 Şubat 2012

Ekodialog, “Mali Piyasalar”, (Erişim)

http://www.ekodialog.com/Konular/borsa_yatirim/mali_piyasalar.html, 10 Ocak 2012

Eymen Gürel ve Esra Burcu Bulgurcu Gürel, Basel III Kriterleri, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırma Dergisi, Cilt 1 Sayı:4, Ocak 2012:17-18, (Erişim)

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/58/1639/17543.pdf>, 30 Ocak 2013

Finansbank, “Dış Ticaret Finansmanı”, (Erişim)

<http://www.finansbank.com.tr/Bankacilik/ticari-bankacilik/dis-ticaret-finansmani/default.aspx>, 02 Şubat 2012

Finansmortgage, “Dövizle Endeksli Kredi Nedir”, (Erişim)

<http://www.finansmortgage.com/dovize-endeksli-kredi-dek-nedir-neden-dek-kullanamam/>, 02 Şubat 2012

Genelbilge, (Erişim) <http://www.genelbilge.com/dis-ticaret-tanimi-ve-kavrami.html/>, 24 Şubat 2012

Genelbilge, “Tüketici Kredileri”, (Erişim) <http://www.genelbilge.com/tuketici-kredileri.html/>, 03 Ocak 2012

Genelbilge, <http://www.genelbilge.com/leasing-kavramina-genel-bakis.html/>, 21 Ocak 2013

İslam Kalkınma Bankası, (Erişim)

<http://www.isdb.org/irj/portal/anonymouse?NavigationTarget=navurl://24de0d5f10da906da85e96ac356b7af0>, 29 Şubat 2012

Kobi Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013, **Türkiye’deki KOBİ’lerin ve KOBİ Destek Sisteminin GZFT Analizi**, (Erişim)

<http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Baskanligimiz.aspx?ref=23>, 22 Ocak 2013

Kredisi, “Akreditif Karşılığı İhracat Kredisi (Erişim)

<http://www.kredisi.net/akreditif.karsiligi.ihracat.kredisi.asp>, 02 Şubat 2012

Malihaber, “Vesikalı İştira”, (Erişim)

<http://www.malihaber.com/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=805>, 03 Ocak 2012

Muhasebedersleri, (Erişim) <http://www.muhassebedersleri.com/dis-ticaret/forfaiting.html>, 12 Şubat 2013

Muhasebedersleri, “Kredi İşlemleri”, (Erişim)

<http://www.muhassebedersleri.com/banka-islemleri/kredi-islemleri.html>, 03 Ocak 2012

Muhasebetürk, “Kredi Nedir”, (Erişim) <http://muhassebeturk.org/ecopedia/394-k/1648-kredi-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html>, 09 Aralık 2011

Muhasebetürk, “Nakdi Kredi Nedir”, (Erişim) <http://muhassebeturk.org/ecopedia/397-n/6592-nakdi-kredi-nedir-ne-demek-tanimi-anlami.html>, 03 Ocak 2012

Muhasebetürk, “Yatırım Kredisi Nedir”, (Erişim)

<http://muhassebeturk.org/ecopedia/411-y/3756-yatirim-kredisi-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html>, 16 Ocak 2012

Netsis, “İskonto-İştirak Kredileri”, (Erişim)

http://www.netsis.com.tr/CHM/TemelsetYeni/help_1269501324.html, 03 Ocak 2012

Sermaye Piyasası Kurulu, “**Kurulun Temel Amaçları**” (Erişim)

<http://www.spk.gov.tr/indexcont.aspx?action=showpage&menuid=0&pid=0&submenuheader=-1>, 13 Ocak 2012

Şekerbank, “Yabancı Para Gayri Nakdi Krediler”, (Erişim)

<http://www.sekerbank.com.tr/kurumsal/yabancigayrinakdi.jsp>, 02 Şubat 2012

T.C. Sanayi Bakanlığı, (Erişim) <http://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/kobiler-icin-alternatif-finansman-kaynaklari/269>, 28 Ocak 2013

T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Haber Bülteni, **Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri**, 2011, Sayı:13146, 19.10.2012 Erişim:

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13146>, 30 Ocak 2013

Türkçebilgi, “Borçlu Cari Hesap”, (Erişim)

http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/bor%C3%A7lu_cari_hesap, 03 Ocak 2012

Uluslararası Finans Kurumu, (Erişim)

http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc, 28 Şubat 2012

Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, (Erişim)

<http://www.enfal.de/sosyalbilimler/d/052.htm>, 29 Şubat 2012

Vakıfbank, “Alacak Temliki Karşılığı Krediler”, (Erişim)

<http://www.vakifbank.com.tr/alacak-temligi-karsiligi-krediler.aspx>, 11 Ocak 2012

Vakıfbank, “Aval-Kabul Kredileri”, (Erişim) <http://www.vakifbank.com.tr/aval-kabul-kredileri-ticari.aspx>, 02 Şubat 2012

Wikipedia, (Erişim) http://tr.wikipedia.org/wiki/Te%C5%9Fvik_Sistemi, 12 Şubat 2012

Wikipedia, “İslam Kalkınma Bankası”, (Erişim)

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0slam_Kalk%C4%B1nma_Bankas%C4%B1, 29 Şubat 2012

Wiktionary, “Açık Kredi”, (Erişim)

http://tr.wiktionary.org/wiki/a%C3%A7%C4%B1k_kredi, 03 Ocak 2012